

S lægtsho for

Familien Bendtsen
i
Bølling

Sorring og Sunds 1983

Forord

Ideen til denne slægtsbog opstod under forberedelsen til slægtsfesten i Højmark d. 2/5-1980, idet vi dengang syntes, at det ville være en god ide at få lavet en samling af fotografier af alle grene af familien, nu vi alligevel alle var samlet. I samlingen skulle indgå hver grens stamtræ ført tilbage til Maren og Hans Bendtsen.

Under arbejdet med at samle oplysninger om de enkelte af familiens grene dukkede så mange gamle fotografier, erindringer, dagbøger, avisudklip osv. op, at vi besluttede at udvide samlingen til en "slægtsbog", der også skulle omfatte Maren og Hans Bendtsens stamtræ og historien, i den udstrækning vi kunne finde materiale herom. Her blev bogen, "Slægten fra Fastergaard" grundlaget for vort arbejde.

Nu er slægtsbogens 1. udgave en realitet. det har været spændende og interessant arbejde at samle alle disse oplysninger, og vi takker alle, som har hjulpet os hermed.

Men arbejdet må ikke slutte her. Vi har med slægtsbogen blot fået grundlag at arbejde videre på.

Slægtsbogen skal fortsat føres ajour med kommende begivenheder i slægten, ligesom eventuelle nye oplysninger om slægtens forhistorie skal tages med.

Vi opfordrer derfor alle i slægten til at bidrage med oplysninger. Specielt vil vi gerne opfordre slægtens ældre medlemmer til at nedskrive deres erindringer; for når vore forfædre har gjort sig den umage at skrive om deres tid, bør det også være vor pligt at skrive om vor tid.

Sorring og Sunds 1986 Vi har fået tilsendt så mange nye og spændende ting, at vi har fundet det på tide at lave anden udgave af vor slægtsbog.

Samtidig har vi fået de sidste nye navne og datoer ført på stamtræerne; det er sket efter oplysninger vi har fået fra hver enkelt slægtsgren.

Vi opfordrer stadig slægts medlemmer til at bidrage med breve, artikler, billeder osv. - også om slægten i dag, (om 100 år er "i dag " historien).

Så finder I noget, vil vi gerne høre fra jer. Send hvad I finder, vi tager et kopi og I får jeres tilbage igen.

Inge og Ejvin Hansen
Ebbesensvej 25
8641 Sorring
Tlf. 86 95 71 79

Else Marie Bendtsen og Kurt Petersen
Præstegårdsvej 35
7451 Sunds
Tlf. 97 14 14 84

Fødegården

Thorbo.

Maren Kirstine og Hans Bendtsen.

Hans Bendtsen

Anna Magdalene Bendtsen

Maren Kirstine Bendtsen

Bagerst: Hans Bendtsen og Hans Christian
Forrest: Anna Magdalene, Peder Andreas og
Kirsten.

Peder Andreas, Hans Christian, Kirsten og
Hans Bendtsen.

Bagerst: Johanne, Anna Magdalene, Kirstine Halkier, Inger Louise.
I midten: Maren Bendtsen, Anne Elisabeth, Søren Christian, Hans Holger, Hans Bendtsen og Bendt Kirkegaard.
Forrest: Elna Marie og Morten.

Billede fra Maren og Hans Bendtsen's sølvbryllup d. 26. april 1937.

Bagerst: Morten, Hans Christian, Søren, Kirstine, Peter, Johanne og Hans.

I midten: Elna, Anna Magdalene, Hansine med Willy, Kirsten, Maren og Hans Bendtsen, Inger, Olga, Peder og Henning

Forrest: Anna, Agnethe, Anne Elisabeth, Rosie, Bengta, Christian, Ejgil, Svend Åge, Hans og Bendt.

Slægtstræer

for

Familien Bendtsen

i

Bølling

* Markering for ægteskabs ophør
# Markering for at de ikke er født ind i slægten

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Øverst: Hans Holger, Bendt Kirkegaard, Anna Magdalene, Hans Christian, Peder Andreas, Morten, Inger Louise og Søren Christian.

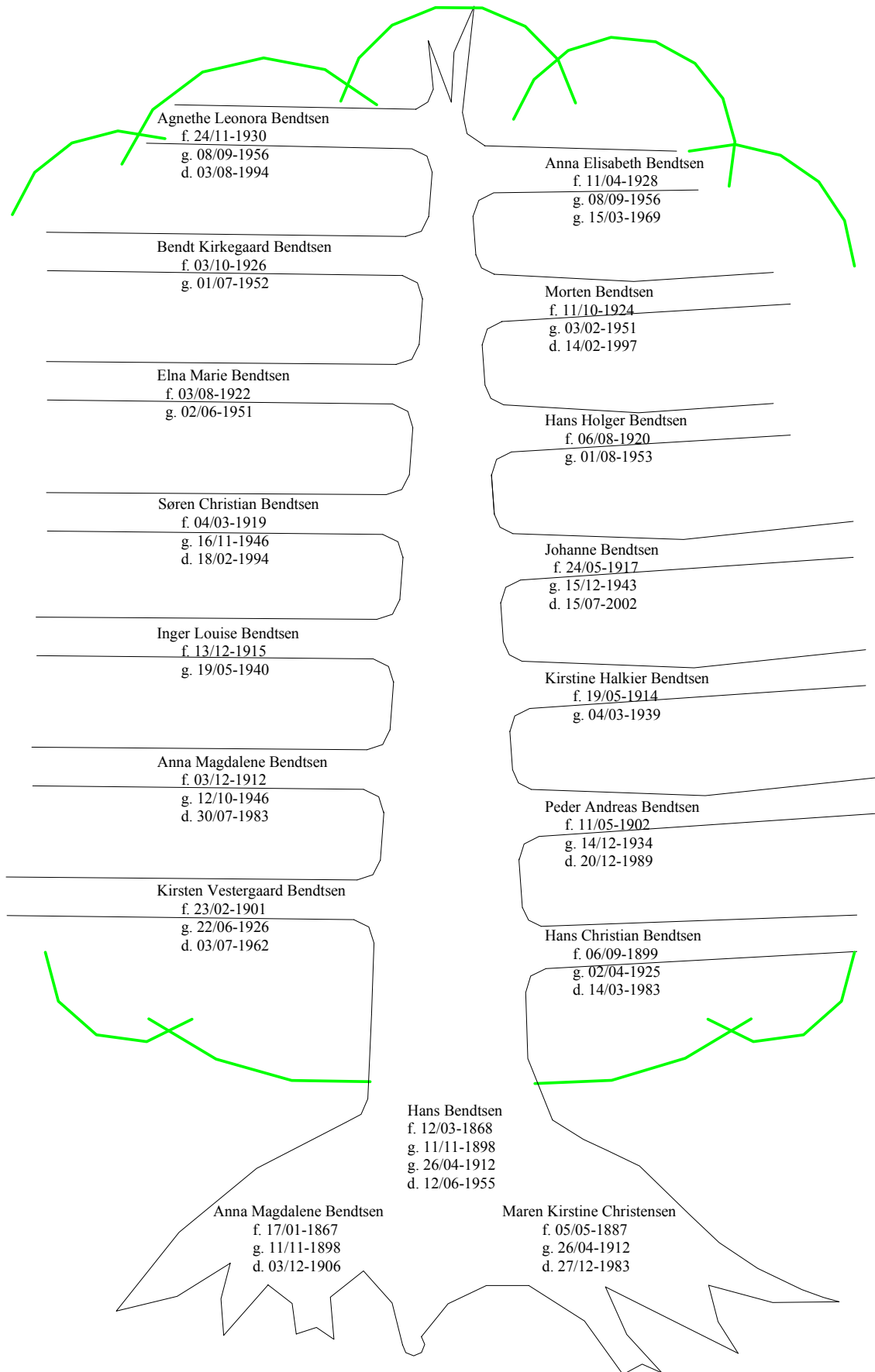
Nederst: Elna Marie, Anna Elisabeth, Maren Kirstine, Agnethe Leonora, Hans Bendtsen, Johanne, Kirstine Halkier og Kirsten Vestergaard.

Øverst: Morten, Søren Christian, Agnethe Leonore, Anna Elisabeth, Elna Marie, Kirstine Halkier, Hans Holger og Bendt Kirkegaard.

Nederst: Johanne, Inger Louise, Hans Christian, Peder Andreas og Anna Magdalene.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Hans Christian

Hansine og Hans Christian Bendtsen.

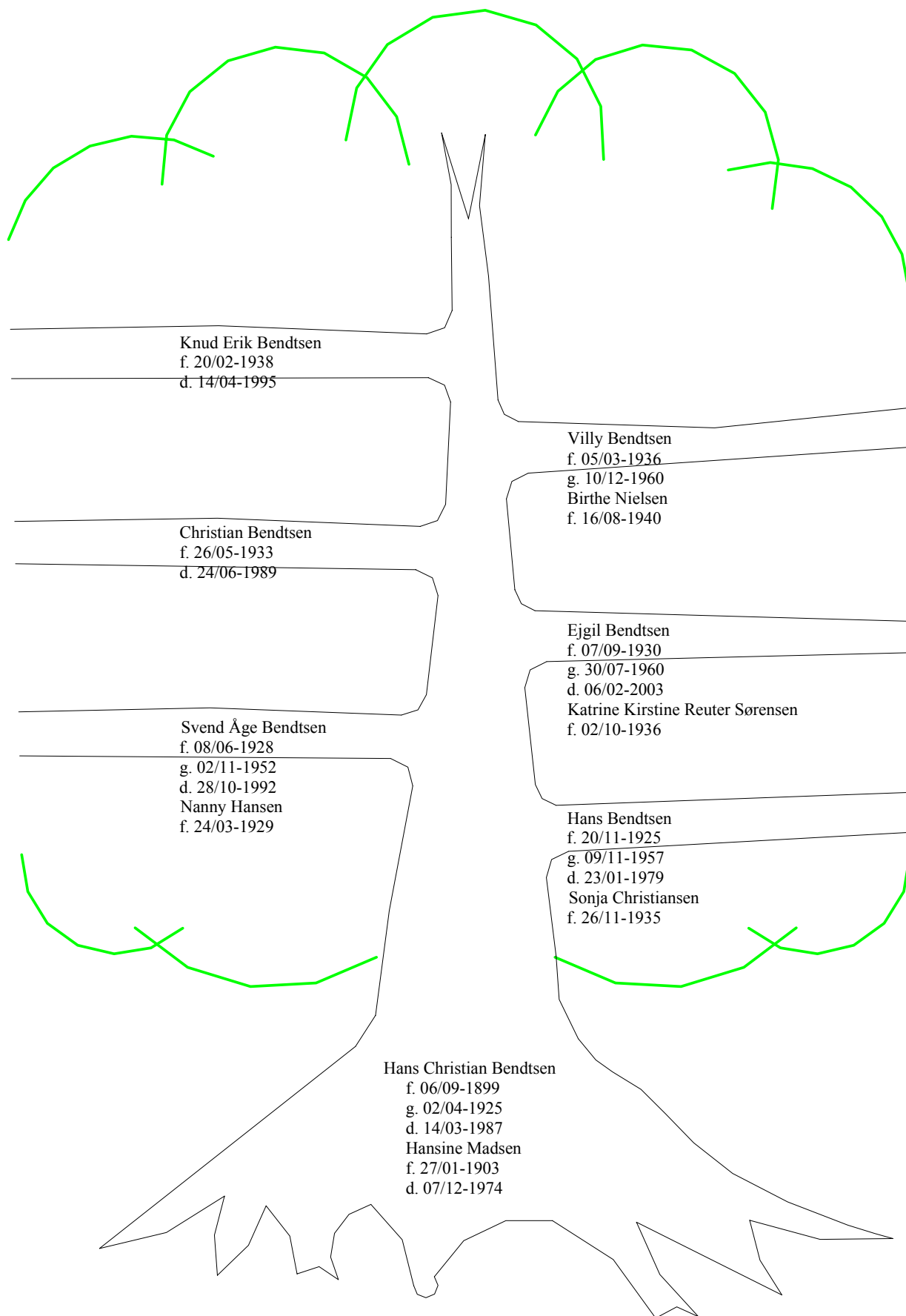

Øverst: Kristen, Annie, Gitte, Kurt, Søren, Erik, Jette, Jens Christian, Gunner, Birgitte, Peder, Lisbeth og Karsten.
Nederst: Katrine, Ejgil, Hans Christian Bendtsen, Sonja, Svend Åge, Nanny og Christian. (1980)

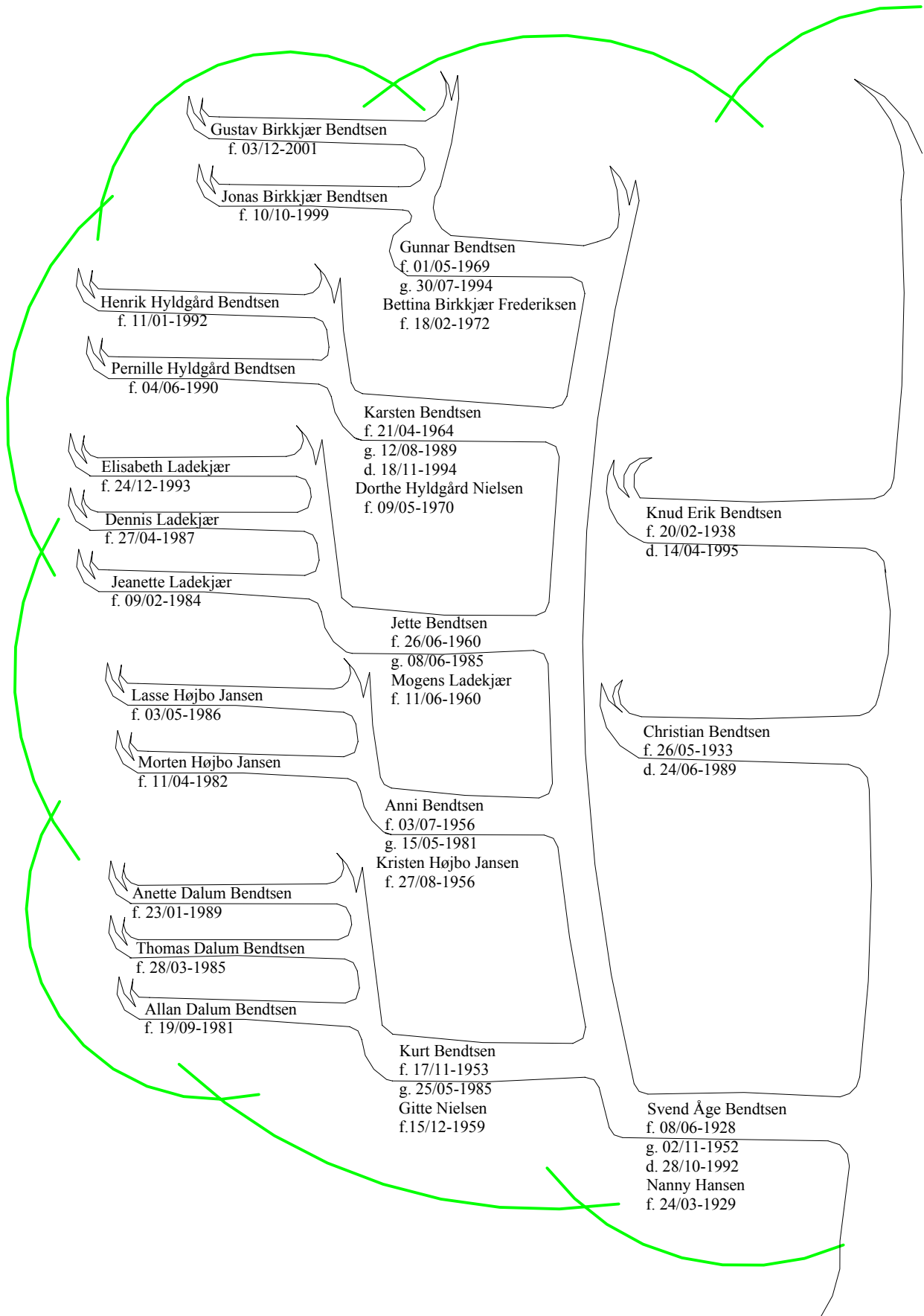

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Knud Bendtsen

Christian Bendtsen

Svend Åge Bendtsen's familie

Villy Bendtsen's familie

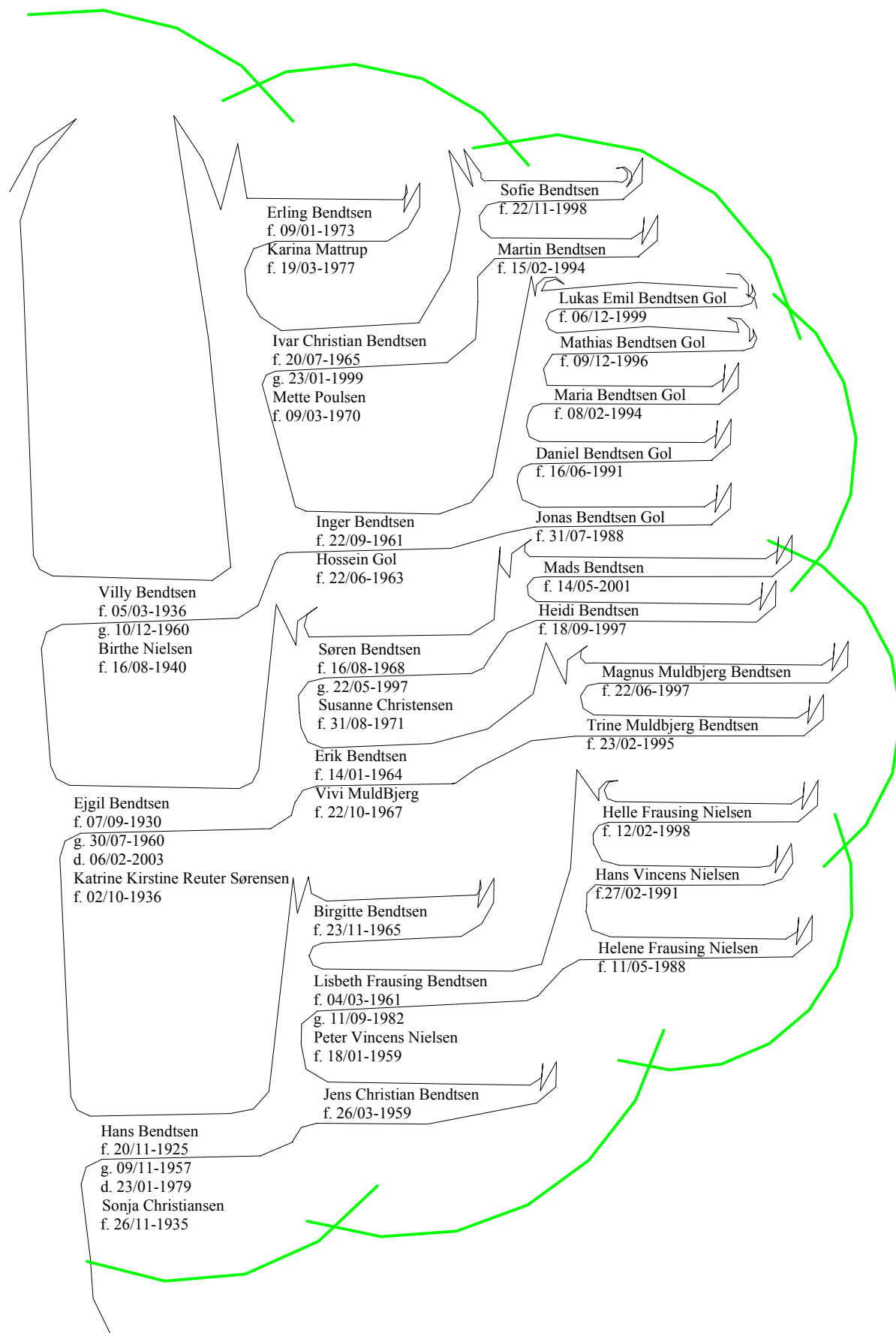

Forrest fra venstre: Susanne, Søren,
Erik og Vivi.
Bagerst fra venstre: Mads og Heidi,
Didde (Katrine), Magnus og Trine.

Hans Bendtsen's familie

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling

Slægtstræer for familien Bendtsen

Kirsten

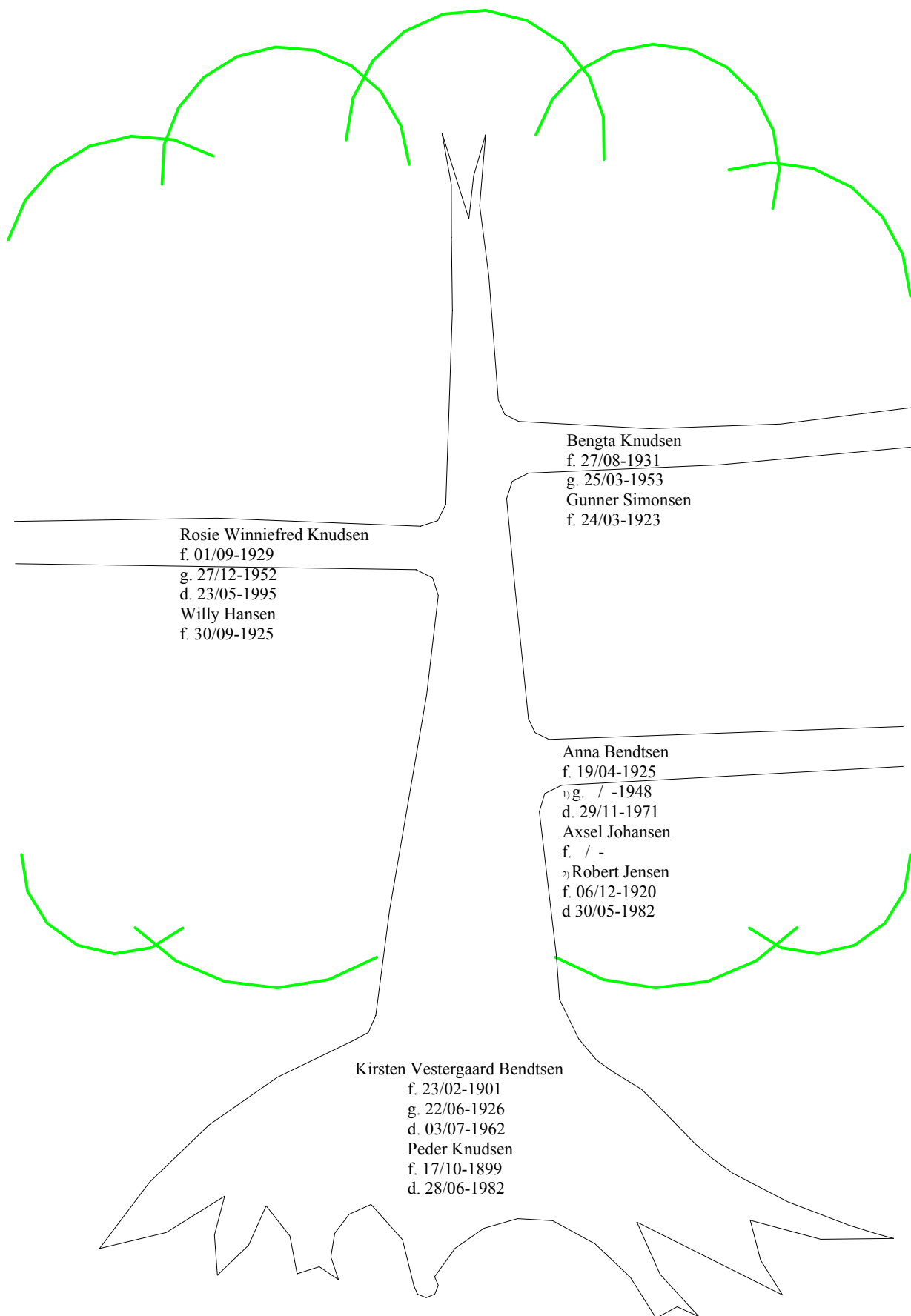
Kirsten Vestergaard og Peder Knudsen.

Bagerst: Winnie, John, Kirsten, Gunner og Willy.
Forrest: Jonas, Bengta, Peder Knudsen, Rosie, Flemming og Lasse.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Stående: Flemming, Annie, Jette, Eske, Kirsten, Birgitte, Harris, Jens, Camilla, Lasse, Victor, Rikke, Jonas, Karoline og Winnie.
Siddende: Ulla, Simon, Bengta, Gunnar, Shila, Anna, Louise, Birgit og Willy.

Bagerst: Flemming, Ulla, Tim, Keld, Jette, Birgit og Willy.
Forrest: Simon, Louise og Camilla. 2004

Bagerst: Camilla, Jens, Winnie, Kirsten, Rikke.

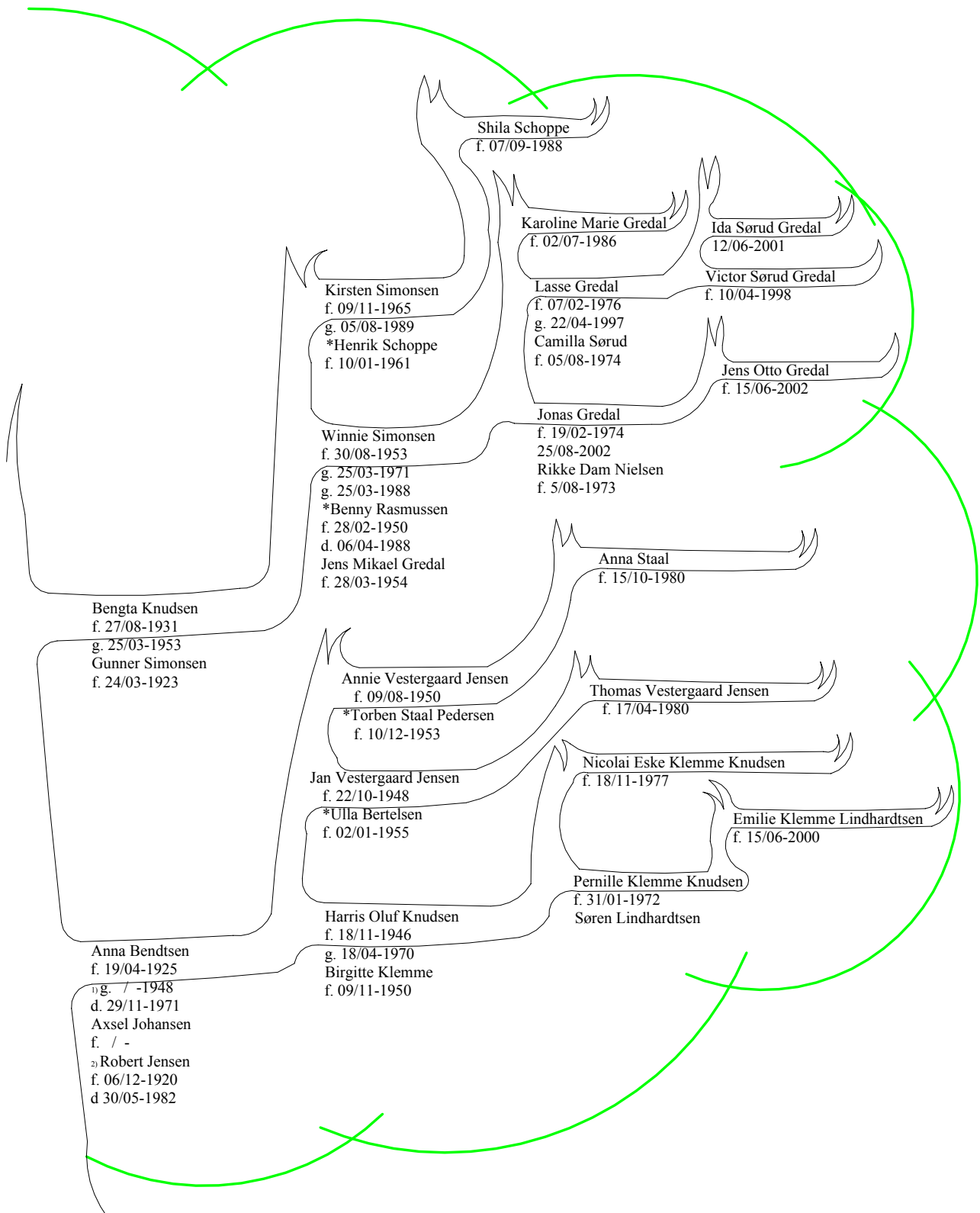
I midten: Lasse, Bengta, Gunnar og Jonas.

Forrest: Shila og Karoline.

Anna Bendtsen's familie

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling

Slægtstræer for familien Bendtsen

Peder

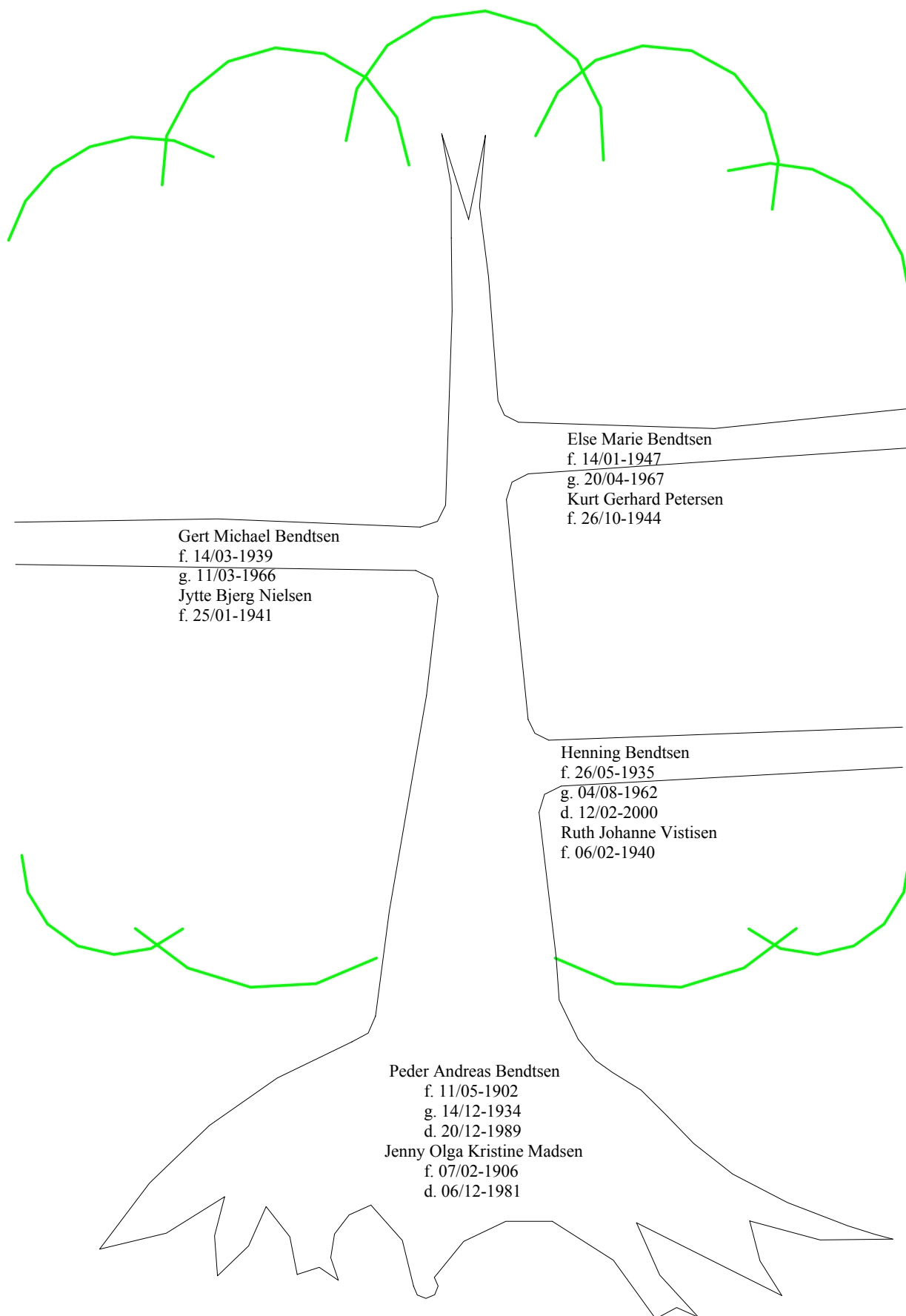
Jenny Olga Kirstine og Peder Andreas Bendtsen.

Øverst: Kurt, Ruth, Katja, Frank, Visti og Henning.
I midten: Gert, Jytte, Peder Andreas Bendtsen og Else Marie.
Nederst: Peter, Solvej og Tina.

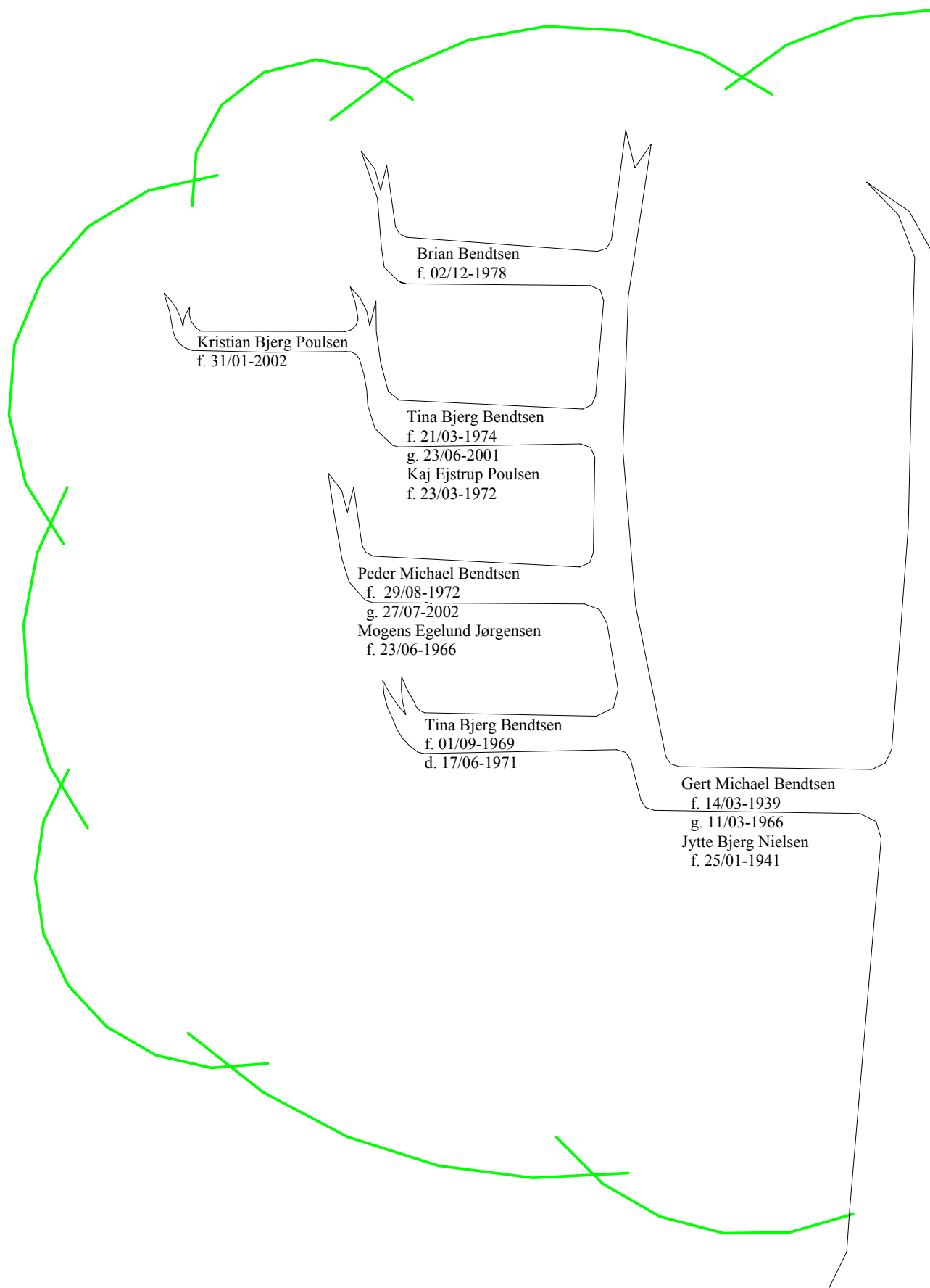
Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Gert Bendtsen's familie

Else Marie Bendtsen's familie

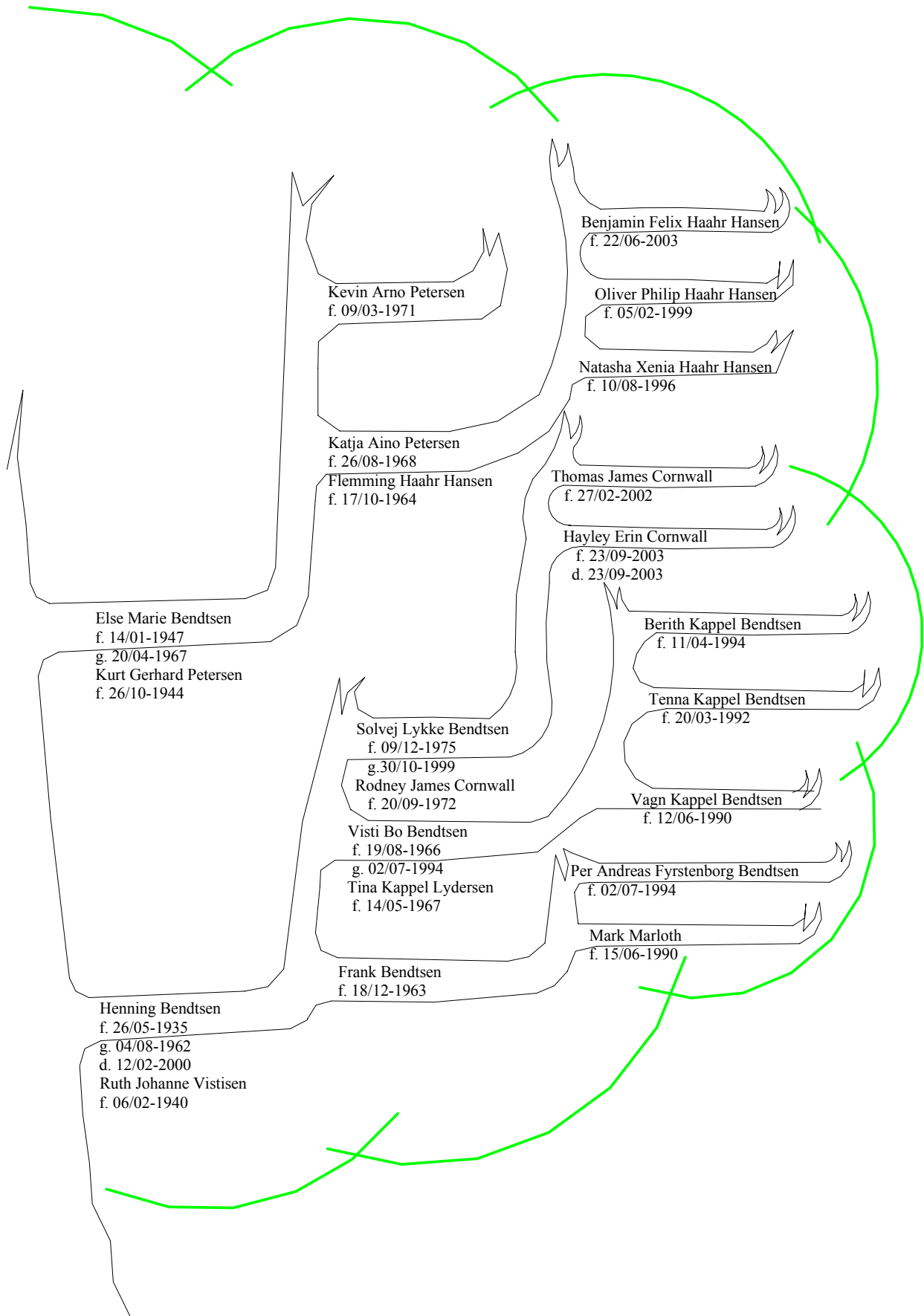
Ruth, Henning, Solvej, Visti
og Frank

Bagerst: Tina, Visti, Ruth, Solvej og Rodney.
Forrest: Vagn, Tenna og Berith.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Anna Magdalene

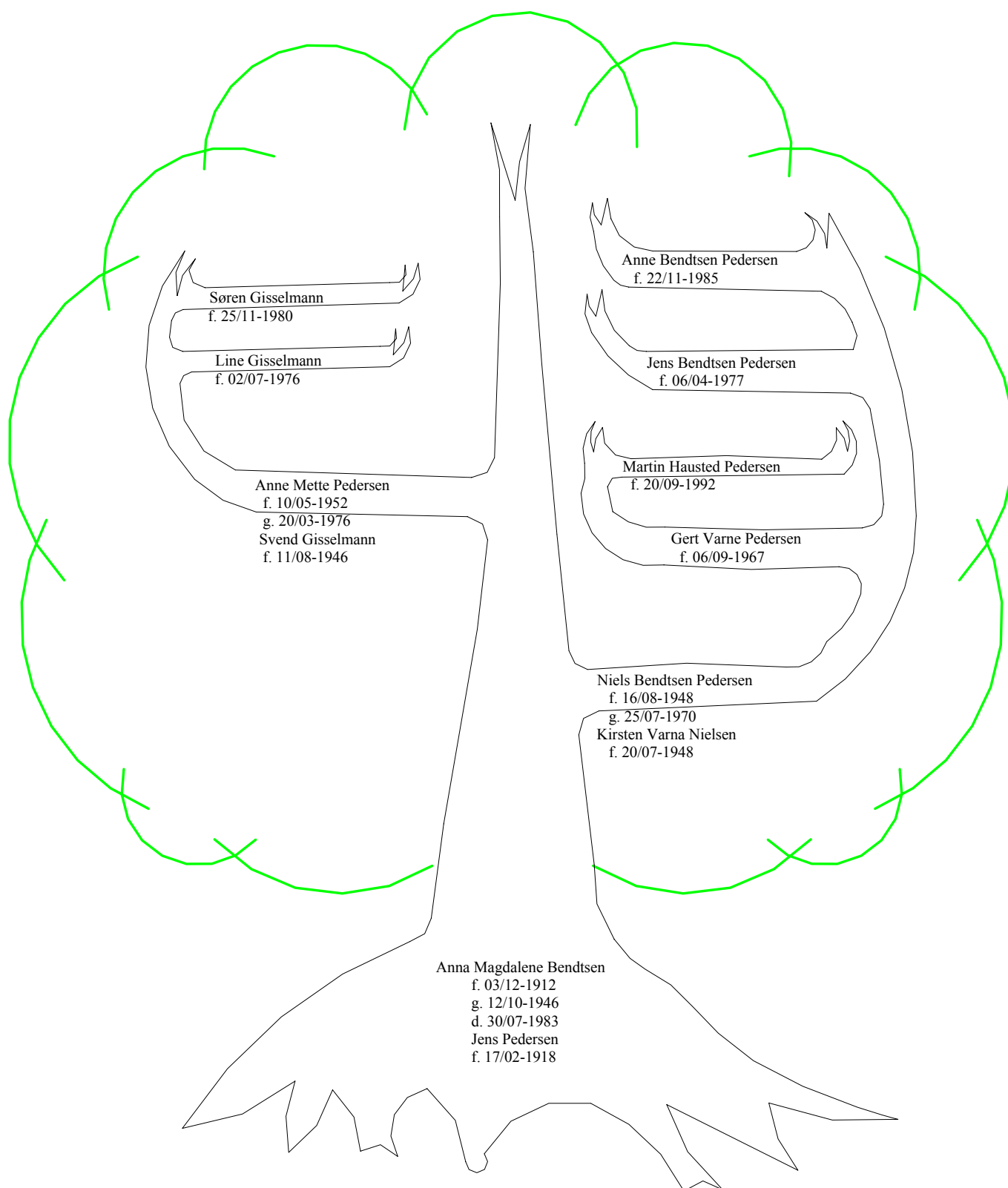
Anna Magdalene og Jens Pedersen.

Øverst: Kirsten, Niels, Anne Mette og Svend.
Nederst: Gert, Anna Magdalene, Jens Pedersen, Jens og Line.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Niels, Jens Pedersen og Anne-Mette.

Anne, Jens, Jens Pedersen og Søren, Line og Thomas

Kirstine

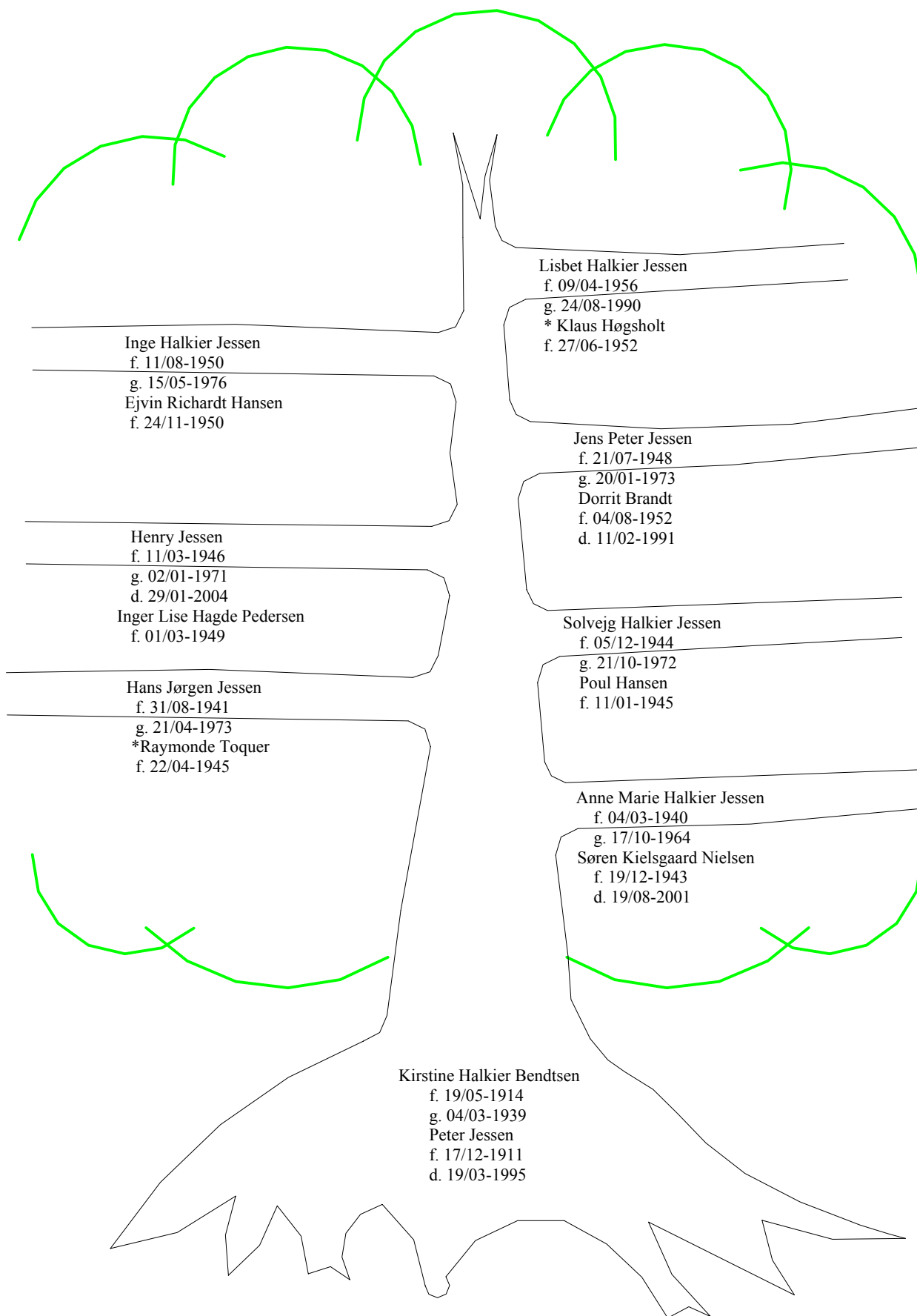
Kirstine Halkier
og
Peter Jessen

Øverst: Anne Marie, Søren, Dorrit, Jens Peter, Solvejg, Henry, Raymonde, Hans Jørgen og Poul.
I midten: Lisa, Lars, Kirstine Halkier, Peter Jessen m. Jane, Inger Lise m. Morten, Inge m. Janus, Ejvin m. Jakob.
Nederst: Peter, Julie, Helle, Lone, Johnny og Thomas.

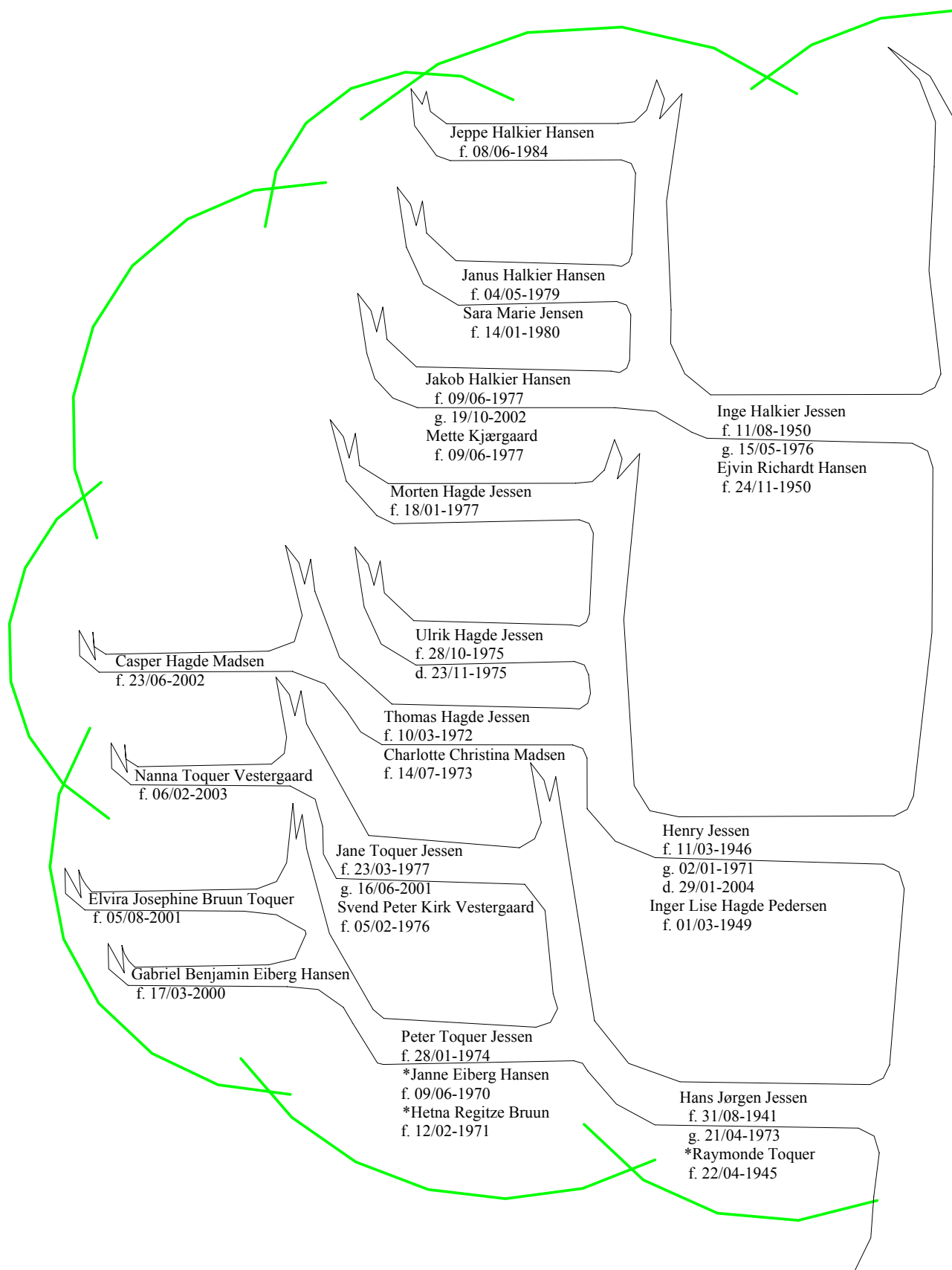
Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Stående: Janus, Sara, Jeppe, Mette
og Jakob.
Siddende: Ejvin, Kirstine Halkier
og Inge.

Siddende: Inger Lise, Kirstine
Halkier Jessen, Morten og Kristina.

Stående: Nanna, Svend Peter, Jane,
Peter og Elvira.
Siddende Ellen, Kirstine Halkier
Jessen og Hans Jørgen.

Siddende: Kristian, Kirstine Halkier Jessen,
Nanna og Lisbet.

Stående: Johnny, Julie og Mogens.
Siddende: Jens Peter, Kirstine Halkier Jessen
og Tina.

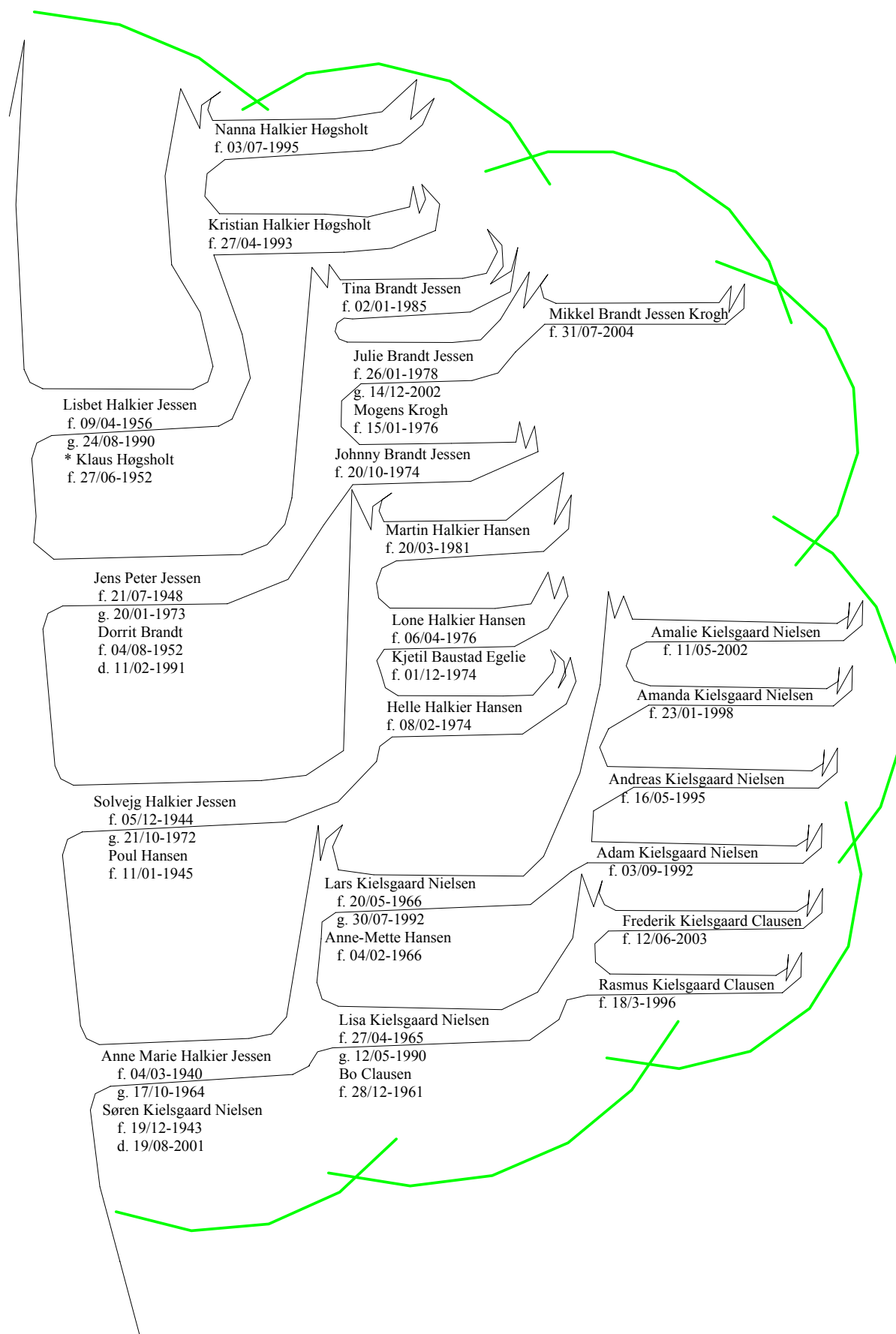

Stående: Lone, Martin, Trine og Helle.
Siddende: Solvejg, Kirstine Halkier Jessen
og Poul.

Stående: Bo, Frederik, Lisa Anne Marie
og Lars
Siddende: Rasmus, Kirstine Halkier
Jessen, Andreas, Amanda, Anne-Mette
og Amalie

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Inger Louise

Inger Louise
og
Nikolaj Olesen

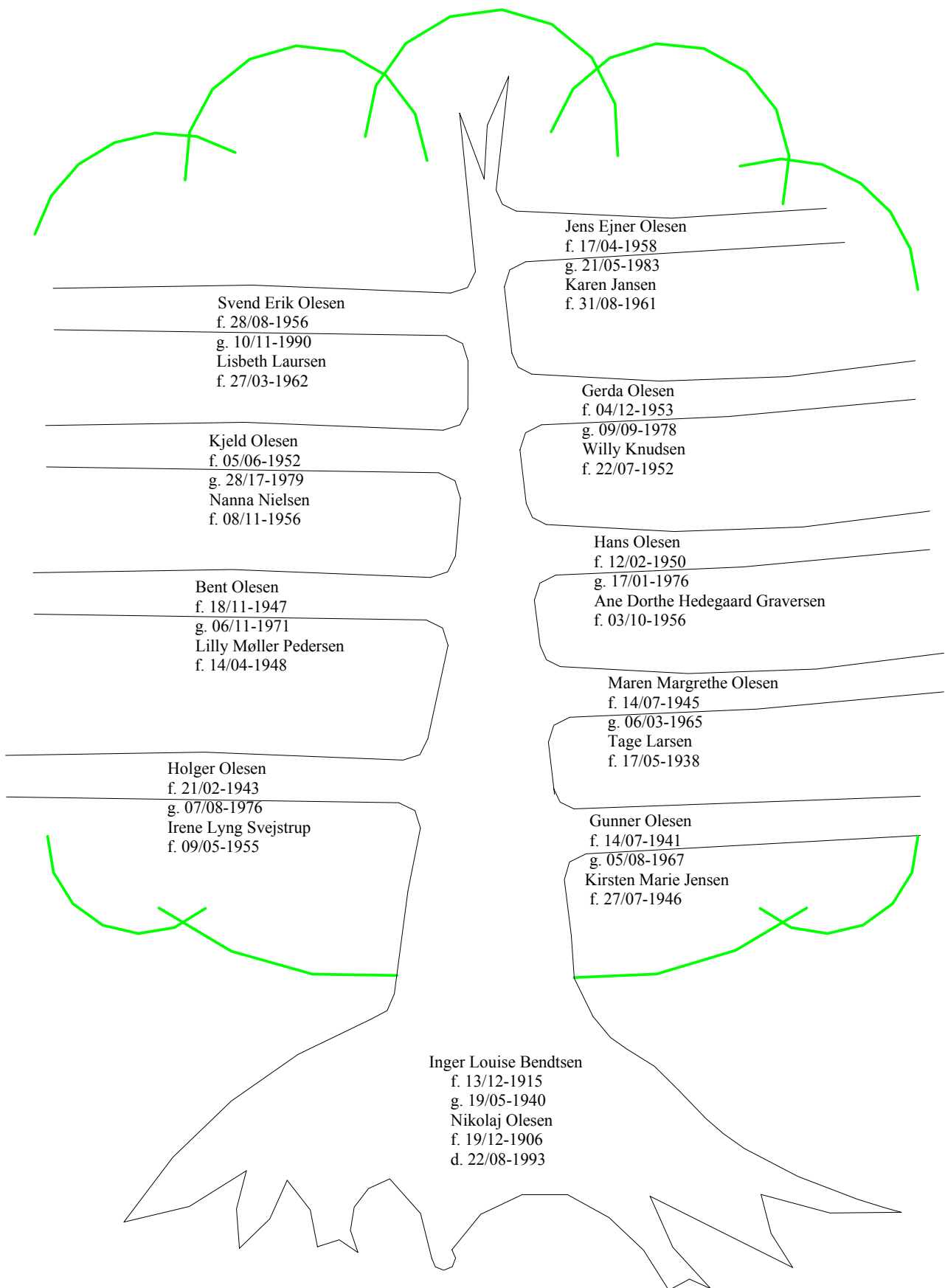
Øverst: Lisbeth, Jens Ejner, Karen, Lilly, Bent, Gunner, Kirsten Marie, Tage, Holger, Maren Margrethe, Irene, Willy og Kjeld.

I midten: Svend Erik, Ane Dorthe, Hans, Niels, Nikolaj, Inger Louise, Gerda og Nanna.

Nederst: Anne-Lise, Winnie, Ann, Ninna, Charlotte, Jytte og Inger.

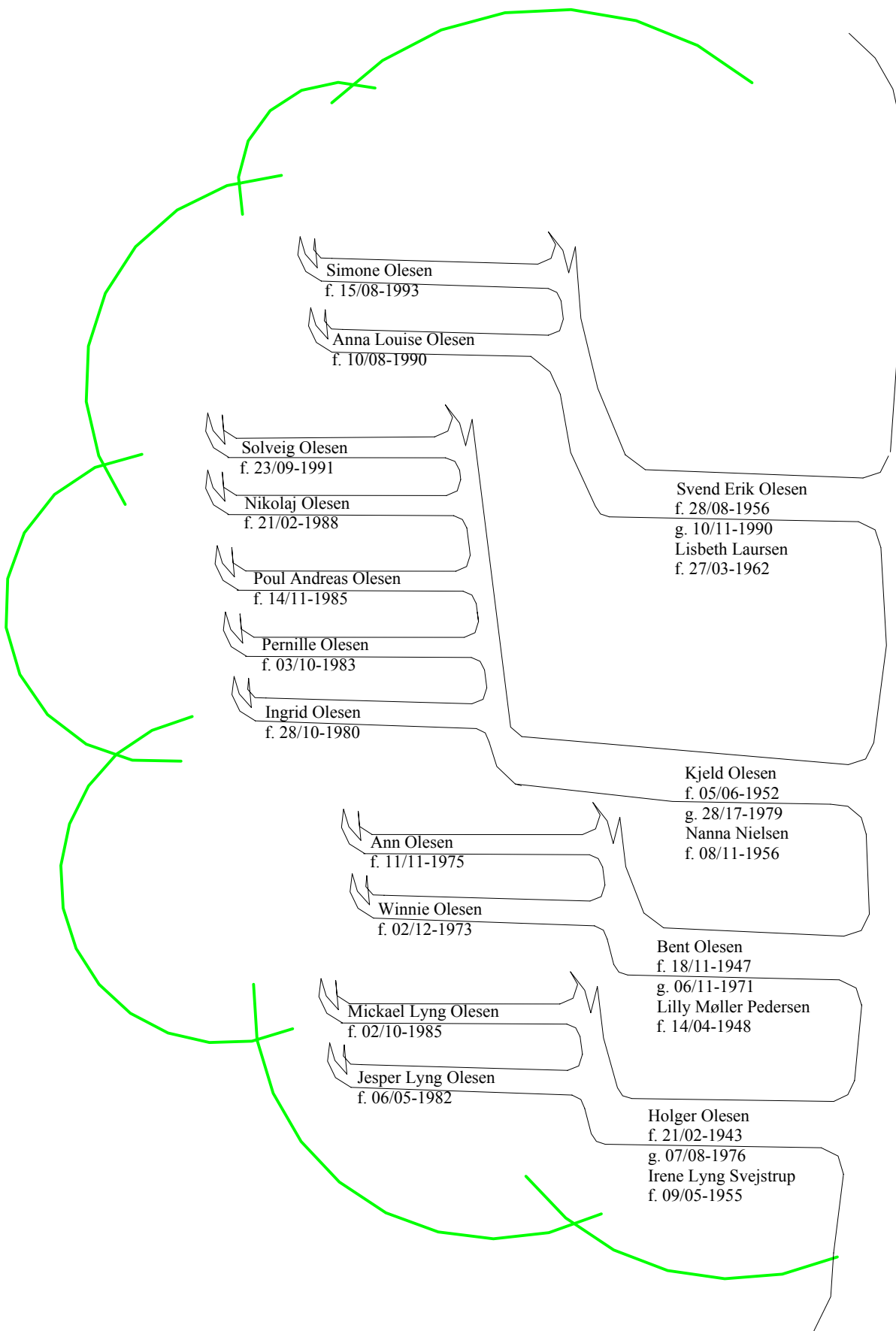
Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Stående: Svend Erik, Lykke, Jeppe, Lisbeth
Siddende: Simone, Inger og Anne Louise.

Bagerst: Poul Andreas, Kjeld, Ingrid,
Nanna og Pernille.
Forrest: Solvejg, Inger og Nikolaj.

Fra venstre: Jacob, Winnie, Lilly,
Inger, Bent, Ann og Poul

Fra venstre: Irene, Jesper, Inger,
Michael og Holger.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Bagerst: Karen og Jens Ejner.
Forrest: Erik, Inger, Heidi og Jan

Fra venstre: Morten, Mette, Nikolaj, Inger, Gerda, Jacob og Villy.

Fra venstre: Susanne, Niels, Else, Inger, Søren, Hans og Dorthe.

Bagerst: Jytte, Kim, Ninna, Egon, Inger, Maren Margrethe og Tage.
Forrest: Mette, Inger og Klaus

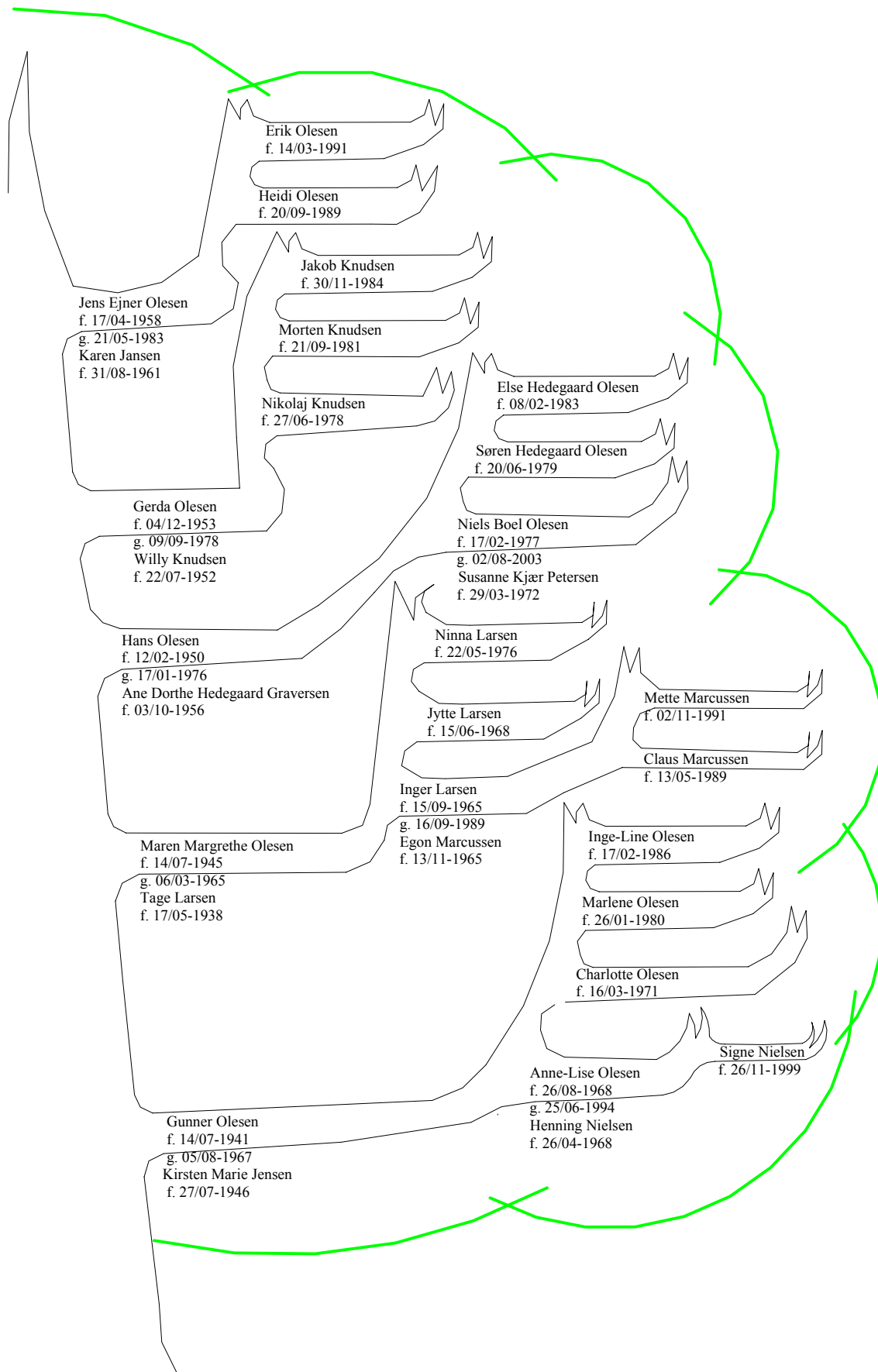

Fra venstre: Malene, Gunnar, Inger-Line, Inger, Kirsten, Anne-Lise, Charlotte og Henning.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling

Slægtstræer for familien Bendtsen

Johanne

Johanne og Johannes Bitsch

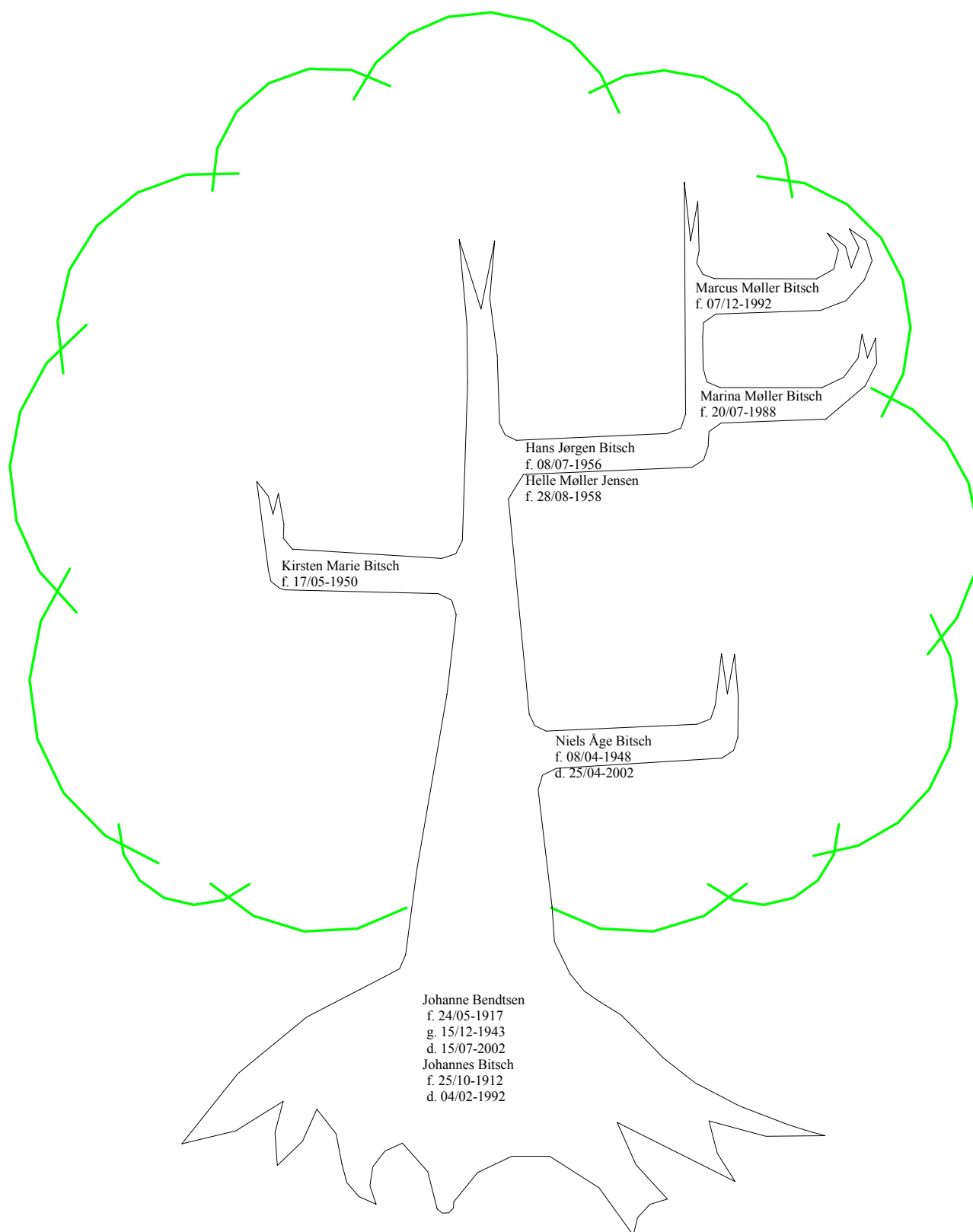

Øverst: Hans Jørgen, Johannes Bitsch og Niels Åge.
Nedest: Kirsten Maria, Johanne og Helle.

1980

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Bagerst: Kirsten (Kis) og Hans Jørgen.
Forrest: Marina, Markus og Helle.

Søren

Ninna Margrethe og Søren Bendtsen

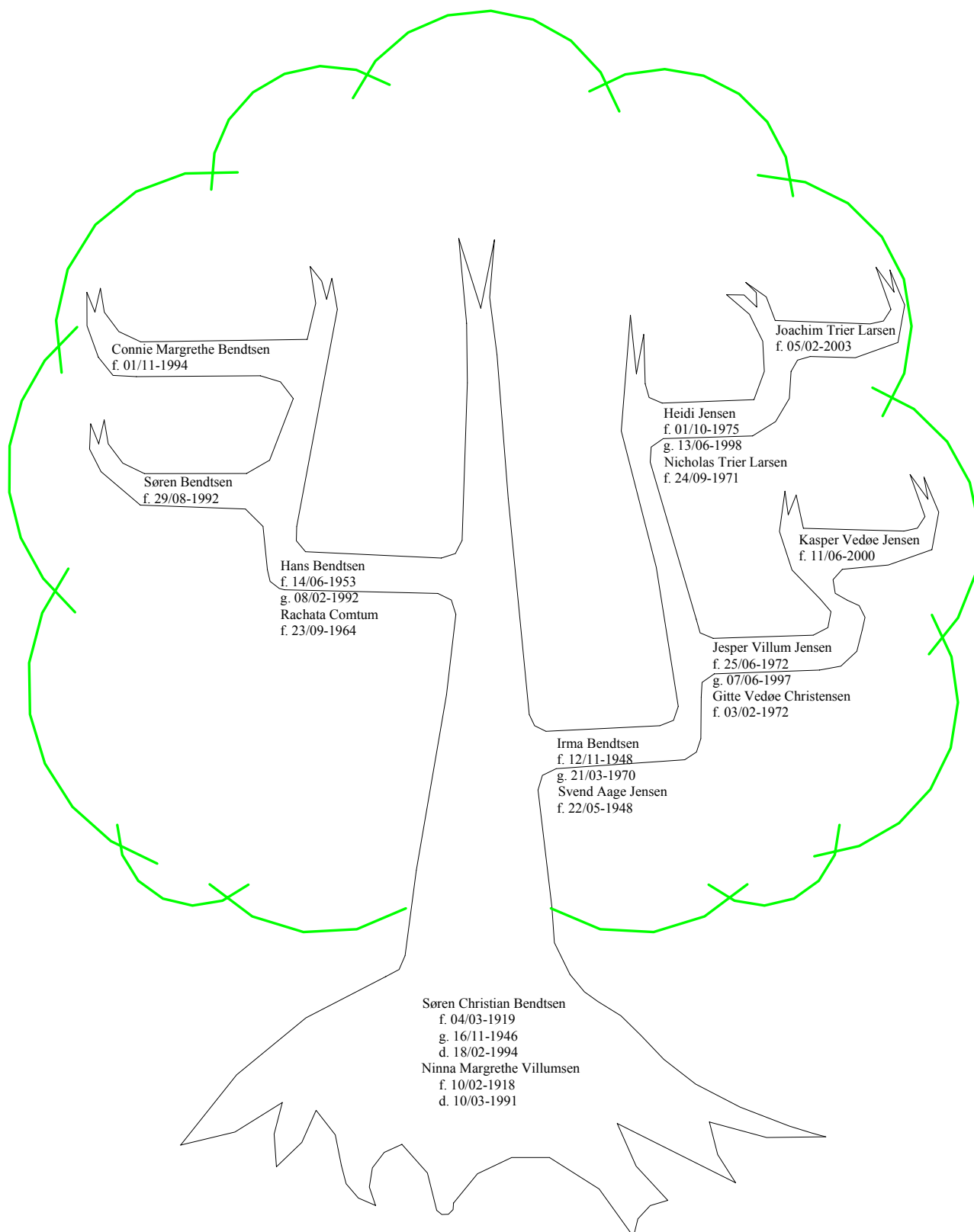

Øverst: Ninna Margrethe Søren Christian Bendtsen, Hans og Svend Aage .
Nedest: Heidi, Irma og Jesper. 1980

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling

Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Fra Venstre: Nicholas, Heidi,
Joachim, Irma, Svend Aage,
Kasper og Jesper.

Bagerst: Hans og Rachata.
Forrest: Søren og Connie.

Hans

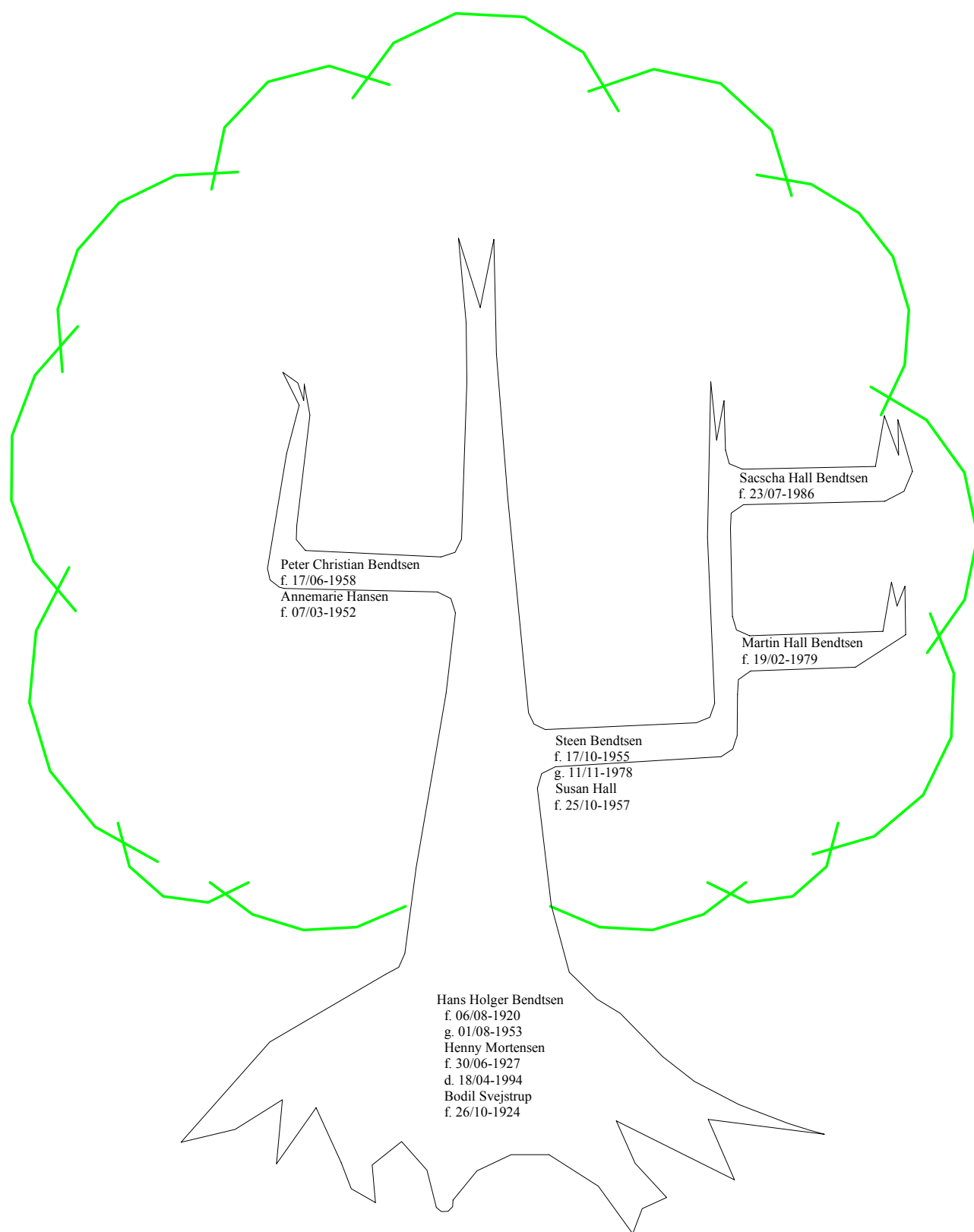
Henny og Hans Holger Bendtsen

Øverst: Hans Holger Bendtsen og Henny
Nederst: Peder Christian, Martin, Sten og Susan (1980)

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Øverst: Anne Marie, Martin, Bodil, Susan og Sascha.
Nederst: Peder Christian, Hans Holger Bendtsen og Sten 1999

Elna

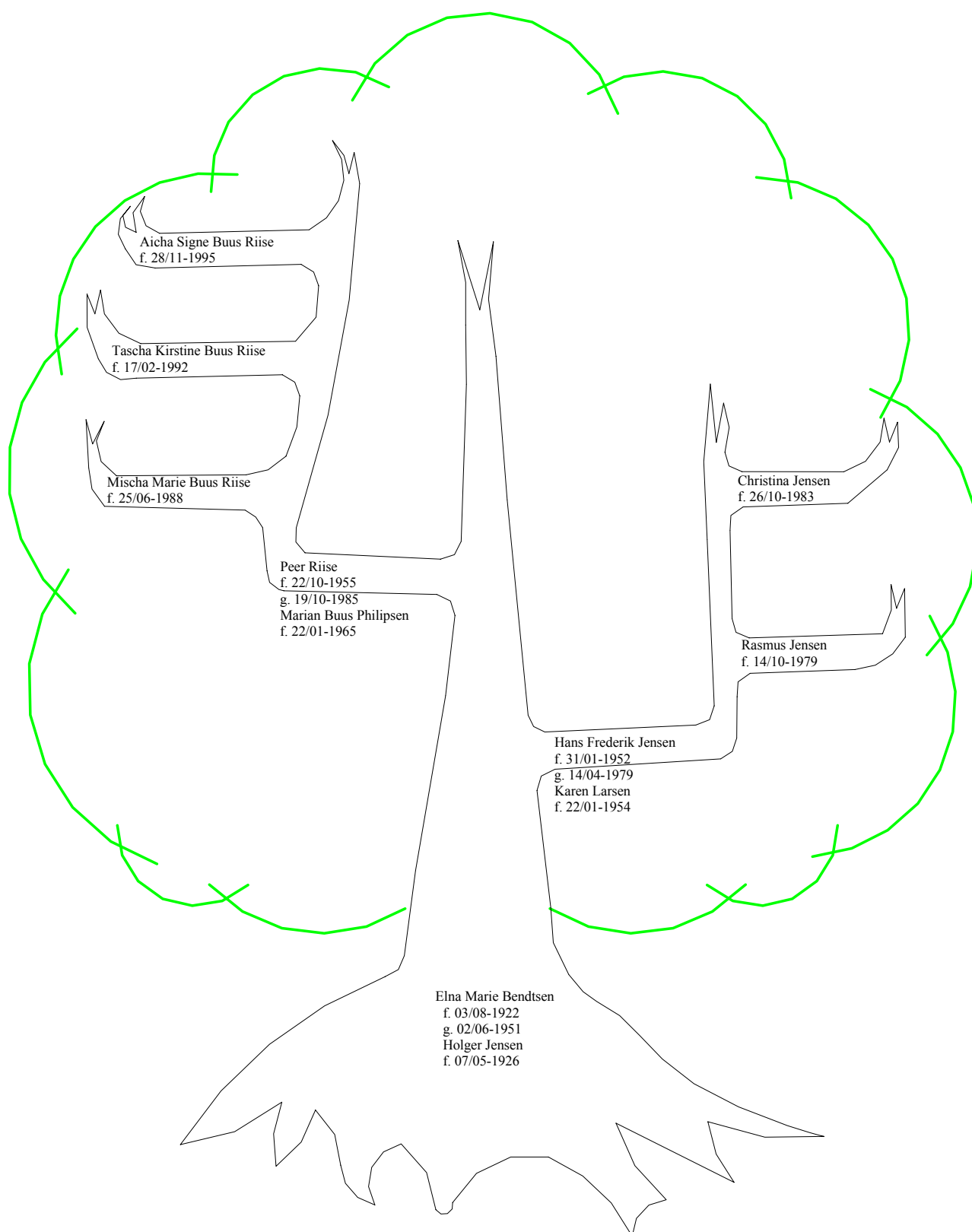
Elna Marie og Holger Jensen

Øverst: Kit, Karen og Holger Jensen.
Nederst: Peer Riise, Elna Marie og Hans Frederik.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Rasmus, Karen, Hans Frederik og Christina

Peer Riise's familie

Elna

Morten

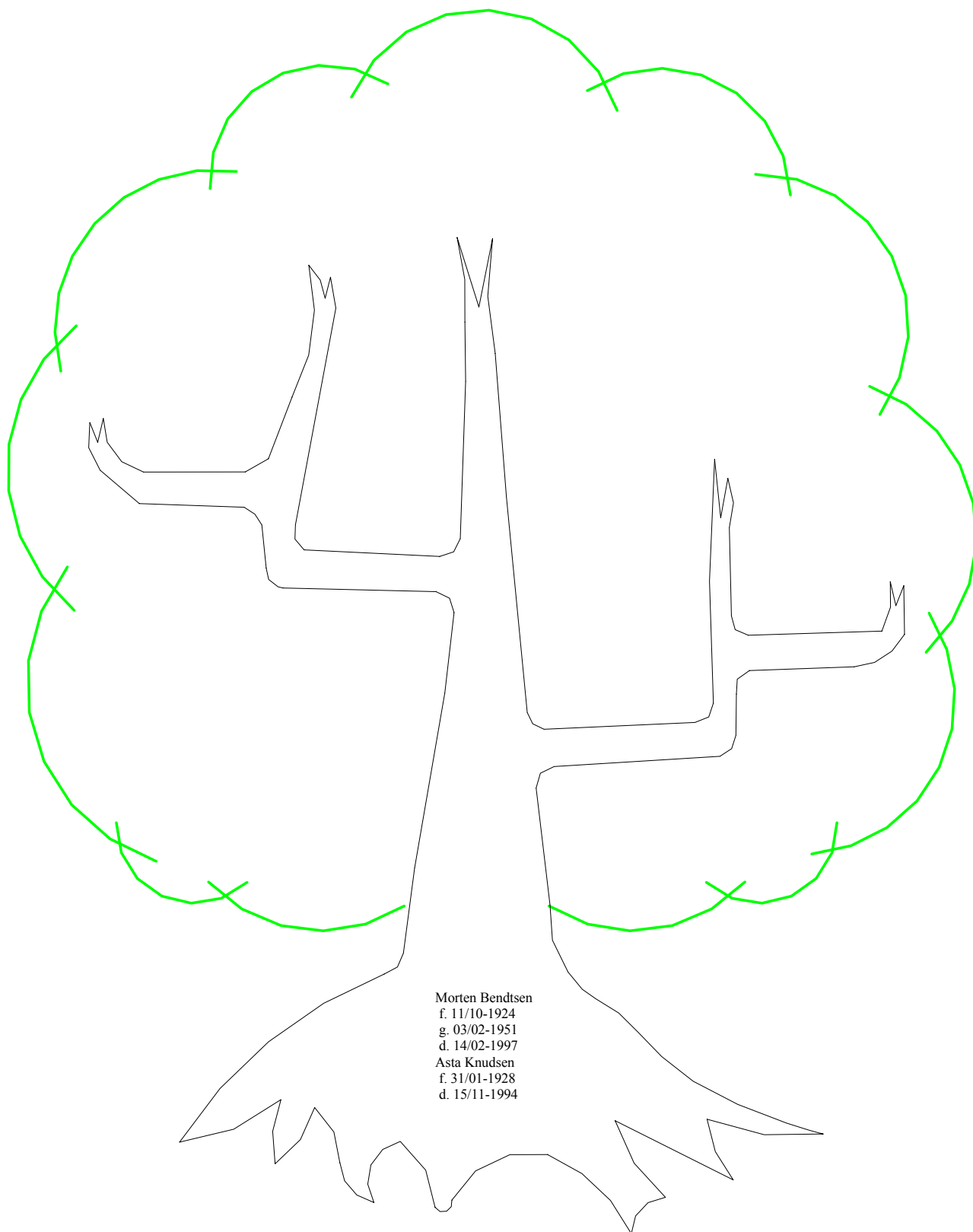
Asta og Morten Bendtsen

Asta og Morten Bendtsen 1980

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Bendt

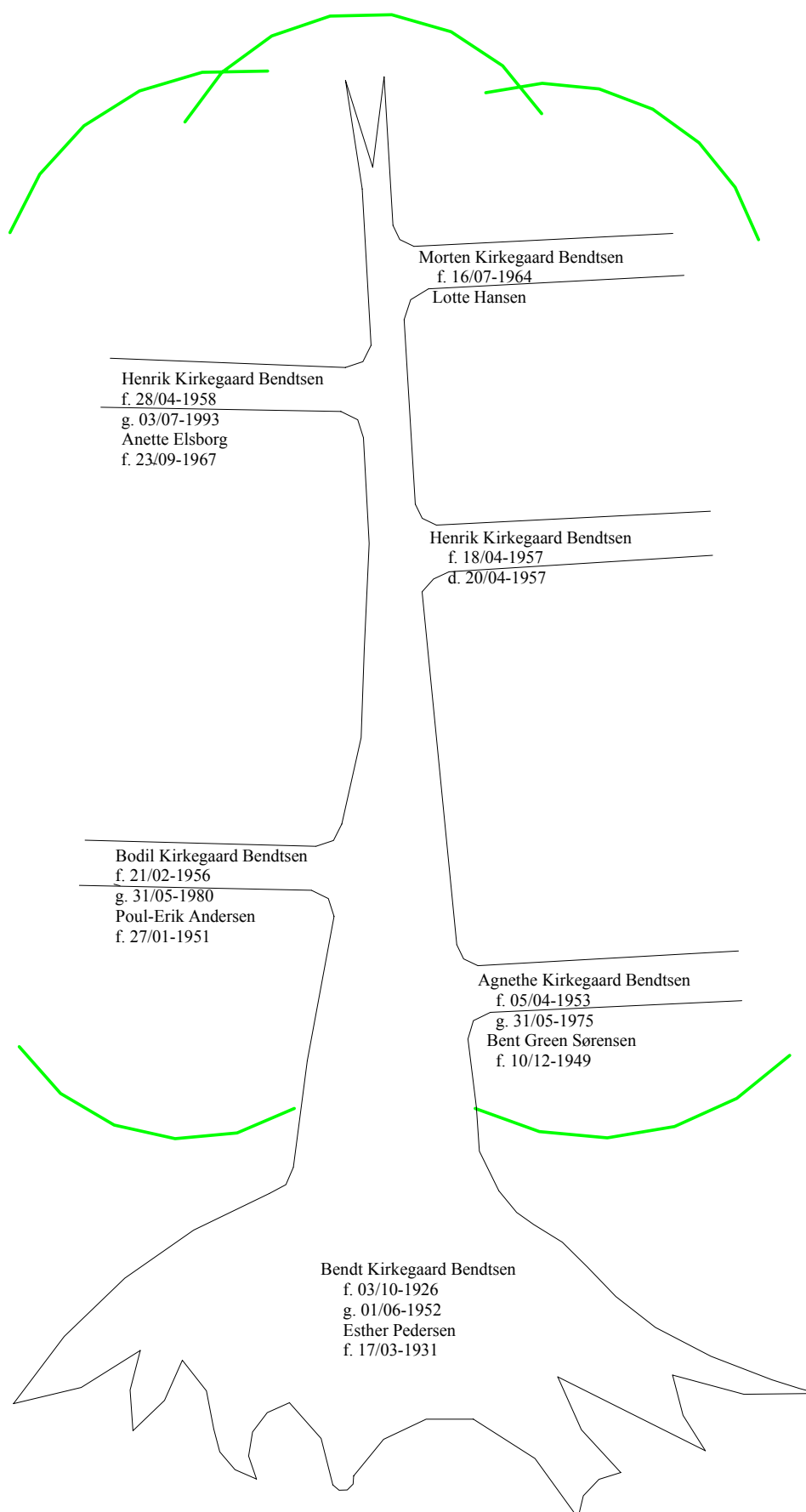
Esther og Bendt Bendtsen

Bagerst: Henrik, Poul-Erik, Esther Bendt Bendtsen, Morten og Bent Green.
Forrest: Anne-Lone, Bodil, Kristina, Marie og Agnethe.

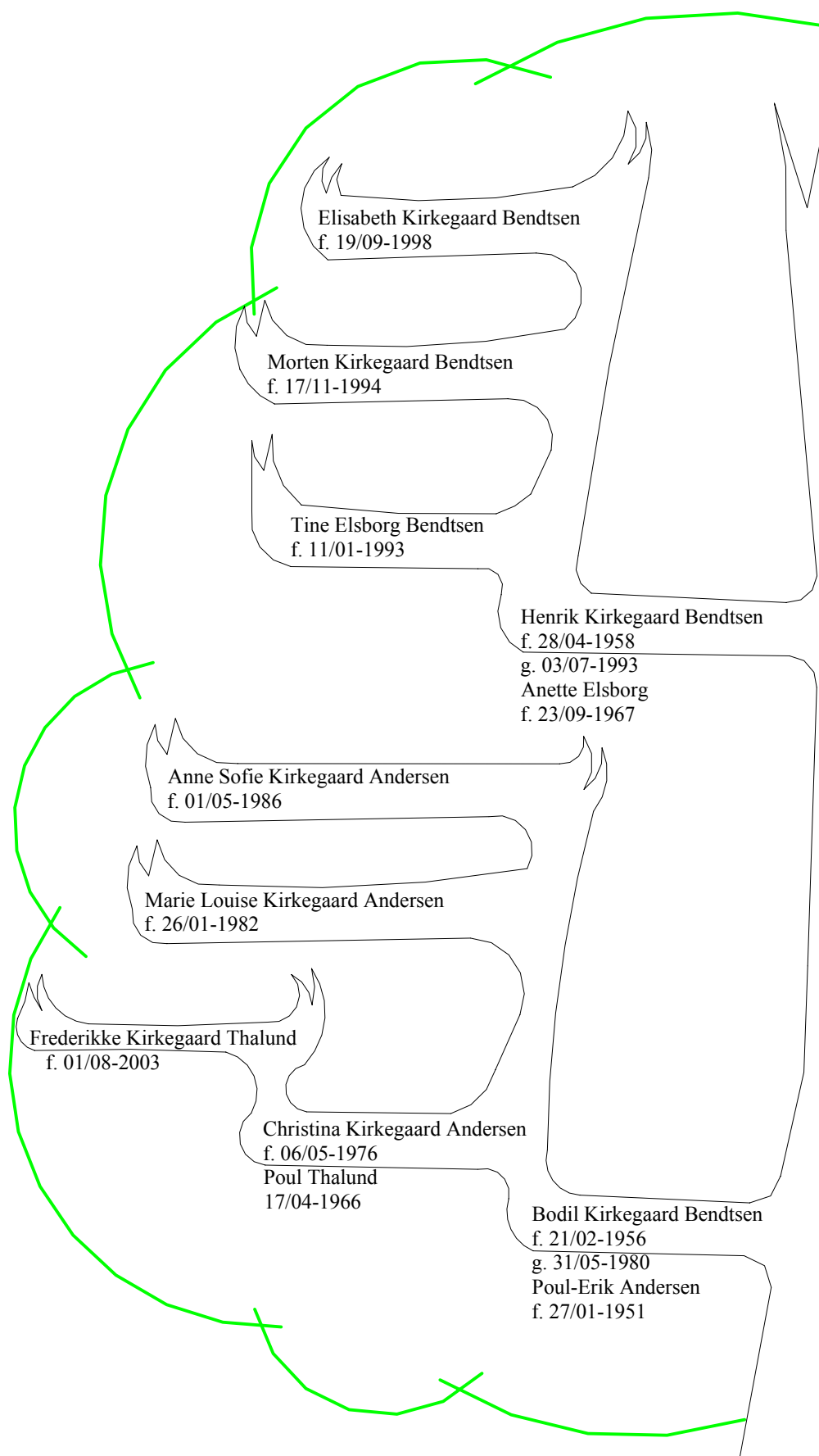
Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Esther, Bendt, Anette, Elisabeth, Morten, Tine og Henrik

Bodil's Familie

Ida, Mathilde, Esther, Jonathan, Bendt, Morten og Lotte med Asger

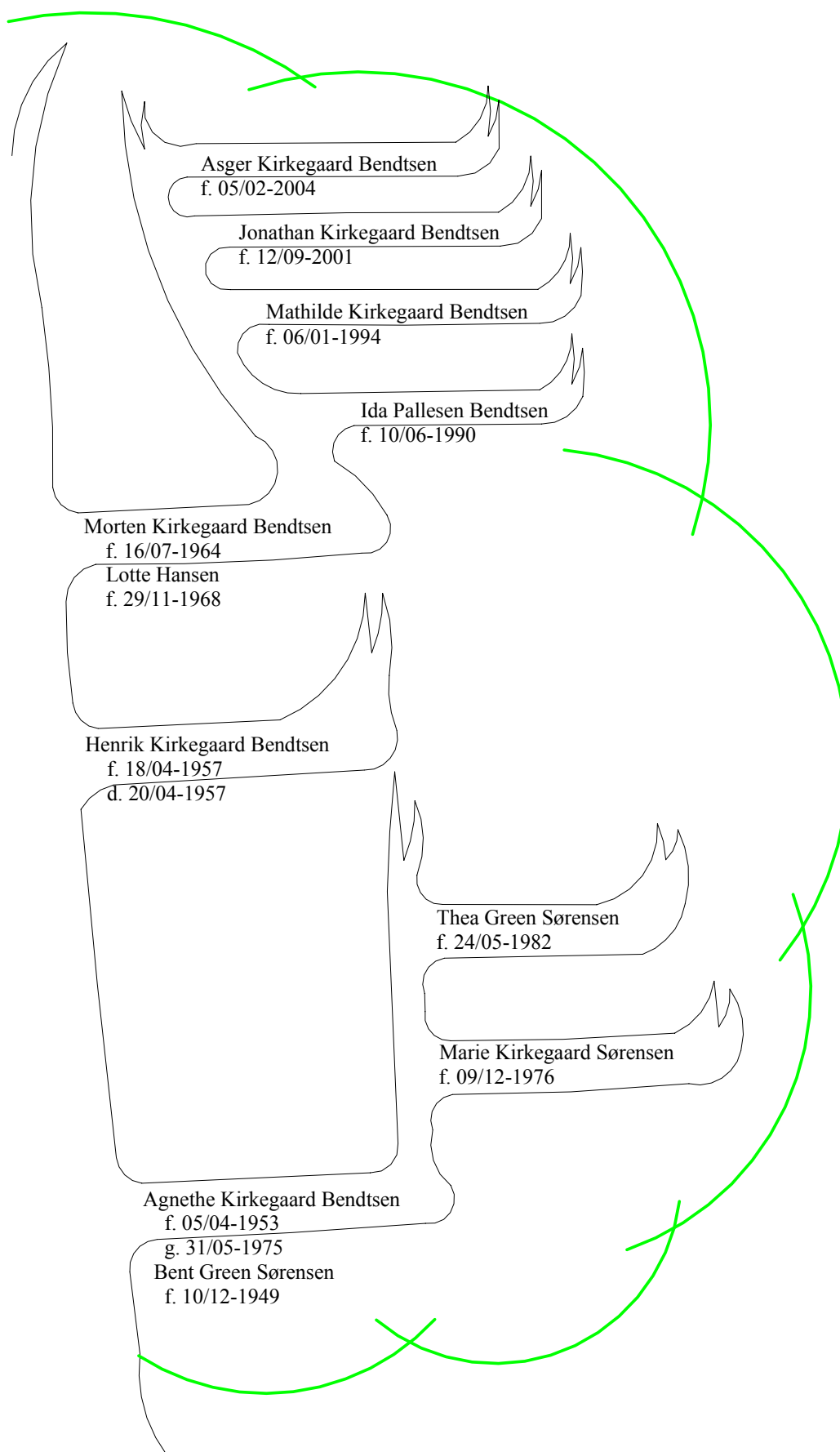

Esther, Agnethe, Bent, Thea, Bendt og Marie

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Anna Elisabeth

Anna Elisabeth og Frode Larsen

Anna Elisabeth og Åge Christiansen

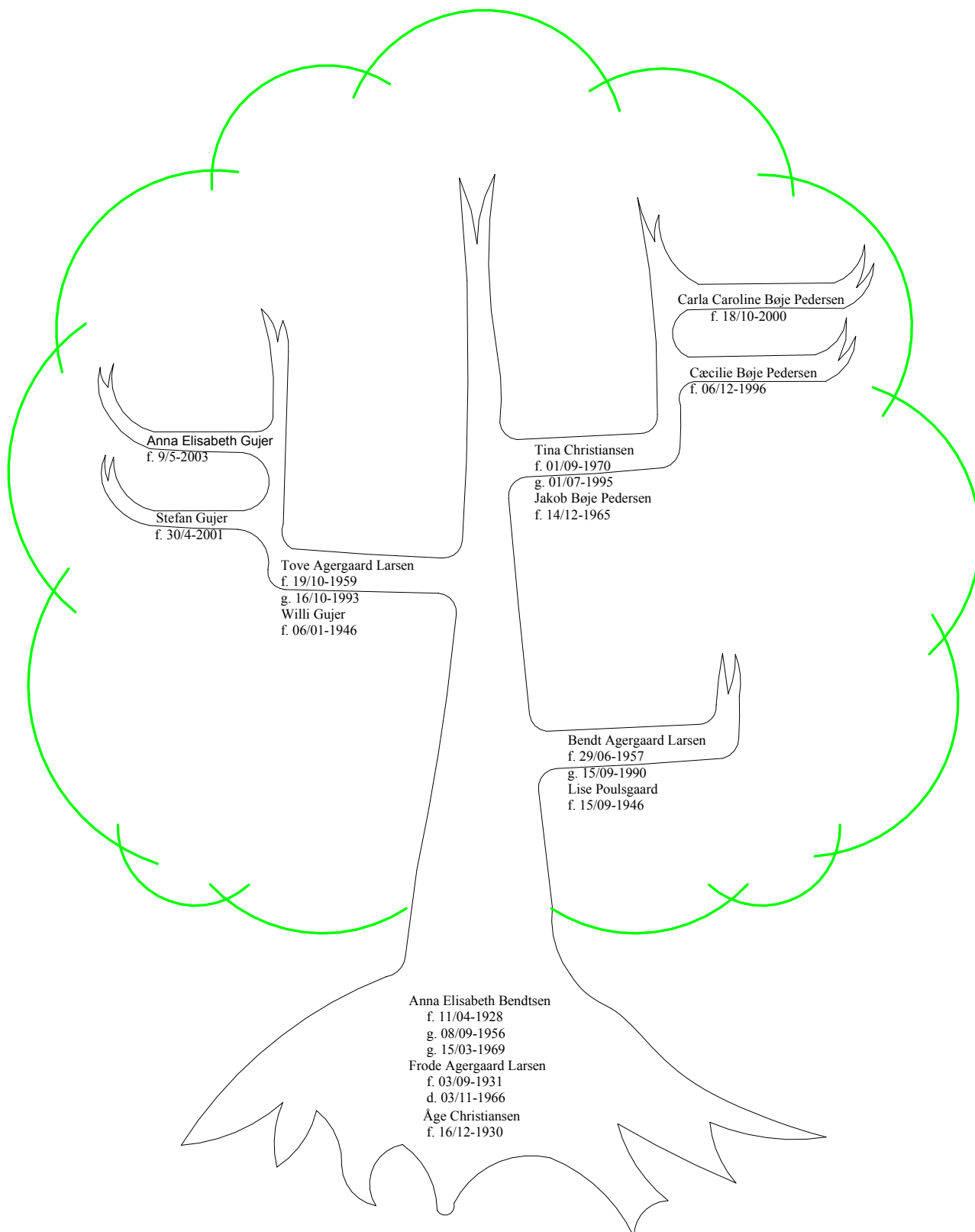
Bagerst: Bendt, Anna Elisabeth og Åge Christiansen.
Forrest : Tina

Stående: Lise, Willi, Tove, Anna Elisabeth,
Tina, og Åge Christiansen .
Siddende : Bendt og Jakob.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Willi, Stefan, Tove og Anna Elisabeth

Anna Elisabeth med Anna Elisabeth

Cæcilie, Tina, Jakob og Carla

Lise og Bendt

Agnethe

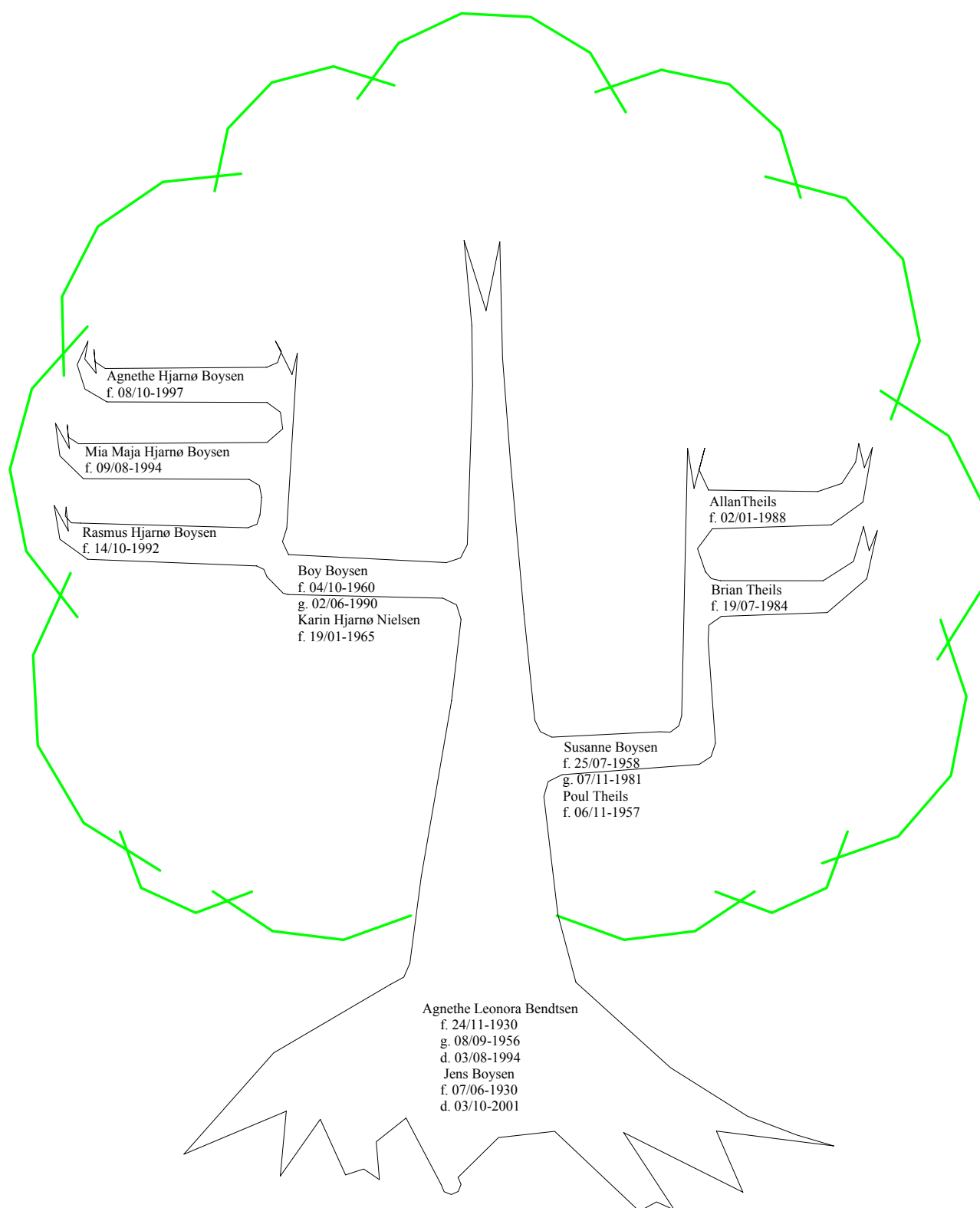
Agnethe og Jens Boysen

Øverst: Agnethe og Jens Boysen.
Nederst: Boy, Susanne og Poul.

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Boy's familie

Susanne, Brian, Allan og Poul

Forslægten
af
Familien Bendtsen
i
Bølling

Kirsten og Morten Bendtsen med børn

Morten og Kirsten Vestergaard Bendtsen

Søren Bendtsen

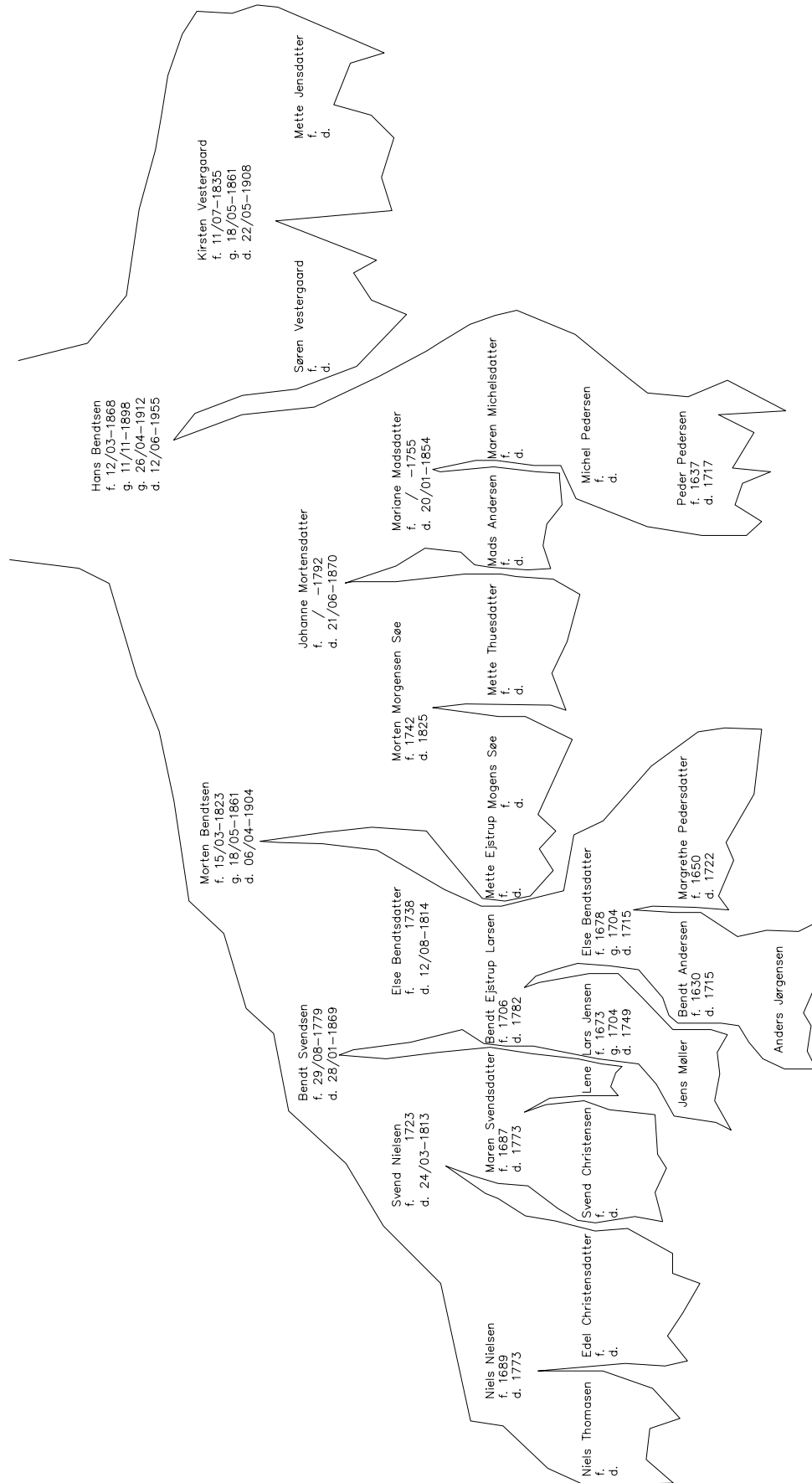

Stående: Johanne Bendtsen og Hans Bendtsen
Siddende: Morten Bendtsen, Kirsten Vestergaard,
Mette Bendtsen og hunden Krølle

Bendt Kirkegaard Bendtsen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

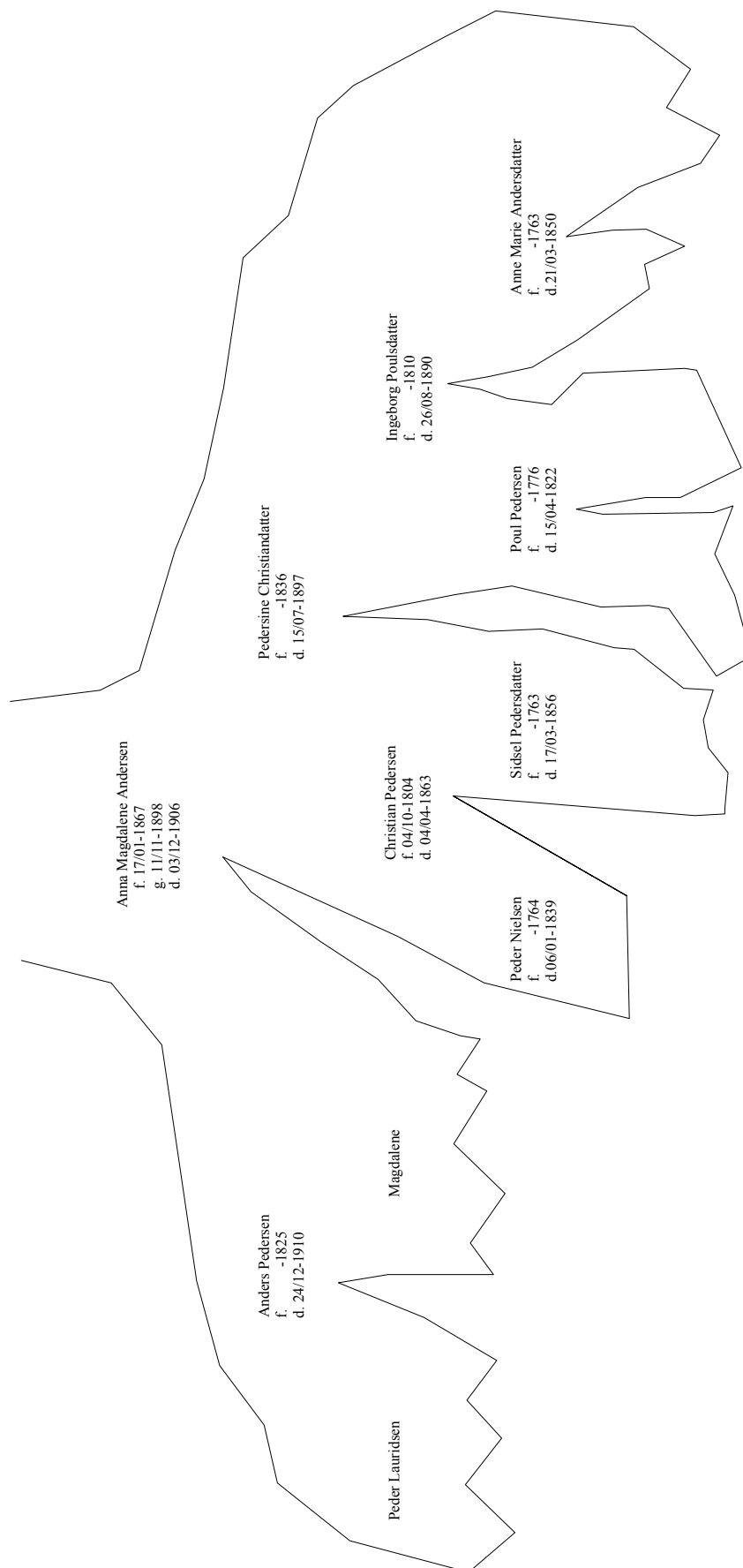
Anna Magdalene Andersen

Anna Magdalene Andersen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Christine og Søren Christensen med børn

Christine Halkier og Søren Christian Christensen

Ingvart Astrup Christensen, Maren Kirstine Bendtsen, Petra Pedersen, Kirstine Christensen, Inger Meldgaard Christensen, Søren Astrup Christensen og Christian Christensen.

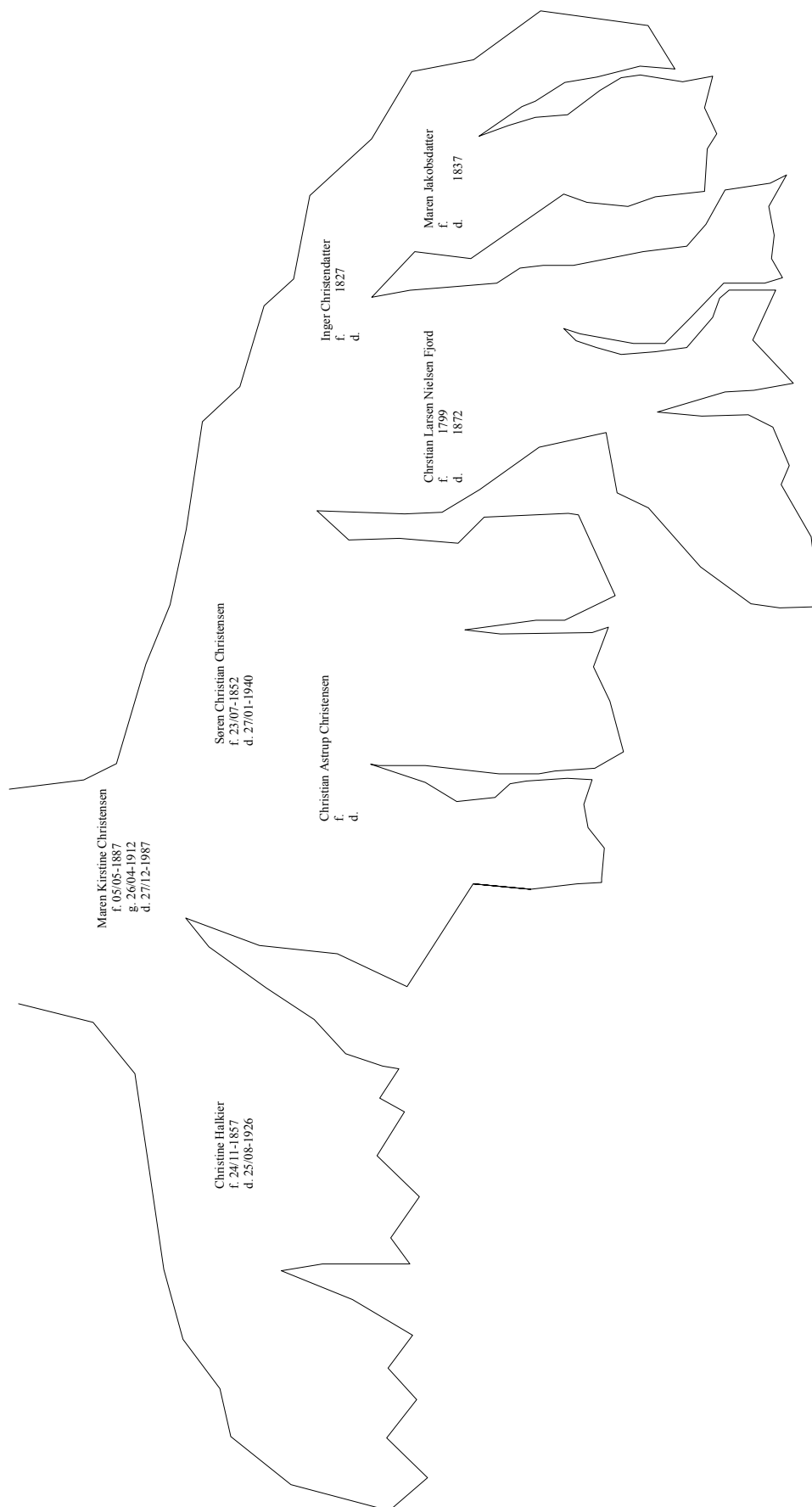

Peder Christensen og Klaus Christensen

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Slægtstræer for familien Bendtsen

Slægten fra Fastergård

Gård byggeri fra ca. 1850

SLÆGTEN FRA ILDSKOV I SUNDS

I TIDEN MELLEM 1670 OG 1710

I det foregaaende Afsnit saa vi, at dengang Kongen 1579 afstod sin Herlighedsret i Fastergaard til Iver Lunge, modtog Bytte bl. a. en Gaard i Sunds, *Ildzhorn* kaldet, der hørte til Iver Lunge og hans Hustrus, Karen Brykkes, Arvegods. Da Mageskiftet efter Fru Abel Skeels Død 1585 kunde træde i Kraft, afstod Kongen igen denne Gaard, »en Enstedgaard i Sunds, *Ildtshornz*«, til Peder Gyldenstjerne paa Thimgaard. Hvor længe han har beholdt Gaarden, er ikke oplyst, men i »Kronens Skøder« finder vi atter Gaarden nævnt, da der den 27. Marts 1618 udstedtes Skøde til Kongen fra Christen Hansen Baden til Nørgaard paa en Mængde Gods, hvoriblandt »*Ildtshorne*« i Sunds. Den 18. Juni 1632 udstedte Kongen et »Gavebrev til Sognepræsteembedet i Sunds paa $\frac{1}{2}$ Gaard i Ildtshøj i Sunds, naar Bonden, som nu bor paa den, dør, mod at svare sædvanlig Landgilde« .

Nogle Aar senere gik Gaarden imidlertid ud af Kronens Eje, idet denne den 27. Marts 1646 samtidig med en Mængde andet Gods overdrog »*Ilshofvet* i Sunds« til Grev Valdemar Christian (Saltø ved Næstved).

Denne Gaard, som vi her træffer under mange forskellige Navne, og som i Matrikelprotokollen fra 1688 benævnes »*Ildshofuid*«, er det samme som Ildskov, der nu ikke længere er en enkelt Gaard, men en By med spredt Bebyggelse.

Ved Matrikelsforandringen 1688 hørte Gaarden under Lundenæs. Dens Landgildehartkorn havde hidtil været 9 Tdr. Ved den ny indførte Landmaalingsmatrikel blev den i Hartkorn ansat til 10 Tdr. 5 Skpr. 3 Fjk. 2 Alb. Der har saaledes sikkert af denne Gaard været svaret en meget læmpelig Landgilde, eftersom Hartkornet ved Ommatrikuleringen blev sat op.

Skønt Ildskov kun var en enkelt Gaard, havde den dog flere Beboere; i 1688 var der fire Familier, der samtidig boede paa Gaarden. Dette var paa den Tid ikke noget usædvanligt. Naar der saaledes var flere Fæstere paa en Ejendom, var deres Forhold, hvad Gaardens Drift angik, utvivlsomt paa det nærmeste af samme Art som i den Tids Landsbyer. Gaarden blev dreven af dem alle i Forening, dog sikkert saaledes, at hver enkelt Fæster hæftede for sin Del af Landgilde og Skatter, ligesom i Byer. Det almindelige var, at alle Fæsterne havde lige Andel i Ejendommen, saaledes, at hvis der var 3 Fæstere, skulde hver have $\frac{1}{3}$ af Udbyttet, hver svare $\frac{1}{3}$ af den samlede Landgilde og Skatter.

Med Hensyn til Boligforhold antages det, at der sædvanlig kun var een Bebyggelse, hvori alle Fæsterne husedes og havde deres Bedrift; at Forholdene dog mulig undertiden kan have udviklet sig paa anden Maade, er ikke usandsynligt.

Der haves talrige Eksempler paa, at ogsaa Hovedgaarde, navnlig i noget tidligere Tid, ved Skifte deltes mellem alle Arvinger, som altsaa ejede dem i Fællesskab. ¹⁾ Ved saadanne Skifter fik ikke blot alle en vis Andel i den egentlige Ejendom, men man har flere Eksempler paa, at ogsaa Bygningen blev delt. Der haves saaledes en meget detailleret Skifteforretning, hvorved Store Restrups Bygning (ved Aalborg) deltes mellem to Personer, Værelse for Værelse, Kammer for Kammer, baade for Hoved- og Udbygningers Vedkommende. Naar en Bondegaard fæstedes til flere, er Bygningerne vel ogsaa, saa godt som Forholdene tillod det, bleven delte imellem disse; dog maa man antage, at Delingen, paa Grund af de smaa Forhold, kun har kunnet gennemføres i store Træk, og at flere af Gaardens Rum har maattet blive Fællesrum for alle Familier.

De fire Mænd, som i 1688 boede i Ildskov som Fæstere, hed: Niels Thomasen, Christen Pedersen, Milter Christensen ²⁾ og Jens Jensen.

Af disse er der to, som vi har Grund til at beskæftige os med. Den ene er *Milter Christensen*. Fra ham nedstammer nemlig Slægten paa Fastergaard. Den anden er *Niels Thomasen*, af hvis Efterkommere adskillige i nyere Tid er traadte i Slægtskabsforbindelse med Fastergaard-Slægten.

MILTER CHRISTENSEN OG HANS BØRN

Første Gang, vi finder Milters Navn nævnt, er i 1671, da han og hans Hustru Johanne fik en lille Søn Niels døbt. Fire Aar senere, 1. August 1675, førte de den Datter Kirsten til Daaben, der senere som gift blev bosat paa Fastergaard. Af deres ældre Børn kendes kun en, der hed Jens Miltersen, og som senere blev bosiddende i Gaarden Ildskov. Milter Christensen døde 1702 og begravedes den 9. Juni »i sin Alders 63de Aar«.

Milters Hustru Johanne finder vi temmelig ofte nævnt i Sunds Kirkebog som Fadder og som Bæremoder. Hvornaar hun er født eller død, vides ikke. Sidste Gang hun nævnes i Kirkebogen, er Aar 1700, da hun holdt et af Niels Thomasens Børn over Daaben. ³⁾

Det kan anføres som noget betegnende for Sjældenheden af Navnet *Milter*, at Milter Christensen nævnes i Kirkebogen med Fornavn alene, samt at hans Hustru aldrig som andre Koner benævnes i Kirkebogen med sit Pigenavn, men overalt kaldes Johanne Milters. Vi ved derfor heller ikke, hvad hendes Fader hed.

1) Saaledes blev Tidemandsholm, ca. 1½ Mil Sydøst for Hjørring, 1690 delt mellem en snes Arvinger. Gaarden var et Halvhundrede Tdr. Hartkorn, men nogle af Lodderne ca. ½ Td.

Samme Gaard deltes en halv snes Aar senere, da den en kort Tid havde været samlet paa én Haand, mellem 6 Arvinger.

2) 1 Matrikelsekstrakten, der findes i Viborg Provinsarkiv, er hans Navn fejlagtig anført som Melchior Christensen.

3) Sunds Kirkebog begynder 1670, men fra 1710 og indtil 1758 mangler den.

Milter Christensen og hans Hustru Johanne's Datter Kirsten blev den 1. April 1701 trolovet med og den 12. Juni s. Aar. viet til *Niels Nielsen Søhale* fra *Søhalegaard* i Nørre Snede. I Sunds Kirkebog hedder det ved denne Lejlighed: »Hr. Jens i Nørre Snede førte Brudgommen, min Kone smykkede *hende*«. En Bemærkning af lignende Art findes een Gang til i Sunds Kirkebog for de nævnte 40 Aar. Forlovere nævner denne Kirkebog ellers aldrig, saa det maa have været noget enestaaende, at Præsten i N. Snede, Jens Pedersen, her var Brudgomsfører, lige saa vel som at Præstens Kone i Sunds smykkede Bruden. Bemærkningens Sjældenhed synes at tyde paa, at Brudeparret har staaet i en særlig Forbindelse med de to Præstefamilier, men af hvilken Art denne Forbindelse har været, kan der ikke siges noget bestemt om. Muligvis har de blot tjent i Præstegaardene.

Paa Fastergaard fandtes der i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede et Drikkekrus med Sølvlaag, paa hvilket der var en Indskrift med Navnene Niels Nielsen (Sø)hale og Kirsten Miltersdatter. Det er rimeligst at antage, at dette Krus har været en Gave, muligvis fra Brylluppet eller i hvert Fald vistnok fra Tiden, førend Parret flyttede til Fastergaard. Her finder vi ingensinde Tilnavnet »Søhale« i de skrevne Kilder; for den mundtlige Overlevering derimod er Navnet »Niels Nielsen Haahl« velkendt. Det er dog først Bemærkningen i Sunds Kirkebog, der har bragt Klarhed over, hvorfra Manden og Navnet stammede.

Det ganske jævnaldrende Par tog efter Brylluppet Bolig i Brudens Fødegård Ildskov, hvor ogsaa hendes Broder omtrent samtidig satte Bo. Her kom deres Børn til Verden; det ældste, en Søn, der blev kaldt Niels, blev født Aaret efter og blev døbt Maanedsdagen efter Morfaderens Begravelsesdag. Blandt Fadderne træffer vi Jens Miltersen, men derimod ikke Mormoderen, der heller ikke senere findes blandt Fadderne til sine Børnebørn. Her blev ogsaa, i Tiden omkring 1712, den Søn Milter født til Verden, der senere hen kom til at bebo Fastergaard. Det nøjagtige Tidspunkt for hans Fødsel eller Daab kan imidlertid ikke angives, da som bemærket Kirkebogen for den Tid mangler.

Fra den Tid, da Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter boede i Ildskov, nemlig fra deres Bryllup og vistnok indtil de i Tiden mellem 1723 og 1725 flyttede til Fastergaard, ved vi i Grunden intet om dem udover det, her er nævnt. Om end Kaarene ikke har været store her, hvor der var saa mange Fæstere fælles om een Ejendom, saa har Niels Nielsen dog maaske nok været en efter Omstændighederne holden Mand. I de lange Restancelister over Skatter og Landgilde til Lundennæs, der er bleven fremlagte paa Hammerum og Bølling Herredsting, er Niels Nielsen i Ildskov—eller senere paa Fastergaard—ikke funden nævnt. Dette tyder paa, at han iblandt Bønderne har været en af de mere solide.

Førend vi gaar over til at fremstille Omflytningen til Fastergaard og Forholdene der, maa vi omtale den ene af de tre andre Fæstebønder, der samtidig med Milter Christensen og senere Niels Nielsen boede i Gaarden Ildskov, nemlig Niels Thomasen. Mellem disses Familier og deres Efterkommere har der nemlig baade dengang og nu været mange Tilknytningspunkter, saaledes som den efterfølgende Fremstilling vil vise.

NIELS THOMASEN OG HANS SLÆGT

Ligesom Niels Nielsen var Niels Thomasen kommen til Ildskov udensogns fra, nemlig fra Bøgild i Ikast. Hans Fader hed Thomas Nielsen (fra Bøgild), og det var rimeligvis ham, der i 1688 boede i Overgaard tæt ved Bøgild.

»Niels Thomasen fra Bøgild« trolovedes den 11. November 1682 med og viedes den 3. Juni 1683 til »Eddel Christensdatter fra Ildskov«. Der er meget, der taler for, at denne Eddel var Søster til Milter Christensen. Nogen Aldersforskel har der vel nok været imellem dem, men dog ikke større, end at de kunde være Søsken. Man bestyrkes især deri ved at se, hvilke Faddere Niels Thomasen og Eddel har haft til deres Børn. Blandt disse finder vi især »Johanne Milters« usædvanlig ofte; og navnlig een Gang, nemlig Pinsedag 1700, sidste Gang Johanne Milters overhovedet er nævnt i Sunds Kirkebog, ser Fadderlisten paafaldende ud: »Johanne Milters bar Barnet. Faddere var Thomas Nielsen, Milter, Kirsten Miltersdatter, Jens Miltersen, Maths Sønderholm«. Milters Familie har saaledes aabenbart overfor Niels Thomasen og Eddel indtaget en særlig Stilling, der vel nok kan have været foraarsaget af andre Forhold, men som det dog heller ikke er urimeligt at søge Aarsagen til i et nært Familieskab. Umuligt er det vel ikke, at Fæstebonden (Christen Pedersen i Ildskov har været Fader til Milter og Eddel, men dette er dog aldeles usikkert.

Ved Niels Thomasen og Eddels Trolovelse, fortæller Sunds Kirkebog, var »Hr. Jørgen og hans Kone« tilstede. »Hr. Jørgen« var Sognepræsten i Ikast, Jørgen Poulsen Grum.

Det nygifte Par satte efter Brylluppet Bo i Eddels Hjem, og der opvoksede nu hos dem en stor Børneflokk. Ikke mindre end tolv Gange førte de i Tiden mellem 1686 og 1710 Børn til Daaben. Af Børnene har vi her kun Anledning til at beskæftige os med to, ved Navn Thomas og Niels. Disse to dukker nemlig i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede op i Aanum i Skjern, hvor de begge blev Fæstebønder. For at forstaa dette, maa vi erindre, at Ildskov paa den Tid ligesom Aanum hørte under Lundenæs.—Ligesom man nu køber sig en Gaard, tilfæstede man sig dengang en Gaard, idet man betalte en Indfæstningssum, der selvfølgelig rettede sig efter Gaardens Godhed og Tiderne m. m., et Halvhundrede Rdl. var kanske omtrent det normale. Var der ingen fæsteledig Gaard i Nærheden af Hjemmet, man brød sig om, blev man af Forholdene ført bort fra Hjemstavnen. Man fæstede maaske nok fortrinsvis paa det Gods, hvor man var født, men i sig selv var der intet til Hinder for, at Bondesønnen paa denne Tid drog, hvorhen han selv vilde, til Søs, til Købstaden eller over paa en anden Godsejers Grund. Var man under et naadigt Herskab, der havde fæsteledigt Gods, som ikke var af for ringe Kvalitet, var det naturligt, at Bondesønnen blev paa Fødegodsets Stavn; men tvinges dertil kunde han, som sagt, ingenlunde paa den Tid, her er Tale om; Stavnsbaandet blev først indført 1733. Vestjyderne har altid haft Ord for at have omflakkende Tilbøjeligheder, og ved et saa stort Godskompleks som Lundenæs med henved 2000 Tdr. Hartkorn Fæstegods, der tilmed laa meget spredt, var der rig Anledning til at flytte fra Øst til Vest og fra Syd til Nord. Godset var spredt i ca. 50 Sogne i omtrent en halv Snes Herreder og strakte

sig lige fra Limfjorden til Varde. En Følge heraf var bl. a., at en stor Mængde af Fæsterne til Lundenæs var og sikkert altid havde været fri for Hoveri. Ildskovs Beboere har saaledes sikkert aldrig gjort Hoveriarbejde til Lundenæs.

Det var i Tiden omkring 1715, at Niels Thomasens da 24-aarige Søn, Niels Nielsen, tog en Gaard i Fæste i Aanum i den umiddelbare Nærhed af Lundenæs. Han var allerede dengang gift, nemlig med Maren Svendsdatter, Datter af Svend Christensen og Hustru Lene i Linaa i Sunds. Hun var født 1685 og var saaledes 4 Aar ældre end sin Husbond. Den 3. November 1715 førte »Niels Ildsgaard«⁴⁾ i Aanum og hans Hustru »Maren N. Ildsgaards« deres første Barn, Lene, til Daaben i Skjern Kirke. I de følgende 9 Aar fik de nok en Pige og to Drengene og naaede derved at faa alle fire Bedsteforældre opkaldte.

Da dette Par i en Del Aar havde boet i Aanum, kom Niels Nielsens to Aar ældre Broder Thomas ogsaa dertil, rimeligvis i 1722 (1721 var han ikke Fadder ved Niels's Datter Edels Daab, men i April 1723 havde han selv Barn i Kirke i Skjern). At ogsaa han flyttede fra Ildskov til Aanum synes at tyde paa, at Broderen Niels har befundet sig vel i Byen Side om Side med Herregaarden. Man kunde fristes til at sige: Mærkelig nok! for Aanums Beboere har sikkert haft nok at gøre paa Hovmarken. Imidlertid, selv om vi fra vor Barndom har det Indtryk, at Hovmarken var det skrækkeligste Sted paa Jorden, et Sted, hvor Ridefogden gik og svang Pисken, mens Bønderne trælledede med krum Ryg, var det kanske, vi kan sige vistnok, ikke saa slemt, som vi tror. Ikke alle Ridefogder var Djævlе, og Bonden følte næppe dette Tryk saa haardt, naar han først var vant til det. Livsmodet havde han i hvert Fald i Jylland aldrig tabt. Saa snart der var Lejlighed til det ved Bryllup, Barsel eller Begravelse, soldede han baade med Mad og Drikke og glemte Livets Sorger. En Fæster havde det ogsaa i visse Retninger godt; kunde han ikke betale Landgilde og Skatter, maatte Husbonden bære Tabet, for det kunde i Reglen ikke betale sig at drive ham ud; havde han ikke Udsæd, maatte Husbonden forstrække ham dermed osv. osv. Restancelisterne for Lundenæs viser, at mange Bønder paa Godset levede af Herskabet, dette derimod ikke af dem. Sikkert er det ogsaa, at manges Husbond var saa beskeden i sine Fordringer, at han temmelig villig fandt sig i at give Afkald baade paa Landgilde og Skatter, naar han blot maatte faa alt det Hoveri af Bonden, han havde Brug for. Naar Hovedgaardsmarkerne blev godt drevne, kunde ofte de alene forrente hele Godsets Værdi.

Thomas Nielsen blev ikke gammel i Aanum; han døde allerede 1730, 43 Aar gammel. En Søn af ham, Niels Thomasen, der var døbt den 16. December 1725, døde 1781 som »Skoleholder i Aanum«.—Niels Nielsen og Maren levede derimod i en lang Aarække i denne By; de døde begge 1773.

4) En Fejlskrivning for Ildskov, der stadig gaar igen i Skjern Kirkebog. Den Niels Nielsen der kom fra Ildskov til Fastergaard, benævnes ofte i Fæster Kirkebog paa samme Maade

Dengang Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter var flyttede til Fastergaard, er der al Grund til at antage, at der er blevet noget Samkvem imellem de beslægtede Familier i Aanum og paa Fastergaard. Der er dog ingen Lejlighed til at finde sikre Vidnesbyrd om et saadant Samkvem inden langt hen i Tiden, da Niels og Kirsten havde afstaaet Fastergaard til deres Søn Milter. I 1746 finder vi saaledes »Niels Onum«. blandt Fadderne til et af Milters Børn, som dette Aar blev døbt i Faster Kirke. Der er ingen tvivl om, hvem denne »Niels Onum« var. og at hans Fadderskab paa Fastergaard er et Tegn paa, at Forbindelsen mellem de to Ildskov Familier var holdt i Live.

En Søn af Niels Nielsen i Aanum, Svend Nielsen, overtog Fødegaarden. Han og hans Hustru, Else Bendtsdatter, der var Datter af Bendt Ejstrup fra Ejstrup i Faster, havde en stor Flok Børn, hvoraf 6 blev voksne. Den yngste af disse, Bendt Svendsen, kom til at bo i Faster Anneks-Præstegaard; af hans Børn er to bleven gifte med Børnebørns Børnebørns Børn af Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter paa Fastergaard; og af Bendt Svendsens Børnebørn er 5 bleven gifte ind i Fastergaard-Slægten. Af hans Tvillingbroder Mortens Efterkommere er een gift ind i Slægten fra Fastergaard.

EN SLÆGTSLINIE FRA NIELS THOMASEN,
ILDSKOV

I tilslutning til kapitlet om Niels Thomasen og hans slægt, side 38—40, opstilles her en oversigt over familieforbindelserne med slægten fra Fastergård.

Niels Thomasen, søn af Thomas Nielsen af Bøgild, lkast; ~ 3. 6. 1683 med EdeI Christendatter fra Ildskov, antagelig søster til Milter Christensen.

Deres Børn:

Kjersten * 1686; Thomas * 1687, † i Skern 1730; Niels, ; Cidzel * 1691; Jakob * 1694; Kjersten * 1696; Karen * 1699; Citzel * 1700; Jakob * 1702; Karen * 1704; Karen * 1707; † 1708; Bole * 1710.

C) Niels Nielsen * 13. 4. 1689, † 1773; fæstebonde i Aanum, Skern, siden 1715; gift med

Maren Svendsdatter * 23.2. 1687, † 1773, datter af Lene og Svend Christensen af Linaa, Sunds:

Deres børn

Lene * 1715; Niels * 1718; Eddel * 1721, † som barn; Svend; Edel • 1727, † 1773 (~ 1754 med Michel Michelsen, skræder i Aanum; 3 døtre, 1 søn).

D) Svend Nielsen * 1. 1. 1724, † 24. 3. 1813; gaardmand i Aanum i Skern; gift med

Else Bendtsdatter * 1738, † 12. 8. 1814, datter af Bendt Ejstrup fra Ejstrup i FASTER:

Deres børn Jesper * 1765, † 1827 (gaardmand i Flask, Bølling; ~ 1798 med Birgithe Poulsdatter; 1 søn, 1 datter); Helene Marie * 1767; Edel * † 1768 og Maren * 1768; Niels * 1769, † 1770; Edel * † 1771; Anne * † 1775; Niels * 1776, † i beg. af det 19. aarh. (somsoldat i Elmshorn, Holsten); (N+O) Bendt og Morten.

BENDT SVENDSEN, FASTER

N Bendt Svendsen * 29.8.1779, † 28. 1. 1869; gaardmand i FASTER Kirkegaard, FASTER; gift med

Johanne Mortensdatter fra Holmsland, * 1792, † 21.6. 1870:

Deres Børn:

A Svend, B Kirsten Margrethe, C Hans, D Morten, E Mariane, F Else, G Mads, H Niels.

A Svend Bendtsen * 8.7. 1814, d 10. 11. 1902; gaardmand i Ravnsbjerg, Brejning; gift med Mette Lauridsdatter, datter af Laurids Hansen, Egeris i Nr. Vium:

B Kirsten Margrethe Bendtsen * 14.3. 1817, ; gift med Knud Jensen, gaardmand i Tolsgaard, Herborg:

C Hans Bendtsen * 6.11.1819, †2.7.1903; gaardmand i Klokmosen, Fæst; gift med Mette Jensdatter (Vestergaard).

D Morten Bendtsen * 15. 3. 1823, †6. 4. 1904; ejede Lille Sudergaard i Bølling; gift med broderen Hans's steddatter

Kirsten Vestergaard Sørensen. E Mariane Bendtsen * 23. 3. 1826; gift med Niels Pedersen, Søndergaard, Fæst;

F Else Bendtsen * 3. 12. 1829; var gift med Peder Jensen (Mølle), gaardmand i Knorborg, Fæst.

G Mads Bendtsen * 3. 9. 1833, †8. 8. 1898; gaardmand i fødegaarden; gift med broderen Svends steddatter Dina Madsen:

Deres søn Bendt Bendtsen er far til Mads Kirkegaard Bendtsen ~ med de Else Margrethe Jansen, Jens Peder Bendtsen ~ Kristine Marie Søndergaard

Pedersen; deres søn; Mads Bendtsen er far til Kristian Nygaard Bendtsen ~ Ane Kirstine Andersen; deres søn Svend Ravnsbjerg Bendtsen, Lem, ~ Louise

Dorthea Pedersen.

H Niels Bendtsen * 19.3.1838, † 14-4-1913; lærer i Bølling; gift med Dorthe Marie Madsen, datter af Mads Miltersen, Ny Fastergaard;

Viggo Bendtsen's fortællinger

Afskrift efter Viggo Bendtsen optegnelser om slægten Bendtsen. Se også Peder Bendtsen's Studier og Minder om samme.

Mariane Madsdatter født 1755, død 1854. Gift med Morten Mogensen Søe, Sønder Bandsby, Holmsland, ca. 1790.

Han var søn af Mogens Søe, samme sted, og hustru Mette Thuesdatter.

Morten Søe født 1742, død 1825. (Hardsyssels Årbog 27. B. 1933)

De kom til at bo på hans fødegård. Den er stadig gået i arv til efterkommere. Efter al sandsynlighed har den været i slægtens eje i mindst 350 år .

Morten skal have været noget slem i munden og vanskelig. Mariane skal have været en meget rar kvinde, og vist nok snild i tale.

Min far, Niels Bendtsen, lærer i Bølling, født 1838, død 1913., hvis mormor Mariane var, yndede at fortælle, at hun havde været med til at vogte fårene for ulve på heden ved Herborg. Sammen med en dreng jog hun engang en ulv på flugt.

Undertiden gjorde de fra Storgård hoveriarbejde på Lundenæs. På en sådan tur kunne Mads Andersen (Marianes far) have et stykke brød med tillige med et stort ben. Marven fra benet brugte han som smør.

Storgård i Herborg brændte i året 1778, beskrevet i P. Bendtsen's, Fortællinger om slægten.

Mariane var 23 år dengang. Hun var løbet ind i det brændende hus for at redde noget kød, og mens hun var derinde, skred taget. Den ulykkelige pige krøb i sin forfærdelse ind i bageovnen, og det blev hendes redning. Der sad hun, til huset var nedbrændt.

Hun hørte, hvordan de jamrede derude for hendes skyld. Hun har vel råbt til dem, hvor hun var, men hendes stilling var dog i høj grad faretruende. Skorstenen kunne jo vælte, eller en del af det brændende tømmer kunne falde ned og knuse ovnen, og så heden og røgen hun har været omgivet af. De derude har selvfølgelig gjort, hvad de kunne for at hjælpe hende, og hun kom ud uden at have taget skade.

Min faster, Mariane Søndergaard, som jeg engang har hørt fortælle om denne begivenhed, sagde: - at de troede, at det var dem, de boede under tag med. der havde påsat ilden.

Faster Mariane har endvidere fortalt mig om hendes mormor, Mariane Søe: Engang var hun plaget af gigt, og så havde hun hørt om en "klog" mand oppe i Skarrild og vilde så rejse op til ham for at få et råd mod gigten.

Hun havde imidlertid søskende i Faster og Borris, de sogne hun skulde igennem på rejsen, og har måske ved den lejlighed besøgt flere af dem; i alt fald besøgte hun sin søster Kirsten. Hun var gift i Tarp i Borris på den gård, der nu er landbrugsskole. Hos sin søster blev Mariane rådet fra at rejse videre; men hun vilde nu derop alligevel.

Da hun kom til "doktoren" i Skarrild, så viste han sig så alvidende, at han kunne sige til hende: "Nå, de kund da et fo dig fræ å ta herop. " Han vidste allerede i forvejen, hvad de havde sagt i Tarp.

Mariane fik følgende råd af ham mod gigten: En skade skulde skydes i "æ fløwt" og sprættets op straks og lækkes på det syge sted. Hvorvidt midlet virkede, melder fortællingen intet om, men det har nok gjort gavn, eftersom hun blev så gammel, nær op mod 100 år. Det kunne synes lidt mærkeligt, at en Holmbo i de tider fik sin kone så langt øster fra. Afdøde Chr. Søbølstrup, som også var blandt deres efterkommere, mente at kunne forklare sagen på den måde, at da Holmboerne ikke selv var tilstrækkelig forsynede med lyng og hedetørv, så hentede de det oppe i hedeegnene mod øst, sådan var Morten kommet til Storgaard, og derved var så bekendtskabet blevet indledt mellem ham og Mariane. Og det kan være ret sandsynlig.

Mariane Madsdatter døde den 20. januar 1854, 98½ år gammel, og blev begravet den 29. januar.

Morten Søbøl og Mariane havde 4 døtre, ingen sønner. De 3 af døtrene blev gifte og bosatte sig på Holmsland.

Den 4., Johanne, boede i Fæster, gift med gårdmand Bendt Svendsen, Fæster Kirkegård.

De havde 8 barn, i 1854 var de alle voksne, de 3 ældste gifte.

Svend Ravensbjerg	født 1814	død 1902
Mads	født 1834	død 1898
Kirsten Margrethe	født 1817	død 1907
Niels	født 1838	død 1913
Hans (Kirk)	født 1819	død 1903
Morten	født 1823	død 1904
Mariane	født 1825	død 1916
Else	født 1829	død 1916

Til den gamles begravelse på Holmsland skulde Bendt Svendsen og Johanne og deres hjemmевærende og ugifte børn jo med. De er naturligvis kørt meget tidligt hjemmefra om morgenen, og er vist kørt gennem Bølling til Hanning Hedegård for des snarere at nå landevejen.

Som de var kommet et godt stykke frem i Bølling, opdagede de, navnlig til kvindernes forfærdelse, at de havde glemt kappekurven med moderens og døtrene Marianes og Elses kapper. Kapperne skulde de, som skik var, have på når man kom hjem til gården fra kirken.

Hvad var der dog at gøre? Det var folk, der satte pris på at tage sig godt ud, og de satte sig meget nødig ud over skik og brug. Og sidde ved begravelsesgildet uden kapper - de, der var af den afdødes allernærmeste - nej, det kunne de ikke.

Een måtte af sted hjem efter kurven. Sønnen Morten, han var snedker og var en 30-årig karl, måtte hjem efter den. Den yngre søn Mads har nok været kusk. Nå, de så sig nødsaget til at køre videre, mens Morten først måtte løbe til Fæster Kirkeby efter omtalte kurv, og derfra til Sdr. Bandsby på Holmsland. Men de mente, at han nok

kunne nå at komme til begravelsesgården med de uundværlige kapper til, følget kom hjem fra kirken. Gården ligger ikke langt fra broen over Von å til Hee.

Min faster Else, som jeg har hørt fortælle om denne tildragelse, føjede til: "A wor enda kyw å et for Måtten, da han skuld teen".

Han satte vel så lige til ad Faster som muligt. Han kom i al fald til Gasdalgård i Bølling. Der gik han ind og fik sønnen Hans Kragmose til at løbe til Faster efter kurven, så han selv kunne hvile lidt imens. Så vidt jeg ved, lykkedes hans kapløb fuldt ud, så han nåede frem til Sdr. Bandsby i rette tid.

Johanne og Bendts søn, Hans Bendtsen (Kjerk), født 1819 d. 1903, blev gift med Søren Vestergaards enke, Mette. De boede i Klokmose i Faster.

Under krigen i 1864 havde Hans Kjerk en ubehagelig oplevelse. Herom fortæller hans brodersøn, Svend Bendtsen, til Skjern Dagblad:

Vi har indsat artiklen i slægtsmappen, (Æ mand skuld baare skydes)

For godt 100 år siden levede der i Faster Sogn en kvik og opvakt ung mand. Om vinteren virkede han som skolelærer, samt også som spillemand ved legestuer og lign. og om sommeren som Engmester. Senere da han var blevet gift, overtog han en gård i Klokmose i Østersogn, som han drev i mange år.

Det var min farbroder Hans Bendtsen, født 6. Nov. 1819, d. 2. juli 1903.

I det bevægede år 1864, da han altså var 45 år, kom en sen forårsdag sognefoged Jens Lauridsen op til Hans Bendtsen med den besked, at der var kommet bud fra Hanning Hedegaard, der dengang var kro, at en vogn fra Faster i lynende fart skulde stille der for at transportere tyskere med bagage til Holstebro, og sognefogeden bad nu Hans Bendtsen påtage sig dette ikke særligt behagelige hverv.

Hans Bendtsen var kommet i seng og var just ikke glad for at komme op og nyde denne "ære", men hans kone Mette, sagde, at han helst måtte tage afsted.

I en fart fik Hans Bendtsen så et køretøj i stand og begav sig så på den 7 - 8 km lange vej til Hanning Hedegaard.

Ankommet hertil blev der læsset nogle kapper og anden bagage på vognen, et par flasker spiritus kom der også med, men trods det sene tidspunkt syntes tyskerne ikke at have travlt for at komme afsted. De drak videre på kroen.

Den stadige venten blev omsider Hans Bendtsen for meget. Irriteret læssede han - eller smed - alt af, og et par flasker gik i stykker.

Han kørte så af Klokmose til, hvor han sent på natten gik i seng igen. - Kort blev dog søvnen, han fik.

Da det endelig behagede tyskerne at bryde op og køre mod Holstebro, blev de nærmest rasende, da de opdagede, at køretøjet var væk. De råbte op og vilde have fat på den ulydige og forvorpne synder, der havde smidt deres kapper og den fine spiritus af vognen. Og flaskerne var i stykker! Den herre skulde omgående skydes!

De tvang kromanden, Chr. Sørensen, til at køre dem op til dette afskyelige menneskes bopæl, så vilde de selv ordne resten.

De kom godt nok derop og vækkede de sovende på en noget utiltalende måde. Og nu vil vi lade Hans Bendtsen selv fortælle videre med hans egne ord, som han så ofte har berettet tildragelsen for os børn, hvad der altid morede os meget, selv om virkeligheden jo var alvorlig nok.

"A moet jo op i æ båer skjowt å lokk op for di herrer. AAH, hwor di skjældt uer! Jen a' dem kund snak let dansk, men han bandet o tysk, å di hogg djer bajonetter op i æ lowt lig te æ hiel hus restet, å Mætt wår lig ve å pjæw, å hun såe, di skuld vær rolle, men det bløw et ett bejer aw. Han, der kund let dansk, såe, te hun skuld hold hinne kjæft! Æ mand skuld jo bare skydes!

De wår da et nowwet å gjæl op øwwe, men hans væsmelige hue er snaar for grem en begrawelsesplads for wor kjøn blykuller - mint ham æ tysker.

Nå, der wår jen, der ga mæ en ordnlig rap i æ baaer R.. mæ hans sabelskie, a ku nok mærk, de ett wår hans ejen bagdiel, han slu i.

Men endelig kom vi da a stej te Hanning Hiegor, - de vel sej, a mot ett kyer mej, a mot ræend ve æ si å æ uen lissom en anden hund.

Da vi kom te Hanning Hiegor, skuld æ tyskere jo selvfølgelig ha en gjenstand eller tow i glee øwwer æ fangst, de haad gjoer.

Endelig kom vi astej te Holstebrow, nowwer waar kyerend, å nowwer waar riend, men a moet ræend, å nær a ett kund følle mej, kom der jen å ga mæ en spark i æ nakk eller i æ røkk, å så såe han Hopla!

Saa fond a oe å ta æ træsko i æ håend, de lettet lidt, men så bløw der kommandiert: Halt!

Å en galle pjalt te tysker kom hen te mæ å skjældt uer o nowwenlunde dansk; men han bandet o tysk. Han såe blandt andet: " Tror du måske, vi vil overlade din elendige bælg til din so til kone med ligeså mange huller på sokkerne som der nu i morgen bliver i din usle krop? Nej tak! Stik du nu fusserne i dine træsko. Du løber jo godt, og når du bare løber til Holstebro, så er du færdig, kaput - forstår du.

Nå, der wår jo ett andt o gyer ind o mæ æ træsko ijen å så astej i traw. A tændt som så, te nær vi kom te Ravnsbjerg, hur der wår kruer, å mi bror Svend wår kruermand, så skal vi wal ind dæer, å så ka a wal fo en lelle hwiel, å ka bjerre mæ en melmad ve mi broer. - men såren gik et no ett, vi kjor forbi, å a moet jo ræend mej.

Da vi så endelig kom te Agerfeldt kruer, holdt æ optog stell, å æ tyskere skuld ind, men a moet pæn blyw udenfor. Men så kom Svend Agerfeldt uer te mæ me en par meldmader, å de waar a glæe ve, a waar sulten.

A såt mæ nier o en sætkrøw å oer å en meldmad, men så kom der en tysker, så møj en støk galle pjalt, å ga mæ jen ve æ hue, ret så æ meldmad fløw hen i æ skidt, å han såe, sådn nowwet som ilywwel skuld skydes i måen kund wal nok stå op så læng.

Nå, endelig kom vi da te Holstebrow, å der bløw a smidt ind i en wandhus, å æ daer bløw sømmet te. Men dæer kund en jo da sej nier. - Nå, men æ daw atter bløw a gin fri."

Med Hans Bendtsens frigivelse foregik det nu på den måde, at P. Schmidt, Ny Mølle i Lem red til Ravnsbjerg i Brejning og fik Svend Ravnsbjerg - Hans's broder med til Holstebro. De havde en ledig hest samt en god pengepung med. Men hvad den tur kostede dem, fik ingen at vide.

Svend Bendtsen (Avisen skriver: Svend R. Bendtsen) Højmark

Johanne Mortensdatter født 1792, død 1870.

Gift 10. oktober 1813 i FASTER kirke med gårdmand i FASTER Præstegaard, Bendt Svendsen, født 1779, død 1869. (Se Fastergårdslægten). Født i Ånum.

Farmor Johanne omtaltes af sine børn og sønnesøn, Mads Svendsen, Egeris - på hans gamle dage - som en meget velbegavet kvinde, men en anden sønnesøn, Bendt Kirk, vil tilføje, at hun var noget skrap.

Om hendes ydre ved jeg ikke meget, der findes intet billede af hende. I sine velmagtsdage var hun ret høj af vækst "Mi muer waar en housom stuer kvind", sagde far. Den høje vækst, som også kendes hos så mange blandt den øvrige familie fra Søe på Holmsland, arvede alle hendes børn med undtagelse af Mariane.

Det blev fortalt, at da hun 21 år gammel blev gift med farfar, Bendt Svendsen, var hun ikke meget indtaget i ham, ligeledes at hun ikke vilde "kendes ved" sit første barn, (Svend Ravnsbjerg).

Jeg ved dog ikke rettere, end de levede godt sammen. De fik FASTER Kirkegaard, eller rettere FASTER Præstegaard, som er dens rette navn, efter et par gamle folk, som de begge var i slægt med, således at Johanne var en søsterdatter af manden, Hans Madsen eller Hans Kjerck, som han nævnedes, (kommet fra Storgaard i Herborg), og Bendt var en søstersøn af konen, Margrethe Bendtsdatter.

Bendt var af middelhøjde, mindre end hans sønner, rask i sine bevægelser, hvad egentlig ikke kan siges om sønnerne med undtagelse af Mads.

Far mente, at hans søster, Kirsten Margrethe, i særlig grad lignede deres far af ansigt. Morbror Milter, som jo havde kendt den gamle Bendt Svendsen, sagde om min broder Frederik: "Han har den bendtske næse".

Bendt var god til at synge, og sang en tid ofte i FASTER kirke i stedet for degnen i Borris, som må have været kirkesanger i begge kirker. Da min far, Niels Bendtsen, blev lærer og kirkesanger i Bølling, sagde en gammel kone, der havde tjent hos Bendt Svendsen, om far: "De waar lieg som en kund sie Bænd", når han sang i kirken.

I dygtighed som i begavelse stod Bendt sikkert meget tilbage for Johanne; men han var god, som dagen er lang. Far så vel mest op til sin mor, men det forekommer mig, at hans far stod hans hjerte nærmest.

Bendts forældre var Svend Nielsen og Else Bendtsdatter. De havde 3 sønner, som nåede skelsalder, Niels, Bendt og Morten, de to sidste var tvillinger. De lignede hinanden så meget, at forældrene måtte have mærker på dem i deres barndom, for at kende dem fra hinanden.

Som dreng havde Bendt passet stude på Lundenæs, og han var dygtig til at bruge en hølé, han opholdt sig også en del af tiden hos sin moster Margrethe, gift med Hans Kjerck i FASTER Præstegaard. Gården som han siden blev ejer af. Han havde legeskammerater på FASTERgaard.

Morten kom til at bo på Brunbjerg i Borris, den gård er endnu i hans efterkommeres eje.

Svend Nielsen hørte til Brødre menigheden, (Fortegnelse over dens medlemmer i Skjern i 1801.)

Omkring 1800 var næsten alle Europas lande mere eller mindre indviklede i Napoleonskrigene, også vort land kom med. Den unge Bendt Svendsen blev indkaldt til Hæren og skulde lære i den Holstenske by Elmshorn.

Vi nutidsmennesker kan vel vanskeligt forestille os, hvor lang og besværlig rejsen derud må have været, og formålet med rejsen var at blive soldat ude i et fremmed land blandt mennesker med et fremmed sprog. Men trods de triste udsigter var der dog noget, Bendt glædede sig til, og det var at blive modtaget i Elmshorn af hans 3 år ældre broder, Niels, som allerede var soldat der. Han kunde jo hjælpe ham til rette med mange genvordigheder i førstningen.

Da Bendt nåede Elmshorn, blev han ikke modtaget af Niels. Han var død ganske kort før Bendts ankomst.

Det var et hårdt slag for Bendt. Som gammel mand sagde han hvert år, når der nåedes en vis dato hen på sommeren, hvor mange år det nu denne dag var, siden hans broder Niels døde i Elmshorn. Den dato glemte han altså aldrig.

Jeg ved ikke af, at Bendt Svendsen var med i noget slag, men hans udfærd varede nogle år endda efter soldatertiden. Han tog nemlig tjeneste i æ Søndén, hvor ved jeg intet om og heller ikke, hvornår han kom hjem. Han lærte at tale tysk, og han havde ikke glemt det i 1849. Da blev Vestjylland, som så mange andre egne af landet oversvømmet af tyske krigsfolk. En trop kom til FASTER Kirkegaard.

De vilde have deres heste ind i laden. Døren var for trang, så slog de dørkarmen ind, endvidere væltede de en skillevæg i laden for at få tilstrækkelig plads til hestene. Og de var ret brøsig. Så gik den gamle Bendt ud til dem, vel for at tale dem til rette, og han tiltalte anføreren på tysk. Det havde den virkning, at officeren sagde, at han nok skulde holde styr på sine soldater, men om nogle uger vilde der komme 1500 saksere, og dem kunde han ikke love for. De kom dog ikke, det satte Fredericiaslaget bom for.

Nogle af soldaterne kom ind i dagligstuen, der hang sønnen Hans's violin, så vilde tyskerne til at danse, da de så den. Hans måtte til at spille for dem, og de vilde danse med døtrene, Mariane og Else. "Vi waar kyw aa et", sagde faster Else, "men faaer såe, I ka jo wal dands mæ dem". Mere er der ikke fortalt om det bal.

Men befalingsmanden har jo nok holdt disciplin blandt sine folk, som han havde lovet. Han havde befalet dem at vise respekt for den gamle mand.

I de samme urolige dage var der barnedåb hos Mads Miltersens på Ny FASTER-gaard, der var født en datter den 4. maj, St. Bededag, nemlig min mor, Dorthe Marie Madsen. Man var bange for de tyske gæster, de viste sig af og til, så her så der. På festdagen havde man derfor skjult suppegryden i en rugager uden for gården.

Den dag kom tyskerne ikke, men en anden dag kom der nogle. Da var Mads Miltersen ikke hjemme. Han var ude i Astrup Hede med nogle stude, der skulde skjules derude for tyskerne. Soldaterne var dog flinke, en af dem satte for spøg sin pikkelhue på en lille drengs hoved, det var den 4-årige Milter, sønnen på gården, han stod i stuen og betragtede dem.

I 1813 blev Bendt Svendsen og Johanne Mortensdatter, som alt nævnte gifte, han var da 34 år.

I vort lands historie er 1813 et af de årstal, man husker som betegnende noget ydmygende og sørgeligt. Da indtraf den ofte omtalte statbankerot, og den deraf følgende store forarmelse for land og folk, som varede til op imod 1830.

Det har selvfølgelig også svedet til hjemmet i FASTER Præstegaard. Nogen videre velstand blev der vist aldrig.

Bendt og Johanne fik 8 børn, 5 sønner og 3 døtre. Den yngste af dem var over 60 år, inden nogen af flokken døde. Der var 24 år mellem den ældste og den yngste.

De sidste 13 år Bendt levede, var han blind, men han bar sit tunge kors med beundringsværdig tålmodighed. I sin uvirksomhed gik han ofte og sang salmer som, "Den yndigste rose er fundet", (den nævnede Mads Egeris som brugt af den gamle). Far mente, at en del af den gamles sange havde han fra Brødremenighedens tid i Skjern, han har husket dem fra sin tidlige ungdom.

Engang svækkedes den gamle blinde mand også meget på hørelsen, det blev han bange for, skulde han blive både blind og døv; og far kom engang til at høre, hvor inderlig han bad til Gud om, at han dog måtte beholde hørelsen. Og han fik det, han bad om, for døvheden fortog sig.

Han led af en anden svaghed, vistnok spleen, (uro i benene). Den ytrer sig som en indre uro i lemmerne, den kommer tiest om natten, særlig i sommertiden, varme. Selv om den ikke volder pine, så gør den, at det er umuligt at holde ben eller arm, hvor den huserer i ro, så der kan gå mange timer af natten uden søvn, eller med meget dårlig søvn.

Han led af denne uro allerede som soldat, og den blev ved at følge ham op i alderdommen.

Viggo Bendtsens optegnelser slut.

En slægts krogede vej gennem 500 år

Stående: Niels, Mariane, Else og Mads Kirk.
Siddende: Svend Ravnsbjerg, Kirsten Margrethe, Hans Kirk og Morten.
Alle Morten Bendtsen's søskende.

Det var. en stormfuld vinterdag i det herrens år 1500, at Kong Hans drog på et imperialistisk felttog til Ditmarsken og indkasserede et velfortjent nederlag.

Han døde dog ikke ved den lejlighed, og først 13 år efter, da Bølling Herred havde kongebesøg, mødte Kong Hans sin skæbne på grund af en forkølelse, pådraget efter et bad i Skjernåens vande. På samme tid boede der i Opsund en mand der hed Graus Bendtsen. Det er vel rimeligt at tro, at denne mand har haft sin bopæl ved vandløbet, som løber gennem Opsund.

Graus Bendtsen er en sandsynlig forfader til den Bendt Andersen, som i 1630 blev født i Søndergaard i Sædding, og fra da af er Bendtsens slægtsveje klarlagt

Bendt Andersen blev gift med Margrethe Pedersdatter, og de havde Søndergaard i Sædding samtidig med at filosofen Søren Kierkegaars tipoldefar, Jens Andersen, fra Videbæk drev landbrug på Astrupgaard i FASTER sogn. Bendt Andersens datter Else, født 1678, blev 8. juni 1704 viet til Lars Jensen fra Klap Mølle i Velling.

Dette par fik en søn, som hed Bendt Larsen, og som 20-årig tog han bopæl i Ejstrup. På den tid omkring 1730, var der en tilfredsstillende ulvebestand i Ejstrup, og Bendt Larsen udviklede sig til en dygtig ulvefænger. Mangen ulv måtte med fra ulvegravene i Ejstrupdalen og til herredstinget på Skræbsgaard i Hanning. Når ulven var blevet hængt i galgen på behørig vis, blev fangstdusøren udbetalt.

Bendt Larsen havde tre børn, Lars Bendtsen, som blev gårdmand i Søndergaard i Sædding, Margrethe, som blev gift med Hans Madsen fra Storgaard og fik bopæl på Kirkegaard i FASTER, og Else, som blev gift med Svend Nielsen i Aanum. Det var deres søn, Bendt Svendsen, som i 1813 blev gift i vistnok Gl. Sogn kirke med jomfruen Johanne Mortensdatter, hvis mor ved en brand i Storgaard i 1778 på et hængende har var blevet flammernes bytte.

Her skal i det følgende berettes, hvordan Herborg på en råkold oktoberdag blev begivenhedernes centrum.

Den røde hane galede i Herborg

Som navnet antyder var Storgaard den største gård i Herborg på den tid. På det tidspunkt var gården beboet af to familier. I den ene halvdel boede Chr. Mikkelsen, i den anden - og bedste boede Mads Andersen sammen med hustruen Kirsten og sønnen Hans Madsen og datteren Mariane.

De levede deres nøjsomme liv i Herborg og i stille resignation over de vilkår, som datidens Schlüttere i København bød dem. Men i 1878 vederfaredes der dem en stor ulykke.

Det var 19. oktober, endda en mandag morgen, da der pludselig udbrød brand hos Chr. Mikkelsen, og da længerne var sammenbyggede, varede det kun få minutter, før hele gården stod beboere måtte skyndsomst forlade huset, og næsten uden tøj på kroppen

stod de i behørig afstand fra gården og stirrede fortabte på det knitrede bål.

Da opdagede de pludselig, at Mariane ikke var i blandt dem. Hendes forældre nærrede en velbegrundet angst for hendes skæbne, men det viste sig, at hun ved strålende konduite havde reddet livet. Hun havde indset det umulige i at slippe ud af den brændende bygning og havde resolut søgt tilflugt i den store bageovn, hvor hun havde lukke lågen bag sig.

Mens ilden buldrede udenfor lå hun lunt og velbevaret her, og da branden var døet ud, kunne hun uskadet sparke lågen op. og sådan tren hun til alles forundring ud på gårdspladsen. Det har givet været et pragtfuldt skue, da hun stod i sit tynde lin, tilsodet som en skorstensfejer. Og det var lykkelige forældre, som kunne tage imod den datter, som de havde frygtet var blevet flammernes bytte.

Ved det efterfølgende brandforhør deltog Jørgen Larsen, Birkmose, og Lars Sørensen, Tulsgaard, men brandårsagen blev ikke klarlagt. Der skumledes dog om at det var Chr. Mikkelsen, som på grund at naboens bedre bolig havde antændt branden. Bygningerne blev genopført, og i 1780 købte pastor Hans Steensberg i Vorgod den store gaard af Lundenæs, og Mads Larsen fik fornyet sin fæstekontrakt hos pastoren.

På den tid kom en ung mand, Morten Søe agende fra Holmsland til Herborg efter et læs lyng. Her traf han den nu 25-årige Mariane Madsdatter af Storgaard, og han kunne nok se, at hun var en vakker pige. Mariane fattede også sympati for ham, og de blev

formælet i Vorgod kirke og flyttede til Holmsland. Her fødte Mariane i 1792 en pige, der kom til at hedde Johanne Mortensdatter. Hun blev i 1813 gift med Bendt Svendsen fra Aanum. Mariane Madsdatter døde i 1855 næsten 100 år gammel.

Soldat under napoleonskrigen

Bendt Svendsen blev født i Aanum 1779, og hans forfædre havde deres rod i Ildsgaard ved Sunds. Bendt Svendsen var i en halv snes år soldat i det holstenske nær Elmshorn. På daværende tidspunkt var tåbernes helt, Knud Damgaard, en ukendt person, så det danske forsvar var placeret i en fremskudt position. Men endelig var krigen forbi for Bendt Svendsen, og han kunne vende hjem til sin Johanne og kort efter ringede bryllupsklokkerne i Gl. Sogn kirke.

De købte Faster Kirkegaard, som havde et areal på 90 tønder land, og her levede de i en årrække. De fik otte børn i tiden 1814-1838, og de fik alle et langt liv og var på smukkeste vis med til at præge den vestjyske bondes anseelse. De havde talent for sang og musik, og i 100 år skiftedes medlemmer af Bendtsen-slægten til at være kirkesangere i Faster og Bølling kirker. Ved en sammenkomst i 1898 blev de otte søskende fotograferet, og dette billede findes i Faster Sognearkiv. Disse børn født i Faster Kirkegaard blev i daglig tale kaldt Kirk.

Den første i flokken døde i 1899 og i 1916 gik den sidste bort Disse otte børn skal her kort omtales.

Kromanden i Brejning

Den ældste hed Svend og fik bopæl i Bredning. Han var i tiden fra omkring 1840 til 1880 kromand i Ravnsbjerg i Brejning sogn og derefter landmand i Ølstrup indtil sin død i 1902. Den stabilitet, som var kendetegnende for krophodlet i Svend Bendtsens tid har ikke været så fremherskende i dette århundrede, og selv initiativet fra »de tolv brejningensiske apostle« blev en behersket succes. Da Svend Bendtsen flyttede fra kroen udtalte han ved afskeden, at han igennem de mange år ikke havde drukket spiritus, så han har været en ædruelig mand. Som et kuriosum kan det nævnes, at Videbæk byråd gennem en årrække har været beriget med et ambitiøst medlem, valgt i Nr. Vium kredsen, som er oldebarn af Svend Bendtsen - og næsten lige så ædruelig som han.

Margrethe Bendtsen blev gift med Knud Jensen i Tulsgaard i Herborg, ikke fjernt fra det sted, hvor hendes mormor nær var brændt inde. Navnet Margrethe har været i slægten i næsten 350 år.

Hans Bendtsen, født 1819, blev gårdmand i Klokmose, hvor Lykke Birkmose senere fik sit virke. Han var i 1864 på kant med den tyske besættelsesmagt og måtte løbe fra Klokmose til Holstebro under tysk kommando. Han nåede dog aldrig at få den gule føretrøje for sin præstation.

Morten Bendtsen blev gårdejer i Sudergaard i Bølling og gift med Kirsten fra Klokmose. Hun var en poetisk natur, angiveligt på grund af slægtsskab med Søren Kierkegaard.

Mariane Bendtsen blev gift med Niels Pedersen Søndergaard i FASTER, og blandt deres efterkommere er trangen til sang og musik nedarvet ved Niels Pedersen. Han var med i slaget ved Fredericia 6. juli 1849.

Else Bendtsen blev gift med Peder Jensen i Knorborg i FASTER.

Mads Bendtsen blev gift med Dina Madsen fra Ravnsbjerg i Brejning. Han var nævnt op efter oldefaderen i Herborg, Mads Andersen, Han blev ejer af sit fødehjem, Kirkegaard.

Den sidste af flokken - og vel nok den første grundtvigianer i FASTER - hed Niels Bendtsen. Han fik sin læreruddannelse i København, og her færdedes han i samme kredse som datiden åndskæmpe, N. F. S. Grundtvig. Han var gennem en lang årrække lærer og kirkesanger i Bølling.

På Kirkegaard, hos Svend Bendtsen, kom mange af sognets folk. Således også en dag i slutningen af juli 1850. Da kom en ældre kone, som glædesstrålende kunne fortælle, at der havde stået et stort slag, som danskerne havde vundet. Det var det blodige slag på Isted Hede, 25. juli, hun omtalte og samtidig gav hun udtryk for sit nationale sindelag i en noget anden sammenhæng end den, der udvises, når et danske fodboldhold har vundet over et ditto fra en sydamerikansk røverrepublik.

I 1849 var FASTER besat af de tyske soldater, og deres opførelse lod noget tilbage at ønske, men efter at veteranen fra napoleons krigene, Bendt Svendsen havde haft en samtale under fire øjne med deres major blev forholdene bedre.

Tabet af Sønderjylland i 1864 har nok været svært at kapere for Bendt Svendsen.

Søskendeflokken var sidste gang fuldtallig i 1898, og kort tid efter døde Mads Kirkegaard Bendtsen, han som havde fødegården. I 1916 døde den sidste af flokken, men slægten lever videre.

Det er med velberåd hu, at en af disse har valgt sit domicil i Herborg i nærheden af det sted, hvor tip-tip-tip-oldefaderen Mads Andersen havde sig virke. Denne Vestkystens førende reporter i Herborg er desuden garant for, at ingen i Herborg og omliggende sogne behøver at være langhårede.

Æ mand
Skuld baare skydes
af
Svend Bendtsen

Hans Kirk Bendtsen
Klokrose i Østersogn

TRAGIKOMISK EPISODE FRA 1864, DA HANS BENDTSEN, KLOKMOSE I ØSTERSOGN, IKKE VILLE VARTE TYSKERNE OP. – EN BERETNING PRÆGET AF VESTJYSK LUNE OG FORTÆLLEEVNE.

For godt 100 År siden levede der i Faster sogn en kvik og opvakt ung mand. Om vinteren virkede han som skolelærer, samt også som spillemand ved legestuer og lignende, og om sommeren som engmester. Senere, da han var blevet gift, overtog han en gård i Klokmoose i Østersogn, som han drev i mange år. Det var min farbroder, Hans Bendtsen, født 6. november 1819, død 2. juli 1903.

I det bevægede år 1864, da han altså var 45 år, kom en sen forårsdag sognefoged Jens Lauridsen op til Hans Bendtsen med den besked, at der var kommet bud fra Hanning Hedegaard, der dengang var kro, at en vogn fra Faster i lynende fart skulle stille ved Hanning Hedegaard, for at transportere tyskere med bagage til Holstebro, og sognefogeden bad nu Hans Bendtsen påtage sig dette ikke særligt behagelige erhverv. Hans Bendtsen var kommet i seng og var just ikke glad for at komme op og (faa) denne "ære", men hans kone, Mette sagde, at han helst måtte (gøre det). I en fart fik Hans (tøjet på og sat) et køretøj i stand og (tog af sted) på den 7-8 km lange (vej til) Hanning Hedegaard.

Ryddede selv vognen

Ankommet hertil blev der læsset nogle kapper og anden bagage paa vognen, et par flasker spiritus kom også med,. men trods det sene tidspunkt syntes tyskerne ikke at have travlt for at komme af sted, de drak videre paa kroen. Den stadige venten blev omsider Hans Bendtsen for meget. Irriteret læssede han eller smed - alt af, og et par flasker gik i stykker. Han kørte saa ad Klokmoose til, hvor han sent paa natten gik i seng igen. - Kort blev dog søvnen, han fik.

Da det endelig behagede tyskerne at bryde op og køre mod Holstebro, blev de nærmest rasende, da de opdagede, at køretøjet var væk, de råbte op og ville have fat paa den ulydige os forvorpne synder, der havde smidt deres kapper og den fine spiritus af vognen. Og flaskerne var i stykker! Den herre skulle omgående skydes! De tvang kromanden, Chr. Sørensen, til at køre dem op til dette afskyelige menneskes bopæl, saa ville de selv ordne resten.

En usædvanlig tur

De kom godt nok derop og vækkede de sovende paa en noget utiltalende måde. Og nu vil vi forsøge at lade Hans Bendtsen selv fortælle videre med hans egne ord sådan, som han saa ofte har berettet tildragelsen for os børn, hvad der (også) morede os meget, selv om vi (vidste historien) jo var alvorlig nok.

"A maat jo op i æ baaer skjowt aa lokk op for di herrer. Aah, hwor di skjældt uer! Jen a' dem kund snak let dansk, men han bandet o tysk, aa di hogg djer bajonetter op i æ lowt lig te æ hiel hus restet, aa Mætt war lig ve aa pjew, aa hun saae, di skuld vær rolle, men de bløw'et ett bejjer aw. Han, der kund let dansk, saae, te hun skuld hold hinne kjæft! Æ mand skuld jo baare skydes! De war da't nowwet aa gjæl op øwwer, men hans væmmelige hue er snaar for grem en begrawelsesplads for wor kjøn blykuller - mint ham æ tysker. Naa, der war jen, der ga mæ en ordnlig rap i æ baaer r.. me hans sabelskie. A ku nok mærk, de ett war hans ejen bagdiel, han slu i. Men endelig kom vi sa astej te Hanning Hiegor - de vel sej, A maatt et kyer mej, A maatt ræend ve æ si aa æ uen lissom en annen hund. Da vi kom til Hanning Hiegor, skuld æ tyskere jo sel'følgelig ha en gjerstand eller tow i glee øwwer æ fangst, de haad gjoer. Endelig kom vi astej te Holstebrow, nowwer war kyerend aa nowwen war riend, men A maatt

ræend, aa nær A ett kund følle mej, kom der jen a' di riend slambere hen aa ga me en spark i æ nakk eller i æ røk, aa saa saae han: Hopla!

Saa fond A oe aa ta æ træsko i æ haaend, de lettet ledt, men saa bløw der komandiret: halt! Aa en galle pjalt te tysker kom hen te mæ aa skjældt uer o nowwenluend dansk; men han bandet o tysk. Han saae blandt andet: Tror du maaske, at vi vil overlade din elendige bælg til din so til kone med ligesaa huller paa sokkerne som der nu i morgen bliver i din usle krop? Nej tak! stik du nu fusserne i dine træsko. Du løber jo godt, og naar du bare løber til Holstebro, saa er du færdig - kaput, forstaar du.

Maatte ikke sidde

Naa, der war jo ett andt aa gyer end o me æ træsko æejn aa saa astej i traw. A tænt som saa, te nær vi kom te Ravesbjerg, hur der war krowwer aa hur mi bror Svend war krowmand, saa ska vi wal ind dær, aa saa ka A wal fo en lelle hwiel, aa ka' bjerre mæ en meldmad ve mi broer. - Men saaren gik de no ett, vi kjor forbi, saa A maatt jo ræend mej. Da vi saa endelig kom te Agerfeldt Krowwer, holdt æ optog stell, aa æ tyskere skuld 'ind, men A maat jo pæen blyw urrenfor. Men saa kom Svend Agerfeldt uer te mæ me -en pa meldmarrer, aa de war A glaae ve. A var sulten.

A saat me nier o en sætt' krøw aa
oer aa en meldmar, men saa kom der en
tysker - saa møj en støk galle pjalt - aa
ga mæ jen ve a hue, ret saadn te æ
meldmar fløw laant hen i æ skidt, aa
han saa sadn nowwet som i illywwaller
skuld skyres i maaen, kund A wal nok
staa op sa læng. Naa, endelig kom vi da
te Holstebrow, aa der bløw A smidt ind
i en wandhus aa æ daer bløw sømmet
te. Men dæer kund en jo da sej nier. -
Naa, men æ daw atter bløw A gin fri.

Med Hans Bendtsens frigivelse
foregik det nu paa den måde, at P.
Schmidt, Ny Mølle i Lem, red til
Ravnsbjerg i Brejning og fik Svend
Ravnsbjerg - Hans' broder - med til
Holstebro. De havde en ledig hest samt
en god pengepung med. Men hvad den
tur kostede dem, fik ingen at vide.

Svend R. Bendtsen
Højmark

Mads Andersen's
Fæstetid i Storgaard
i
Vester Herborg By

Vester Herborg By

1664 var der 8 gårde i byen. Deraf lå de 7 hele tiden under Lundenæs, medens de ottende ejedes af Velbårne Christen Lange til Brejninggaard, som senere afstod den til Lundenæs. 1688 er Sofie Rostrup kommet i besiddelse af en gård i Vester Herborg. I slutningen af 1700'erne blev alle gårde selveje.

Storgaard

Var forhen sognets største gård, deraf dens navn. Sagnet fortæller, at den var præstegård i den tid, Herborg, - før det blev lagt under Vorgod, - var et selvstændigt kirkesogn. Senere blev den bolig for herredsfogeder. Som saa mange andre gårde i Sagnet har også denne gennem flere hundrede år ligget under Lundenæs Hovedgaard. 1597 og 1599 fæstedes den af Niels Christensen, som i afgift måtte yde: " 2 sk. 2 alb. leding, 2 skp. havre, 5 ørte rug, 3 ørte byg, 1 faar, 1 gås, 2 høns, 1 skovsvin, 1 skovsvin, 1 fornød, 12 heste gæsteri".

1609 og 1635 beboedes Storgaard af Jens Jørgensen og ca. 1636 og 1645 af Herredsfogeden Jørgen Jensen, som sidstnævnte år havde en besætning paa 3 heste, 4 køer, 6 stude, og "ungnøder" og 20 faar. 1644 havde han en udsæd af 3½ tdr. rug, 2 tdr. byg og 4 tdr. havre. Efter hans død overtog hans enke, Karen, fæstet. Hun lever endnu 1651. Den næste fæster hed Jens Nielsen. Han nævnes i matriklen af 1664. 1688 bor der endnu kun en fæster paa gården, nemlig Mads Christensen, men i de næste hundrede år har Storgaard mindst 2 fæstere ad gangen.

Peder Pedersen

1705 bor Mads Christensen endnu i Storgaard, men havde da afstået halvdelen af denne til Peder Pedersen, som døde 19. februar 1717, 80 år gammel. Han efterfulgtes af sin søn Michel Pedersen, der i 1743 nævnes som en "formuende fæstebonde", som i Assing Sogn ejede en gård af htk. 3 tdr. 1 skp. 2v alb. Hans hustru kendes ikke, medmindre hun er identisk med den 86-aarige Apelone Pedersdatter, som døde i Storgaard den 3. marts 1770, eller med den 70-aarige Else Christensdatter, der døde samme sted den 5. september 1772. Michel Pedersen havde i sit ægteskab 9 børn, hvoraf vistnok kun fem når den voksne alder, nemlig

Ellen, gift med Mads Andersen Widebæk,

Maren, gift med Mads Andersen Storgaard,

Anna (eller Inger), gift med Niels Christensen i Vesterager,

Johanne, gift med Niels Madsen af Herning,

og sønnen Christen Michelsen, som efter faderen, der døde i 1772, 80 år gammel, faar fødegården i fæste.

Christen Michelsen var gift to gange. Med sin første hustru, hvis navn er ukendt, havde han datteren Mette, født 1769, og med sin anden hustru, Maren Olufsdatter, har han en datter Else, som døde 1779, 3 mdr. gammel.

Ved den tid Christen Michelsen er blevet mand i gården, den 23. september 1768, døde Peder Thomsen i Storgaard af et slag han fik i hovedet af en plejlstav. Han var 11 år gammel. Velsagtens er det en lille hyrdedreng, der her har måttet lade livet. I slutningen af det 18'de århundrede lod Christen Michelsen fuldstændig sin gårdspart splitte ad.

1797 solgte han en større parcel af htk. 1 tdr. 2 skp. 0 fdk. 16/20 alb. til Jens Jensen Højmose for 237 rdl. 1798 lod han ved auktion resten af gården sælge.

Laust Christensen Gregersen i Kjelstrup købte en parcel for 93 rdl. 3 sk.

Niels Jensen, Herborg, en engparcel,

Povl Madsen, Videbæk, en parcel for 220 rdl.,

Povl Henrik Frandsen i Videbæk en engparcel for 94 rdl., Jens Skalstrup i Lem en engparcel for 41 rdl.,

Lars Sørensen, Tulsgaard, en engparcel for 51 rdl.,

Anders Olsen Post, Herborg, ligeså en engparcel for 87 rdl., og endelig købtes hovedparcellen af htk. 1 tdr. 4 skp. 1 fdk. 1 alb. for 530 rdl. af Anders Madsen paa den anden gårdspart. Dermed er denne gårdsparts saga endt.

Mads Christensens gårdspart

1688 havde Mads Christensen hele Storgaard i fæste, men omkring 1700 eller måske allerede før måtte han afstå halvdelen af gården til Peder Pedersen. Mads Christensen døde den 11. april 1725, 81 år gammel. Hans hustru, Anne Jepsdatter (Jeppesdatter? /KP), fulgte snart efter, idet hun døde den 11. marts 1727, 73 år gammel. Men allerede 1717 havde deres søn, Jeppe Madsen, eller Jeppe Herborg, som han blev kaldt, overtaget deres gårdspart. Samme år holdt han bryllup med Anne Pedersdatter Fruergaard, datter af Peder Fruergaard i Videbæk. En broder til hende, Peder Fruergaard, døde i Storgaard 1747, 77 år gammel. Han boede først i Videbæk, senere i Herborg, og på sine gamle dage i Storgaard, Velsagtens hos søsteren, men dog vist uden at have del i gårdens drift. Anne Pedersdatter blev moder til fem børn:

En søn, Peder, og døtrene Kirsten, Ane og to af navnet Maren, hvoraf den ene døde som lille.

1755 havde Jeppe den sorg at miste sin hustru, men allerede året efter giftede han sig igen.

Også denne gang er hans hustru fra Videbæk, men hvad der er endnu mærkeligere, hun hed Anne Pedersdatter, som hans første hustru, og ligesom denne fødte hun ham 5 børn, nemlig Mads, Peder, Anna og desuden en Peder og Anna, der vistnok døde som små. Jeppe Herborg efterfulgtes af Jep Nielsen, der igen omkring 1768 afstod sin gårdspart til Augustinus Jensen, som var gift med en pige ved navn Maren

Christensdatter. Deres børn var Mette, Christen og Jens. Augustinus boede kun en kort tid i gården, thi 1773 har en ny mand, Mads Andersen, gårdsparten i fæste. Mads Andersen skiftede herskab, idet sognepræsten Hans Steenberg i Vorgod 1780 købte den halve Storgaard - måske den hele - af herremanden på Lundenæs, og i den anledning skulde han have sit fæstebrev fornyet. Mads Andersen måtte beholde den hidtil benyttede halve del af husene, salshus og udhuse, samt halvdelen af agre, eng, fædrift, lyngslet, tørveskær osv. Foruden kongelige skatter skal han betale pr. centner skat på Amtsstuen samt svare soldaterhold efter sit hartkorns størrelse med andre i Lægget, når en soldat skal lejes, "hvilke sidste tvende Dele jeg godtgør ham i Landgilde, således, at han kun svarer årlig 6 Rdl. Landgilde, som betales til 1ste Maj 1781 og fremdeles årlig, og foresten fri for al Ægtkørsel og Arbejde i alle Måder. Og skulde det ske, at jeg eller mine Arvinger vilde sælge hans påboede halve Part af Storgaard, skal det blive ham eller en af hans Børn, som Fæste på Stedet haver, overladt og skødet for den Sum a Eet Hundrede og tresindstyve Rdl., om han det vil købe. Al den Stund nu Mads Andersen holder sig overskrevne efterrettelig og er mig som Husbond hørig og lydig i alt tilliggende. Dette bekræftet med min Hånd og Segl. Hans Steenberg (L.S.) Vorgod Præstegaard., den 4. August 1780.

Mads Andersen var gift med en datter af Fæsteren Michel Pedersen på den anden gårdspart, Maren Michelsdatter, med hvem han har datteren Mariane, gift 1785 med Morten Søb Mogensen, boende på Holmsland, og sønnerne Christen, Jens, som døde 15 år gammel og Anders, der overtog gården efter faderen.

1790, den 7. oktober blev Anders Storgaard, som han kaldes, gift med Kirsten Christensdatter fra Sønderup i Nr. Vium Sogn, og har vel så fået fæstet på gården, som han 1797 købte til selveje af pastor Hans Steenbergs enke, Dorte Katrine, for 160 rdl. Året efter forøgede han sin ejendom betydeligt, idet han ved auktionen på den anden gårdepart købte hovedparcellen af denne for 530 rdl. 1834 ejedes Storgaard af Christen Hansen, som vist var gift med en datter af den forrige ejer. Efter at have boet her i en del år solgte han gården og flyttede til Vadgaarden, som han havde købt. Hans eftermand havde vanskeligt ved at klare sig og solgte derfor igen gården til Mads Nielsen, som heller ikke spandt silke ved den, hvorfor han senere afhændede den til Mads Storgaard fra Borriskrog. Dens nuværende ejer hedder Niels Grove Jensen.

I Christen Michelsens og Mads Andersens tid brændte Storgaard. Om Ildsvåden fortæller justitsprotokollen følgende:

1778, 27. Oktober, meldte sig til Retten Christen Michelsen og Mads Andersen begge af V. Herborg, som gav Retten bedrøveligen Tilkjende, at der sidstleden Mandag d. 19. Oktober i Dagbrækningen om Morgen opkom i Køkkenet ved siden af Salshuset, hvorved Køkkenet var, en skadelig Ildebrand hos Christen Michelsen, som de blev vækket, hans Kone og ham i Sengen, og kom tillige med Kone og Børn næsten nøgen ud. Hvilken Ildebrand i en kort Tid, skønt der dog, kom Folk til Redning, ej kunde dæmpes, men greb saa vidt om sig, at Ildens Lue ej allene reent

fortærede og opbrændte bemeldte Chr. Michelsens Sals og Vaaningshus, bestående af 10 Fag, og et Stykke af hans Fæhuus, omtrent 2 Fag, men endog hans Naboens, Mads Andersen, Salshuus, som var indbygget i den første skadelidendes, bestaaende af 12 Fag, og var Chr. Michelsens Huus i skikkelig beboelig Stand og det nederste af Salshuuset Egetømmer. Mads Andersen var nylig bygget for en a to År siden, noget hvert År. Disse 2de Bønder er af Lundenæs Gods og skatter efter Amtstueattest hver Hartkorn 5 td. 4 Skp. 3 Fdk. 1½ Alb., fremleveret under Hr. Amtsforvalter Lytkens Hånd. - Disse 2de beklagelige og skadelidende fattige Fæstebønder forklarer efter Rettens Tilspørgelse, og især Christen Michelsen, hvor ilden først begyndte, at de aldeles ikke vidste, hvorledes eller hvoraf Ildebranden havde sin Oprindelse; men bemeldte Chr. Michelsen forsikrede, at hverken ham eller hans Folk havde enten med Uagtsomhed med Ilden eller i andre Måder forårsaget sin og Naboens Skade ved samme Ildebrand. De beklagede også, begge skadelidende, med største Vemodighed, at de herved havde mist de meste af deres ringe Ejendomme og hver af dem alene bjerget to ringe Senge og den ene en og den anden to Kister; men i øvrigt blev baade deres Klæder og andet Huusgeraad opbrændt.

Til denne Forulykkelse og deres større Skade skede Ildebrand fremstillede disse 2de skadelidende Mænd, Christin Michelsen, og Mads Andersen, 4re Beboere og Gårdmænd, som er deres nære Naboer, for at give Forklaring om denne bedrøvelige Skade og paa Rettens Spørgsmaale eedeligen at give Oplysning om, hvorvidt de om samme Ulykke er vidende og øjensynlige Vidner. - Hvorpaa Rættens fremkaldede disse 4de Mænd, nemlig Søren Pedersen og Mads Nielsen af Herreborg, Lars Sørensen Tulsgaard og Jørgen Larsen Birchmoese, som bleve af Retten formanede at aflægge saadan Oplysning om denne Skeede Ildebrand, som de eedeligen kand bekræfte, hvortil de ei alleene som meldt bleve formanede, men endog betydede Eedens Kraft og Vigtighed.

Hvorpaa Rættens tilspurte dem først alle 4de først, om de ere beslægtede med disse skadelidende? Nej.

Hvor nær enhver af dem boede de 2 afbrændte Steder? De boede omtrent 100 Skaft, de andre dobbelt saa langt derfra.

Hvad tid de den Dag blev Ilden var? - De 3de Vidner hørte Skrigen og Jammer, hvorefter de løb strax i Dagbrækningen, men de kunde ikke se Ilden, før de kom nær til Stedet, formedelst stærk Taage. Paa hvad Sted i Gaarden de først saa Ilden, af Skorstenene ud af Huset? - Da de kom, stak Ilden ud af nær Side af Christin Michelsens Hus. - Om ikke Vidnerne søgte med størst mulig Flid i første Anfang at dæmpe Ilden, eller hvad der var Grund til, at det ikke skete? - Ilden havde taget saadan Overmagt indvendig i Huset, at de ikke kunde udrette noget til dens Dæmpelse formedelst Røg og Qvalm; men Fæhuset fik de reddet, efter at 2 Fag var brændt. - De afbrændte 2 Gaarde laa hinanden saa nær, at Salshusene var bygget ind i "hverandre".

Om Ilden da tog saa stærk Overhaand fra det første Sted, at Mads Andersens Salshus heller ikke kunde reddes? Nej, thi det var saa bespændt indvendigt af Ild, som løb rundt om indvendig, at der ingen Redning var undtaget for Fæ- og Ladehuset. - De kunde ikke gøre sig nogen som helst Forestilling om, hvorledes Ilden var opstaaet.

- I Løbet af omtrent en Stund var begge Gaarde nedbrændt og intet Tømmerværk til Nytte blev reddet.

I hvad Stand var de to Gaarde?

Christen Michelsens Hus var i skikkelse god Stand og beboelig, men Mads Andersens Gaard var bygget for 2 Aar siden med Egetømmer:, der var ingen bedre i hele Sognet. Christen Michelsens afbrændte Huse var næsten 2 Gange af Værdi, som det tilbagestaaede; men Mads Andersens Salhus var fuldkommen 3 Gange af Værdi, som det tilbagestaaede. Christen Michelsen fik reddet 2 maadelige Sengeklæder og Kiste, og Manden med Kone og Børn kom næsten nøgne ud. Mads Andersen fik ligeledes bjerget 2 maadelige Sengsklæder og 2 Kister - og kom ogsaa næsten nøgne ud. De brandlidte vare ædruelige, skikkelige Folk, og der var ingen Laster dem at tilegne.

Dette Vidne bekræftedes med Ed, hvorefter de skadelidte begærede Tingsvidnet i lovlig Form beskrevet.

Det skal imidlertid ikke være første Gang, at Storgaard er blevet hjemsøgt af Ildsvaade. Efter Traditionen skal Gaarden være brændt i 1ste Halvdel af det 18de Aarhundrede. Men det blev heller ikke sidste Gang:, thi 1920 brændte Gaardens Udbygninger, medens Stuehuset, der ikke var sammenbygget med de øvrige Bygninger, blev reddet.

Uddrag fra Jens Abildtrup, Vorgod sogn i Bølling og Hammerum Herreder.

46.4 Vorgod

Bogen tilhører mig

Kirsten Vestergaard

Foræret 14.10.1856

Kirsten Vestergaard Sørensen

Paa Skjærtorsdag 1857 rejste Morten Bendtsen (hendes tilkommende ægtemand) over til Lille Sudergaard i Bølling.

1856 kom vi af med vores Capellan C. Vilstrup.

1857 fik vi Capellan S. M. Gad.

- Gud unde os hans Ord at lære og forstaae
- at vi deraf den evige Salighed kunde naae –

Det ønsker Jeg
Kirsten Vestergaard Sørensen
Den 15. August 1857.

1858 den 8. Mai fik det ende paa vores Møgspreder.

Den 9. var Jeg på Dalagergaard med Ane (hendes søster). Den 13. havde vi Landinspecteur Tritman til at maale vor Ejendom. Den 23. var jeg til Pindsegilde.

I Juuni fik vi vores Klyne og Tørv hjem og en deel Lim (mergel) kjørt og spredt. Den første Juuli tog vi paa Skjern Eng, der var jeg med til den 4de, siden var jeg hjemme. Den 24. fik det ende med vores Højbjergning.

Den 29. var jeg i Ringkjøbing.

Den 8. August var jeg Fadder til Jan hans Søn (hendes fætter Anders Jansen, Bjergbo).

Den 27. var jeg til Borris Marked. Den 29. var jeg til Niels Søndergaards, der gik jeg en Spadserertur om Aftenen og da jeg kom hjem sad jeg oppe ved en Ko, men dog ikke sent.

Den 3. April 1857 var vi til Bryllup i Bjergbo med Hans Christensen og Mariane Andersen. (Hans Christensen var hendes fætter).

1857 den 27. September var vi til Bryllup i Vium med Jens og Kirsten Marie og Henning og Ane, men jeg var hjemme - Det glemmes ikke.

Vi i avlede 24 Læs Høe første Grøde, 28 Traver Rug, omtrent 100 Traver Havret, Hæstgrøde 16 Læs, 2 Læs Boghvede. (Det var avlen i 1858 på hendes fødegård i Klokmose, Faster).

Den 12. September holdt vor Præst hans Høstprædiken, og da var jeg i Kirke.

Den 10. Oktober var jeg til Bryllup med Mariane og Niels Søndergaard. (Mariane var Morten Bendtsens søster). Den 24. Oktober stod vores Bryllup i Klokmose og den 29. reiste jeg med min Mand til Lille Sudergaard i Bølling, det var i 1858.

- O gode Gud staae du os bi
og vær vor Lygte paa vor Sti-

Ensomhed jeg lever nu
iblandt fremmed Folk,
men Gud du mig ledsager
og vær mit Værn og Skjold.
Mit Hjerte tidt bispændes
af Længsel og af Frygt,
men snart igjen det kjendes,
at Gud selv gjør mig det trygt.
Opliver, styrker, trøster
og gjør mit Hjerte Fro.
O Gud du selv forlene mig
Kraft i Jesu Tro.

Den 1 ste November 1858 K.V.S.

Den 29. Oktober rejste jeg herover og November, December til Juel og den med levede jeg fornøjet og vel. Januar, Februar, Marts, April, Mai, Juuni og Juuli svandt hastig og godt, dog med Vekslede Skjæbne i den sidste Tid. Den 17. var jeg hjemme i Klokmose og den 21. Juuli velsignede Herren os med 2 Sønner - begge døde og den 27. blev de begravede.

- O Gud giv os den Christelige Tro

i den skal vi leve og stride.
I den er det godt at bygge og bo,
naar man tilsammen skal lide.
Hav Tak O Gud for din Bistand og Trøst
saa Trofast i Vexlende Dage,
i Verden er Sorg saa ofte vor Lod
i Himmerig slet ej det skal nage.
Hav Tak O Gud for hvad du har gjort
din Godhed er stor uden Ende,
dm længsel end bæres af os for de smaa
din Godhed vi dog skal erkjende,
ja, skulle til dig os henvende.
Herren gav og Herren tog,
Herrens Navn være lovet

af os

Morten Bendtsen og Kirsten Vestergaard Sørensen
Lille Sudergaard den 28. August 1859.

1859, det første Aar jeg var her i Lille Sudergaard avlede vi 11
Traver Rug, 11 Traver Byg, 18 Traver Havre og 19 Læs Høe.

Fra den 14. September til Juul havde vi stærk frost, som fortsatte
det meste af Vinteren. Men nu i April har vi smukt Vejr og Græsset
begynder at groe. - I Morgen er det Borris Markedsdag, men jeg
kommer ikke til Marked. Fra Juuni til August næsten regn hver dag
og ligesaa fra August til November.

1860 har jeg ikke faaet Tid tilovers at skrive i.- 1861 er snart
gaaet ligesaadan for nu er det snart November. I Morgen er det den
30. Oktober, og da skal vi til Bryllup i Hemmet med Anders
Christian Josvasen og Abeline.

Hele Vinteren har vi haft smukt Vejr næsten aldtid. Paa Søndag
var Morten og jeg Hjemme i Klokmose. I Dag er det Tirsdag og da
knyger det og Søren og mig er ene Hjemme. (Søren er hendes 2 år
gamle søn).

Den 25. Marts 1862

Paa Palmesøndag var vi til Bryllup i Klokmosen med Søren Olesen og Ane (hendes søster) Paa Paaskedag var vi i Tarp at besøge dem. Paa Paaskedag til Bryllup hos Degnen.

Fra Maidag og indtil Juuni var jeg syg. Fra Sant Hansdag og til Mikkelssdag havde vi vor gamle Stine.

I December Maaned rejste lille Søren til Klokmosen, i stedet for ham har vi nu en lille Bendt. I dag er det den 4. Januar 1863. Morten skal op til Faste Kirke til Julegilde, og jeg ønsker som saa - havde jeg endda haft Søren herhjemme i stedet for den lille bitte Bendt. (Søren, hendes ældste søn, bliver på dette tidspunkt da han er godt et par år gammel, sat i pleje hos dagbogsskriverens mor, Mette Jensdatter, der er gift anden gang med Morten Bendtsens bror, Hans Bendtsen. Årsagen til, at sønnen blev sat i pleje, og som hun nu har fortrudt, kendes ikke).

I Vinter har vi næsten ikke Frost haft, nu er det over Maidag. Bede Fredag var det 1 ste Mai, da var Jeg hjemme i Klokmosen. I Gaars var Jeg til Alters. I Dag er det Mandag den 4. Mai, og Jeg er ene hjemme med vores Pige (tjenestepige) Kirsten og lille Bendt. Det er deilig Foraars Veir, alting er saa grønt, baade Ager og Eng, og jeg glæder mig til snart at faa Køerne ud.

I dag ser Jeg i min Bog den er helt forsømt, thi paa denne Rubrik har jeg ikke opskrevet noget om vores begivenheder siden 1863, den 4. Mai. Det er næsten 6 Aar siden. I Dag er det den 25. April 1869. Dengang glædede jeg mig til snart at faa Køerne ud. Den Glæde kan jeg ogsaa faa i aar - ja - endskjønt det ikke er Maidag, saa er det dog saa varm og aldtid saa grøn som midt paa Sommeren. Jeg ved ikke, hvor disse 6 Aar er bleven af, thi det synes for mig som en kort Tid. Dengang havde vi kun et Barn hjemme nu har vi 3 Bendt, Mette og Hans. Dengang havde vi en lille Pige som hed Kirsten, men fra 1865 til 68 havde vi Hanne Kjelstrup, nu har vi Stine af Peder Kjeldsens. Ja der er saa meget skeet i disse 6 Aar som jeg gerne vilde have optegnet, men som jeg nu ikke faar, thi der er saa meget Syslen med de mange Smaae og de tarvelige Omstændigheder at jeg saa sjældent har Tid at skrive.

Ny Naboer har vi faaet til begge Sider. 1867 fik vi Anders Jensen, i stedet for Ole K -, som gamle Josva sagde. Nogle Dage før hans Død den 30. Marts 1869 solgte A. Chr. Josvasen Gaarden til Poul Jensen, og reiste den 8. April med hele Kramkisten til Fiskbæk, hvor han har kjøbt sig en gaard. Altsaa er det helt nye Naboer. Den gamle Josva er død, den unge er reist med Hustrue og Dreng - med Kiste og Seng.

- O Naadens Gud du ei dem forglemme

I gaar var jeg inde i Tarp, deres lille Søren var syg. I Dag er det Søndag, mig og Børnene er ene Hjemme. Nu bliver den lille vaagen og græder, altsaa maae jeg holde op med min skriveri.

K.V.S. den 25. April 1869

Den 6. Mai blev lille Søren i Tarp begravet, da var vi dernede og det var Christi Himmelfartsdag. I gaar fik vi Kørne ud.

K.V.S. den 10. Mai 1869.

1870 er gaaet for mig uden at skrive i min Bog, det var det første Aar vi ingen Pige havde. En deel af Sommeren var jeg syg. Nu er jeg rask, vi har faaet en lille Johanne i Vuggen, der igaar den 1 ste Mai var 5 uger gammel, og vejede 7 Pund, saa lille er hun. I Dag regner det og det grønnes kjønt. I Fjor kom der nye Folk til Sudergaard, og det samme er tilfældet i Aar, nu er det en Hr. Jensen som boer der, som kom igaars med Kone og en stor Børneflokk.

K.V.Sørensen d. 2. Mai 1871

Den 13. Mai fik vi Kørne ud, men der er næsten indtet græs. Det har frosset i Nat og er dygtigt koldt. Den 14. Mai gik jeg i Kirke - Fader og Moder var herovre. Den 18. er det i Dag, Klokken er otte. Jeg skal have Kørne ud, men det er saa koldt. I Gaar kom der store Sne Byger, men i Dag er det værre. Vi har Sne over hele Jorden, den kan gaa op over Foden saa tyk ligger det. - Klokken er nu elleve, jeg er ikke i godt Humør. Kørne kan ikke komme ud, vi har hverken Høe eller Halm, men de maae Æde Tag.

Den 18. Mai 1871 og det er Christi Himmelfarts Dag.
Kirsten Sørensen.

I Dag er det 10 Aar siden vor Bryllups Fest blev holdt, derfor et
Vers jeg skriver i Bogen

- Vel saa stolt - stolt af at kunne sige
i 10 Aar har jeg levet
i Med og Modgangs Kaar
og dog har Gud forlenet
vor Tid i Fred hendrevet
6 Børn har Gud os givet
de to han tog igjen-

I Morgen er det Markedsdag, men jeg maae sidde hjemme. Det
synes for mig noget sært. Jeg kan det ikke glemme at denne Dag
engang for mig har været dyrebar. - Men Tiderne forandres og vi
maaе alle med. Hvi skulde jeg blive sparet.

1882 den 1 ste April blev min Moder syg. Den 4de var jeg
hjemme at hjælpe og bage til Paaske. Den 6te blev jeg hentet Hjem
igjen til Klokmose og da blev Gaarden solgt til Andreas Jensen for
28.000 Kroner. Ak, mit kjære Fødehjem nu skal du i fremmede
Hænder.

1883 byggede vi en ny Stuehus og i 1884 Laden i Lille
Sudergaard, og da købte vi Skaanings Sted. - Fra 1882 til 87 var
jeg syg næsten hver Dag og det var mørke Dage, Humøret daarligt,
Legemet sygt, meget at bestille - dygtig Skjænd hvori jeg maaske
selv var skyld naar jeg ikke kunde lade være at klage over et og
andet som syntes mig saa mørk. Ja, disse 5 aar i mit liv dem
glemmer jeg aldrig. Da drog der saa mange Mørke Skygger og
pustede noget af den Ungdoms Glød, der havde brændt saa varm i
25 Aar ud.

1888 døde gamle Skaaning. 1889 døde Hans Christian (hendes
søn) den 11 te November, og da var Hans kommen hjem fra
Tyskland. 1890 byggede vi Hus til Bendt og Karoline (hendes søn
og svigerdatter) da havde vi Berthel og da slog den brune øg mig.

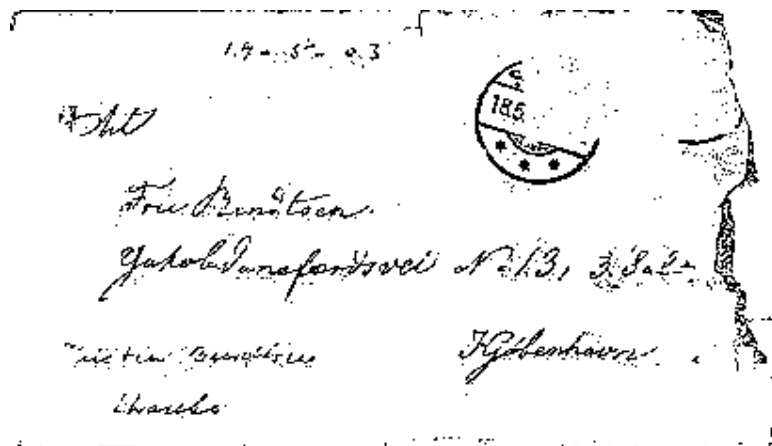
1891 blev Mette (hendes datter) gift den 11 te November og den 16. flyttede vi herover til Thoreboe, Dagen efter Anders Ladegaards Begravelse. - Her skal vi nu bygge og bo og nyde Alderdommens ro. Sidst i Julen havde vi Indfluenca og det varede for Hans vedkommende til langt ind i det nye Aar 1892. Det sidste Aar jeg var i Lille Sudergaard gik jeg med en daarlig Finger, og i Thorebo er den ikke bleven bedre, hvorfor jeg den 30. November 1892 maatte lade Doctor Melchiorson og en Læge fra Kjøbenhavn sætte den af. Jeg laae paa Ringkjøbing Sygehus i 29 dage.

1892 den 7. April døde min Søster Abelone, Hende længes jeg meget efter.

- Mindet lader som ingenting
er dog et lønligt Kildespring
K.V.Sørensen 1892

Kirsten Vestergaard's Brev

Bølling d. 19.05.1903

Bølling den 19 Mai 1903

Kjære Svigerinde

Da jeg tænker at Du jævnlig ønsker at høre lidt hjemme fra tager jeg idag pen og papir og vil sad fortælle at nu iaften tænker jeg igjen at være færdig med min tjeneste hos Degnens. Denne gang har det været om Natten, i vindter var det om dagen jeg var i tjeneste. Kjersten mendte at hendes Seng var saa hard at jeg ikke kunde sove i den men det har gaaet saa udmærket thi Bendtsen er ..... om aftenen. Kl 11 er jo da det første han tænker paa at gaae i seng, saa er jeg saa søvnig at jeg

Strax falder i søvn og bliver ikke vaagen før Kl 5 halv 6, den første Morgen stod jeg op, gav korr og kalve, geden og hønsene, kogte grød og the men det varede sad længe inden far kom op at Grøden blev til Vælling og then kold, siden har jeg ikke været sad tidlig paa Veie.

Fredag Morgen gav jeg Mig til at undersøge gaaseæggene og jeg blev knap klar over at der ikke var gjæslinger, saa slog jeg dem i stykker og der var ikke spor af unger skabt i dem.

Nu havde Kjersten sagt at blev der ingen saa skulde den strax lægges paa hønseæg. Aldtsaa den 15 Mai lagde jeg den paa 16 æg nu skal vi se hvad det bliver til, ringere som indtet ved jeg da det ikke bliver. Saa Løverdag Morgen da jeg kom i stalden havde geden faaet 2 Lam 1 sort der var død og 1 hvid Levende, ja saa

Var der da kuns 1 at skille ved Livet og det måtte jeg jo til hvad heller ikke var saa vanskelig. Nu mendte jeg det værste var tilbage at faae den malket men det gaaer saa hel stille af naar Bendtsen tager om Hornene staaer den saa rolig og stille. Katten har en af sine killinger, den ligger i klynkassen og giver sjælden Lyd fra sig. Paa tirsdag den 19 holder Kristen Gravesen og Mette Kjerstine deres Sølvbryllup der skulde Du have været op men var Du ikke hjemme skulde Kjersten følge med hendes Far havde AneMarie sagt til Dem. Hun havde og sagt til Lene at vi alle 4 skulde komme derop, De byder ingen men De siger det alligevel til Folk men vel ikke til alle i sognet, det er nok nærmest til hvem Di troer der vil komme. I gaaer kunde Kresten snart være kommen

Hel at skyde Dres. De havde for ploven og saaede rodfrugt der var en masse Maager og han havde hængt bøssen over skuldrene for at skyde efter dem. Da han sad tager bøssen gaaer skudet af og giennem Dres hans træsko og spolerer en taae nok den store siges der Di matte jo til doktor og han skal ligge i seng. Ja han maae rigtignok være glad at bøssen gik af inden han fik den løftet højere op hvor let kunde han ikke have skudt hans søn til Døde.

Nu gaaer jeg over og koger en kop kaffe degnen kan faae naar han kommer fra Kirke. Vi er alle rask og har det ved det gamles
Venlig hilsen til Dig Vilhelm Valborg Mariane og Stine fra Morten og mig

Kjersten Bendtsen
Thorebo

Iafen vendter vi Kjersten hjem fra Brønsturen
Hvornaar mon Vi maa vendte Dig.

Sidste Søndag døde Provstens Søn Thomas og blev begravet paa Fredag. Bendtsen var deroppe til Ligfølge og han blev bedt med hjem at spise. Provsten Takkede for deltagelse og bad hilse dig.

Uddrag af Bøllings Sogns Historie af Viggo Bendtsen

Frydenborg ved Thorebo

Efter Mandens Død flyttede nemlig Maren Kirstine ca. 1875 med Sønnen Mikkel til en lille Ejendom Frydenborg i Bølling. De havde det meget smaat her og levede i yderste Tarvelighed.

Maren Kirstine omgikkes saa at sige ikke andre Folk. Hun ansaas for en Særling; hun var i høj Grad overtroisk. Det hed sig, at hun nærede Frygt for at følge de almindelige Veje og Stier. Hun troede, at ondsindede Mennesker vilde gøre Vejene farlige for hende.

Bibelen eller en Andagtsbog (vist Jesper Brochmans Huspostil, som Mikkel ejede) laa gerne opslaaet i Frydenborg.—Hun døde 1892.—Kort efter solgte Mikkel Stedet, han boede saa til Leje Resten af sine Dage. Han var ugift og var en Særling som Moderen, levede som Arbejdsmand til han blev gammel. Han havde daarligt Haandelag paa Arbejdet. I sine Velmagtsdage var han vist over Middelhøjde han var ret kraftig bygget. Han havde Hareskaar og var meget nærsynet. Han havde en tung og aparte Gang, tog meget lange Skridt og sank i Knæene, gik meget duknakket, men slog jævnlig Hovedet tilbage. Han skal have været »godt lær« i Skolen. Han var daarlig til at begaa sig imellem mange. Humor manglede han ganske. Faa har hørt Mikkel le. Løjer kunde han slet ikke med. Paa sine gamle Dage vilde han gerne holde Snak, men han var meget trættende at tale med. han gentog og gentog sine egne Ord. De »store« havde han kun lidt til overs for. I sine yngre Dage var han en flittig Kirkegænger, sang meget med. men efter sit eget Hoved. Hans Sang havde megen Lighed med en Hunds Hyl. I Mikkels Stue saa der ikke godt ud, og Føden, han fik, var meget ringe, men naar han var ude i Dagleje, vilde han have en god Kost, og der skulde meget til. Kaffen kunde han vanskelig faa varm nok. »Der er ingen Nærindhed i et«, kunde han sige om Mad, han ikke brød sig om. Naar han holdt Stovask, d. v. s. naar han skulde vaske en Skjorte, kogte han den i en lille Gryde og lagde en Sten paa den imens, derefter klemte han den lidt mellem Fingrene, saa ikke stort mere, den var færdigvasket. Han tænkte sommetider paa sine ældre Dage paa selv at bygge et Hus, d.v.s. til Dels at grave sig ind i en Bakkeside. Han talte dog ogsaa om at bygge et Træhus. »Det skuld jo vaer saa hyw, te en kund go op derind.« Det blev dog aldrig til noget. Ofte sagde en og anden til Mikkel, at han dog skulde se at faa Alderdomsunderstøttelse - Aldersrente. Dertil svarede han: »Nej, a vil pas me sjel!«. Det gjorde han ganske vist ogsaa, men paa den Maade, at han gik omkring og tiggede. Han gik ind til særlig gode Bekendte og sagde f. Eks.: »A mangler en Støk Flæsk!« Et andet Sted: »A kund jo godt ta nouer Æk i Dau« eller: »De ka vær a kund fo en Støk Brø«. Og han fik det meste af Føden paa den Maade. Udkrasning af Piber fik han en Mængde af. Alt, hvad han saadan samlede sammen, tog han tilsyneladende som en Ret, fordi han var fattig, og han lod ikke videre taknemmelig. Men f. Eks. til Jul. naar man kom med lidt til ham, og da var der mange, der gav ham, sagde han gerne.: »Ja ret manne Tak«, og saa fik hans drævende Udtale og skarpe Stemme en venlig Klang, som ellers var den fremmed.

Ved Esbjerg-Varde Banks Fallit i første Halvdel af Halvfemserne tabte Mikkell Frydenborg vist Halvdelen af det, han; ejede, men fik dog gennem en længere Aarrække tilbagebetalt lidt Erstatning. Hans økonomiske Stilling udtalte han sig ikke om til nogen. De, der kendte mest til hans Forhold, mente, at han paa sine gamle Dage kun havde ca. 700 Kr. I sine sidste Aar skrantede Mikkell meget, søgte ogsaa Læge. Engang havde Lægen beordret ham en Mikstur. Mikkell brugte kun lidt af den, inden han kom sig; men han drak dog det hele.»A haar betaaeld et, a vil osse has et«, sagde han.

I Efteraaret 1934 blev Mikkell alvorlig syg. Hans Værts Kone (Maren Bendtsen) gik hen og plejede ham paa hans Dødsleje. Paa det sidste var det tydeligt, at han skønnede paa hendes Godhed, og var hende meget taknemmelig. Hun og hendes Mand (Maren og Hans Bendtsen) havde ogsaa været ham ualmindelig gode Naboer.

Johanne og Mads Lunde

De to Søstre Maren blev begge gift og bosat i Hanning.

Broderen Morten Thomsen blev gift 1778 med Mette Poulsdatter, f. 1755, Datter af Poul Gaasdal i Borris. I nogle Aar har de boet i Gaasdal. Han blev derved kaldt Morten Gaasdal. »Almindelig Bededag« 1781 havde de en Søn Thomas til Daaben i Borris Kirke. I 1786 døde Mette Poulsdatter, 30 Aar gl. Morten Gaasdal blev derefter gift med Dorthe Madsdatter fra Skjern. De havde en Søn, der hed Jacob.

I Tiden mellem 1786 og 1811 er Morten Gaasdal flyttet fra Gaasdal i Borris til Rækkergaards Mark. Formodentlig er det ved 1805, da Rækkergaard af Chr. Marcussen blev udparcelleret i 20 Parceller. Her døde Morten Thomsen i 1825 som Aftægtsmand hos sin Søn Jacob Mortensen Gaasdal. Det kan heraf betragtes som godtgjort, at Gaarden Gaasdal i Hanning har faaet sit Navn efter Morten Gaasdal da det maa være her, han har boet. Morten Thomsen Gaasdals Søn Thomas Mortensen døde 1862, 82 Aar gl., som Aftægtsmand paa Kongensholm Mark i Dejbjerg. Han var gift med Johanne Mortensdatter fra Mølgaard i Hanning.

Blandt deres Børn var Morten, Aksel og Mette.

1. Morten Thomsen, f. 1814, død 1891, 77 Aar gl., boede paa Fødegården Kongensholm Mark, hvor han døde. Han var gift med Kirsten Jensdatter. De havde mange Sønner, kun een Datter, hun hed Johanne, var født 1844, 14. 12, død 1872, gift 1869 med Tømrer og Snedker Mads Sørensen Lunde, f. 1844, død 1933. De boede i Stauning og havde en Søn Hans Madsen Lunde, f. 16.53. 1871, død 1943 som Købmand i Bølling, gift med Johanne Bendtsen, Datter af Lærer Niels Bendtsen i Bølling.

Deres Børn: Signe, Johanne, Holger, Niels, Mads, Svend, Dorthé. Af dem bor Johanne, f. 27.5. 1900 i Bølling, gift med Charles Thuesen, boende paa Ejendommen Flask (Kasbjerg Flask), som nævnt engang udskilt fra Kaostbjerg. Børn: Hans, Kirsten, Thue. En af Morten Thomsens Sønner, Hans Mortensen. f. 1863. død 1911, boede paa en Gaard i Solsøhede ved Videbæk, gift med Maren Jensen fra Kirkegaard i Sædding. Af deres mange Børn bor Sønnen Johannes Mortensen, f. 1907, i Søndergaard i Bølling, gift med Nielsine Nielsen, Enke efter Eske Graversen, ingen Børn.

Karoline og Bendt Bendtsen

Sidsel, f. 1769, døbt 1. 3., gift med Jacob Jensen, Vraa i Skjern. Børn: a) Jens, f. 1796, b) Ane, f. 1798, c) Bodil Catrine, f. 1801, d) Kristiane, f. 1804, e) Ane Marie f. 1810.—Den ældste Datter Ane blev gift med Poul Nieisen fra Toftgaard i Bølling, de boede i Rolighed i Bølling, her døde hun 1833.

En anden Søn af Ane Jacobsdatter og Poul Nielsen; Rolighed, var Niels Poulsen, f. 1824, gift med Kirsten Justesen, de boede i Borris, hvor han var Smed. De havde mange Børn, en Datter Karoline, f. 4.6. 1861, død 1921, blev gift med Bendt K. Bendtsen, i mange Aar Kirkebetjent, Ringer og Graver ved Bølling Kirke. Børn: Niels, f. 10.6. 1887, død 1946 som Forpagter af Bølling Præstegaard, Kirsten, Hans Christian, f. 21.6. 1894, Anlægsgartner og Handelsmand, boende i Bølling, Kirstine. —En tredje Søn fra Rolighed, Anders, f. 1830, faldt i Krigen 1864.

Mette og Jens Rærup L. Sudergaard

Houle, f. 1839, død 1896, gift med Engeline Hansen fra Damgaard, fik Nørgaard (Nørlund), flyttede senere til Stadil. Deres Børn var Jens Rærup, Eskild, Else, Hans, Johannes, Søren, Hanne, Kirstine, Christen.

Jens Rærup, f. 3. 1. 1861, død 1930, gift med Mette Bendtsen, boede i mange Aar i hans Kones Fødegård L. Sudergaard i Bølling. Børn: Kirstine, Magnus, Marie, Johannes.

Thorebo

Smed Søren Skonning Kruse i Thorebo. Navnet Skonning Kruse lyder ikke som et almindeligt vestjydsk Bondenavn fra ca. 1800, og han var heller ikke bondefødt, men var en Præstesøn fra Nautrup i Salling. Han var opkaldt efter Bøllingpræsten Søren Pedersen Skonning, som døde her 1799, med hvem han var I Slægt, og hvis Enke døde i Damgaard 1829 (se Præsterækken) hos Villads Hansen og Margrethes sidstnævnte var Søster til S. Skonning Kruze.

Skonning, som Folk altid kaldte ham, havde stor Interesse for Frugtavl, han havde da ogsaa mange Frugttræer, saaledes et, der bar »Pandekageæbler«, vist Glasæbler, det staar endnu ved Thorebo, et, der bar »Harehoveder«, et med. »Paspommerusser«, det staar ogsaa endnu, det er en fin fransk Æblesort, og Navnet er jo en Fordrejelse af et fransk Navn, et bar »Piblinger«, og der var mange flere; sidstnævnte Slags var smaa, dog vist meget gode, dem solgte han mange af til Skolebørnene; han var Nabo til Skolen; rigtignok var det uappetitligt, naar han paa sine gamle Dage tog Æblerne frem, for han var nu mer end halvblind, skraaede vældigt og kunde ikke holde Styr paa Mundvandet, saa det løb ofte ned mellem Piblingerne, naar han begyndte at samle dem op. Han saa frygtelig snavset ud, men han havde god Afsætning paa Æbler til ovennævnte Kunder. Hans Eftermand paa Ejendommen Hans Bendtsen, som ret har lært Gartneriet, har podet mange Æbletræer med Podekviste af Skonnings Piblingetræ. De smaa Begyndelser til Frugtavl i Folks Kaalgaarde i Bølling for 70—80 Aar tilbage skyldtes næsten altid Skonning. Han podede de Æbletræer Folk fik frem af, Æblekærner. Til Gengæld gjorde navnlig Gaardmændene saa et Bed for ham eller hentede et Læs Hø for ham paa Skjern Enge. Skonning var nemlig aldrig kørende, men han og ikke saa faa andre Husmænd i Sognet dengang havde ved Siden af deres Husmandsbrug et Haandværk, de var Smede, Snedkere og Tækkemænd. Gaardmændene gjorde Kørearbejdet for dem, og det skete gerne en Søndag Formiddag; ofte var det noget af Betalingen for udført Arbejde fra Håndværkernes Side.

Det, man kalder Prydhave, brød Skonning sig slet ikke om, der var intet i den Retning i hans Have, kun Frugttræer. Han fastslog med Tilfredshed engang i hans senere Aar, at han havde kun »jen *tøutløs Tre« i hans Have, og det var en Bøg, som Degnen (min Far Niels Bendtsen) havde givet ham. Skonning brød sig først og fremmest om det nyttige, Han fik Præmie for Dyrkning af Frugttræer, vel sagtens af Jydsk Haveselskab. Skonning lavede Plaster, det brugte Folk til buldne Fingre og lign.

* tøutløs = unyttig

Hans Bendtsen fortæller

Hans Bendtsen

Bølling By 1948

Her noteres noget af mit livs Liv Oplevelser. Jeg er født den 12. Marts 1868 i Lille Sudergaard, Bølling, Søn af husmand Morten Bendtsen. Han var Tømrer og Snedker; en lille Ejendom, hvor han holdt 2-3 Køer. Han var født 1823 (måske 1829) den 15. Marts; døde April 1902.

Vi var 4 Dreng - Søren født 1860, Børn 2 Piger, 2 Dreng - og to Piger, hvoraf Bendt, født 62, Mette, 65, begge som Enker. Bendt har 3 Børn levende og ingen Børnebørn. Mette har 2 Børn levende og et Barnebarn.

Jeg blev gift 11. November, 11-11-1898, med Magdalene Andersen, var født i Ølstrup; døde fra 3 smaa Børn 3-12-1906.

1912 blev jeg gift igjen med Maren Kirstine Kristensen, født 5. Mai 1887. Vi har 11 Børn sammen, 7 Piger og 4 Dreng, som vi har meget Glæde af.

Allerede da jeg var 8 Aar, kom jeg ud at tjene hos Smed Mads Chr. Jensen. Han havde 3 Køer og en Stud, som jeg hele Sommeren trak ned i Fælleden med om Eftermiddagen. Der var vi en Flok Hyrder snart hele Sommeren. Vi skulde Hjem til Solen gik ned. Det kunde vi se på Fingrene. Der var jeg i 3 Somre.

Saa kom jeg til Store Kragmose, 1. ste Aar P. Graversen havde den, 1879, og fik 15 Kr. i Løn. Der havde jeg det godt. Vi var noget af tiden kun 3 Personer, Peder, hans Mor, Ane, og mig. Vi havde 2 heste, 6 Køers 2 Kvier, 4 Kalve og en del Faar. Det (år) fik Per ingen Hø, for Floden tog dette Aar næsten hele Høavlen paa Skjern Enge.

Der kunde jeg komme til igjen, men Far syntes, jeg skulde have 20 Kr. i Løn; det vilde Per ikke give. Det pinte for møj, møj. Men Niels Chr., Store Kastbjerg, vilde give det, og saa Kom jeg dertil og var der 3 somre. Der var nu ogsaa ret meget at lave, 16 Køer og en stor Tyr, 12-14 Kalve, 4 store Stude, 8 Faar med Lam, 4-6 Beder, en Følhoppe, nogle Plage og 2-3 Køreheste. Saa om Sommeren løb jeg med bare Been meste af tiden i Høsttiden mest, fra 4 Morgen til 10 Aften. Der var (jeg) saa 3 Somre, men den sidste var jeg konfirmeret. Da fik jeg 20 Kr., et par Træsko og et Pund Uld:

Det var vel nok fin.

1. November 1882 kom jeg saa til Gram Slotsgartneri i Lære for 4 Aar. Det var jo ikke saa hel let, for jeg var jo den Yngste. Vi var mest 5 eller 6 Mand, og vi gravede meget. De andre Knægte sagde gjerne: "Du er bag efter". Vi gravede meget mellem Planterækkerne. Principalen sagde: "Bare gøre det godt, du skal ikke følge". Der var jo nogle Tyske Svende, og de vilde gjerne drille. Jeg var der saa i 4 Aar og fik et pant Lærebrev, rejste saa Hjem et par Maaneder.

I Januar 1887 rejste jeg saa til Dortmund i Vestfalen til et stort Blomstergartneri, hvor min Lærermester havde skaffet mig Plads. Vi var 4 Mand i Gartneriet, 2 Damer i Binderiet, hvor vi saa ofte maatte hjælpe, naar der var meget at lave. Jeg husker en Lørdag, hvor der blev bestilt 300 Meter Blomsterguirlander til et Vogntog på Udflugt.

Nu var jeg Sproget nogenlunde mægtig; saa søgte jeg ny Plads i en Frugttræplanteskole nede ved Stuttgart i Vyrtenberg. Der ankom jeg 2. October 1887. Det var en meget smuk Egn. Selve Stuttgart By var omgivet af bjerge. Banen løb gennem en lang Tunnel. Da vi om Aftenen kom paa Stationen, saa jeg for første Gang Elektrisk Lys. Jeg maatte køre tilbage igjen, en Station, hvor Gartneriet var i en Landsby, der hed Föirbag. En ganske ny og skøn Egn for en, som aldrig har været i en Bjergegn før. Der var Vinhaver overalt paa Bjergsiderne. Hver Bonde havde 2-3-4 smaa Firkanter, hvor der lagde en masse Arbejde; det var jo Kalksten, jo mere Arbejde; desmere Udbytte. Ovenfor havde Frugthaven fæstet et stykke Jord til Frugttræskole. Naar vi gik lige op ad Trapperne hele tiden, tog det 20 Minutter. Vejen var længere, den gik jo i Ziksak.

Da jeg kom dertil, var der Bestyrer, Vi var 7 Mand ialt, 3 Dagleier, 3 Svende og en gift Bestyrer, en Prægtig Mand. Men saa hen ad Foraaret kom Ejeren selv med Kone og to Børn. Saa tog Bestyreren en Plads i Østrig og vilde gjerne have mig med, men Lønnen var mig for lille. Men saa vilde han skaffe mig en god Plads, og det gjorde han ogsaa.

1. Mai 1888 reiste jeg fra Stuttgart til Nyrnberg i Bairen (Bayern) paa et Slot kaldet Glaishammer Slot, som laa paa en 2 Td. land kunstig lavet Ø, hvor Broen over Vandet var cirka 40 Alen. Det var et deiligt Sted at være. en Overgartner, en Arb.Mand, en Lugekone og mig. Der var jeg til October 1889.

Saa tog jeg paa Rundtur over Frankfurt med Lystdamper til Kôln, hvor jeg var i 3 Dage - der var jeg inde i Domkirken, samtidig (med) et større Selskab, der var jo Fører. Vi var vel nok en Snes Mand; da vi havde gaaet lidt, opdagede jeg, at der i et Sideskib var Barnedaab, hvilket giver et lille Begreb om dens størrelse -. Fra Kôln tog jeg til Dortmund for at besøge min gamle Principal, og (hjem) over Hamburg - Voins - Gram. Det tog vist ialt 14 Dage.

Jeg kom lige Hjem til Session, men da jeg ikke havde meldt min Hjemkomst, var jeg indført, saa jeg maatte vente til 90, hvor jeg blev taget til Infanteriet i Viborg 1891.

Den 11. November holdt min Søster, Mette, Bryllup med Jens Rærup Eskildsen, som saa overtog vor Fødegård. Min Far havde nogle Aar før købt en lille Ejendom cirka 10 Td. Land – med engene – Kaldet Thorbo, hvor de saa gjerne vilde, jeg skulde flytte med - da der Aaret før var død en yngre Broder - hvad jeg saa gjorde.

Den 15. November 1891 kom vi saa dertil. Vi havde 2 Køer, 2 gamle Huse, smaa Huse, og 3 gamle Folk, Der boede jeg saa 55 Aar til den 16. November 1946 og flyttede til Meieribyen, hvor jeg havde købt et Hus for 15000 Kr. kontant.

Af Tillidshverv har jeg haft en Del. Først var jeg Kirkeværge en del Aar, det var i Provst Vilstrups tid. Det passede mig ikke rigtig, jeg havde for meget at lave. Saa blev jeg en slags Konsulent eller Assistent for Konsulent Frederik Hansen, Askov, med forsøg af kunstgødning, hvor jeg saa rejste rundt og anlagde Forsøg i flere Sogne. Det var før Maskinernes Tid. Nogle var gode til at hjælpe, andre vilde nok overlade det meste til mig. Jeg har Tærsket med Haandkraft for at faa Resultatet. Det var før vi fik Garanteret Indhold i Kunstgødning.

1908 blev jeg valgt til Taktionsmand for Landbygninger i Bølling og havde det til 45. 1942 modtog jeg Sølvbægeret for lang tro Tjeneste. Fra 1921 - 1928 sad jeg i Sogneraadet, Kasserer i 6 Aar.

Derefter kom der meget daarlige Tider. 31-32 var Priserne langt nede. En Uge kostede Smørret 1 Kr. 20 Øre pr. Kilo; jeg gav 1,25 for at faa Haaret klippet i samme Uge. Gode fede Kreaturer var nede i 10 Øre, Svin i 18-19 Øre pr. Pund. Min kontante Indtægt var et Aar 3200 Kr. og Gjælden i Kreditf. Renter var Halvaarlig 440 Kr. Amtsskatten ca. 100 Kr. Det var vistnok det Aar, vi fik noget af Staden. Efter mit Begreb dem, der ikke havde det Behov, jeg husker; 2 gode Gaardmænd fik hver 900 Kr., og jeg fik 70 Kr. Der blev sagt, det var et Laan, saa jeg var glad, jeg ikke fik mere. Vi kom nu ikke til at betale den gang.

Min største Interesse har altid været Plantning, og jeg har anlagt i Hundredevis af Haver i mange Sogne her omkring. Provst Vilstrup, Borris, sagde et par Aar efter til mig: Det var værd at se, der var kommet en Gartner; der var allerede 30 ny Haver anlagt i hans Pastorat.

Vi har her i Bølling en lille Actieplantage, cirka 2½ Td. Land Fælles Lergrave, som efter Initiativ af H. Okholm, Bøllinglide, 1882 - 83, blev udbudt i Actier a' 10 Kr., cirka 30 Actier. Det hele blev tilplantet med Bjergfyr, som saa siden blev hugget og erstattet med Rødgran og Ædelgran, Bøg, Birk, Eg og nu en masse Røn, som Fuglene har saaet.

1890 - 1891 plantede jeg de første Ædelgran. De er meget store nu, Der er flere, der maaler 2 Meter i Omkreds - over 1 Meter - fra Jorden. Der er mange Bøgetræer, som maaler 1 Meter i Omkreds.

For den lille Plantage var jeg Formand vist nok i 36 Aar og udbetalte hele Actiekapitalen 3 gange, og nu har den vist en lille Formue. Rødgranerne er næsten alle blæst om, for Plantagen er for lille, men Løvtræerne skal nok gro godt. Det er en hel Fornøjelse at spadserere i den. Jeg har faaet fat i 4 Actier, en til hver af mine Dreng af anden Ægteskab.

Da Præstegaarden blev solgt og Udstykket, beholdt Kommunen cirka 32 Td. Hede og Kjær, som de vedtog at lade tilplante som Skov. Jeg kom saa til at staa for det. Det har været et af mine mest fornøjeligste Arbejder. Der er udhugget mange 100 Læs Bjergfyr og plantet cirka 70.000 Rødgran.

Vi fik cirka 5 Td. Land pløjet og merglet og dyrkede det i nogle Aar. Saa blev det meste cirka 4 Td. Land beplantet med Gran. Der er mange, som er 7 - 8 Alen høje. De er plantet i og omkring Midten af 30'erne. Der meget at lave her endnu.

Sidste Sommer, 1947, tog Ilden cirka én Td. Land Bjergfyr, som nu i Aar skal tilplantes med Gran. Der er endnu mange Tusinde Bjergfyr at fælde og mange Tusinde Graner at plante før det hele er tilplantet. Nu er der enkelte Forsøg gjort med Bøg - Eg og Birk. Om 100 Aar tror jeg, der er en Løvtræsskov. Der er meget af Jorden, der er godt.

Nu den 12. Marts 1948 bliver jeg 80 Aar og maa tænke paa Afgang, men er endnu rask og Arbejder lidt hver dag. Hører temmelig lidt. Har vel hørt nok.

Hans Bendtsen
d. 7. Marts 1948

- Afskrift -

- Lærebrev -

Ihændehaven, Hans Bendtsen, af Bølling i Jylland, udstædes dette Lærebrev til Bevis for, at han har opholdt sig her i Haven som Elev i 4 Aar, fra 1. November 1882 til Dato, for at lære Gartneriet.

Han har i den Tid med Flid, Troskab og Lydighed udført sin Gjerning og derved erhvervet sig min fulde Tilfredshed.

Ved Siden af at have varetaget mine Interesser, har det været ham magtpaaliggende at tilegne sig omfattende og grundige Kundskaber i Faget, ligesom han har erhvervet sig et godt praktisk Greb paa selv at udføre alle forekommende Arbejder, saavel som ogsaa at anvise og afbenytte de ham betroede Arbejdsfolk

I herværende Handelsgartneri med Planteskoler, Potteplantekulturer, Mistbænkedriveri, Frøavl, Frøhandel, Anlægsarbejder o. s.v., har han idet hele taget haft rig Leilighed til Uddannelse, og er det mig en Tilfredsstillelse, nu ved hans Afgang, at kunne medgive ham det Vidnesbyrd, at han har anvendt sin Tid saaledes, at han er kommen i Besiddelse af ualmindelig gode Grundkundskaber i Faget, jeg kan derfor med Rette anbefale ham som et allerede meget dueligt, opvakt, flinkt og i alle Maader paalideligt ungt Menneske, der vil kunne tilfredsstille enhver billig Fordring til ham, som Gartner.

Endelig har Hans Bendtsen, for sin fredsommelige, anstændige og gode Opførsel været agtet og afholdt af os.

Gram Slotshave d. 1. November 1886

sign.
C. Behrens
Slotsgartner

At ovenstaaende Afskrift er i Overensstemmelse med Originalen, attesteres herved.

Skjern d. 24. Febr. 1955

sign.
Ejnar Dyrsø.

Mel.: Fra Tyskland uddrog.

Vi mødes i Bølling til Fest i Dag,
for Maren og Hans har vi hejst vort Flag.
Vort Sølvbrudepar nu vi hædre vil
og ønske dem Held og Lykke til!
Trala la la o.s.v.

Som ung drog Hans Bendtsen til Tyskland hen,
- det varede længe, før han igen
sin Næse fik vendt imod Danmarks Land,
- om den Tid han meget fortælle kan!
Trala la la o.s.v.

Han slæbte og sled i et Gartneri,
det kosted' ham Sved, ja, og "Granskeri",
men Hans mased' paa i syv, otte Aar,
- saa atter Rejsen til Danmark gaar.
Trala la la o.s.v.

I Thorbo i Bølling han slog sig ned, - om
Landbrug vidste han og Besked.
Som Gartner og Bonde han fik sit Brød,
- Hans Bendtsen aldrig led større Nød!
Trala la la o.s.v.

Fra Stauning kom Maren, og hun holdt hus
for Hans, og han maa ha' tørt, hun ku' bru' s
som Kone i Gaarden, - til Bryllupsfest
blev inviteret saa mangen Gæst!
Trala la la o.s.v.

Hans Bendtsen med Plantning hang stadig i,
- en optaget Mand var han, - aldrig fri,
- af Træer, Plantager, af Mergel, Muld
og Sogneraadssnak var hans Hjerne fuld!
Trala la la o.s.v.

Som Aarene gik, kom der flere til,-
- snart kom en Dreng, snart en Pigelil,
men Maren i Huset var rask og gæv,
- hun passed' Børnene og sin Væv!
Trala la la o.s.v.

En Tak vi i Dag vil til Far og Mor frembringe
for deres Godhed stor, -
- vi haaber at lykke og gode Kaar
dem stadig følger i mange Aar!
Trala la la o.s.v.

Ds.

Ved
Maren og Hans Bendtsens
Sølvbryllup
26. April 1937

Til Far's Fødselsdag

12.3.1948

Mel.: Om Glæden end betegned....

I Dag vi her ved Festen vor Tak skal have bragt,
og noget smukt at sige det er nu vores Agt.
En Sang vi vil benytte, at ej vi gaar i Staa,
for det er svært at sige alt, hvad der siges maa.
Mild i Jer Dom nu vær!
Hvis mangelfuldt det virker, det Hjertet dog frembær'.

Vor Tid i barndomshjemmet med Moders Kærlighed,
den er et kærligt Minde, det bedste, som vi ved,
Mor ømt os her har puslet, blev af os aldrig træt.
Hvad Mor for os har ofret, mon vi det fatter ret?
Vor kære, lille Mor,
naar vi din Færd skal nævne, vi fattes altid ord.

Og Far, du i dit virke og i din hele Færd
har lært os ret at fatte, at Virksomhed har Værd.
Hvis Lønnen vi vil høste, saa maa først selv vi saa,
det har du, Far, jo lært os, der efter leves maa.
Ja, kære, gode Far.
den Arv er værd at løfte, du der os givet har.

Ja, kære Far og Mor, vi glemmer ej vor Barneaar,
vi har jo alle haft gode, sunde, trygge Kaar.
Hvis vi er blevet revset, saa var det nok fortjent,
den Arv, som I gav os, var altid kærligt ment.
Opdraget godt vi blev
med dette vel for Øje: Det frem i Verden drev.

I lærte os at elske den Rigdom, Hjemmet har,
at ingen var for os som vor egen Mor og Far.
Den Aand, som hos Jer raader, vi med os føre vil
til Hjemmene, vi bygger, vort Haab det staar dertil.
Hjem, Hjem, vort gamle Hjem.
dets Minder tit vi tager fra Hjertets dybe Gem.

Ja, Ord kun fattigt lyder, skønt de fra Hjertet gaar.
Dog Far og Mor skal vide, I som Eksempel staar
for os, som har begyndt Fremtiden i et Hjem,
en Tak vi her Jer bringer. - I aldrig gaar i Glem.
Tak, I har sat Jert Spor,
saa vi i det kan vandre paa Vejen frem paa Jord.

Fhv. Gdr Hans Bendtsen, Bølling, er I Gaar død efter ca 2½ Aars Sygdom, 87 Aar H. B. var født i Bølling. Som 18-aarig rejste han til Sønderjylland, hvor han lærte Gartneri i Gram Slots Have, og derefter var han i et Aars Tid forskellige Steder i Tyskland. Ved Hjemkomsten overtog han sin Faders Ejendom i Bølling, som han drev sammen med et Gartneri. Som Gartner anlagde han adskillige af Egnens Haver bl. a. Grønlunds Have i Skjern. I 1946 afstod han Gaarden til en Søn. H. B havde i Aarenes Løb en Del Tillidshverv. Han var i nogle Aar Medlem af Sogneraadet og Kommunekasserer, og han har været Medlem at Skolekommissionen m m. Han var gift 2 Gange; hans første Hustru døde i 1904, og han overleves af sin 2 Hustru. Der er i Hjemmet opvokset 3 Børn af første og 11 af andet Ægteskab, og de er alle kommen godt i Vej. Afdøde fik under sin Sygdom en god og trofast Pleje af sin Hustru og en Søn og Svigerdatter

Min kære Mand, vore Børns
altopofrende Far, Svigerfar,
Bedstefar og Oldefar,

Hans Bendtsen,

hensov stille Søndag Morgen,
87 Aar gl.

Bølling, den 12 Juni 1955.

Maren Bendtsen

Begravelsen finder Sted
Torsdag den 16 ds. Kl. 13 fra
Hjemmet, ved Kirken Kl. 13,45.
Alle, som vil følge Far til hans
sidste Hvilested, er hjertelig
velkomne og bedes samles med
os bagefter i Forsamlingshuset

Jordefærd i Bølling.

Hans Bendtsen, Bølling, blev I Gaar jordfæstet ved Bølling Kirke under meget stor Deltagelse. Kirken var rigt smykket med Blomster, og om Baaren var der et meget stort Antal Kranse. Og et stort Følge af Slægt og Sognets Folk fyldte Kirken helt. Der er fra Hjemmet udgaaet 14 Børn, og der er 33 Børnebørn og 8 Oldebørn, og selv om ikke hver og en at Børneflokken var mødt, udgjorde Slægten dog en meget stor Del af Forsamlingen,

Pastor Siersbæk talte i Kirken ud fra Ordet i Ps. 118: "At ty til Herren er godt frem for at stole paa Mennesker".

Naar jeg har valgt dette Ord sagde Tal., er det for jeres, de nærmest paarørendes, Skyld Her sidder en Mor og en Stor Flok Børn. Jeg ved, hvor meget I betød for jeres Far I var hans Glæde og Stolthed. Men han betød ogsaa meget for jer. Han var det naturlige Midtpunkt i jeres Liv. Det har sikkert ikke været let at forsørge og opdrage en saa stor Flok Børn, men det er gaaet godt, og I har Mindet om et godt Barndomshjem Jeg ved, at jeres Far og Mor altid tilskyndede jer til, hvad der var godt. Nu er Hjemmet ikke mere, eller i hvert Fald ikke, hvad det var engang. En Far kan følge sine Børn saa langt, han kan, men der kommer en Dag da han falder fra. Men Gud er altid den samme Hans Kærlighed bortfalder aldrig, Og det stærkeste

Vidnesbyrd om Guds Kærlighed har vi i Jesus Kristus.

Fem Svigersønner og en Søstersøn havde baaret den afdøde ind i Kirken, og efter Højtideligheden her bar seks Sønner deres Far til Graven. En at Sønnerne, Søren Bendtsen, takkede her tor Deltagelsen og indbød til en Mindefest i Forsamlingshuset. Og ogsaa her samledes der lidt senere saa mange, som Huset kunde rumme

Søren Bendtsen indledede her med Velkomstord, og under Samværet blev der talt mange gode Mindeord.

Lærer A u n s h o l t mindedes afdøde som en at de store Ege i Bølling og som en Mand, der havde haft et langt og virksomt Liv. Han nævnte den store Børneflokk, der er opfostret I Hjemmet, og jeg tror ikke, sagde han, at Børnene paa nogen Maade har lidt Nød, de har faaet, hvad de trængte til Hans Bendtsen har levet et rigt Liv og haft gode og lykkelige Dage, og jeg tror ogsaa, det gælder tor hans Hustru og Børn. Der var et særlig skønt Forhold i det Hjem. Tak for gode Minder. Jeg tror at Børnene fortsat vil staa sammen om Hjemmet.

Lærer V. Bendtsen mindedes Aarene lidt længere tilbage, den Tid da Hans Bendtsen var Medlem at Sogneraadet og Mejeribestyrelsen og meget mere. Han var, sagde Tal., dygtig og hjælpsom. Han vilde gerne høre noget, som han kunde blive beriget at, og han vilde gerne fortælle om sin Barndoms- og Ungdomstid. Og han var en

Foregangsmand. Han plantede, en
Mængde, De fleste Haver her i Sognet
har han vist anlagt, og mange længere ud.
Ordene ”.Goer ed op, aa goer ed nier,
aalle do faatavt ham sier” passer paa ham.
Han var glad for den lille Gaard, han fik,
og han var glad for sine Plantninger; han
havde en Evne til at faa dem i Grøde Han
var glad for sin Kone og for sine mange
Børn Og han var hjælpsom overfor andre.

Afdødes Datter, Fru M a g d alene
Pedersen, udtalte smukke Mindeord om
Faderen. Vi har, sagde hun, haft et
umaadelig godt Hiem. Vi beundrede Far,
og vi har set op til ham og holdt at ham.
Han var god til at tage sig at os. Og han
havde Øjet opladt for alt det skønne I
Naturen, en smuk Blomst, en skøn
Solnedgang. Han forstod os Børn Tit er
en Far og en Mor saa optaget; det
mærkede vi aldrig derhjemme. Han fik en
god Pleje at Mor, og det sidste han sagde
til Mor, var: .Mange Tak, min lille Pige!
Far og Mor levede efter Ordene: Lykken
er ikke Gods eller Guld, Lykken er ikke
Storhed og Ære. Og de viste os altid hen
til Gud, Tal. takkede til forskellige Sider
og sluttede med et Æret være Fars
Minde!

Under det fortsatte Samvær blevder
talt at Anders Jørgen Jensen, Gjørding,
Ingv. Astrup, Stavning, Dyrsøe, Skjern,
atdødes Søn, Bendt Bendtsen, der udtalte
Taknemlighed ffor gode Minder,
Maskinhandler Andersen, Bølling, Iver
Nielsen,

Bølling, og Laur Holk, Bølling I
Talerne blev der flemdraget mange Gode
Minder om afdøde og om

Hjemmet, Søren Bendtsen takkede for
Deltagelsen, hvorefter Pastor Siersbæk
sluttede med Andagt.

Jeg har kendt Hans Bendtsen i saa kort en Tid, at jeg kun har talt med ham een eneste Gang, - det var sidste Sommer, da min Kone og jeg besøgte Hjemmet deroppe i Bølling, hvor vi fik en saa hjertelig og god Modtagelse og Behandling af Fru Maren og deres yngste Datter "Nethe", som jeg til daglig arbejder sammen med nede på Skjern St.

Vi fik straks det Indtryk, at der i Hjemmet herskede et ualmindeligt godt Forhold mellem Forældre og Børn, - der var Arbejdslyst og - glæde, - der var rent og pænt, og der herskede en Vilje til at klare enhver sit.

Jeg kom ved min Samtale med Hans Bendtsen om gamle Dage til at holde af den gamle og allerede dengang syge Mand, og jeg har nu efter hans Død skrevet nogle enkelte Verslinier, som jeg gerne vil læse for den store Familie- og Venneskare, der i Dag har fulgt den gamle Hædersmand til hans sidste Hvilested. - :

En god og en højtelsket Kvinde nu staar
alene, - hun har mistet den Mand,
med hvem hun gennem mangfoldige Aar
mod Livets Storme holdt Stand!

I Sommer og Sol, - i Vinter og Sne,
de sammen tog deres Tørn, - -
ved Mindefesten i Dag kan man se
en Flok af taknem'lige Børn,
der takker for Barndomstiden, som svandt,
- for Hjemmet og Kærligheden, de fandt!

De mindes vil i Taknem'lighed
den Far, der opdrog i Ærlighed
en Flok, som han lærte, - hver og een,
i Verden at leve paa egne Ben!

De mindes vil hans ærlige Sind,
hvor svig og Uærlighed ej lukkes ind,
- de prøver paa at leve som han, -
og alle har Viljen, - de vil, og de kan!

Han er her ej mere, - den Far saa god,
som gav dem paa Livet Tiltro og Mod,
men de har med Stolthed hans Billed' gemt
i Hjerternes Dyb, hvor han aldrig bli' r glemt!

Nu er der derhjemme en Plads, der staar tom,
- i Stuerne Moderen maa ene gaa om.
Det bliver for hende det største Savn,
men en Trøst maa det være, han fandt i havn!

Mod Sygdommen sammen de to har stridt, - -
hun har vaaget over ham, - hun har grædt og lidt,
- nu skal hun ha' fred, - søge Hvile og Ro,
- og mindes i Glæde den Tid, de var to!

Jeg ønsker for Maren, - som Aarene gaar,
at Tiden maa læge det dybe Saar.-
Besøg vil hun faa, - baade tidligt og sent,
af Venner og Børn, - og det har hun fortjent.

Jordefærd i Stauning

I gaar begravedes paa Stavning kirkegaard Stavning sogns ældste, Søren Chr. Christensen, kaldet Astrup, 87 aar.

Et stort følge var trods den haarde vinterkulde og det vanskelige føre mødt for at følge Søren Astrup til det sidste hvilested.

Ved en mindefest bagefter paa Stavning afholdshotel havde flere af afdødes familie, naboer og venner ordet for at udtrykke en sidste tak for, hvad de gennem Søren Astrup havde mødt og modtaget. Det, der stærkest understregedes, var afdødes ufortrødne flid, trofaste sindelag, hjælpsomhed og gode humør.

Søren Astrup er født i Dejbjerg den 23. marts 1852, tjente efter den tids skik om sommeren som hjortedreng og lærte efter konfirmationen murerhaandværket, som han, saa længe han kunde magte det, øvede hver sommer.

I 18 vintre tjente han hos Chr. Noe paa Fjordvang i Velling, hvorpaa han fik lejlighed til at følge med som stuedriver til Husum og Itzehoe, ture, der var rige saavel paa strabadser som oplevelser og eventyr, hvorom Søren Astrup selv paa sine gamle dage med ungdommelig ild i øjnene kunne berette.

I 7 af de 18 aar tjente han sammen med den pige, Christine Halkier fra Velling, der i 1881 blev hans hustru. De første aar i ægteskabet boede de i Pilgaard i Velling. Senere flyttede de til Østerby i Stavning, hvor de virkede sammen i 37 aar. Hustruen maatte om sommeren passe det lille landejendom, mens manden murede baade indenfor og udenfor sognets grænser.

I 1923 flyttede ægteparret til et hus paa Stavning Præstegaardsmark, hvor Søren Astrup i de sidste aar levede sammen med og nød trofast pleje hos en datter. Hustruen døde allerede 1923.

I ægteskabet var der 10 børn, 6 sønner og 4 døtre. Den ældste af sønnerne druknede i vinteren 1902, idet han paa hjemvejen fra aalestangning paa Ringkjøbing fjord i taage løb vild og gik gennem en vaage. To af sønnerne er udvandret til Amerika, hvor de klarer sig godt. Om dem vilde gamle Søren Astrup ogsaa gerne fortælle. Han modtog ofte breve fra dem og skrev ogsaa selv til dem igen lige til det sidste.

At Søren Astrup var velbegavet, beviser dette, at han en vinter virkede som vinterlærer i Bølling hos sin bedstefader, lærer Fjord. Han var saaledes i familie med docent N. I. Fjord.

Med Søren Astrup er en af Stavning sogns og dermed en af Vestkystens særprægede skikkelser, der havde rod og udspring i en længst forsvunden tid, gaaet bort. Ogsaa de gamle, sejge ege maa give op til sidst, men, som der blev sagt ved mindefesten, Søren Astrup er borte, men den gerning, han har øvet, og de spor, han har sat, er ikke svundet med ham; thi skulde man pille alle de sten ud, som han har muret ind, vilde der blive utrolig mange huller. Derfor kunde ogsaa alle, der var mødt og ikke mindst dem, der har kendt Søren Astrup i hans velmagtsdage, slutte sig til et æret være hans minde!

(SKJERN DAGBLAD)

Minder om Maren Bendtsen

Maren omgiver af sine børn

Til Mors 75 Aars Fødselsdag

den 5. Maj 1962.

Mel: Jeg er Havren –

Vi i Højmark samlet er til Fest
om en kær og elsket Hædersgæst.
Mor og Bedste, Mormor, Oldemor
vil vi hædre her i blandet Kor!

Børn og Børnebørn er kommet "hjem"
- mange Oldebørn er troppet frem
for at hylde den, de her paa Jord
elsker høj'st, - vor kære lille Mor!

Her i Dag vor Mor en Tak skal ha'
- Tak for Hjemmet, Far og du os ga'
Tak for gode glade Barndomsaar,
der som gode Minder for os staar.

Vi med Venner og Veninder kom
tit i Hjemmet, og de syntes om,
- li' saavel som vi., at komme der, -
alle syntes, du var sød og kær!

Aldrig vi forgæves gik til dig, -
du os alle hjalp saa godt "i Vej".
Fjorten Børn der mødte frem paa Rad,
og du viste, du for dem var glad!

Der var ingen Forskel,- lige Ret, -
hvem forstaar, at aldrig du blev træt?
Nej, - du gik din støtte vante Gang,
skønt din Arbejdsdag var haard og lang!

For den Tak, vi skylder dig, - vor Mor,
vi ej finde kan de rette Ord;
men vi ved, at du forstaar, vi vil
ønske dig det bedste, der er til!

Vi vil haabe, vi i mange Aar
maa beholde dig, og at vi faar
endnu mange Glæder her paa Jord
med vor egen kære lille Mor!

Spredt vi er nu over Danmarks land,
- de, der ej har Kone, har en Mand,
og vi ku' ej blive "hjemmefra"
paa din store "runde" Fødselsda'!

Vor lykønskning nu vi bringer frem,
da i Dag du fylder syvtifem. –
Tak for Aar og Dage, der nu svandt,
Tak for Glæderne, vi sammen fandt!

MAREN BENDTSEN. BØLLING. FYLDER 75 ÅR PÅ LØRDAG

En kendt og afholdt skikkelse i Bølling, fru Maren Bendtsen, fylder lørdag den 5. maj, 75 år.

Maren Bendtsen, der stammer fra Stauning, har været Bøllingbo gennem et halvt århundrede. I 1912 flyttede hun til sognet som gdr. Hans Bendtsens hustru, og på Thorbo skabte parret et godt hjem for børneflokkene, der kom til at omfatte 14 børn. Den nygifte Maren Bendtsen blev straks mor til tre, Hans Bendtsens børn fra et tidligere ægteskab, og bedre plejemor kunne de tre børn næppe have fået. Det har altid været Maren Bendtsen meget om at gøre, at de tre ældste måtte føle, at de, lige så vel som de yngste, er HENDES børn.

I 1947 overtog Maren og Hans Bendtsens ældste søn gården Thorbo, og parret købte hus i Bølling by. I 1955 døde Hans Bendtsen.

At Maren Bendtsen "gik på aftægt" betød ikke, at hun satte sig hen med hænderne i skødet. Hendes travle virke er fortsat, skønt helbredet ikke er allerbedst. Ingen tvivler på, at det netop er Maren Bendtsens energi og interesse for omgivelserne, der overvinder de vanskeligheder, der kan opstå, når helbredet driller. Altid er hun rede med sin hjælp, hvor hun føler, der er brug for støtte, ingen i hendes store bekendtskabskreds kan være syg, uden hun dukker op. opmuntrende og helst med en lille gave.

Det fortælles, at ukrudt aldrig har set dagens lys i Maren Bendtsens have, og at støv aldrig har lagt sig på hendes møbler. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at hun lægger al sin arbejdskraft hjemme, tværtimod har datteren i Bølling ofte stor glæde og gavn af sin moders hjælp. Maren Bendtsen kan stadig overkomme det hele, og hun gør det gerne.

Den 5. maj bliver en stor dag for Maren Bendtsen, da skal hun mødes med sine 14 børn og lige så mange svigerbørn, sine 46 børnebørn, hvoraf flere er gift, samt sine 12 oldebørn. Festen holdes i Højmark Forsamlingshus, her er sønnen Morten bestyrer. Fra mange egne af landet kommer børn, børnebørn og oldebørn samt søskende for at fejre Maren Bendtsens 75 års dag.

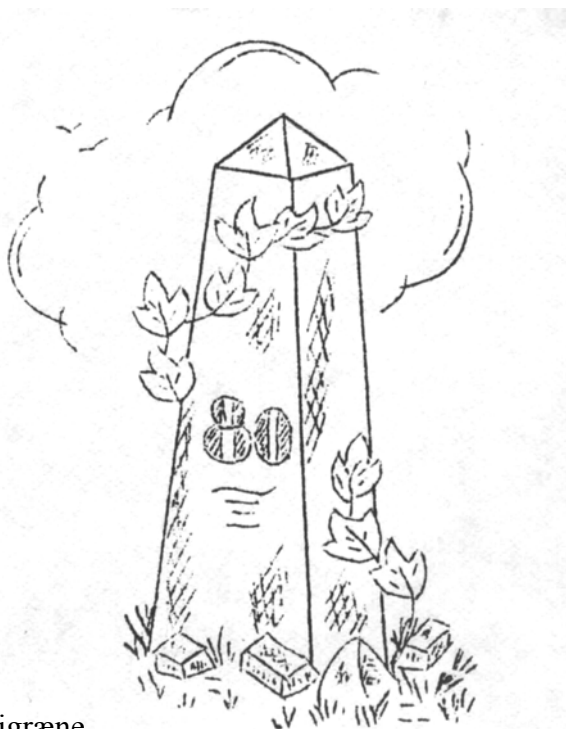
(Skjern dagblad)

Til Mor paa 80 aars fødselsdagen
fredag den 5. maj 1967.

Mel.: Spurven sidder stum - -

Nu har mor igen indbudt
os til et glad "komsammen"
her i Højmark hos bror Morten
og hans kone, - jamen
mon ej I, - li'som vi, -
festen ret kan nyde. -
At familien I en god
opvartning her kan byde!

Til de fire snese, kære mor,
du nu er naaet;
men du er jo ung endnu,
ja, hvem kan vel forstaa'et?
Godt humør, - i vi gør, - naar ej din migræne
sætter bom, saa ikke du i huset rundt kan spæne!

Selv du holde kan dit hjem, og der er nok at lave,
for nu skal du ogsaa ud og rode i din have. -
Fortovssten - holdes ren, - selv i sne og pløre,
hækken skal om somm'ren klippes, saksen kan du føre!

Mange venner har du, og de skal skam have kaffe
hver gang, de besøger dig, - den kan du hurtigt skaffe.
Mange tak, - snikke snak, - et par draaber mere,
ja, dens duft og smag vi alle rigtig kan goutere!

Mo'er læser sin avis helt til den sidste side,
- af T.V. og radio du vil slet ikke vide:
"Luk endda - saa vi ka' - fri's for det spektakel!"
- ikke i dit hus du have vil det grimme Rakkel!

Mor er fuld af "gale Streger", - du er svært fornøjet
ved at lave noget "Fup" med nat- og overtøjet.
Rundt omkring - et par sting - hvor et ærme lukkes, -
der er snak og latterkluk hos dig, før lyset slukkes!

Børnene skal klædes ud i hat og kjoler fine,
- ligne røvere og frøkener i krinoline.
Du en mand - lave kan, - uha, saa livagtig,
saa vi næsten daaner naar, han staar der saa grinagtig!

Mor er godt durkdreven og slet ikke let at narre, -
Jens dog snød dig lidt engang med musene, - hør bare:
Flæsk og ost, - musekost, - blev i fælden puttet,
snart sad der en mus og gumled i arrest betuttet!

Jens, som skulle drukne dem, saa mange dog benaaded',
ud paa vejen slap han dem, og det var dig en gaade,
at der mus - i dit hus - stadig kunne komme.
Du opdaged dog hans svig, - hans hverv var dermed omme!

Ældre, yngre, store, smaa,- ja, alle dine fæller
er i tal jo li'saa mange som de aar, du tæller.
Du er mor, - bedstemor, - oldemor tillige
til en flok omtrent som folket i et mini-rige!

Og vi siger tak for hvert et aar, som du har levet,
hjælp og gode raad samt al den spøg, du har bedrevet!
Nok en snes - i vor kreds - ku' vi li' og ha' dig,
saa vi læng're kunne vise, hvor vi holder a' dig!

Nu vil vi idag da rigtig ønske dig tillykke
med de firssindstyve aar, saa langt og pænt et stykke.
Ja, vi vil - føje til - her af fyldte lunger
et velment H U R R A for dig, saa det i salen runger!

- Du skal snart have det hvide klæde på hovedet

- sagde naboen. - Men jeg sagde nej, fortæller Maren Bendtsen, ikke en enkemand med tre børn.

At kunne se tilbage på et næsten 90-årigt langt liv er noget, de færreste oplever. Men sker det, så må det være skønt at kunne sige: Jeg har haft et lykkeligt liv . . . «

Disse ord har Maren Bendtsen gjort til sine. På torsdag den 5. maj runder hun, der bor på De gamles hjem i Skjern, de 90, og det er ikke det mindste forkert at sige, at det sker i fin stil - alt taget i betragtning.

Nuvel, hun farer ikke op fra stolen for at byde sine mange daglige gæster velkommen, og man må hæve røsten temmelig meget, for at hun skal kunne høre, hvad der bliver sagt. Men åndsevnerne, de er slet ikke præget af alderens andre skrøbeligheder. I ansigtet plirrer et par venlige og meget livlige øjne, der fortæller om et menneske, som i sin 90. år stadig lever et lykkeligt liv.

- For de er jo så gode ved mig alle sammen, siger hun.

Maren Bendtsen er født i Stauning. - Hvis du har været ude ved flyvepladsen, så ved du, at der tæt ved ligger en hvid ejendom. Det er mit hjem. I Stauning havde jeg min barndom og ungdom.

Allerede som syv-årig måtte den lille Maren ud at tjene.

Der er faldet nogle tårer af længsel af den grund, men næsten værre blev det, da hun som 15-årig fik plads i Gilleleje. - Mor havde lovet nogle lærerfolk, som havde boet nabo til os i Stauning, men som var flyttet til Gilleleje, at de skulle få mig som pige, når jeg blev 15 år.

Og så måtte jeg af sted helt derover, fortæller Maren Bendtsen. Synes du ikke, at det var synd for mig? Uha, hvor jeg længtes hjem. Men de var gode ved mig, det var de.

Hende eller ingen . . .

Siden fik Maren plads på en gård i No. Her lærte hun at væve, og det blev siden til, at hun vævede for folk, som selv kom med deres garn. - 10 øre pr. alen fik jeg for det, siger hun.

En husholderplads fik hun også i No. Det var hos en spillemand. - Han stod somme liden op og spillede før det blev dag, siger hun og tilføjer: - Ja, sådan gik min tilværelse i al stilfærdighed, til jeg blev 23.

- Var det så forbi med det stilfærdige?

- Ja, for ser du. I Bølling var der en enkemand, som manglede en husholder. Min far rejste derop for at søge

pladsen for mig, men manden var ikke hjemme, da han kom. Far traf i stedet broderen, som var kirketjener, og fortalte ham om sit ærinde. Og så tog far hjem igen,

Men så kom der bud hjem fra ham manden i Bølling. Jeg blev bedt om at være på hotel Skjern en nærmere bestemt tid. Og da jeg så kom fra toget - jeg var gået til stationen i Dejbjerg og havde taget toget derfra til Skjern. så sagde han, der havde haft flere husholdere, til sig selv: - Hende eller ingen anden. - Det har han siden fortalt mig. Og jeg fik da også pladsen.

14 børn og 8 køer

Maren blev husholder hos Hans Bendtsen og hans tre børn på otte ti og tolv år. En tid gik, så sagde naboerne til hende: - Det varer ikke længe inden du skal have det hvide klæde på hovedet. • Nej, sagde jeg fortæller Maren Bendtsen, jeg skal ingen enkemand have, slet ikke en med tre børn.

Men om Maren nu også mente det, eller om hun senere kom på andre tanker, er ikke til at vide - i alle tilfælde blev hun året efter, i 1912, gift med Hans Bendtsen og mor til hans tre børn. 11 børn fulgte efter. Der blev ikke til en ny hat og kjole hver andet år, men vi har

aldrig manglet noget, siger Maren Bendtsen. Du kan tro, vi havde det skønt på Thorbo.

Mens børneflokken voksede på Thorbo, blev der aldrig plads til mere end syv-otte køer på den 17 tønder lands ejendom. Hans Bendtsen fortsatte derfor med det erhverv, han havde lært i sin ungdom i Gram slotshave. Han var uddannet gartner. I en årrække anlagde han adskillige haver på Skjern - egnen.

I 1946 flyttede Maren og Hans Bendtsen til »fælleshuset« i Bølling by, navnet skyldes, at der var flere lejligheder i det. Hans Bendtsen døde i 1955, men Maren blev i huset en del år, boede derpå to år i pensionistbolig i Bølling, inden hun for fem år siden flyttede ind på De gamles hjem i Skjern .

- Og du kan tro, at jeg har det godt her, siger hun. - De er så gode ved mig alle sammen.

Karkov, pigerne, dem alle. Jeg har også sagt til kokkepigen, at det går ikke med al den gode mad. Jeg kan ikke holde n slanke linje.

Og så er der alle de andre beboere, de er så flink til at besøge mig. Kan du tænke dig - hver morgen efter andagten, som jeg ikke kan være med til, fordi jeg ikke kan høre, hvad der bliver sagt. så får jeg besøg af to unge kavalere. Hver eneste dag kommer de, Simon Villumsen, der er fra FASTER, og Kr. Hansen fra Bølling.

Om aftenen kommer Else Jensen og Kristine Jensen,

også hver eneste dag. Og der kommer mange flere end dem, foruden alle mine børn og min store slægt. Jeg kan da godt sidde og få lidt triste tanker, men så kommer der en og giver mig et klap på kinden, og så . . . - Joh, jeg har det bestemt godt!

Strikketøj til alle

Foruden sine børn har Maren Bendtsen 48 børnebørn, 55 oldebørn og 4 tipoldebørn og endnu et oldebarn melder snart sin ankomst, Til hver lille ny strikker hun to par bukser, to hagesmækker og et par »pojer«. I massevis af s rvietter og servietringe hækles i mellemtiden og fordeles rundt i familien. - De køber jo garnet til mig, siger Bedste, som hun kaldes af en del af flokken.

Men det er ikke blot familieførøgelserne, Maren Bendtsen følger med i. En del af de yngre i familien dyrker sport, og selv om Bedste ikke selv har foldet sig ud på håndboldbanen, så ved hun en hel del om den idræt. Efter hver weekend skal hun have resultaterne at vide, og hun bliver noget ked af det, hvis der må berettes om et nederlag til familiemedlemmers hold, og det gælder da ikke mindst børnebørnenes.-Men min søn Morten siger, at de somme tider har godt af at tabe, siger Bedste.

Lykkebo i stedet

At tiden aldrig bliver lang for Maren Bendtsen med de mange daglige besøg og

medleven i den store families tilværelse, er ret indlysende, men der bliver også tid til at skrive mindst ti breve om ugen. - Du drømmer ikke om alle de breve, jeg får, siger hun glad, og så tilføjer hun.

Nu må du altså huske at skrive, at jeg er så glad for dem alle sammen, for de er så gode ved mig. Og ved du, hvad jeg synes? - Det her skulle slet ikke hedde De gamles hjem det skulle hedde Lykkebo . .

(Skjern Dagblad)

Det begyndte i Bølling for mange år siden

BØLLING: Det begyndte i Bølling for adskillige år siden, og det tør nok siges at have udviklet sig. I morgen, fredag, gives der i Højmark et godt billede af en stor slægt, men også et udtryk for sammenhold - for Bendtsen – slægtsfesten vil nemlig samle 157.

Det er en stor flok, og mødeprocenten er bemærkelsesværdig. 179 kunne der være kommet, men 3 er i udlandet, og 6 er så små, at de har måttet blive hjemme i denne omgang. Kun ganske få har arrangørerne af festen ikke hørt fra ved denne lejlighed.

Men det begyndte altså i Bølling med. Maren og Hans Bendtsen, som satte en stor børneflok i vej. - Hans Bendtsen døde for mange år

har fortsat den glæde at kunne følge sine mange børn, børnebørn, oldebørn og tipoldebarn. Hun bor på alderdoms-hjemmet i Skjern og fylder 93 år den 5. maj.

Maren Bendtsen kommer ikke med til festen, men hun har fulgt tilrettelægningen med største interesse. Og ikke nok med det - »Bedste« har givet sit bidrag til festlighederne ved at skrive nogle erindringer, hvori hun særlig beskæftiger sig med sine børnebørn. Dette vil blive læst op ved festen, og så vil hendes mange efterkommere endnu en gang få slået fast, at ganske vist er »Bedste« lige og hendes interesse for og glæde over store og små er usvækket. men åndsfrisk er hun stadig, og hendes interesse for og

glæde over store og små er usvækket.

Det er en af hendes egne børn, Morten, det sammen med sin kone Asta, lægger rammerne til for festen i morgen. Højmark forsamlingshus og hal stilles til rådighed for Bendtsen - slægtsfesten, som indledes med kaffe. Mens de voksne herefter får lejlighed til rigtigt at hilse på hinanden og få en snak, samles alle børn i hallen til leg og boldspil.

Et »stamtræ« er lavet til lejligheden, og herpå skal deltagerne selv sætte fødselsdatoer og årstal.

Højskolesangbogen skal med til middagen og bruges flittigt, og det kunne da også hænde, at en og anden vil sige et par ord. »Bedstes« erindringer vil blive læst op af et af børnebørnene.

Ingen Bendtsen – slægtsfest uden en svingom, så efter middagen spiller Vesterhavs-trioen op til dans.

Det er, første gang, slægten holder en samlet fest. For 5 år siden holdtes en fætter/kusine fest, men da fandt man, at man savnede den øvrige familie. Dette efterlevede arrangørerne denne gang, og med den store tilslutning, der bliver, turde det nok være slået fast, at ideen er blevet vel modtaget.

Gamle fru Bendtsen mødes med slægten

På mandag bliver Maren Bendtsen 95 år - og i sin stue på de gamles hjem i Skjern får hun i løbet af weekenden for visit at de fleste af sine efterkommere. De mødes til slægtsfest i Højmark om fredagen, og det er et godt eksempel på, hvor fint et sammenhold man kan have i en familie.

Maren Bendtsen har fået 14 børn, hvoraf en er død, men de 13 andre kommer - sammen med de fleste af de 49 børnebørn. 64 oldebørn og fem tip-oldebørn. Var de kommet alle sammen, ville der have været 179 mennesker, inklusive ægtefæller. men der kommer 157 - og det er en stor mødeprocent, idet tre er i udlandet og seks for små til at være med til gilde. Syv af slægten er døde.

Slægten har dannet en bestyrelse, ledet af lærer Kurt Pedersen, Sunds, til at holde rede på slægten . det behøver Maren Bendtsen ikke selv.

Sine 93 år til trods ved hun præcis, hvem der er hvem - og alle får fødselsdagshilsen fra hende. 10 fødselsdagsbreve pr. uge er ikke ualmindeligt fra hendes stue. Og når de kommer på visit i løbet af weekenden, ville alle få en lille ting med hjem, for Maren Bendtsen hækler og syr meget flittigt.

Det eneste skår i familiesamværet er, at Maren Bendtsen ikke selv kan være med ved højboards. Det er hun ikke rask nok til - men de

andre mødes til kaffe i Højmark Hallen, som bestyres af Maren Bendtsens søn Morten Bendtsen. Om eftermiddagen får slægtens unge lejlighed til at muntre sig med håndbold, fodbold og leg i hallen, inden man går til bords til festmiddag. efterfulgt af dans til Vesterhavstrioen.

medlemmerne bor spredt over hele landet. Maren Bendtsen har altid været meget slægtsbevidst. Hun er fra Stauning, hvor faderen var murer Søren Astrup. Hun blev i 1912 gift med Hans Bendtsen fra Bølling, og de drev i mange år Lille Thorbo i Bølling, som sønnen Søren Bendtsen har i dag. Hans Bendtsen døde i 1955.

Maren Bendtsen's
Tale
oplæst af
Irma

Allerførst en tak til alle, der har haft med dette arrangement at gøre. Det var skønt, at I kunne få så mange af BENDTSEN - familien samlet.

Jeg har fået brev, som jeg har lovet at læse op. Der var godt nok flere betingelser med, men dem har jeg ikke lovet at efterkomme. For det første skulle jeg helst være udklædt, for det andet skulle jeg være skuespiller. Det første ville jeg ikke; det andet kan jeg ikke, for det er en af de ting, jeg ikke har arvet.

Der er nok ingen, der er tvivl om, hvem der har sendt brevet! - Det er vores kære bedstemor

Ja, hun er meget glad for, at vi kan samles; og hun håber bestemt, at det kan gentage sig.

Brevet lyder således:

Jeg sender en hilsen til alle, der er med til festen i HØJMARK i dag. En stor tak til komiteen samt til ASTA og MORTEN, fordi I fandt på at samle slægten

I kikker jer rundt i salen, og tænker hvem er nu det? - og hvem er det? men når I har hørt velkomsttalen, og I nu har nydt Asta's gode mad, så står munden nok slet ikke stille.

Nu vil jeg lige fortælle jer, hvordan Eders stamfader og jeg modtog alle vore svigerdøtre og svigersønner:

Den første svigersøn, PEDER KNUDSEN, modtog vi med stor spænding, og I kom så glade. Da du skulle af sted igen, husker jeg tydeligt, at pigen lige skulle følge dig på vej. Det blev kun ganske kort, vist over til skoven. Hun sagde: "Uh, det var så koldt!"

En dag kom en ungersvend, PETER JESSEN, - Jeg tror, det var en sønderjyde - på en lille lynvisit; pigen syntes, det var alt for kort. Men så tog du og jeg en lille spadseretur over til Mikkel Frydenborg, og da sagde du: "Jeg kan blive en dag mere!" _ Åh, sikken glæde for den pige.

Der var lige et par, LENE og JENS PEDERSEN, som måtte en tur til Skavenhus for at klare tankerne.

Der var en bestyrerplads ledig i Bølling. Det kunne lige passe for den unge mand, NIKOLAJ OLESEN, nær hos hans pige. Du kom, for Søren skulle med dig. "Blot nu han ikke ville drille!", sagde din pige. Før du skulle komme, skulle alt gøres i orden; for i dit hjem var alt så rent og pænt - ingen fluer - og dem havde vi mange af i Thorbo. Pladsen fik han, til stor glæde for hans pige.

Engang blev det fortalt, at de havde set en af vore piger - helt bestemt - cyklende mod Skjern hånd i hånd med en ung mand, JOHS. BITSCH. Han skulle nok nå toget.

Så tager vi lige et lille hvil:

- Tænker mindet, lader som ingenting, er dog et lønligt kildespring - FRODE LARSEN.

Nu tænker vi, alt kan dog til glæde vendes. Du kom, ÅGE CHRISTIANSEN, var så stille og alvorlig. Men ind kom du, og måske det ikke var nemt at få hilst på den store flok.

Men nu skal I lige høre om en ung mand, JENS BOYSEN, der søgte plads som murer. Han var så glad, sang og fløjtede, fordi købmand Vejs havde en dejlig have, hvori der stod en bæk til to..... Der kunne han have sin pige i ro.

Så kommer jeg til vore svigerdøtre, måske tænkte man mere derpå. Vor stue var lille og trang - Men aldrig mærkede vi, at det ikke var godt nok. TAK ALLESAMMEN!

Min første, SINNE, mindes vi lige så stille.

En anden manglede en adresse, OLGA, den lå på skrivebordet. Mon det var tilfældigt?

Mon ikke en, MARGRETHE, sendte et telegram til en veninde. Der stod: Elsk din mand og stop hans hoser! Nu tror jeg, hun selv trækker hoser på sin elskede ven, når gigten plager.

Der blev fortalt, at de havde set et forelsket par, HENNY og HANS, der rejste i bil sammen; mon ikke det var til Staby?

Der kom en pige fra Gullestrup, ASTA. Åh, hvor skøn. De tjente sammen, var til gilde sammen; tog tidlig hjem. Ja, de er nu næsten landskendt for den gode mad og gode snakketøj.

Til sidst kommer vi til pigen, ESTHER, der næsten ikke kunne komme ind for bare latter; så hun måtte trækkes ind fra gangen.

Bedstemor ville gerne have skrevet om os alle sammen, men hun har lige nøjedes med et par stykker.

Bedstemor får mange breve, og i familien er der en ung pige, som engang skrev, at hun drømmende havde set ud af vinduet, og fortalte om alt det skønne, som vi kan få at se, hvis vi vil.

En lille dreng sagde engang, da vi sad og snakkede om nogle folk, måske ikke så pænt: "Må de ikke selv om det?" - De ord er så sandt, som de er sagt.

En lille dreng skulle skrive stil. Han valgte emnet: Et gammelt menneske. Det var så passende.

Om vores stamfader kan bedstemor fortælle, at han som 15-Årig rejste til Gram og blev udlært gartner og fik en god anbefaling. Bedstefar rejste til Tyskland for at lære sproget; så det er ingen fremmed efter, de der har rejseblod i årene.

Bedstefar har anlagt mange haver, både nær og fjern.

Bedstemor har også mange glæder; og hun syntes, det er skønt, når de unge i familien kommer på besøg og hvisker en lille hemmelighed - som gør lykke hver gang.

Og så skulle vi alle råbe hurra for komiteen og Asta og Morten

TIL

=====

= SVIGERMOR

= MOR - BEDSTEMOR - og OLDEMOR ^S 95 års - fødselsdag

===== den 5 maj 1982.

=

=

=====

mel: Jeg er havren - - -

1. EN PERSONLIG TAK TIL DIG FRA MIG

!!

i de enkle ord der gemmer sig :
stor respekt og dyb ærbødighed
samt en Svigerdatters kærlighed !!

2. Et par vers her på din fødselsda'-
skal du - med et stort TILLYKKE ha -
Ved vort første møde blussede jeg -
som et Dannebrog !! - Jeg husker dig:

3. "Som et midtpunkt for de mange børn" !
For hver enkelt tog du glad din tårn.
Liv og glæde kendetegner dig -
bedre MOR og SVIR'MOR findes ej.

4. "Vægten den skal holdes" - har du sagt,
50, man være må på vagt !!
Håret klippet blev - polisk du så':
"Det ser frækt ud" - Men det klæ'r dig da.

8. Du en vittighed kan "rive a" -
dit humør - det smitter, så vi ka'
gå fra et besøg hos dig med smil -
og det næste glæder vi os til.

9. Helbred og humør - og "Solskinsvejr" -
er de ønsker vi dig giver her.
Vi FRA RANDERS har en TAK så stor -
til den bedste MOR på denne jord !!

5. Skrive breve - hækle - strikke - sy -
til os alle - og til hver "en ny" -
Hagesmækker - Bukser - "Pøjer" - ja,
"2 af hver" - det skal de alle ha'.

6. Du et dyk i kurven bare tar' -
der en færdig gave klar du har.
Din hukommelse fantastisk er
og du husker alle - een og hver !!

7. Du på "Hjemmet" mange venner
har,
mod besøg du glad og gerne tar'.
Her Agnethe er din faste gæst,
I to drøfter hverdagsliv og fest.

TIL LYKKE og TAK

fra:

os alle seks i Randers

Maren Bendtsen's begrabelse

30. 12. 1983

Af pastor Særkjær.

I næsten 100 år har det liv været, som nu er slukt. Og det har været et indholdsrigt liv. Den åbenhed, som Maren Bendtsen mødte tingene med kan ikke andet end sætte sine spor i livet.

Jeg kom og besøgte hende første gang for knap 4 år siden, men hun havde allerede rede på mine forhold. Og hun huskede det i enkeltheder, hver gang jeg siden har besøgt hende.

Så sent som lige før jul, hvor jeg var derinde, og hun næsten ikke kunne se og høre, og vanskeligt kunne tale. Da hun blev klar over, hvem det var, spurgte hun: Hvordan går det med din lille pige.

Jo, hun var levende med i det, der rørte sig omkring hende, og selvfølgelig navnlig familiens anliggender.

Og en ting endnu, vil jeg gerne nævne: Hun var fortrolig med at dø, og længtes efter at møde sin frelser.

De salmer, vi skal synge her i dag, er alle af dem, som hun har brugt til at hente visdom og kraft fra. Der var bogmærke ved dem i salmebogen.

Vemod må præge en dag som denne, hvor vi bærer Maren Bendtsen til det sidste hvilested, for så levende en ånd, som var hendes sætter sine spor hos den, der møder hende, men ingen ville alligevel ønske at hendes jordiske liv skulle blive længere for vi kan vel sige om hende, som der står om de gamle patriarker: Hun døde mæt af dage.

Hun har ikke længere brug for at læse salmer for at finde styrke og opmuntring. Men lad da hendes salmer minde os om, at der styrke og opmuntring at hente deri, når det f.eks. hedder:

Jeg slår min lid nu og altid kun til din rige nåde;
o Jesus sød, hjælp mig af nød!
ja, for din død, frels mig fra synd og våde!
eller som der står i den næste, vi skal synge":
forøvrigt en af Grundtvigs allerstørste salmer:

Alt det i verden, som vi går og er så optaget af, mister på et tidspunkt sin betydning, som Jesus sagde til den travle Martha: Du gør dig bekymring og uro med mange ting, men et er

O. vidundertro! Du slår over dybet din gyngende bro,
som isgangen trodser i brusende strand,
fra dødningehjem til de - levendes land; bo lavere
hos os, det huger dig bedst, du højbarne gæst.

Alt det i verden, som vi går og er så optaget af, mister på et tidspunkt sin betydning, som –Jesus sagde til den travle Martha: Du gør dig bekymring og uro med mange ting, men et er nødvendigt; Maria har valgt den gode del- og den skal ikke tages fra hende Jeg tror Maren Bendtsen fandt den gode del.

Og da synes jeg, at vi er der henne, hvor den gamle Simeon, der mødte Jesusbarnet i Jerusalems tempel, var. Jeg tror, at hun kunne have brugt de samme ord som han: Herre! nu lader du din tner gå bort i fred, som du har sagt. Thi mine øjne har set din frelse, som du har beredt for alle folkeslag, et lys, som skal åbenbares for hedningerne, og en herlighed for dit folk Israel.

Da er det som om også vi får lov at se ind i evigheden og undrende må udbryde: Død, hvor er din sejr? Gud ske tak, som giver os sejren ved vor herre Jesus Kristus.

Salmer: nr. 46-279-28
ved graven - 190

Hjertelig tak for venlig deltagelse ved vor kære mor, svigermor, bedste- og oldemor. Maren Bendtsens død og begravelse. Tak for pyntning i kirken, kranse, buketter og mindegave. En særlig tak til Plejehjemmet Enghaven.

Børnene

Vor kære gode mor,
svigermor, bedstemor
og
oldemor,

Maren Bendtsen
er stille sovet ind,
96 år gammel.
Skjern,
den 27. december 1983.

Børnene
Begravelsen foregår fredag den 30. december
ved Bølling Kirke kl.
13.00. Alle, som vil
følge,

Dødsfald

SKJERN: Maren Bendtsen, plejehjemmet »Enghaven«, Skjern, er død, 96 år gammel.

Maren Bendtsen stammede fra Stauning. I 1912 giftede hun sig med Hans Bendtsen fra Bølling, der stod alene med tre små børn. Sammen fik de siden 11 børn, og alle 14 kunne mindes et varmt og trygt barn-domshjem. Ægteparret drev ejendommen med humør og dygtighed indtil de afstod den i 1946 til sønnen Søren, medens de selv flyttede til Bølling by.

I 1955 døde Hans Bendtsen og herefter boede Maren Bendtsen i en pensionistbolig indtil hun i 1972 flyttede ind på »Enghaven«, hvor hun befandt sig særdeles godt, og hvor hun var meget afholdt for sin livlige væremåde og storartede humør.

Maren Bendtsen havde helt rede på sin store familie med 49 børnebørn og over 70 oldebørn, og alle fik de en hilsen på deres fødselsdag. Maren Bendtsen efterlader sig 12 børn: Hans Christian i Fiskbæk, Peter i Vorgod, Stinne i Højmark, Inger i Klokemose, Hanne i Resen, Søren i Bølling, Hans i Randers, Elna i Ålborg, Morten i Højmark, Bent i Grenå, Lis i Tårup og Nethe i Skjern

Fra mit barndomshjem

Anne Magdalene's

Erindringer

I 1911 blev min mor husbestyrerinde hos min far. Far var enkemand med 3 børn i alderen 7 - 9 - 11 år, 2 drenge og 1 pige. Mor var en lille, køn mørkhåret pige fra Stauning fra et lille husmandshjem, samtidig gik hendes far ud som murer, fattigt, men et godt hjem. Min mor var et svageligt barn, havde af og til krampetilfælde, så hun var måske lidt forkælet. Hun fik lært at væve, skulle måske have ernæret sig som væverske. Men som 24-årig fik hun pladsen hos min far, hvad man ikke synes kunne være den letteste plads. Min far vidste nok, hvad han Gjorde. Han faldt for den lille, kønne og dygtige pige, og hun for ham; og i foråret 1912 blev de gift i Stauning Kirke. Min mor har fortalt, at på vejen hjem fra Stauning til Bølling, sagde far til sine 3 børn: "Nu må I godt sige mor til Maren", og jeg tror, de har sagt det siden.

Det blev en lang og lykkelig tid hjemme i "Thorbo". Mor blev mor for de 3, og fik selv 11, så der var en flok at sætte i vej. Både min mor og far var meget dygtige og sparsommelige. Der var ikke meget at gøre med og ingen socialhjælp at få; men sikken et sammenhold, og festligere far end vores er ikke let at få. Han sang meget godt, og der blev sunget meget i mit hjem. Og når det gik hårdt til, dansede vi i køkkenet, til tøflerne fløj ind under bordet. Han lærte os "Fede Mikkell", Rheinländerpolka og flere andre. Det var vores danseskole, og jeg tror nok, jeg tør sige, at vi har klaret det helt godt med det.

Ind under jul 1912 blev jeg født. Det var snevejr den dag "har mor fortalt". Far skulle have fårene i hus "karakteristisk for far" for intet levende måtte lide nød. Jeg var meget velkommen, havde med det samme 3 store søskende, blev godt forkælet og fik i dåben navn efter deres mor "Anna Magdalene". Men vi blev jo en stor flok. Halvandet år efter kom "Stinne" og 3 år efter "Inger". Og tro det, om I vil, men med mine kun godt 3 år husker jeg det tydeligt, for da jordemoderen ville vise Stinne og mig den lille nye, trak jeg Stinne til side, og så ville jeg slå den lille, hvorfor vides ikke.

Flokken derhjemme blev stor, men vi har aldrig mærket, at vi var for mange. Far var god til at hjælpe os alle. Selvfølgelig klippede han selv drengene, og han forsålede og skoede selv vores træsko og sko, og flettede så fine visker af halm til vores træsko, at jeg aldrig har set magen siden.

Den sidste vinter jeg gik i skole, var vi 6 i skole på een gang. Sikken en udrykning om morgenen; og kl. 12 kom vi hjem til middag igen. Maden stod på bordet præcis og så af sted igen og hjem kl. 16. Drengene skulle gerne ud at hjælpe far ved et og andet. Selvfølgelig skulle vi af vores skoletøj. Det skulle jo være pænt til næste dag; 6 par våde træsko og vådt overtøj, men mor vidste råd, en glød i træskoene, og om morgenen stod vores træsko ved komfuret, og var varme og tørre, sikken et arbejde.

Mor forkælede far og så op til ham, og ærte os børn det samme; der var også grund til det. Far var god til at få arbejdet til at glide; lærte os arbejdets glæde, var altid parat til at hjælpe os og trøste, hvis noget gik os imod. Far havde humor, et lyst sind, og tog alting, som det kom.

Far læste meget, ville også gerne læse højt for os børn, hvad vi var meget glade for.

Når vi skulle have nyt tøj, ville vi helst have far med, for havde han pengene blev der ikke sparet. I nogle år var der en klædefabrik i Troldhede. Far var med i det. Det har nok været noget andelsforetagende. Den gik ned og blev solgt den 18. september 1928, (jeg husker det ikke). Der fik vi tøj fra til nye kjoler, og jeg husker nogle røde, vi havde, og også nogle brune, de var flotte. Så kom der en sypige i huset nogle dage; der var Maren fra "Kylse" og lille Anna sypige. Så gik vi også i strikkede bukser om vinteren. Jeg husker, jeg var "så led ved dem"; og husker, hvor glad jeg var. da jeg fik et par mørkeblå med lodden vrang.

Når vinterskolen skulle begynde, fik vi nye sorte forklæder for at skåne vores kjoler. De forklæder syede mor selv, med røde borter på.

Jeg kom ud og tjene, da jeg var 11 år. Jeg fik 75 kr. for en sommer; og der for købte jeg en kommode. Den var jeg stolt af.

Vi bagte i den store oven bade rugbrød, franskbrød, hvedebrød, småkager, makroner, kyskager m.v. Far ildede ovnen. Mor havde lagt rugbrødsdejen aftenen før. Når hun var færdig med det, slog hun et kors over dejen. Jeg spurgte en gang, hvorfor hun gjorde det, "for at det skulle lykkes". Vi var alle tidligt oppe den dag, der skulle bages, og så fik vi hver en stor kringles med sukker på med i skole. Det var dejligt, smage.

Vores juleaften var også noget, vi ikke glemmer så let. Vi var altid mange, det var i sig selv dejlig. Vi fik flæsketeg, æblekage. Vi sang altid "Kimer I klokker", før vi spiste, imedens stod mor i køkkenet og pillede røde kartofler, for de skulle jo være varme. Jeg så nogen gange en tåre trille, og spurgte engang: "Hvorfor", "Nu er jeg lige hjemme i mit lille hjem i Stauning", sagde mor.

I nogle år havde vi en gammel mand ved navn Mikkell Frydenborg hos os juleaften. Så en juleaften blev det sådan en snestorm, at Hans Christian skulle følge ham hjem. Hans Christians hat fløj, og den fandt vi først om foråret ude mellem nogle træer.

Omtalte Mikkell boede i et lille hus, der lå på marken derhjemme. Vi havde høns deromme og somme tider et par kvier om vinteren. Og så var der et par stuer, der var lejet ud, og her boede Mikkell for 4 kr. om måneden. Han var noget af en "Original". Han gik rundt og tiggede sig til lidt flæsk hist og her, og når folk slagtede, var de gode ved ham og særlig til jul, da fik han så meget blodpølse. Jeg husker en gang, jeg skulle gå om til ham med grønkålssuppe, da var han ved at varme blodpølse. Jeg kom hjem og fortalte, at den var bade grøn og langskægget, og så hældte han kærnemælk på. (Fars kommentar var: "Jeg tror ikke, grisene ville æde det").

Selv om vi var mange derhjemme, havde far og mor altid lidt tilovers til de mindre i samfundet. Da Mikkell blev syg, var det mor, der passede ham. Det var ellers svært at komme til at hjælpe ham, for han ville jo ikke have det, det var jo kun "laser og pjalter". Han havde penge nok, men de måtte ikke bruges, og der kom jo ingen hjemmehjælper og ingen varm mad ind ad døren. Og familie havde han ingen af, før han var død, da var der jo nok, der kendte ham. Han havde ellers lovet mig sit bornholmerur. Men nej, det blev der ikke noget af, men mor fik da en lille påskønnelse.

Som før omtalt kom vi tidligt ud at tjene. Vi var da ikke altid lige glade for det, men der var jo brug for barnepiger og stik – i - rend piger mange steder, og det var jo billig hjælp at få, og det var jo en aflastning for hjemmet, og en lille skilling fik man jo også for det. Vi skulle nu tit give noget derhjemme af vores løn. Jeg husker, at et år fik far et sæt tøj. Et år gav vi mor en symaskine.

Sådan en novemberdag - også en af de dage man husker. Når vi kom hjem med skabe og kommoder med tøj, der skulle ordnes, vaskes og presses og så af sted igen i en ny plads, og snakkes og fortælles om, hvad vi havde fået i løn, og hvad vi havde købt, og hvor meget der nu kunne blive til sparekassen.

Uddrag fra Slægters spor i Bølling Sogn

Lille Sudergaard

Østerbyvej 10. Matr. nr. 17, Østerby

I 1688 var Ll. Sudergaard ejet af Lundenæs, og fæsteren hed Eske Christensen. Hans kone blev kaldt "Anne Eskes" og sad på gården som enke i nogle år. Herefter er fæsteforholdene lidt uklare. I Østerby op. træder nemlig i begyndelsen af 1700-årene en mand ved navn Oluf Pedersen kaldet Kragmose eller Østerby, og hans kone hed Bodil Eskesdatter. Hun er sikkert datter af Eske Christensen og de har muligvis overtaget Ll. Sudergaard efter forældrene.

1858- 1891

Morten Bendtsen, født 1823 i Faster Kirkegaard og død 1904 i Thorbo. Gift med Kirsten Vestergaard Sørensen, født 1835 i Klokmose i Faster og død 1908 i Thorbo. Morten Bendtsen var uddannet tømrer og snedker, så det var Kirsten Vestergaard, som tog sig af det lille landbrug, hvor de holdt 2-3 køer. Morten Bendtsen havde en ualmindelig god sangstemme kort tid efter ankomsten til Bølling overtog han stillingen som kirkesanger, eftersom den gamle degn, Fjord ikke var nogen særlig god sanger. I 1869 kom Niels Bendtsen (en bror til Morten Bendtsen) til Bølling som degn, og herefter var det ham, der forestod kirkesangen. I 1883 byggede Morten Bendtsen stuehuset i Ll. Sudergaard og året efter laden. Kirsten Vestergaard førte gennem årene en lille, men meget indholdsrig dagbog, hvorfra følgende små uddrag er hentet*).

Den 24. oktober 1858 holdt de deres bryllup, og 5 dage senere rejste hun til Bølling og tilføjede i sin

Dagbog:

"O gode Gud staae du os bi, og veer vor Lygte paa vor Sti-" En måned senere skrev hun følgende vers:
"Ensomhed jeg lever nu / iblandt fremmed Folk, / men Gud du mig ledsager / og vær mit Værn og Skjold. / Mit Hjerte tidt bespændes / af Længsel og af Frygt, / men snart igjen det kjendes, / at Gud selv gjør mig det trygt. / Opliver, styrker, trøster/ og gjør mit Hjerte Fro. / O Gud du selv forlene / mig Kraft i Jesu Tro. "

I 1859 fødte Kirsten Vestergaard 2 sønner, som begge døde straks efter fødslen. Året efter fik hun endnu en søn, som blev kaldt Søren. Denne søn blev som 2-årig sat i pleje hos mormoderen i Klokmose, hvilket Kirsten så inderligt fortrød. I stedet havde hun i 1862 fået sønnen Bendt, men det var Søren, hun ønskede at have hos sig. Herefter gik der 6 år, hvor der intet blev optegnet, og det beklagede hun meget - men hun havde ikke haft tid, *" Thi der er saa meget Syslen med de mange Smaae og de tarvelige Omstændigheder. "* Den 18. maj 1871 var humøret hos Kirsten Vestergaard helt i bund. Køerne var kommet på græs den 13. maj, selvom det havde frosset om natten, men der var ikke mere foder til dem - hverken hø eller halm, så *"de maae æde Tag"*. Den 18. lå der på jorden et tykt lag sne, så køerne kunne ikke komme ud.

I 1887 fortæller Kirsten Vestergaard, at hun de sidste 5 år havde været syg næsten hver dag. *" ....mørke Dage, Humøret daarligt, Legemet sygt, meget at bestille - dygtig Skjænd, hvori jeg maaske selv var skyld naar jeg ikke kunde lade være at klage over et og andet som syntes mig saa mørk. Ja, disse Aar i mit liv dem glemmer jeg aldrig. Da drog der saa mange mørke Skygger og pustedes noget af den Ungdoms Glød, der havde brændt saa varm i 25 Aar ud. "*

I 1891 overlod Kirsten og Morten Bendtsen Ll. Sudergaard til en datter og svigersøn, hvorefter de flyttede over i Thorbo, hvor de gik på aftægt hos sønnen Hans Bendtsen.

Børn: 1. Søren Vestergaard Bendtsen, født 1860 i Ll. Sudergaard og gift med Laura Eskesen fra Borris, hvor de boede. 2. Bendt Kirkegaard Bendtsen, født 1862 i Ll. Sudergaard og i mange år bosat i Kirkehuset. 3. Mette Bendtsen, født 1865 i Ll. Sudergaard. Overtog fødegården sammen med sin mand Jens Rærup. 4. Hans Bendtsen, født 1868 i Ll. Sudergaard og bosat i Thorbo. 5. Johanne Bendtsen, født 1871 i Ll. Sudergaard og gift med Jens Chr. Jensen, Ll. Boel.

1891 - 1918

Jens Rærup Eskildsen, født 1862 i Nørgaard (nu Nørlund) og død 1930 på Kildevej 33. Gift med Mette Bendtsen, som var født på gården. Da de i 1918 solgte Ll. Sudergaard, flyttede de til Gl. Toftgaard, hvor de sad til leje et par år, hvorefter de købte hans mors hus, Kildevej 33. Jens Rærup døde ved et ulykkestilfælde. Han faldt ned fra en stige I 1951 flyttede Mette Rærup til Spjald, hvor datteren Kirstine boede. Her døde hun i 1962.

Børn: 1. Hansine Kirstine Damgaard Eskildsen, født 1892 i Ll. Sudergaard. Boede i Spjald. 2. Magnus Morten Rærup Eskildsen, født 1894 i Ll. Sudergaard og gift med Helga Nielsen i Graasten. 3. Johannes Rærup Eskildsen, født 1899 i Ll. Sudergaard og gift med Emma Lauridsen fra Mølgaard i Sædding. Emma Rærup boede i mange år som enke på Lisenborgvej 9. 4. Marie Sofie Houline Rærup Eskildsen, født 1897 i Ll. Sudergaard og død 1913 samme sted.

Thorbo

Toftevej 16 Matr.nr. 14 Østerby

1795

Thorbo blev udstykket i 1795 i forbindelse med den aktion, som blev holdt af Anders Mouridsen Søgaard i Ledgaard. Thorbo blev bygget af Niels Jensen kaldet Thorre efter det sted i Brejning, hvorfra han kom.

1844- 1884

Søren Skonning Kruse, født 1801 i Nautrup Præstegaard og død 1888 i Thorbo. Gift 1846 i Bølling Kirke med Kirsten Jensdatter, født 1796 i Rosborg og død 1878 i Thorbo. Skonning, som han kaldtes, var søstersøn til og opkaldt efter Bøllingpræsten Søren Skonning (1787-1799). Søren Skonning Kruse var præstesøn, men lærte smedehåndværket og kom i 1833 til Bølling fra Fyn. At han kom til Bølling, skyldtes sikkert, at han her havde en søster, Margrethe, som var gift med Villads Hansen i Damgaard. Han startede med at leje sig ind i Lisenborg, hvor han virkede som smed. I 1840 boede han i et hus ved Den Østre Nørgaard (nu Nørlund) og på nabogården, Rosborg boede Jens Thomsen, med hvis datter, Kirsten han giftede sig i 1846. Året forinden var Skonning ellers blev udlagt som far til en datter med det noget specielle navn, Andrine Villadsine Margrethe Søren-Skonningsen. Efter navnene at dømme ser det ud til, at han havde bestemt, hvad pigen skulle hedde. Moderen var Mette Nielsdatter, almisselem og forsørgelsesberettiget både i Hannning, Dejbjerg og Skjern. Pigen blev konfirmeret i 1860 i Skjern og i 1864 rejste hun til Aastrup sogn. Hvad hendes videre skæbne blev, vides ikke, men ved Skonnings død i 1888 nævnes hun ikke blandt arvingerne efter ham. Skonning interesserede sig meget for frugtavl, og han kom ofte over i skolen, som lå nabo til Thorbo, og solgte sine æbler til

skolebørnene. Det var især på sine gamle dage, og det kunne da være ret så uappetitlig, eftersom han skråede meget og derfor havde meget mundvand, som løb ned mellem æblerne. Skonning sad også i sogneforstanderskabet i flere perioder, og han var ikke bange for at sige sin mening. Da Kirsten og Skonning blev ældre, ansatte de i 1873 en pige ved navn Inger Marie Hartvigsen født 1833 i Sdr. Felding. Hun fulgte med gården, da Skonning solgte den i 1884 til Morten Bendtsen i Ll. Sudergaard, og hendes kaldenavn blev da også blot Marie Skonning. Hun døde i 1911, og da var Maren Bendtsen kommet til Thorbo som husbestyrerinde for Hans Bendtsen. Maren Bendtsen har fortalt, at de leverede mælk m.m. til hende, og desuden skulle de bekoste hendes *"ligfærd"*.

1884 - 1898

Morten Bendtsen i Ll. Sudergaard købte Thorbo, men flyttede ikke derover før i 1891. I de 7 år var stedet så lejet ud.

1888- 1898

Bendt Kirkegaard Bendtsen, søn af ejeren, Morten Bendtsen boede her nogle år sammen med sin kone, Karoline. De boede senere i Kirkehuset. I 1891 flyttede Morten Bendtsen og hans kone Kirsten over på gården. De havde siden 1858 boet i Ll. Sudergaard og her haft en streng tilværelse. Kirsten Vestergaard Sørensen, som var hendes ungpigenavn, og som hun blev ved med at kalde sig, førte igennem årene en lille, men meget fortællende dagbog. I 1892 fortæller hun bl.a. om, at de i 1891 var flyttet til Thorbo, hvor *"vi nu skal bygge og bo og nyde Alderdommens ro"*. Helt sorgløst blev det nu ikke, eftersom hun havde døjet noget med en finger, og den 30. november 1892 var hun blevet indlagt på Ringkøbing Sygehus, hvor *"Doctor Melchiorsen og en Læge fra Kjøbenhavn"* havde opereret fingeren af. Morten Bendtsen og Kirsten døde henholdsvis i 1904 og 1908 efter et langt og for os at se brydsomt liv. Deres søn, Hans Bendtsen, som overtog Thorbo efter dem, har i sine erindringer kort omtalt flytningen hertil. Han skriver således: *"Den 15. November 1891 kom vi saa dertil. Vi havde 2 Kder, 2 gamle Huse og 3 gamle Folk. Der boede jeg så i 55 Aar."*

1898- 1946

Hans Bendtsen, født 1868 i Ll. Sudergaard og død 1955 i Fælleshuset (Toftevej 5). Gift gang med Anna Magdalene Andersen, født 1867 i Ølstrup og død 1906 i Thorbo. Hun var kommet til Bølling for at tjene hos Pastor Andersen i Præstegaarden, og det var her, hun lærte Hans Bendtsen at kende. Efter hendes død fik Hans Bendtsen en husbestyrerinde, Maren Kristine Christensen, født 1887 i Andrup i Stauning og død 1982 på De Gamles Hjem i Skjern. De blev gift og fortsatte så i Thorbo indtil 1946. Hans Bendtsen skriver i sine erindringer, at han allerede som 8 årig kom ud at tjene som hjordedreng. Det var hos smeden i Gl. Toftgaard, Mads Chr. Jensen. Her passede han de 3 køer og 1 stud. Hver eftermiddag trak han dem ned i Fælleden og mødtes her med alle de andre hjordedrenge. Sådan gik 3 somre, hvorefter Hans Bendtsen kom til St. Kragmose hos Peder Graversen, som netop havde overtaget sin fødegård. Her fik han 15 kr. for en sommer; men på gården var der også kun 2 heste, 6 køer, 2 kvier, 4 kalve og en del får.

Sommeren efter kunne Hans Bendtsen godt komme tilbage i pladsen, men da hans far mente, at han skulle have 20 kr., blev det ikke til noget, eftersom Pe' Graversen ikke ville give så meget. Det ville

derimod Niels Chr. Jensen i St. Kastbjerg, og det blev til 3 somre i denne plads. Her var der meget at lave. I høsttiden startede dagene kl. 4 om morgenen og man sluttede først kl. 10 om aftenen; men til gengæld fik han også det sidste år ud over 20 kr. et par træsko og et pund uld! I 1882 drog Hans Bendtsen til Gram Slotsgartneri, hvor han var i gartnerlære de følgende 4 år. Efter udstået læretid gik turen videre til Dortmund~ Stuttgart og Nürnberg, hvor han havde forskellige pladser indenfor gartneri; men i 1889 vendte han tilbage til Bølling for at hjælpe forældrene og for at aftjene sin værnepligt. Efter overtagelsen af Thorbo blev han ansat som assistent for konsulent Frederik Hansen fra Askov. Hans Bendtsen skulle foretage kunstgødningsforsøg rundt omkring i sognene og så sende resultaterne tilbage til Askov. Desuden anlagde han hundredvis af haver i sognene omkring Bølling. I samarbejde med Okholm på Bøllinglide, som i begyndelsen af 1880-erne havde været med til at anlægge Bølling Aktieplantage mellem St. Kragmose og Søndergaard, plantede Hans Bendtsen i 1890-91 de første ædelgran i Bølling. Han sad som formand for plantagen i ca. 36 år. Da Bølling Præstegaard blev solgt i 1917, overtog kommunen en del jord, som skulle tilplantes med forskellige træer. Det blev Hans Bendtsens opgave at forestå dette store arbejde, så han fik virkelig brugt den uddannelse, han som ganske ung fik i Gram, som dengang var tysk. Ud over sit arbejde, formåede Hans Bendtsen også at gå ind i forskelligt offentligt arbejde. Han sad således både i sogneråd og i menighedsråd og var gennem 37 år taksationsmand for landbygninger i Bølling. For dette arbejde modtog han i 1942 et sølvbæger for lang og tro tjeneste. Da meget af Hans Bendtsens arbejde lå udenfor hjemmet, var det Maren Bendtsen, som tog sig af det derhjemme, hvor der med tiden kom 14 børn. Maren Bendtsen gjorde et stort stykke arbejde og fik endda tid til at hjælpe Mikkel Frydenborg i Bjerrehus, da han blev syg og dårlig.

Børn: (1. ægteskab) 1. Hans Chr. Bendtsen, født 1899 i Thorbo. Gift med Hansine Madsen fra Forsom i Egvad. Bosat i Fiskbæk. 2. Kirsten Vestergaard Bendtsen, født 1901 i Thorbo. Gift med Peder Knudsen fra Ølgod og boede en tid Østerbyvej 16. 3. Peder Andreas Bendtsen, født 1902 i Thorbo. Gift med Jenny Olga Kirstine Madsen, født 1906 i Bertelsbo og bosat i Vorgod.

(2. ægteskab) 1. Anna Magdalene Bendtsen, født 1912 i Thorbo. Gift med Jens Pedersen, vognmand Kildevej 6. 2. Kirstine Halkier Bendtsen, født 1914 i Thorbo. Gift med Peder Jessen fra Kollund. Var fra 1939-42 bestyrer af Gyldensten. Bosat i Højmark. 3. Inger Louise Bendtsen, født 1915 i Thorbo. Gift med Nicolaj Olesen fra Velling, men bosat i Klokmosen i FASTER. 4. Johanne Bendtsen, født 1917 i Thorbo. Gift med Johannes Bitsch fra Fousing. Har haft købmandsforretning i Resen. 5. Søren Chr. Bendtsen, født 1919 i Thorbo. Overtog fødegården. 6. Hans Holger Bendtsen, født 1920 i Thorbo. Gift med Henny Mortensen fra Staby og bosat i Borup ved Randers. 7. Elna Marie Bendtsen, født 1922 i Thorbo. Gift med Holger Jensen fra Kærsholm ved Aalborg, hvor de bor. 8. Morten Bendtsen, født 1924 i Thorbo. Gift med Asta Knudsen fra Gullestrup. Boede en tid i Fælleshuset, Toftevej 5, men har ellers i mange år passet Højmark Hal og Forsamlingshus. 9. Bendt Kirkegaard Bendtsen, født 1926 i Thorbo. Gift med Esther Pedersen fra Tirstrup, men bosat i Robstrup ved Grenaa. 10. Anne Elisabeth Bendtsen, født 1928 i Thorbo. Gift med Frode Agergaard Larsen og efter hans død med Aage Christiansen i Taarup på Fyn. 11. Agnethe Leonora Bendtsen, født 1930 i Thorbo. Gift med murer Jens Boysen fra Odder. Bosat i Skjern, men har i en del år været halbestyrer i Rk. Mølle Hallen.

1946- 1984

Søren Chr. Bendtsen, født 1919 i Thorbo og død samme sted 1994. Gift med Ninna Margrethe Villumsen, født 1919 i FASTER og død 1991 i Thorbo. Hun var søster til Søren Villumsen i Rolighed. Ved siden af landbruget havde Søren Bendtsen flere forskellige jobs, bl.a. som mælkekusk, el-aflæser og medhjælper på mejeriet.

Børn 1. Irma Bendtsen, født 1948 i Thorbo. Gift med Svend Åge Jensen fra Fiskbæk. Bosat i Videbæk. 2. Hans Bendtsen, født 1953 i Thorbo. Overtog Thorbo.

1984

Hans Bendtsen, født 1953 i Thorbo. Gift med Rachata Comtun født 1963 i Thailand.

Børn: 1. Søren Poll Bendtsen, født 1992. 2. Connie Margrethe Bendtsen, født 1994.

Bjerrehus

Toftevej Matr.nr. 13, Østerby

Stedet Bjerrehus blev udstykket 1 1801 fra Østerbygaard, men oprindelig var det et stykke hede, som tilhørte Meldgaard, og beliggenheden var ved Toftevej, mellem Thorbo og Dalbygaard. Bygningerne, som blev nedbrudt i 1939, bestod af en længe på 10 fag (21½ alen), 6 fag stuehus, 3 fag stald og 1 fag lade. Jens Madsen har fortalt, at laden var så lille, at man ikke kunne svinge en plejl derinde.

Hans Bendtsen i Thorbo overtog stedet 1 1910, og herefter var det lejet ud til flere forskellige. I 1939 var beboelsen så blevet nedbrudt, mens udbygningerne blev brugt til maskinhus. Det stod til 1955, hvor en skypumpe ødelagde det.

Omkring 1926 kom Niels Chr. Pedersen, kaldet Chr. Flask til at bo i Bjerrehus. Han var lidt hård ved flasken og var lidt af en indesluttet natur. Et år havde folkene i Thorbo, Maren og Hans Bendtsen inviteret ham til juleaften. De havde en stor børneflokk og havde tænkt, at det ville glæde Chr. Flask at være med hos dem sådan en aften. Men han sad bare hele aftenen og så meget bestemt ud, sagde ingenting og tog ikke del i noget! Efter Chr. Flask død i 1938 blev beboelsen brudt ned.

I den anden ende af huset boede fra ca. 1915 Mikkelt Jakobsen kaldet Mikkelt Frydenborg efter det sted, hvor han i mange år havde boet sammen med sin mor, Maren Kirstine Nielsen. Mikkelt var født i Stauning. Han var enebarn og som moderen noget af en særling. Efter hendes død i 1892 solgte han Frydenborg og sad i mange år til leje i Sudergaardhus – et lille sted øst for Bertelsbo – sammen med Inger Marie Nielsen også kaldet ”Stuer Mari”.

Omkring 1915 flyttede Mikkelt så ind i Bjerrehus og var der til sin død i 1934. I Viggo Bendtsens bog om Bølling Sogn er der side 92 givet en god beskrivelse af Mikkelt Frydenborg. Her fortæller det blandt andet at Mikkelt på sine gamle dage ikke ville modtage aldersrente. Han ville klare sig selv, og gjorde det ved at gå omkring og tigge. Alt hvad han på den måde samlede sammen, tog han tilsyneladende som en ret, fordi han var fattig, og virkede ikke videre taknemlig.

Mikkels nabo, Maren Bendtsen, som tog sig meget af ham, har blandt andet skrevet følgende om ham: ”Han sad til leje hos os for 4 kr. pr. måned. Han var ungkarl, men havde da været ude at se på en pige, som havde et stort hønseri. Det passede ikke Mikkelt. Hans brændsel fik han gratis af gårdmænd – det var en pligt. Mikkelt havde sin planlagte tur. Lørdag gik han til Mariane til Frandses og fik pandekager. Hos Katrine Jepsen var det æg og flæsk o.s.v.

Han vidste hvad han gik efter: Sigtebrød og kager; men folk kendte ham jo. Mikkelt havde et sort tørklæde, som han bandt det hele ind i. Engang han kom, havde han ondt i en tå. Han fik fødderne vasket og Lene (Marens datter) klippede hans negle. Da vi fik doktor, viste det sig, at det var koldbrand. De sidste år han levede gik jeg om og vaskede ham og klippede hans skæg. Hans hår klippede Mads Chr. Rind. Det var gratis hjælp! Flæsk saltede han i en kærne og det blev jo lidt gult. Ligeså når han i slagtetiden fik sort pølse. Han spiste det med god appetit, selvom det var fuld af skæg. Mikkelt var vred på mig en gang. Jeg havde glemt at børnene skulle komme med kærnemælk, som jo

også var gratis; men han gav jo børnene en kage eller sukkerknald – så der var ingen undskyldning for forglemmelsen!

*Han havde et Bornholmerur. En dag gik det ikke. Så gik Mikkelt til den gamle smed Andersen og spurgte, om han ikke ville komme, for hans "klok vil'æt Pek". Smeden fik det til at gå!
Jeg oplevede at få et klap på min kind, fordi jeg hjalp ham."*

Maren Bendtsen sluttede sin optegnelser om Mikkelt Frydenborg af med at fortælle, at den familie, Mikkelt ikke havde, dukkede op efter hans død; for der var trods alt en del penge. Doktoren og Pastor Christoffersen ville, at Maren skulle have haft pengene. Hun fik da også lidt, men sluttede med at skrive: "*Jeg holdt jo af Mikkelt*". Maren Bendtsen nedskrev disse minder omkring 1977 – 90 år gammel.

"FÆLLESHUSET"

TOFTEVEJ 5 -

1899 - 1943:

Fælleshuset blev opført i 1899 af 4 Bølling-mænd, som åbenbart må have ment, at der i sognet var brug for nogle lejeboliger. De fire var købmand Hans Lunde, tømrer Mads Rolighed, mejeribestyrer Jens Jensen Ladekjær samt mejerist Jens Chr. Esbensen. Ejerskabet fortsatte indtil Mads Roligheds død i 1923, hvorefter de tre andre fortsatte indtil 1942, hvor Hans Lunde blev eneejer. Året efter døde også Hans Lunde, og herefter solgte hans arvinger huset til Vilhelm Poulsen for 7.000 kr.

1943- 1944:

Peder Vilhelm Poulsen (Se under Ll. Boel).

1944- 1946:

Chauffør Peder Pedersen. Boede Toftevej 4B.

1946:

Peder Vilhelm Poulsen (Se under Ll. Boel).

1946- 1969:

Maren og Hans Bendtsen. (Se under Thorbo).

Gyldensten

Højgaardsvej 6, Matr.nr. 4c og 18f, V. Bølling

1888-1196

Niels Mortensen kaldet Dalsgaard byggede de første bygninger på stedet. Han havde i mange år drevet Dalgaard, og fra Gyldensten flyttede han til Bjerrehus.

1939 – 1987 Hans Sigvald Spaabæk Jensen, født 1918 i Gyldensten og gift med Gerda Jensen, født 1918 i Lyhne. Eftersom Sigvald Jensens forældre begge døde i 1938, og han derfor stod alene med gården, havde han det første år en bestyrer til at passe gården. Det var Peter Jessen fra Kliplev, som blev gift med Kirstine Halkier Bendtsen fra Thorbo.

Kildevej 6

1950 – 1962:

Hans hr. Bendtsen, født 1894 på Østerby Hede, Arnborgvej 15, og død 1961 i Bølling. Hans hr. Bendtsen hjalp til rundt omkring, hvor der var behov. I mange år boede han til leje hos Mette Rærup, Kildevej 33, men da broderen Niels Bendtsen i Kirkehuset døde i 1946, flyttede Hans Chr. hjem til faderen. I 1950 byggede han sammen med Jens Pedersen huset Kildevej 6, hvor han og faderen Bendt flyttede ind sammen med Magdalene og Jens Pedersen. Her passede Magdalene Bendt og senere Hans Chr. til deres død i henholdsvis 1956 og 1961.

1962 – 1986:

Jens Pedersen, født 1918 i mosevang i Faster og opvokset i Hanning. Gift med Anna Magdalene Bendtsen, født 1912 i Thorbo og død 1983 i Bølling. Fra 1946 til 1950 boede Lene og Jens Pedersen på loftet af Fælleshuset, Toftevej 5, som ejedes af hendes forældre. Jens Pedersen var chauffør hos Anders Hansen fra 1940 til 1963, hvorefter han selv købte lastvogn. Lene drev i en del år »Bølling Våd Vask». Hans hr. Bendtsen havde en fast rute hver dag, hvor han henholdsvishentede og afleverede tøjet hos kunderne. Efter hans død kørte Svend Aage Jensen, Ll. Boel en tid turen, men efterhånden som folk selv fik vaskemaskine, blev behovet mindre og mindre. Efter Lene Pedersens død flyttede Jens Pedersen ind i pensionistboligen og senere til Skjern.

Børn: 1. Niels Bendtsen Pedersen, født 1948 i Fælleshuset og gift med Kirsten Varna Nielsen i Skjern. 2. Anne Mette Pedersen, født 1952 i Bølling og gift med Svend Gisselmann i Skanderborg.

Ny skole med seminarieuddannede lærere i Bølling

Den lokale ledelse af skolevæsenet blev i 1814 lagt i hænderne på en skolekommission, hvori præsten var selvskreven som formand. Sognerådet bestyrede kommunens skolevæsen og havde indstillingsret vedrørende embederne. I Bølling gennemførtes en mærkbar ændring i skolens liv ved Hans Falks død i november 1837. Nu skulle de lokale myndigheder træde i funktion. Efter næsten 200 år (1643- 1837) med fælles degne blev der oprettet selvstændige embeder i Bølling og Sædding sogne. Skolen i Bølling flyttede fra Kyhe til den nyindkøbte ejendom, Gammel markhus (Kildevej 71). Den lå om trend midt i sognet og havde et jordtilliggende på 13-14 tønder land, hvoraf det halve var hede og mose. Her blev husets østre ende indrettet til skolestue, og den øvrige del var lærerbolig. Læreren skulle fortsat være landmand og opretholde en del af lønnen derved. Begyndelsesårslønnen omkring år 1900 var 685 kroner. Herfra skulle trækkes 457 kroner, som udgjorde værdien af jordlod, høstoffer og eventuelle biindtægter. Restpengelønnen blev således på 278 kroner plus kirkesangerløn på 100 kroner. Kendskab til landbrug var altså en fordel.

I 1838 ansatte man de første seminarieuddannede lærere i hvert sogn. I Bølling medførte det en ændring fra det vante. Efter en periode på 103 år med to degne fulgte nu en periode på 35 år med 4 lærere:

Obbekjær: 1837-1842, Nissen. 1842-1850, Fejlberg: 1850-1852 og *Chr. Fjord*: 1852-1872.

Som det ses blev det dog til 20 år for lærer *Chr. Fjord* ved Bølling skole. For ham var dansk en vigtig sag, hvorimod regning ikke var hans stærke side. Ifølge *Peder Bendtsen*, en bror til *Viggo Bendtsen*, kunne han ikke klare regnebogen længere end til brøkregning. Han sagde til børnene: "I tror, at I kan svinge jer til himlen med al den hovedregning. Nej, hold jer til god boglæsning i stedet for."

Det kneb *Chr. Fjord* at styre de store drenge, hvorfor de blev sendt ned til Bøllingglide, hvor ejeren, den kendte handelsmand Jens Chr. Eriksen Karstoft, holdt huslærer [1866 var Niels Bendtsen huslærer. Fra 1869 blev Niels Bendtsen knyttet til Bølling Skole som vikar for *Chr. Fjord*, der p.g.a. tiltagende svækkelse blev pålagt at holde en eksamineret hjælpelærer. Også i Kirken blev *Chr. Fjord* vikarieret allerede fra 1865, af broderen til Niels Bendtsen. I 1872 blev Niels Bendtsen ansat ved Bølling Skole. I følge embedsbogen fra 1901 under personalia anfører Niels Bendtsen om sig selv: "Den nu fungerende lærer, Niels Bendtsen, født d. 19 marts 1838 i Fæst Kirkegaard, Fæst sogn, dimitteret fra Blaagaard's seminarium 1862, blev, efter at have været substitut for afdøde lærer *Chr. Fjord*, af hans højærværdighed og biskop Balslev i Ribe, d. 9. april 1872 udnævnt til at være skolelærer og kirkesanger i Bølling."

Niels Bendtsen var på det tidspunkt 34 år. Han var opvokset ved landbruget, så det var ikke fremmed for ham også at overtage driften af ejendommen, der hørte til skolen. I 1890 havde han opdyrket og merglet den sidste del af jorden og øget koholdet fra 2 til 4. I 1900 bortforpagtede han i en alder af 62 år jorden til gartner Hans Bendtsen. I 13 år var *Niels Bendtsen* kirkesanger i begge sogne.

Tilbygninger

Skønt en stor grad af selvbestemmelse hos sognerådet, havde skolens rammer dog ministeriets bevågenhed. I 1858, 20 år efter købet af den nye skole i Gammelmarkhus, blev sognerådet pålagt at sørge for en ordentlig skolestue i Bølling. Allerede i 1856 blev den nordre fløj revet ned, og der blev bygget 6 fag "på stade" med den vestre fløj. Nybygningen blev indrettet til hø og kornlade samt tørvehus. I 1858 var der ligeledes blevet lagt nyt gulv i skolestuen, men ministeriet var ikke tilfreds med disse forbedringer. Ministeriet efterkom ikke en ansøgning om henstand med udvidelse af Bølling skole, så i 1859 måtte man gå i gang. Th. Rosborg fik overdraget opgaven, og nogle af sognets beboere fik overdraget hjemkørsel af tømmer og 200 halvbrændte sten samt et læs tækkelyng.

Da *Niels Bendtsen* var blevet ansat i 1872 fremkom han med ønsker om forbedringer. Et nyt kort og nye borde var tiltrængt. Pastor Olrik ønskede også et eksemplar af H.C. Andersens eventyr. Med hensyn til det sidste ville sognerådet dog se tiden an og gøre sig bekendt med bogens indhold og dens egnethed til undervisning.

Niels Bendtsen var ved sin ansættelse ungkarl. I 1873 blev han gift med *Dorthe Marie Madsen* fra FASTER. I 1872 havde han fremsat ønske om, at der blev indrettet et pigekammer og bygget mindst 5 fag til laden. Sognerådet havde dog udsat sagen. I 1874 fremsatte *Niels Bendtsen* ønske om en udvidelse af sovekammeret ved en tilbygning. Sognerådet anså det for en dårlig løsning og ville kun give sin accept, hvis *Niels Bendtsen* ville afgive erklæring på, at han ikke siden hen ville forlange forandring, tilbygning eller udvidelse af stuehuset. *Niels Bendtsens* reaktion herpå er ikke gengivet, men to år senere blev der bygget fem fag til skolen.

Niels og *Dorthe Marie* fik fem børn. *Viggo* og *Peder* blev lærere og *Frederik* bibliotekar. Datteren *Kirsten* blev gift med landmand *Viggo Jakobsen* i Velling og datteren, *Johanne* med købmand *Hans Lunde* i Bølling.

1852-1872: *Chr. Larsen Nielsen Fjord*, født 1799 i Gammelsogn og død 1872 i Bølling. Han havde været gift med *Maren Jacobs datter*, som allerede døde i 1837 i Velling, hvor familien da boede. *Chr. Fjord* havde da haft forpagtningen af Vennergaard, samtidig med at han havde været "skoleholder" i Stauning Vestre Skole og Nørby Skole i Velling. I 1842 havde han taget eksamen fra Ranum Seminarium, havde derefter embede i Hanning og kom så i 1852 til Bølling, hvor han virkede til sin død. I 1862 giftede han sig i Bølling med *Else Kirstine Lauridsdatter* fra Østervig, og hun bosatte sig efter *Fjords* død i 1872 i FASTER.

Børn: 1. *Inger Christensdatter*, født 1827 i Velling og gift med *Chr. Astrup Christensen* i Dejbjerg. To af deres børnebørn blev bosat i Bølling. Det var *Maren*, som var gift med *Hans Bendtsen* i Thorbo, og *Inger*, som var gift med *Jens Meldgaard Kristiansen*, Baunehøj 15. 2. *Bolette Marie Christensdatter*, født 1830 i Velling og gift med *Erik Miltersen* i Ringkøbing. 3. *Mette Kirstine Christensdatter*, født 1834 i Velling og gift med *Knud Jensen* i Ringkøbing. 4. *Niels Christensen Fjord*, født 1836 i Velling og gift med *Bodil Christensen* i Fjølstervang.

1872-1906: *Niels Bendtsen*, født 1838 i FASTER og død 1913 i Bølling Skole. Gift med *Dorthe Marie Madsen*, født 1849 i FASTER og død 1931 i Bølling Skole.

Børn: 1. *Johanne Bendtsen*, født 1874 og gift med købmand *Hans Lunde*, Toftevej 7.2. *Viggo Benedikt Bendtsen*, født 1876. Overtog embedet efter faderen. 3. *Kirsten Bendtsen*, født 1878 og gift med *Viggo Jakobsen*, Fjordvang i Velling. 4. *Frederik Marius Bendtsen*, født 1886 og gift med *Anna Petrea*

Slægtsbog for familien Bendtsen i Bølling
Uddrag fra Slægters spor i Bølling sogn

Jacobsson i Aarhus.5. Mads Peder Miltersen Bendtsen, født 1889 og gift med Evoline Petrine Rudbeck i Halk.

Dorthe Marie og Niels Bendtsen medfamilie ca. 1907 1. rk. fra venstre: Niels Lunde, Holger Lunde, Johanne Lunde, Signe Lunde, Aslaug Milters (brordatter af Dorthe Marie Bendtsen) 2. rk. fra venstre: Johanne Lunde født Bendtsen, Niels Bendtsen, Dorthe Marie Bendtsen, Kirsten Jacobsen født Bendtsen. 3. rk. fra venstre: Hans Lunde, Peder Bendtsen, Viggo Bendtsen, Frederik Bendtsen, Viggo Jacobsen

1906-1943: *Viggo Benedikt Bendtsen*, født 1876 i Bølling Skole og død i 1972. *Viggo Bendtsen* var en markant personlighed, som var med til at præge foreningslivet i Bølling gennem en menneskealder. Da han gik på pension flyttede han til Toftevej 17. (Se Toftevej 17)

**Studier over og minder om
slægten Bendtsen
i
Bølling Herred
af
Peder Bendtsen**

Studier over og minder om slægten Bendtsen i Bølling herred.

Navnet Bendt eller Benedikt, der betyder den velsignede, er gammelt i Bølling herred. Allerede 1498 træffer vi personer af dette navn i herredet. Fra Faster sogn nævnes 1498 Bendt Klokmose, han skulle levere skovvogne. Et bevis på skovens udbredelse på egnen. Ejstrup skreves i gamle dage med navnet Egstrup. Brunkullene, som i vor tid er fundet på samme sted, er jo øjensynlige minder om stor trærigdom i længst forsvunden tid. Skovnavne er der jo en del af i Bølling herred. Fasterlund, hvor der i min fars barndom for over 100 år siden endnu var rester af gammel skov. Fra Borris kan der således af gamle skovnavne nævnes Sønderkov, Sindvig, Egvig. Fra Vium Egeris, Bjørslev, hvor der endnu er et ret smukt parti af gammelt egekrat. Fra Vorgod kan nævnes Abildtrup Krat. Fra Skjern Lundenæs. I Bølling Kjær er der fundet mange gamle egestammer. Nogle enge omkring Bølling bæk kaldes også Skovsenge. Fra Hanning kan nævnes Løvstrup. Endelig Dejbjerglunds Krat. I den store Dejbjerg hede, der jo nu delvis er beplantet, er der mængde af gammelt egepur. Der er et gammelt sagn om, at der engang i fordums dage har strakt sig en stor skov fra Kongensholm til Dejbjerglund. Begge pladser var høvdingesæder. Under en krig mellem nævnte høvdinge blev denne skov afbrændt. Denne begivenhed må have fundet sted mindst 1000 år tilbage i tiden. Den største levning af oldtidsskov i Bølling herred er Brejninggaards Krat. Ja, det var et lille sidespring fra det egentlige slægtsemne, men et tilbageblik over den egn, hvor vore forfædre har levet og virket.

Samtidig med fornævnte Bendt Klokmose, d. v. s. 1498, levede der i Opsund i Brejning en mand ved navn Graus Bendtsen, rimeligvis er han i slægt med manden i Klokmose; thi befolkningen var på grund - især af den sorte død - ret tynd i Vestjylland, og folkene blev i hine tider i det sogn, hvor de var født, eller i omkringliggende sogne. No, Finderup, Herborg, Fjølstervang blev så ødelagte af pest, at kirkerne på hine steder nedlagdes. No kirke blev af herremanden på Voldbjærg ført til He og bygget til kirken der. Den dag i dag kaldes dette parti af He kirke for No kirke. Finderup lagdes under Hanning. Herborg og Fjølstervang henlagdes under Vorgod sogn. Først i vor tid er der igen bygget kirker i nævnte sogne. I Finderup havde man i en gård tæt ved den gamle kirkeplads bevaret den gamle kirkenøgle, som desværre blev bortsolgt som gammelt jern, inden den ny kirke opførtes. I No skulle skolen være opført på den gamle kirkegård.

Når man går frem i tiden til år 1600 nævnes Bendt Bendtsen i Stauning, Jesper Bendtsen i Engsig i Skjern, måske efterkommere af mændene af samme navn fra 1498. Ved år 1650 nævnes tre mænd med navnet Bendt. Bendt Mortensen i Ejstrup, Bendt Jacobsen i Sønderby i Bølling. Han var snedker. Hans søn er jo nok den Thomas Bendtsen, der nævnes i Sønderby 1683, og endelig Bendt Andersen i

Søndergård i Sæding. Jeg har ofte tænkt, at de tre førnævnte mænd særdeles godt kunne tænkes at være fætre. Ligesom i vore dage Bendt Kirke i FASTER, Bendt Sudergaard i Bølling, Bendt Søndergaard i Borris var fætre, men det er kun en gætning, men med Bendt Andersen i Sæding får vi fast slægtshistorisk grund under fødderne; thi han er stamfaderen til de mange medlemmer af slægten Bendtsen, som endnu lever i Bølling herred.

Bendt Andersen er født 1630 el. 1631 vistnok i Søndergaard i Sæding. Gården ejedes ved den tid af en mand, Anders Jørgensen, der uden tvivl er Bendt Andersens fader. Efter vestjysk skik tog Bendt Andersen navn efter sin gård. I kirkebogen benævnes han derfor altid Bendt Søndergaard. Han døde i nævnte gård 1715 og var da 84 år gammel. Hans hustru hed Margrete Pedersdatter; hun var født 1650, død i Søndergaard 1722 og var da 72 år. 5/10 1714 var Bendt og Margrete til alters i Sæding kirke. De havde en datter Else født 1678. Her træffer vi første gang navnene Bendt og Else - fader og datter, hvilket vi senere skal se gentager sig i tre slægtled, også Margretenavnet træffer vi her for første gang i slægten; samme navn er ligeledes blevet ved at gå igen i slægten til vore dage! som vi senere skal se. Den 8. juni 1704 sammenviedes i Sæding kirke af Bøllingpræsten Lambert Guldager Else Bendtsdatter af Søndergaard og Lars Jensen af Klap Mølle, søn af Jens Møller Klap Mølle i Velling sogn. Lars Jensen var født i Klap Mølle 1673, død i Søndergaard i Sæding 1749. Klap Mølle er en ældgammel vandmølle, den nævnes allerede år 1425. Den hørte under herregården Vennergaard, der ejede bøndergods af ca. 224 tdr. hartkorn. Vandmøllerne, der vistnok for en del skyldes kong Valdemar Atterdag deres oprindelse, der ville, at vandløbene skulle gøre gavn på deres vej til fjord og hav, er opstået i tiden 1340-1375. Herremændene gik i spidsen, og vandmøllerne spillede en stor rolle i folkets dagligliv; før disse grundlagdes, malede man korn til brød med håndkværne. I Bølling herred var der mange vandmøller, men, som nævnt, i tilknytning til herregårdene. Lundenæs Mølle var Albæk Mølle. Dejbjærglunds Bundsbæk Mølle. Rækker Mølle hørte under Rækkegaard. Slumstrup Mølle under Slumstrup, Egeris Mølle er selvfølgelig opstået i tilknytning til Egerisgaard. Endvidere kan nævnes Oddeskær Mølle i Borris, hvor der vist var ret betydelig mølleri. Af møller fra Horne herred kan nævnes Tarm Mølle underlagt Lønborggaard. Fra Hind herred Voldbjerg Mølle under Voldbjærg. Møllerne var ofte ansete folk og velhavende tillige. Hvad der har bevirket, at møllersønnen fra Klap Mølle er kommet til Søndergaard i Sæding, ved vi ikke. Lars Jensen var 31 år gammel, da han i 1704 ægtede den 26-årige Else Bendtsdatter i Søndergaard. Hvad vi ved om ovennævnte forfædre begrænser sig jo til Bøllingpræsten L. Guldagers notater angående disse i alterbog og kirkebog. Alligevel er vi ham taknemmelig herfor; thi de oplyser os om forfædre, vi hidindtil intet har vidst om, hverken hvad de hed, eller hvor de boede. År 1706 bringer Bølling-Sæding fælles kirkebog igen en oplysning; thi dette år blev Tars Søndergaards og Else Bendtsdatters søn Bendt døbt i Sæding kirke. Lars Jensen havde nu efter vestjysk skik taget navn efter den gård, hvor han boede, og kaldes derfor altid i fremtiden i kirkebogen Lars Søndergaard. Gamle Bendt Søndergaard

døde 1715 og samme år hans datter Else Bendtsdatter. Lars Søndergaard, Elses mand, døde først 1749. Søndergaard gik i arv til en sønnesøn af Lars Søndergaard, Lars Bendtsen. Lars Søndergaard og Else Bendtsdatter havde en søn Bendt f. 1706. Allerede da han var 20 år gammel, blev han gift og bosat i Ejstrup, FASTER sogn. Om der har været familieskab med den førnævnte Bendt Mortensen boende i Ejstrup v. 1650 ca. er muligt, men vi ved intet derom. Bendt Larsen fra Søndergaard i Sæding kom til at bo i Ejstrup helt til år 1782. Han var, da han døde, 76 år gammel. Han tog navn efter stedet, hvor han boede, og kaldtes Bendt Ejstrup. Han er, som vi senere skal se, vor tipoldefar. FASTER Kirsten havde hørt hans navn nævnt, men vidste ellers intet om ham. Men tier slægtsoverleveringerne, taler til gengæld tingbøgerne.

Bølling herreds tingbog fortæller om Bendt Ejstrup følgende: Han var en ivrig ulvejæger og jagede disse dyr ved Ejsdal. Når en ulv var fanget, skulle den bringes til herredstinget. Herredstinget var dengang, d.v.5. 1730-1758, i Skræbsgaard i Hanning; der blev den hængt op i en galge; thi den var jo en tyveknægt. Tingdag var vist gerne onsdag, men da Bendt Ejstrup medbragte sin ulv, var den død, og han fik derfor vist ingen penge for fangsten af rovdyret, uagtet han sagde, at den havde været levende et par dage i forvejen. Bendt Ejstrup lader til at have været en ret robust mand, der ikke var bange af sig. Et andet eksempel herpå var hans optræden over for herremanden på Slumstrup, hr. Senør Thomas Lund. Denne sendte sine folk ud i Ejstrup Hede for at slå lyng. Bendt Ejstrup må have følt sig krænket over herremandens opførsel og tog derfor uden videre redskaberne fra folkene fra Slumstrup. Det var dristigt gjort; thi bønderne var på den tid trælbundne som ingensinde før eller siden. Nævnte herremand var en brutal karl; ved samme tid rømte der en karl fra Kirkegaard i Sæding af den senere så berømte Kirkegaardslægt vistnok til Sønderjylland. Slumstrupmanden truede med, at han skulle tage alle Slumstrups karle med til Kirkegaard for at lede efter den bortrømte person, og at han ville jage sit spyd igennem karlen. Ja sikke tider. Det var ikke alt det gamle, der var skønt. Bendt Ejstrup og hans hustru Mette havde tre børn: Lars, der fik bedstefaderens gård i Sæding (som før nævnt). Endvidere to døtre Else og Margrete. Else var opkaldt efter moderen i Søndergaard. Hun er vor oldemor, g. m. Svend Nielsen i Aanum i Skjern. Margrete var vist opkaldt efter Bendt Ejstrups mormor, den gamle kone Margrete i Søndergaard. Hun døde 1722, overlevede datteren Bendt Ejstrups mor i 7 år og har måske nok taget sig af den moderløse dreng, som igen har hædret hende i mindet ved at kalde datteren Margrete. Denne Margrete kom til at bo i FASTER præstegård, g. m. manden der, Hans Madsen fra Storgaard i Herborg by, Vorgod sogn - dengang. (I denne afhandling vil man ofte støde på benævnelserne skovvogn og skovsvin således fra Klokmose og Storgaard i Herborg. En skovvogn er et rat stykke tilhugget tømmer til en vogn. Skovsvinene fededes forhen ved løsgang i skovene. Afgiften viser, at skovene må have været til ovennævnte ejendomme i gamle dage - med andre ord - atter et vidne om skovenes udbredelse i Vestjylland århundreder tilbage i tiden.)

Slægten i Storgaard, Herborg by, Vorgod sogn.

Storgaard var i gammel tid den største gård i Herborg og var i følge sogn fra gammel tid præstegård i Herborg, men det må være i tiden før, den sorte død indtraf, d. v. s. tiden ved år 1350 omtrent. Den forfærdelige pest - den sorte død - hærgede som før nævnt især i egnen mellem Ringkøbing og Herning, hvor flere sogne blev enten helt eller delvis folketomme og som følge heraf lagdes Herborg under Vorgod, indtil der lidt før år 1900 igen byggedes kirke i Herborg. Storgaard blev senere bolig for herredsfogederne i Bølling herred og hørte under Lundenæs. 1645 beboede herredsfoged Jørg. Jensen Storgaard og havde en besætning på tre heste, fire køer, seks stude og ungnød. Hans udsæd var: 5+ tdr. rug, 2 tdr. byg, 4 tdr. havre; desuden ydedes af gården en skovvogn, 1 skovsvin og 12 hestes gæsteri. Det sidste må vel have været til kongen personlig, når han drog landet rundt på gæsteri. Fra 1688-1788 ca. var der altid to fæstere i gården. 1773 kom der en ny mand Mads Andersen til Storgaard som fæster. Han var vistnok fra Stauning sogn. 1780 fik Mads Andersen nyt herskab, thi dette år købte pastor Stenberg i Vorgod gården af Lundenæs. Mads Andersen fik i den anledning sit fæstebrev fornyet. Han måtte beholde den halve del af salshus, udhuse samt halvdelen af agre, eng, fædrift, lyngslet og tørveskær. Det var en oversigt over Mads Andersens indtægter. Af udgifter skal han betale kgl. skatter, svare soldaterhold efter sit hartkorns størrelse, når en soldat skal lejes. Sidste tvende dele godtgør jeg ham i landgilde således, at han ikkun svarer 6 rigsdaler årlig. Skulle det ske, at jeg eller mine arvinger ville sælge Mads Andersens halve part af Storgaard, skal det blive ham eller een af hans børn som fæste på stedet have overladt og skødet for den summa 160 rigsdaler, om han det vil købe. Al den stund Mads Andersen holder sig overskrevne efterrettelig og er mig som husbond hørig og lydig i alt, skal ovennævnte halve del af Storgaard være ham fæst og sted med alt tilliggende.

Dette bekræftes med min hånd og segl.

Vorgod præstegård, 4. aug. 1780.

Hans Stenberg.

Storgaards brand 1778 19/10.

To år før Mads Andersen fik nyt herskab, oplevede han og hans familie en dramatisk begivenhed, hvorved de nær ved kunne være blevet udslettet af de levendes tal.

I følge Bølling herreds tingbog skete følgende: 27. oktober meldte sig for retten Chr. Mikkelsen og Mads Andersen, begge af Herborg, som gav retten bedrøvelig til kende, at der sidstledne mandag d. 19. oktober i dagbrækningen om morgenen opkom i køkkenet ved siden af salshuset, hvorved køkkenet var, en skadelig ildebrand i en kort tid, skønt der dog kom folk til redning, ej kunne dæmpes, men greb så vidt om sig, at ildens lue ej alene fortærede og opbrændte Chr. Mikkelsens sals- og våningshus bestående af 10 fag og et stykke af hans fæhus - to fag, men endog hans naboers Mads Andersens salshus, som var indbygget i den første skadelidendes bestående af 12 fag og var Chr. Mikkelsens i skikkelig beboelig stand - det nederste af salshuset egetømmer var Mads Andersens nylig bygget to år siden - noget hvert år.

Disse tvende beklagelige, skadelidende, fattige fæstebønder forklarer efter rettens tilspørgsel, især Chr. Mikkelsen, hvor ilden først blev begyndt, at de aldeles ikke vidste, hvorledes eller hvoraf ildebranden havde sin oprindelse, men fremdeles Chr. Mikkelsen forsikrede, at hverken han eller hans Folk havde enten med uagtsomhed med ilden eller i andre måder forårsaget sin og naboers skade ved samme ildebrand. De beklagede også begge med største væmodelighed, at de havde mistet det meste af deres ringe ejendomme og hver af dem alene bjerget to ringe senge og den ene een og den anden to kister, men i øvrigt blev både deres klæder og andet husgeråd opbrændt. Til denne forulykkelse og deres store skadeskeede ildebrand fremstillede disse tvende, skadelidende mænd Chr. Mikkelsen og Mads Andersen fire beboere og gårdmænd, som er deres nære naboer for at give forklaring om denne bedrøvelige skade og på rettens spørgsmål eedeligen at give oplysninger om, hvorvidt de om samme ere vidende og øjensynlige vidner, hvorpå retten fremkaldede disse fire mænd: Søren Pedersen, Mads Nielsen, Lars Sørensen Tulsgaard og Jørg. Larsen Birkmose, som blev af retten formanede at aflægge sådan oplysning om denne skede ildebrand, som de edeligen kan bekræfte, hvortil de ej alene som meldt formanede, men endog betydede edens kraft og vigtighed. Hvorpå retten tilspurgte dem først, om de var beslægtede med disse skadelidende? Nej! Hvor nær enhver af dem boede de to afbrændte steder? De boede omtr. 100 skaf, de andre dobbelt så langt derfra. Hvad tid de den dag blev ilden var.? De tre vidner hørte skrigen og jammer, hvorefter de løb straks i dagbrækningen, men de kunne ikke se ilden, før de kom nær til stedet formedelst stærk tåge. På hvad sted i gården de først så ilden af skorstenene ud af huset? Da de kom stak ilden ud af nør side af Chr. Mikkelsens hus. Om ikke vidnerne søgte med størst mulig flid i største anfang at dæmpe ilden, eller hvad der var grund til, at det ikke skete? Ilden havde taget sådan overmagt indvendig i huset, at de ikke kunne udrette noget til dens dæmpelse formedelst røg og kvalme, men fæhuset fik de

reddet, efter at to fag var brændt. De afbrændte to gårde lå hinanden så nær, at salshusene var bygget ind i hverandre. Om ilden da tog så stærk overhånd fra første sted, at Mads Andersens salshus heller ikke kunne reddes? Nej! thi det var så bespændt indvendig af ild, som løb rundt om indvendig, at der ingen redning var undtagen for fæ- og ladehuset.

De kunne ikke gøre sig nogen som helst forestilling om, hvorledes ilden var opstået. I løbet af omtrent en stund var begge gårdene nedbrændt, og intet tømmerværk til nytte blev reddet. I hvad stand var de to gårde? Chr. Mikkelsens hus var i skikkelig god stand og beboelig, men Mads Andersens gård var bygget for to år siden med egetømmer. Der var ingen bedre i hele Vorgod sogn. Chr. Mikkelsens afbrændte huse var næsten 2 gange af værdi som det tilbagestående. Men Mads Andersens salshus var fuldkommen 3 gange af værdi som det tilbagestående. Chr. Mikkelsens fik reddet 2 mådelige sengeklæder og kiste, og manden med kone og børn kom næsten nøgne ud. Mads Andersens fik ligeledes reddet 2 mådelige sengeklæder og to kister, kom også næsten nøgne ud. De brandlidte var ædruelige, skikkelige folk, og der var ingen laster dem at tilegne. Angående ovennævnte bemærkning, at der ingen laster var (de brandlidte personer at tilegne), var det i Mads Andersens familie en antagelse, at ilden på garden var påsat af Chr. Mikkelsen. I den forbindelse er det værd at mærke sig, at branden først opstod i Chr. Mikkelsens hus. Da Mads Andersens hus var nyopbygget, har Chr. Mikkelsen måske også ønsket sig et nyt beboelseshus? Misundelse og hævnfølelse har i hvert fald sikkert været en medvirkende årsag til den slette handling. Hvad tingbøgerne ikke beretter noget om i forbindelse med branden på Storgaard er en anden begivenhed, der har levet i vor slægt indtil denne dag. Vore tipoldeforældre, ovennævnte fæstebonde Mads Andersen og hans hustru Kirsten Povlsdatter (hun var fra Dalgaard i Finderup), havde en datter Mariane, hun var født 1755, d. 1855, 100 år gl. g 3 mdr. Hun var 23 år, da gårdbranden fandt sted. Der står i beretningen i tingbogen, at da vidnerne (de fire mand) kom til gården, var Mads Andersens hus så bespændt af ild indvendig, at der ingen redning var. d.v.s. for hvem, der muligvis var derinde. Endvidere står der jo i beretningen, at vidnerne hørte jammerskrig fra gården, inden de nåede dertil. Det var ikke underligt; thi den unge pige var inde i den brændende bygning og kom stadig ikke ud, desto større må glæden have været, da hun, efter at ilden var neddæmpet, trådte uskadt ud af den nedbrændte ruin, hvor hun må have oplevet nogle frygtelige øjeblikke i dødsangst. I sin store nød løb hun ind i bagerovnen, hvorved hun reddede sit liv. Det har altid gjort et stærkt indtryk på mig, når min far omtalte den gamle bedstemoder Mariane Madsdatter fra Storgaard. Han var 17 år, inden hun døde.

Et andet minde, han fremdrog om hende, var, at hun som hyrdepige vogtede fårene hjemme i Storgaard for ulvene, som endnu levede i Vorgod sogn dengang, d.v.s. i tiden 1765-1770. Ved samme tid (måske lidt før) var det jo, at tipoldefar, Bendt Ejstrup, jagede disse rovdyr i hederne omkring Ejstrup. Faster Mariane i Søndergaard, der blev over 90 år, var opkaldt efter hendes mormor Mariane fra Storgaard, fortalte, at grunden til, at Mariane blev bosat på Holmsland var, at

holmboerne kom op til hedesogne (blandt disse Vorgod sogn) for at købe hedetørv, lyng og klyne. På den måde indledtes bekendtskabet mellem Morten Sø fra Holmsland og Mariane fra Storgaard - i Vorgod sogn. Men i Storgaard var der også en broder til Mariane, der hed Hans Madsen. Hans far var jo (som nævnt i denne beretning mange gange før) Mads Andersen. Denne Hans Madsen var blevet oplært som håndværker, kunne mure og vist også snedkerere. Som voksen mand blev han gift med Margrete Bendtsdatter fra Ejstrup, datter af ulvejægeren Bendt Ejstrup. Han var født 1760. Hans hustru, der var 13 år ældre, var født 1747. Med disse to mennesker kommer vor slægt til Faster præstegård, hvor den fik sæde de følgende 150 år ca. Nøjagtig hvilket år, Hans og Margrete fæstede bo i gården, vides ikke, men de boede der som nævnt 1787 sammen med en anden familie. Manden i denne hed Jesper Andersen, der nævnes som bonde og gårdbestyrer. Hans Madsen nævnes som husmand og muremester. Hvem der ejede gården nævnes ikke, men den kaldes i gamle papirer Annexpræstegaarden. Disse annexpræstegårde skal lige omtales med et par ord. I den katolske tid, d.v.s. tiden før 1536, var der vist en præst ved hver kirke, men da der kom protestantiske præster, som i modsætning til deres katolske forgængere som oftest havde kone og børn at forsørge, lagdes mange af de tidligere katolske præsteembeder sammen til eet embede. I Bølling herred er der mange af disse fhv. katolske præsteembeder eller annexpræstegårde, som de også kaldtes, således Hanning Kirkegaard, Sæding Kirkegaard, Faster Kirkegaard, Vium Kirkegaard, fra Horne Herred kan nævnes bl.a. Egvad Kirkegaard, Hoven Kirkegaard. Navnet Kirkegaard fik disse gårde, da de gerne var beliggende tæt ved kirken. I Bølling havde præsten vistnok indtægten af Annexpræstegaarden i Sæding Nørby, som den kaldtes i tidligere tid helt til bondefrigørelsen 1788. Bøllingpræsten Nikolaj Satterup kalder sig selv Herlighedsejer af Sæding Kirkegaard, da han i året 1777 udøttede fripas til en dreng fra gården, den senere så berømte hosekræmmer Mikael Kirkegaard, da denne drog til København til sin morbroder. Hvorledes forholdet for Borrispræst ens vedkommende har været til annexpræstegaarden i Faster vides ikke, dog havde han fra gammel tid vist ret til at stalde sine heste ind i gården om søndagene, mens han holdt gudstjeneste i kirken.

Hos Hans Madsen og Margrete Bendtsdatter nævnes i året 1787 en tjenestedreng på 8 år - Bendt Svendsen. Det er vor bedstefader, der, så vidt man kan skønne, kom til at leve et usædvanligt langt åremål i Faster præstegård; thi han døde først 1869.

Den gamle Faster præstegård lå lidt nordvest for den nuværende gård. Den var som så mange ejendomme i fordums tid lavtliggende nede ved engdraget. Enten bedstefader eller Hans Madsen flyttede vistnok gården op på dens nuværende plads lige nord for kirken. Hans Madsens kendingsnavn blev snart Hans Kirke vel på grund af, at han boede lige ved kirken. Bedstefar, der blev hans eftermand i gården, fik også kendingsnavnet Kirke - Bendt Kirke. Hans sønner, mine farbrødre, fik det samme tilnavn: Hans Kirke, Morten Kirke. Min far blev i sine unge dage kaldt Niels Kirke. Min farbroder, der fik fødegården efter bedstefader, kaldtes Mads Kirke.

Den gamle Hans Madsen eller Hans Kirke var en meget dygtig håndværker efter min faders udsagn. Han murede således østgavlen på FASTER kirke op, som var blevet faldefærdig. Også på anden vis har Hans Kirke og hans hustru Margrete Bendtsdatter været dygtige folk. 1787 sad de i FASTER præstegård som husmandsfolk sammen med en anden familie. Ved år 1800 var der tre familier i gården, men ved år 1812 omtr. er Hans Kirke blevet ejer af den hele gård, som han kort tid efter overlod til sin søsterdatter og til sin hustru Margretes søstersøn, som kom til at bebo gården henved 60 år. Det var mine bedsteforældre. Årsagerne til, at Hans Kirke og Margrete Bendtsdatter overdrog FASTER præstegård til mine bedsteforældre var vistnok bl.a. følgende: Margrete Bendtsdatter havde som før nævnt en søster Else Bendtsdatter, f. 1738, d. 1814, der var gift med Svend Nielsen, gårdmand i Aanum i Skjern. Mine oldeforældre, Svend Nielsen og hustruen Else Bendtsdatter, havde mange børn. En søn, som var een af de yngste af børneflokken, fik navnet Bendt og var således opkaldt efter, morfaderen Bendt Ejstrup. Han blev holdt over dåben af mosteren Margrete i FASTER præstegård, og som en slags plejesøn kom han tidlig til gården. 1787 var han der jo som hyrdedreng, dog var han der ikke hele tiden; thi som dreng passede han også herremandens stude på Lundenæs. Blandt hans barndomserindringer fra Skjern var også hans fødeby Aanums brand; da bedstefader var 9 år, inden bondefrigørelsen fandt sted år 1788, vidste han også at fortælle om, når bønderne kom til Lundenæs på hoveri, bl.a. fra Storgaard i Vorgod. Først måtte hovbonden gå den lange vej, ca. 5 mil, når han så kom til herregården, fik han udleveret en spade, skulle så ud i heden og grave tørv for herremanden, dernæst fik han udleveret et stykke tørt brød samt en benknogle. Knoglen kunne han jo så slå i stykker og tage marven og smøre denne på det tørre brød. Slige betingelser skulle man prøve på at byde en arbejdsmand i vore dage, men ovennævnte lille træk kan jo lære os at skønne på, hvor godt vi har det i forhold til ældre tider.

I tiden ved århundredskiftet kom bedstefar i kongens tjeneste. Det var ikke narrespøg i hine tider, han lå i tjenesten i samfulde 8 år i Holsten, som da hørte under den danske konge. En tre år ældre broder, Niels, lå samtidig i felten. Han døde som soldat, i Elmshorn i Holsten.

Far har fortalt, at når midsommertide oprandt, så sagde bedstefar gerne: "Ja, nu er det så og så mange år siden, at min broder døde i Elmshorn". Far blev opkaldt efter denne farbroder, der som 16-årig dreng blev konfirmeret i Bølling kirke år 1792.

Mine oldeforældre var som nævnt Svend Nielsen og Else Bendtsdatter. I deres tid var der i Skjern sogn en pietistisk opvækkelse; blandt de gudeligt vakte i Skjern sogn nævnes fra den tid også Svend Nielsens i Aanum. At bedstefader også var blevet præget deraf, kan man forstå af følgende: Far fortalte, at bedstefar var blind de sidste 14-15 år, han levede, men han forslog ofte tiden med at synge salmer, især de gamle pietistiske salmer, som han havde lært at kende fra sit hjem. "Min far levede på disse salmer", sagde far, så det var i sandhed en værdifuld arv, Svend Nielsen og Else Bendtsdatter på denne måde havde efterladt til deres søn. En arv, som møl og rust ikke havde fortæret gennem et langt levnedsløb. Bedstefar blev omtr. 90 år gammel.

Han døde i FASTER præstegård 28. januar 1869. Husker jeg ret, var en af hans yndlingssalmer efter fars udsagn "Den yndigste rose er funden", som bedstefar ville have sunget hver juleaften. Selv var han en udmærket sanger. Langt de fleste år, han boede i præstegården, havde man ingen fast ansat degn og kirkesanger i sognet, og derfor ledede bedstefar gennem en årrække kirkesangen.

Jens Vig, der boede i Holk Bjerg i Bølling fortalte, at hans mor Christence Vig, g.m. Laust Vig i Vestervig som ung pige havde tjent i FASTER præstegård hos mine bedsteforældre og derfor jo så ofte set Bendt Svendsen som kirkesanger. Min far, Niels Bendtsen, blev mange år senere kirkesanger i Bølling kirke. Efter Christence Vigs udsagn mindede fars optræden i Bølling kirke som kirkesanger så umådelig om bedstefars optræden i FASTER kirke som kirkesanger. Med andre ord, der var stor lighed mellem far og søn i væsen og manerer. I april 1902 var jeg som dreng til bryllup i FASTER præstegård i anledning af min fætters, Mads Kirke d. yngres bryllup. Ved denne lejlighed udtalte provst Vilstrup fra Borris, at familien Bendtsen med rette kunne kaldes en sangfamilie. Provst Vilstrup, hans far og bedstefar sad jo som præster i Borris - FASTER sogne i 114 år fra 1794 - 1908. I samme tidsrum sad min fætter, farbroder og bedstefader som besiddere i FASTER præstegård. Så provsten kunne jo med grund tale af erfaring, når han brugte udtrykket sangfamilie om vor slægt i gården. Som de tre bedste sangere kan især nævnes farbroder Hans Kirke og farbroder Morten Sudergaard i Bølling og min far. Farbroder Hans havde en vældig sangstemme; men den var for lidt skolet, sagde min far. Hans Kirke ledede vist ofte sangen i FASTER kirke for bedstefar. Engang kunne han ikke komme på tonen (som man siger), hvilket jo kan ske for den bedste, men så løb han alt, hvad han kunne, hjem til gården, fik tonen ved bedstefar og tilbage til kirken igen og tog så atter ufortrøden fat på kirkesangen. Den pinlige situation var reddet. En præst, der holdt gudstjeneste i FASTER kirke, fortalte i mit hjem følgende angående sangen under gudstjenesten: "Selv sang jeg første stemme - Degnen sang anden stemme (han var en ret dårlig sanger), dernæst var der en mand nede i kirken, som sang tredje stemme". Vi morede os; thi vi vidste godt, at denne mand var farbroder Hans; thi han kunne nok overdøve en hel menighed. En af de sidste gange, jeg så farbroder Hans, var i efteråret 1902, vistnok sidste gang at han var i Bølling skole. Min broder Viggo var kommet hjem fra Jelling Seminarium og havde taget afgangseksamen derfra. Frederik og Viggo skulle synge og spille for farbroder, og han begyndte til sidst selv at synge med. Jeg kan huske, at han takkede så hjertelig, da han tog afsked. Farbroder Morten var også en sangens mand. Han var 33 år gammel, da han forlod fædrengården og bosatte sig i Sudergaard i Bølling. Det var i året 1856. Samme år kom der en ny præst til Bølling sogn, nemlig Chr. Vilstrup, præstesøn fra Borris. Som før nævnt var vor slægt i FASTER Annexpræstegaard særdeles godt kendt med familien Vilstrup i Borris præstegård. Ovennævnte Chr. Vilstrup og farbroder Svend og farbroder Morten var særdeles godt kendt. Farbroder Svend tjente i Borris præstegård, da Chr. Vilstrup som ung mand opholdt sig i præstehjemmet. FASTER Mariane tjente ligeledes i Borris præstegård, medens en anden af Borrispræstens

sønner, Krarup Vilstrup, opholdt sig i hjemmet. Kramp Vilstrup blev senere provst og seminarieforstander, og far og farbroder Mads Kirke var jo omtrent jævnaldrende med provst H. S. Vilstrup i Borris. Da Chr. Vilstrup kom til Bølling, stod det ret sløjt til med sangen i kirken; thi gamle lærer Fjord var en ret mådelig sanger. Da pastor Vilstrup selv var musikalsk, var bl.a. ypperlig til at messe, og farbroder Morten var en udmærket sanger, varede det ikke ret lang tid, inden han kom til at lede sangen i Bølling kirke. Jeg har hørt fortælle, at præstekonen, fru Julie Vilstrup, og farbroder sang så udmærket sammen i kirken under gudstjenesten; også i sit hjem ville farbroder Morten gerne synge, han kunne godt sidde ganske alene og synge højt op af en salmebog eller sangbog. Han ledede kirkesangen i Bølling til 1869, hvorefter den overtoges af far indtil år 1906. Derefter min broder til 1943, så vor slægt har fungeret som kirkesangere i de to nabokirker FASTER og Bølling i mindst 100 år. Hertil kan bemærkes, at i 15 år sang min far hver søndag både i Bølling og Sæding kirker.

Det var en ren og skær vennetjeneste, som han på den måde ydede lærer Pedersen i Sæding; thi han fik vist næsten ingen betaling derfor. Der var næppe en lærer i hele landet, der ville gøre det i dag.

Jeg skal slutte denne beretning om min fædrene slægt med en lille tildragelse fra Treårskrigen mod Tyskland 1848-1849-1850, som jeg har hørt far og mine fastre Mariane og Else fortælle om. Det var i hin for Danmark mindeværdige sommer 1849. General Prittviss rykkede op i Nørrejylland med en hær på 40.000 mand, der bestod af bayrere, preussere, saxere og hessere. En troppeafdeling af disse kom også til FASTER præstegård. Far var 11 år dengang. De fjendtlige soldater optrådte brutalt. Een af sognemændene, Chr. Kjær, skulle gå tyskerne til hånd, men da han ikke var hurtig nok i vendingen, gav soldaterne ham nogle drøje hug på hans rygstykker af de flade sabelklinger. Dernæst ville de have foder til hestene, væltede uden videre en mur i laden og gik ind og tog, hvad de havde brug for. FASTER Mariane, der dengang var 24 år, fortalte: "Vi så, du skal ud te dem få'r". Bedstefar var nu en gammel mand på 70 år, han var født 1779 samme år som digterkongen Oehlenschläger. Det første han gjorde, da han kom ud til de fjendtlige soldater, var, at han gik hen til den officer, der havde overkommandoen, og taltale ham i det tyske sprog. Denne blev højlig forbavset, sagde far, over at træffe en bondemand højt oppe i Jylland, der var det tyske sprog mægtig, men vi må jo i den forbindelse huske på, at Bendt Svendsen havde ligget som soldat i Holsten 50 år før den tid, der her er tale om. Dette kom nu både ham selv og hans familie i gården til stor gavn, thi bedstefar og nævnte officer kom nu ret i samtale med hinanden, hvilket resulterede i, at officeren udstedte den ordre til soldaterne, at denne gamle mand skulle de behandle med tilbørlig respekt, og det endte med, at de blev ret gode venner med tyskerne, som bad om at få lov til at danse med de to døtre i gården, Mariane, der var 24 år, og Else, der var 20 år, og der skete ikke gårdens beboere godt ondt, takket være både bedstefars kloge optræden og officerens retskafne tænkemåde. Da så den dag kom, at tyskerne skulle drage af gårde, sagde officeren, at nu skulle de jo så drage videre, og nu havde han gjort det så godt for folkene her på stedet, som han kunne, men om kort tid ville der atter komme

en tropestyrke på 1500 saxere, men få dage efter, at tyskerne var draget bort, stod det berømte slag ved Fredericia den 6. juli, og, fortalte far, så blev vi fri for de 1500 saxere, og glade var vi.

Et andet lille minde fra hine begivenhedsrige krigsår var følgende: Far fortalte: En dag kom der en gammel kone ind i gården (d.v.s, fødegården), hun boede i et hus tæt derved og fortalte med et glædestralende ansigtsudtryk: "No hå dær atter stajn en stuer slau å wå folk hå vunden"; det var det berømte Istedslag 25. juli 1850.

Ovenstående udtalelse, sagde min far, lærte mig, at selv i en simpel almuekvindes sind kunne kærligheden til fædrelandet give sig et skønt og for mig uforglemmeligt indtryk.

Angående mine bedsteforældre i FASTER præstegård har jeg især dvælet ved mindet om bedstefader. Med hensyn til bedstemoder i så henseende synes jeg, at den ligtale, far holdt over hende derhjemme i hans fødegård 28. juni 1870, vist giver den bedste karakteristik af, hvordan hun havde været i sit hjem. Han siger jo i ligtalen bl.a., at hun havde rige, stærke evner, og at hun havde meget at sige her i gårde. "Hun var (sagde faster Else) mere tung i det end vor fåer". Hun var jo nok den bedst begavede af vore bedsteforældre, men siger far i ligtalen videre: Ikke som vi hermed ville nedsætte vor gamle elskelige faders færd, ham med det tålmodige, lykkelige sind. Nej - det være langt fra, velsignet være hans minde.

Far hentyder til de strenge tider i landet, da hans forældre begyndte som nygifte folk i Gården. Ja, det var for alvor strænge tider, vi havde ligget i en 7-årig krig med England, og staten var gået fallit i året 1813.

Herefter følger ligtalen i sin helhed.

Ligtale holdt over Johanne Bendtsen i FASTER præstegård den 28. juni 1870 af hendes søn, lærer Niels Bendtsen i Bølling.

Kære venner! Når jeg her i dag 6tår frem for at tale et par ord ved min moders kiste, og jeg så siger, at jeg føler mig så underlig blød om hjertet i denne stund, da tænker jeg, jeg ikke blot taler for mig selv, men også for nogle flere, navnlig for vi, som er forbundne med hinanden ved kødets og blodets bånd, vi, som kaldte den afdøde vor moder, vi, som hun havde født med smerte.

Et par gamle søstre af den afdøde, som i dag er her til stede, også dem faldt det vistnok noget ved nu, da de så deres søster i den indskrænkede lejlighed mærket med dødens mærke og klædt i de lange, hvide klæder. Ja, hvor kan det være andet, end vi alle føle os stille dybt bevægede, thi de flittige og kærlige hænder have foldet sig. Moderhjertet har holdt op at slå, og hendes liv og virksomhed, som knyttede sig til dette sted i så mange, mange år, er afstukket. Hvad under da, at hjertet brænder os i barmen. Ikke som vi hermed ville nedsætte vor gamle, elskelige faders færd, ham med det tålmodige, lykkelige sind. - Nej - det vore langt fra, velsignet være hans minde. Men når kong Salomon siger: Vise kvinder bygge huset, så tror jeg dog nok, at disse ord for en del tør finde anvendelse på vor moder; thi Vorherre havde begavet hende med rige, stærke evner, og det vide vi så godt, især vi brødre og søstre, hun havde meget at sige her i gårde. De afdøde gamle havde ikke meget at begynde med, som man siger, men de fulgte troligen hen ad livets vej i kærlighed og enighed, og hvor de to ting er samlede, der er styrke. I begyndelsen af dette århundrede (d.v.s. år 1815), da fader og moder begyndte at bo og bygge på dette sted, da var det just ikke meget lysteligt her til lands, da havde vi en række af tider, som vi unge kan tale om, men som de gamle har prøvet, en række af tider, som var både lange og trange. Og det var strengt, det var meget strengt de mange gange at få det nødvendige ud, som de talte tit og ofte så bevæget om nu på deres gamle dage, men der var fred i huset og velsignelse over deres hænders gerning, så de kom godt ud af det, fik det daglige brød og lidt til, og vi, deres børn, de fleste af os fik det næsten rigeligt, i det mindste har vi haft det indtil i dag. Men når vi således takker vore fædre, da lader os ikke glemme at takke lysenes fader her oventil, ham fra hvem al god, al fuldkommen gave, al velsignelse kommer, men minde os selv med Davids ord: "Min sjæl lov Herren og glem ikke alle hans velgerninger". Men når nu Døden sådan kommer og tager vore kære fra os, da kender de fleste vel nok, hvor stærkt mindet om den døde trænger ind på hans sjæl, dog det er ikke blot erindringen om den afdøde, der ved døden vinder forøget styrke, men selve døden er i og for sig også stærkt til at minde den levende ved sin egen magt, mægtigt til at minde mennesket om, hvor sundt og kraftigt han end en, hvor trygt og godt han end bor hernede, at her er intet blivende sted, her har han ikke hjemme. Ja, døden driver et stort spil her i verden, man har endog gjort den

beregning, at der i hver time dør 3600 mennesker over den ganske jord, hvilket bliver et menneske i hvert sekund, hvor også digteren siger, når han taler om døden som lønporten til den ny natur, at dens hængsler altid knirke!

For hver en gang vor puls den slår,
en sjæl igennem porten går,
og ingen ser den længer.

Men mon døden derfor er mindre mærkelig, fordi den går så jævnlig på. Nej ingenlunde. Vel hører man ofte tale om døden som den ligegyldigste sag af verden, men når vi hører slig en tale da er skylden til visse ikke dødens, men menneskets; thi vi må dog vel vide: Døden er den alvorligste ting, den er den kolde virkelighed, den er en unaturlig magt, som er kommen ind i verden; thi i begyndelsen var det ikke således. Mennesket var bestemt til liv, men hjemfaldt til død formedelst synden, og derfor er døden menneskets og livets fjende. Døden er syndens sold. Men da døden er vor fjende, og vi aldrig kunne vide os sikker for den, så er det nok værd at tænke tit og ofte på den og for alvor, for at vi kunne være belavet på at tage imod den, når den kommer, at den ikke skal falde over os som en snare, thi da tager det en ende med forskrækkelse. Med hensyn til vor moder, hvem døden har gæstet, da håber jeg, vi om hende tør håbe med et levende håb, at hun er gået over fra døden til livet formedelst Jesus Christus Vorherre. I de sidste år hun levede, blev dødens tanke stærk i hendes sjæl, og jo nærmere det kom mod enden, jo varmere og inderligere blev hendes bøn om syndernes forladelse, jo stærkere og renere hendes tro på frelsens hemmelighed. Hvor levende mindes vi ikke de stille aftener, når vi gik ind og læste og sang et eller andet for hende eller talte med hende, medens hun stille gik omkring i sit kammer eller sad på sin stol, hvor sødt bevæget var hun da ikke, hvor fuldt var da ikke hendes hjerte af lov og tak til sin livs gud. I førstningen af sin sygdom, da jeg endnu lå derinde, da tænkte jeg ofte: Mon det er ikke helliget herinde i aften for Herren; thi der var ingen lynild, ej heller stormvind, men en sagte, stille ild syntes jeg at kunne mærke hos moder, den lyd, om hvilken det hedder hos profeten Elias, da han hørte den, mærkede han Guds nærværelse; thi det var Herren. Ja, jeg ved det ikke. Gud kender alle ting. Jeg tænkte og syntes så, og jeg kan kun sige: gid det var så. Hun bad så tit og ofte: Herre, Herre, gå ikke i rette med mig. Forlad mig min store skyld. Gud var mig arme synder nådig. Bed, o Jesus, bed for mig, bed mig ind i Himmerig. Hun formanede også i sin sidste tid: "Tænk på de ting, som høre til Guds rige, i de sunde, stærke dage, når I kommer så vidt, som jeg er nu, kunne I ikke". Men hvad de døde har sagt, skal de levende ikke foragte. Vi kunne så godt have brug for at bede hendes bøn, vi kunne så godt tage os hendes formaning til indtægt, vel vidende, at et liv uden Gud er sønderrevet og forvirret. Verden og dens lyst forgår, og kender vi ingen anden lyst, forgå vi med.

Ja, så må vi sige den afdøde farvel. Enhver gøre det stille for sig selv, så mange som have sind dertil. Og vi, vi brødre og søstre, vi, som have drukket livet ved dit hjerte, vi siger dig også vort varme farvel, moder, og tusindfoldig tak for din ulejlighed i de mange, mange år, du ikke blot bar modernavn, men og gjorde

modergavn, vi takker dig for dine mange søvnløse netter, medens vi var små, for dine varme bønner, da vi blev store, vi takker dig for dine kærlige råd, for dit trofaste arbejde. Helligt velsignet være dit minde. Gud glæde din sjæl i Himmerig for sin kære søns skyld.

Amen i Jesu Christi navn!16.

Mine bedsteforældre, Bendt Svendsen og Johanne Mortensdatter, havde otte børn:

I. Svend Bendtsen, gårdmand og kromand i Ravensbjærg i Brejning, f. 1814, d. 1902. Hvert år, så længe han levede, kom han på besøg i mit hjem i Bølling skole, han var usædvanlig rask og åndsfrisk helt til det sidste. Engang da jeg var helt lille, kan jeg huske, at jeg var ved at forveksle ham med farbroder Hans Kirke. Så sagde farbroder: "Ja a kan forstå; the der æ som dæ kårder mæ Hans Kjerke". Farbroder var trods det, at han var kromand, meget ædruelig. Jeg har hørt fortælle (efter Anders Mortensen), der tjente farbroder, da han afstod Ravensbjærg til datteren og svigersønnen, at da der ved den lejlighed blev drukket en punch, sagde farbroder: "Det er den første punch, jeg har drukket, siden jeg blev kromand i Ravensbjærg", d.v.s. et tidsrum på ca. 40 år.

II. Kirsten Margrete Bendtsdatter, f. 1817, d. 1907, boede på Toelsgraad i Herborg gennem mange år. Hun var bærer af det samme Margrete navn som stammoderen Margrete Pedersdatter, f. 1650, d. 1722, i Søndergaard i Sæding, hvor hun som før nævnt var gift med Bendt Andersen. Deres oldebarn var igen konen Margrete Bendtsdatter (Bendt Ejstrups datter), som blev gift med Hans Kirke d. ældre i FASTER præstegård. Da hun var moster, gudmoder og til dels plejemoder for bedstefader, var det jo derfor rimeligt, at han lod sin ældste datter opkalde efter hende. FASTER Kirsten Margrete har jeg kun set een gang. Det var i året 1896, da jeg som 7-årig dreng kørte med mine forældre og farbroder Morten og faster Kirsten fra Torebo den lange vej til Herborg. Så lang en rejse havde jeg jo aldrig før været ude på. Min faster var da omtrent 80 år og delvis blind. "Ja, du sier te mæ", sagde hun og føjede noget til i retning af, at jeg vist ikke syntes, at hun så ret godt ud. Børn føler ofte en vis utiltrækning over for gamle folk. Det var en erfaring, som den bekendte skuespillerinde, fru Phister, som blev 98 år, også havde gjort. Jeg kan også huske, at faster talte om, at hun mente, at hun var den af søskendeflokken, som først skulle gå bort, men deri fik hun ikke ret; thi hun kom til at overleve fire af sine søskende. Da jeg sagde farvel til hende, gav hun mig en skilling (husker jeg ret 1 krone), så mange penge havde jeg vist aldrig før været ejer af dengang.

III. Den næste i rækken var Hans Kirke, f. 1819, d. 1903. Han var, som før nævnt, opkaldt efter bedstemors morbroder Hans Kirke d. ældre. Bedstemor Johanne Mortensdatter fra Holmsland var jo kommet fra Holmsland til FASTER præstegård og tjene hos morbroderen Hans Kirke d. ældre, og det var jo der, at mine bedsteforældre lærte hinanden at kende og til sidst fik gården efter deres onkel og tante. Både farbroder Hans og farbroder Morten, f. 1823, d. på Torebo i Bølling 1904, har jeg før om talt. Den 19. marts 1898 el. 1899, min fars fødselsdag, fik vi uventet besøg af mine tre farbrødre Svend, Hans og Morten. De havde alle tre hver en sort kabus på, og de talte om, at de var brødre på huerne. Om eftermiddagen skulle de om at se, hvor Johan (som de sagde) hun boede (min ældste søster, g.m.- købmand Lunde). Om aftenen var samtalen bl.a. Om en gammel kone, Maren Møller Krejbjerg i Salling, lige fyldt 105 år. Da far viste i familiejournal farbror Svend hendes billede og

spurgte, om han kunne se hende, så' farbroder: "Ja, a kan, å a ka sku' ov løs, hva de står". Det var endda med småtryk, og farbroder læste vistnok uden briller. Jeg husker også, at de talte om, jeg tror, det især var Morten, at fire af søskendeflokken havde fødselsdag i marts. Kirsten Margrete d. 3. marts, Morten d. 15. mart6, Mariane d. 23. marts, Niels d. 19. marts.

IV. Den næste, Mariane, f. 1826, opkaldt efter den omtrent 100-årige mormor Mariane fra Storgaard, g.m. Morten Sø på Holmsland. Farbroder Morten var opkaldt efter morfaderen Morten Sø. Både faster Mariane og faster Else, f. 1829, opkaldt efter hendes farmoder Else Bendtsdatter, har jeg før omtalt, blev de to sidst levende af de 8 søskende i Faster præstegård, de døde begge 1916. Da faster Mariane hørte, at Else var død omtrent 87 år, sagde hun: Jeg følger snart efter, hvilket også skete, hun blev både den sidste og den længstlevende af søskendeflokken. Hun blev omtrent 91 år gammel.

V. Farbroder Mads Kirke, f. 1833, d. 1898, fik fødegården. Jeg var 9 år, da han døde. Jeg har et minde om ham fra året i forvejen. Broder Frederik og jeg skulle hente en kvie ovre hos farbroder. Den skulle slagtes til søster Johannes bryllup september 1897. Jeg kan huske, at vi, farbroder og en hyrdepige skulle hjælpes ad med at snære og fange kvien, hvilket også lykkedes. Bagefter tog farbroder os med ud i haven, rystede et blommetræ og indbød 06 derefter til at samle frugterne op. Farbroder Mads var den første af de 8 søskende} der døde. Han blev omtrent 65 år gammel. Sukkersygen, som man dengang ingen midler havde imod, blev årsagen til hans forholdsvis tidlige død.

Den yngste af de 8 søskende var min fader, f. 19/3 1838; medens de andre blev i landbostanden, blev han lærer. 1862 tog far skolelærereksamen fra Blaagaards Seminarium i København. Han fortalte om, hvor besværlig det var at rejse i hine tider 100 år tilbage i tiden i forhold til senere tider. Først rejste han pr. vogn til Aarhus, derefter til søs over Kalundborg, derfra igen videre til hovedstaden. Han tog eksamen på to år og var vist i den tid ikke hjemme, men han sagde selv, at han havde for kort tid til studierne; derfor fik han ingen stor eksamen.

Livet i hovedstaden tiltalte ikke den vestjyske bondesøn: #Når jeg18.

gik i folkevrimlen på gaden, ønskede jeg ofte, At jeg kunne have stukket ind på en hedevej", sagde far. Men han oplevede da at se kong Frederik d. 7 mønstre soldaterne på Fælleden, og hvad der var endnu bedre, han hørte Grundtvig i Vartov kirke. To ting havde fæstet sig i fars erindring om den andens stormand. Grundtvigs kolossale pande, der efter fars udsagn mindede om et torv. Ja, der var i sandhed også gemt mange dybsindige tanker bag denne pande, men fars andet indtryk af Grundtvigs personlighed var hans øjne, som lyste med en forunderlig betagende glans. Da dette indtryk havde fæstnet sig så stærkt i fars hukommelse, havde han nok i Vartov kirke mere eller mindre bevidst oplevet, hvad afd. N. Dael Liselund siger i en prædiken, "at der kan ligge mere uudgrundeligt - mere gribende og betagende,

men også forvandlende i et blik, end der kan ligge i et ord. Ligesom i et syn er et menneske et andet gennem et andet menneskes blik".

Far var lærer en kortere tid i sognene Hou, Humlum, Asp, alle beliggende i Limfjordsegnen, og var også huslærer hos den bekendte foregangsmand Jens Thomsen Ahlergaard i Borris, derefter hos den vestjyske handelsmand J. Chr. Eriksen Karstoft, Bøllinglunde. Far gjorde en del ud af denne mand. At dette har været gensidig belyser følgende lille træk: I året 1908, mange år efter, at Karstoft var fraflyttet Bøllinglunde el. Lidbølling som gården kaldtes før Okholms tid, holdt han og hustruen Birte Marie diamantbryllup. De var da bosat i Herning. Til at begynde med var Karstofts humør nok ikke det bedste, men da far trådte ind ad døren, lavede han op. "No blyver du i humør, får", sagde hans børn. I. C. Karstoft var jo handelsmand med liv og sjæl, men læste også i sin bibel, sagde far. Da det kneb for gamle lærer Fjord i Bølling både med kirkesang (som nævnt), men også med at holde disciplin i skolen, blev de største drenge sendt til Lidbølling for at gå i skole hos far. Følgen heraf blev, at far høsten 1869 blev ansat som hjælpelærer i skolen i Bølling hos Fjord og kom samtidig til at lede kirkesangen i sognekirken. For Fjord blev dette et gode, han var blevet 70 år og kunne nok trænge til afløsning. Far blev nu godt kendt med folk i Bølling sogn, hvilket førte til, at han blev kaldet til skolelærer og kirkesanger i sognet efter lærer Fjords død 1872. Til dette embede var min far og broder knyttet til 1943, da Viggo dette år søgte sin afsked.

Disse optegnelser, som jeg nu har nedskrevet om min fædrene slægt, kan ikke gøre krav på større interesse ud over slægten, men den bekendte statsminister og biskop D. G. Monrad siger et sted i sine bøger: "At det er enhver mands og kvindes pligt at leve i sine minder", hvilket jo kan være meget rigtigt og sandt, men endnu bedre synes jeg, det er at leve i sine minder af lyst til at vide noget om forfædrenes liv og færden igennem forudgangne tider.

Thi vore forfædre er jo på så mange mader vore forudsætninger.

En bekendt historiker, Vedel Simonsen, udtrykker sit syn på sine forudgangne forfædre i følgende rammende vers:

Dybt i graven har erindring hjemme.
Den er skatten fortids urner gemme.
Kun vanartet barn kan stundom glemme
fædres varselsrøst og gravens stemme.

Kirkeløkke i Halk, 9/3 1961.

P. Bendtsen.

Ringkøbing Amts Avis 15/6 1897.

En sjælden familiesammenkomst.

Torsdagen d. 10. juni var en smuk sommerdag i Faster præstegård, idet ejeren, Mads Bendtsen, denne dag havde indbudt alle sine søskende med deres nulevende mænd og hustruer til at samles i deres fødehjem. Og så skete den store sjældenhed, at alle 8 søskende (de havde aldrig været flere) i deres høje alder kunne mødes sunde, livlige og raske med hinanden, uagtet den ældste af dem var 83 og den yngste i sit 60-indstyvende år. Den ældste, Svend Bendtsen fra Ølstrup, er endnu så rørig, at han kan gøre lange ture til fods og udføre en del arbejde på sin ejendom. Men disse søskende hører også til en sejt slægt, idet deres bedstemoder på Holmsland opnåede 100 år g 3 mdr., og flere af familien er blevet over 90 år.

Ved bordet mindedes lærer Krogh (Faster) om den store sjældenhed, at så mange søskende uagtet deres høje alder alle kunne mødes sunde og rørige med hinanden i deres fædrenehjem samt om den store behagelighed, det måtte have været for dem i deres lange levetid at leve med hinanden, især da der altid havde hersket et hjerteligt forhold imellem dem, og de desuden kunne glædes ved, at de alle levede i ret gode kår. Til slutning mindede han derhos de gamle søskende om, hvor meget de både i åndelig og timelig henseende havde Vorherre, fra hvem alle gode gaver komme, at takke for i deres lange levetid samt ønskede dem, at om de end vanskelig atter samledes hernede med hinanden, at de dog måtte samles glade i det dejlige faderhjem med alle deres forudgangne og efterlevende kære. Dernæst tolkede lærer Bendtsen fra Bølling, den yngste af flokken, at denne dag ret havde været en kær mindetag for dem, ligesom den havde været en mærkedag og lagde hen i smukke ord sine ældre søskende Davids ord på hjerte: "Herre lær os at tælle vore dage, så vi bekomme visdom i hjertet".

Om eftermiddagen blev der taget et familiebillede af de gamle søskende, der vil være et smukt og kært minde for deres efterlevende slægt, og om aftenen skiltes de glade over at have tilbragt en behagelig og minderig dag i deres barndomshjem med hinanden, men tillige med vemod ved tanken om, at det vistnok ville blive sidste gang, dette skete

Året efter døde farbroder Mads Bendtsen i Faster præstegård omtrent 65 år gammel.

Stamtavle over familien i Storgaard, Vorgod sogn.

Mads Andersen i Storgaard, ca. 1750 g. m. Kirsten Povlsdatter fra Finderup.

Børn følgende:

I. Hans Madsen, g. m. Margrete Bendtsdatter fra Ejstrup. De boede i
Faster præstegård fra år 1780 ca.

II. Mariane Madsdatter, f. 1755, d. 1855, g. m. Morten Sø på Holmsland.
Johanne Mortensdatter, f. 1792 på Holmsland, d. 1870 i Fa6ter
præstegård. Hun blev g. m. Bendt Svendsen, søstersøn af Margrete
Bendtsdatter i Faster præstegård.

Slægtstavle over slægten fra Søndergaard, Sæding sogn.

Bendt Anderssen, f. ca. 1630, d. 1715 i Søndergaard, g. m. Margrete Pedersdatter, f.
1650, d. 1722 i Søndergaard.

Else Bendtsdatter, f. 1678, d. 1715, g. 1704 m. Lars Jensen, Klap Mølle, f. 1673, d.
1749 i Søndergaard.

Bendt Larsen (Ejstrup), f. 1706, d. 1782 i Ejstrup, g. m. Mette Ejstrup.

Else Bendtsdatter, f. 1738, d. 1814, g. m. Svend Nielsen i Aanum.

Bendt Svendsen, f. 1779, d. 1869 i Faster præstegård, g. m. Johanne Mortensdatter
(Holmsland), f. 1792, d. 1870.

Svend, f. 1814, d. 1902, Kirsten Margrete, f. 1817, d. 1907, Hans, f. 18;9, d. 1903,
Morten, f. 1823, d. 1904, Mariane, f. 1825, d. 1916, Else, f. 1829, d. 1916, Mads, f.
1854, d. 1898, Niels, f. 1838, d. 1913.

"Der var en tid"

af

Signe Lunde

Skjern 1977

De efterfølgende optegnelser er små glimt fra min barndom og første ungdom og skulde fortælle lidt om livet, som det levedes dengang, på mange måder vidt forskelligt fra i dag. Hvis nogen af den yngre generation måske kan have lidt glæde af at læse dem, er målet med dem nået.

Til min første svage erindring hører en brud med slør og en kirke, det var Kirstine og P. Hansens bryllup. Hun havde tjent hjemme, derfor var jeg med.

Det næste jeg husker er fra Sommeren 1902, da mor og jeg lå ved havet nærmere betegnet Årgab. mor havde fået 3 børn i løbet af ret kort tid, mig f.14-9-1898, f. Johanne 27-5-1900 og f. Holger 8-2-1902, så hun har nok trængt til at slappe lidt af. Vi boede hos en murer, der var to piger lidt ældre end mig. Når de voksne badede, havde de solide badedragter på og et tykt tov om livet, der jo må have været fastgjort et sted på stranden. Hvordan vi kom der, husker jeg ikke, men vi sejlede derfra i en fiskerbåd. jeg var søsyg. Da vi kom til Ringkøbing, stod far på kajen og tog imod os. Da vi kom hjem, var der mange roser i stuen. Johanne var hjemme hos far og trine var pige Holger var omme i skolen, hvor mormor og Kathrine passede han.

Kathrine var lærerinde om vinteren og blev der om sommeren som Pige. Hun blev senere gift med en tømrer, han døde ret ung, og hun var i mange år i København. På sine ældre dage kom hun her til Skjern, og jeg besøgte hende ofte. Jeg fik meget at vide fra dengang, hun var i Bølling, f.eks. at hun ikke elskede morbror Peder, der dengang gik i ældste klasse, altså hos sin Far. Han var meget drilagtig, og når han fik skænd gik han ind til mormor og fik medhold.

Kathrine fortalte også om hvor vred mormor var. da mosters forlovelse med præsten gik over.

Moster var meget smuk. Det fremgår tydelig af alle de fotografier, der findes af hende fra hendes ungdom.

Pastor Andersen, Præsten i Bølling, havde en broder Skifter Andersen, der kom i præstegården i ferierne. Han læste teologi og blev senere præst. (Han endte for resten som sindssyg). Til mormors store glæde blev det til forlovelse mellem ham og moster. Pastor Andersen havde også to søstre frøknerne Anne og Johanne. Faderen var skibsreder, og de var meget fornemme og havde meget at rette ved deres lille svigerinde. Det passede ikke moster, hun har altid været ret selvstændig.

Så kom hun en vinter på Askov Højskole. Der var også vores senere onkel Viggo og hans søster Dagmar, som moster blev veninde med og som hun senere besøgte i hjemmet i Brøns.

I 1900 købte onkel Viggo Fjordvang en forsømt kreditforenings gård. Der har moster vel besøgt ham igen, da Dagmar var der som husbestyrerinde. Nu begyndte det at knirke med præsten og det kom til et brud. Hun blev gift med onkel Viggo i 1903. Hun var da 25 år gammel. Efter vores mening gjorde hun et godt bytte ved at foretrække onkel Viggo, men som sagt, mormor var vred. Hun ville ikke engang med til bryllupsfesten, der skulde holdes i Brøns i onkel Viggos hjem. selve vielsen foregik

i Velling Kirke, hvor morfar og mormor var med, men de stod af toget i Skjern, mens resten af selskabet fortsatte.

Skolen er et kapitel for sig, der er vi jo kommet fra vi var født. Vi gik gerne forbi "æ Brink", et lille husmandssteds der lå midt imellem byen og skolen og med en sti skråt over agrene. De havde en enkelt ko, den må have stået i min vej engang. Jeg husker det ikke selv, men nogen må jo have hørt, at jeg har sagt "aa lille rare ko, du vil ikke gøre mig noget", Jeg er nok sluppet godt forbi den.

Om morfar husker jeg ikke noget særligt ud over, at han var der. Han er nok bleven træt af børn, jeg gik endda i skole til ham et par vintre og var 14 år, da han døde. Men mormor var jo så afgjort livet i huset, og det vedblev hun at vare til sin død den 16. marts 1931 på fars 60 års fødselsdag.

De senere år havde hun sin faste plads i den store stol for bordenden, og havde vi været ude i verden og kom hjem, var det første sted vi skulde altid om til mormor.

Vi holdt meget af at lege omme i den gamle skoles der var frie udfoldelsesmuligheder. Vi havde vort særlige legetøj, bl.a. et meget lille kaffestel og andre beskedne ting. Vi brugte også meget at klæde os ud, saa det blev til lange kjoler.

De somre Aksel Milthers var der, er også uforglemmelige. Aksel omtaler dem også i sine erindringer Side 89. 1909 flyttede de op i den nye Skole, og dermed forsvandt vort barndoms paradis.

Et andet sted, vi også gerne kom, var hos Chr. Dalgaards. Jenny og jeg var lige gamle, Marie lidt ældre. De passede køer, vel en halv snes. De havde alle sammen navne Sval, Røsken, Hvissen osv., de blev koblet på gammeldags maner og trukket i marken. Chr. Dalgaard var en stille mand, det var Else, der dominerede. Hun var altid i aktivitet, om sommeren meget let påklædt: Bare Ben, særk med korte ærmer og et lille uldent underskørt. De byggede ny kostald, da de brød stenene i de gamle Båse op, var der sort af lopper, det mærkede vi også. Senere gled forbindelsen ud, vi gik jo ikke i den samme Skole, de var missionske og gik i Friskolen.

Hos Farfars kom vi også gerne i sommerferien. Farfar, Mads Lunde var gift første gang med Johanne Mortensen fra Dejbjerg, hun var mor til vores far. De var kun gift i 3 år. De var begge 28 år, da hun døde efter at have fået en lille Pige, der blev 3 måneder og døde 3 uger efter sin mor. Året efter gik Mads, der boede i Stauning, paa frierfærd til Skjern til Else Jensen. Hun var enebarn, de havde en lille gård. Faderen var død. Else må jo have sagt ja, de blev gift kort efter, og Mads flyttede ind med lille hans, der da var 2½ år. Gården hed Vejler, og Elses mor kaldes Ann Vejl. Hun var ikke rar, særlig mod den lille dreng, så han var en tid hos moderens forældre i Dejbjerg, men han kom dog hjem igen, da Mads ikke kunde undvære ham. Der kom en børneflokk på 6. Gjorde nogen af dem noget galt, var Ann Vejl der straks: "Det er dig din styk knægt, der har lært dem det". Far var i købmandslære, da hun døde. Han har fortalt, at den dag, han var hjemme til hendes begravelse, var en festdag for han.

At Mads, selv om han var flyttet ind hos kvinderne, har været mand i huset viser følgende: mor og datter kunde ikke enes. Så lejede han en husbestyrerinde og sagde til svigermor: "No goer du ad æ kammers og der blywer du", og til Else: "Og saa goer du ad æ Vøvestou, og der blywer du", (Else vævede), så er der vel bleven fred i huset.

At Farmor holdt mere af sine egne børnebørn end af os, er der sikkert ingen tvivl om, men vi vilde gerne derved. Der var altid så spændende, der var jo de to farbrødre og een eller to fastre, som de nu var hjemme til. Der var meget gammeldags, de spiste af samme fad, og panden med dypelse kom også på bordet, de spiste med hornskeer. Vi fik altid hver sin tallerken. Farfar sad for bordenden med fix (nærmest en Pekingeser) på skødet. Der var et utal af fluer i det køkken, (kostalden var ind af bryggerset og rendestenen uden for vinduerne). Farfar sad altid med en fluesmækker, og enten det ramte på brødet eller osten var lige meget, bare fluen døde. I den ene vindueskarm stod også en fluefanger, nærmest en omvendt osteklokke, den stod paa tæer, og den nederste kant var bøjet op indvendig, der var brændevin i. Under klokken lå Sukkers når. Fluerne havde forsynet sig og skulde derfra, fløj de op i glasset, hvor de vandrede rundt til de faldt ned i brændevinen og druknede. Karlekammeret var ikke hel almindelig. Farmor holdt ikke af, vi var der alene. Det var ind af bryggerset og meget lille, en dobbelt seng, hvor de to Farbrødre sov, tog den halve Plads. På fodenden var en kugle, satte man et stort søm ned i et hul i den, ringede det under sengen. Der var et elektrisk apparat, der kunde bruges til mange ting, og der var telefon fra værelset og ud i værkstedet m.m., alt sammen hjemmelavet. Der var lang bord og fast bæk i køkkenet. Der var et lille lavloftet værelse ind fra køkkenet, der var kælder under og et trin op. der sov faster Lisbeth, Johanne og jeg samt fix under olmerdunsdyne. Det må have været varmt.

Det var en stor begivenhed, da vi fik telefon. Det var en partstelefon, der udgik fra Skjern Central til begge købmænd, hos os ringede den een gang hos Larsen to gange. Det må have været omkring 1912. Jeg husker tydelig, den første gang Far skulde ringe op. Mor og flere af os børn stod i kontoret og skulde opleve vidunderet. Han ringede til Mølgaard Ringkøbing efter Skråtobak. Det må have været dyrt med den lange luftledning, saa det var en slags aktieselskab, hvor de fleste gårdmænd havde en part. Det medførte, at købmændene måtte sende bud til deres kunder, når der blev ringet til dem udefra, om et eller andet. Der fik vi børn lov at løbe mange telefonærinder, undertiden til den yderste grænse i sognet. Skulde vi et nyt sted, hed det gerne: Hvor skal vi ind? Har de en gal Hund? Et par småkager var gerne belønningen, jeg husker aldrig, vi fik drikkepenge. Denne ordning bestod til 1. september 1918, da Bølling fik central, der fik til huse hos Hans Damgaards Eline har fortalt, at Kristiane var så nervøs, når hun blev kaldt over til os til telefonen, og det skete ofte, da Hans Damgaard var vognmand. Og så kom hun selv til at sidde med alle sognets tråde i sin hånd i 34 år, ja længere endda. Hun hjalp Eline de første år, efter at hun 1952 overtog centralen. I 1969 blev den automatiseret til Elines store

sorg, det kostede mange tårer, den første tid, nu var hun jo uden den daglige forbindelse med hele sognet.

En anden stor begivenhed var, da vi fik køretøj, en Islænder og jumbe, det har været ca. 1910. Hesten hed Musse Buk, efternavn efter den mand, den var købt af. I almindelighed brugte vi kun fornavn. Det var en smuk hest særlig om sommeren, når den var glat og blank. Den var vel nærmest, hvad man kalder rødbrun. Den havde sine nykker. Den blev f.eks. rædselslagen, hvis der kom en motorcykel på dens vej. Hvis vi mødte en sådan, når vi kom kørende, for den ud til siden lige til grøftekannten, og når uhyret var forbi, strøg den af sted, så den lå flad hen ad vejen, og intet kunde standse den, før den selv vilde.

Jeg skulde til Skjern hver lørdag en vinter til orgelundervisning og det var jo enten på cykel eller Ben, saa jeg skulde prøve, om jeg kunde ride. Jeg foretog en prøvetur en søndag op til "æ stuer Hyv". Det gik fint derop, men hjemad satte Musse i strakt galop, lige til vi nåede pakhusdøren, så stod den pludselig med hovedet nede mellem forbenene, og jeg stod på vejen foran den. Saa blev rideturen opgivet.

Engang skulde morfar, mormor og morbror Viggo til Skjern, jeg skulde køre hest og vogn om til skolens med i vognen var Johanne, Holger, Johannes Damgaard og Mads, der har været et par år. Da vi skulde dreje ind på legepladsen, greb Johanne fat i tømme, med det resultat, at det ene hjul berørte ledstolpen. Hesten blev bange og for først nogle gange rundt på legepladsen og så ud gennem læbbæltet, der var nyplantet, ned over agrene, over en vej langs en vandgrøft, indtil den standsede foran en anden grøft med pigtråd, bag den plejede den at gå i en fenne. Under turen var Johanne, Holger og Johannes på en eller anden måde kommet af vognen, Mads lå i bunden, og jeg stod som en Valkyrie og holdt i tømme. Vor vilde kørsel var bleven bemærket i skolen og hos naboerne. Morbror Viggo og Fris kom løbende, og hjemturen foregik ved, at de gik på hver sin side og holdt i hovedtøjet. Skjern turen blev dog ikke opgivet.

Til vor store sorg døde Musse af tarmbetændelse. Jeg hjalp i butikken den gang, og jeg græd, så Jeg måtte gå min vej. Senere fik vi større heste. Først en russer og senere, da Videbækbanen kom og vi skulde hente varer ved Kongsholm St., en rigtig stor hest. Men ingen kunde indtage Musses plads, og jeg er derfor glad for, at jeg kan riste den en minderune.

Butikken derhjemme var lille, men der var en hygge over den, som mangler i de store selvbetjeningscentre. Der var to store vinduer mod syd, modsat dem en lang disk med store skuffer under til sukker, gryn o. s. v. bagved den en reol med mindre skuffer fornedet til de finere ting, svensker, rosiner, mandler, hel ingefær, hel kardemomme, kanel og peber m.m., på hylderne chicorie, the, håndsæbe, skosvarte og meget andet, aller øverst vin. Alt skulde jo vejes af. Margarine var i en stor bønne, brun sæbe i en balje, saa når en kunde kom med en stor kurv æg, og skulde have den fyldt med varer, kunde der nok være travlt.

Under det ene vindue lå store ruller reb, der stod spande og flere ting. I et hjørne stod en kasse, hvorpå der lå store klipfisk, under loftet hang forskelligt isenkram. På sydvæggen hang et skab med galanteri, og på vestvæggen to skabe med manufaktur. Modsat disken stod en bæk til trætte kunder og for dem, der gerne vilde have en hold snak. For enden af bænken stod en tværdisk, og i den krog havde i mange år vor gamle post Dres Husted sin plads. Der stod daglig et par stk. mad og et glas øl til ham. Han var gående. Ruten var fra Skjern til Slumstrup Mølle, så han kunde nok trænge til at hvile sig. Imens kunde far saa få ordnet posten færdig, alt med penge gik jo den vej. Chr. Graversen kom næsten daglig sammen med posten, om han har haft hemmelig brevveksling, som "Met-Kjestin" ikke måtte vide, skal jeg ikke sige. På samme bæk sad engang Per Graversen og friede til mig. Jeg stod på den anden side af disken, jeg var 16 år, han var over 70. Han friede også i sin tid til mor og moster, moster Mariane og sikkert mange flere, han fik dog aldrig held med sig. Hans sidste og største bedrift var. at sætte et tårn på Bølling Kirke, og sognets beboere satte en pæn sten paa hans grav .

Det var dejligt at have en butik, hvor man kunde gå ind og hente, hvad man havde brug for. Det kom sig ikke så nøje f.eks. med et par kopper mandler til brændte mandler til Jul, derimod vankede der kun sjældent et Stk. brystsukker, kun når vi skulde til eksamen, fik vi et Kræmmerhus med; man fik en stor pose for 10 øre dengang.

Vi børn var ikke velsete i butikken, det skete, man kunde tilsnige sig en lille plads, hvis f.eks. tykke Hansen fra Varde kom. Han var rejsende i isenkram og havde mange store kasser, hans vareprøver lå pakket ind i rødt flonel i små rum, kopper, tallerkner, vaser, nips m.m., det var meget spændende at se.

En anden rejsende var Vilhelm Pedersen, hal rejste for Søborgs chokolade. Når han kom, skulde Johanne og jeg nok være der, så skulde vi stå foran ham og sige ham, hvad han hed, så fik vi et stk. chokolade for vore kønne øjnes skyld. Deres billeder hang sammen med mange andre repræsentanters på en væg i kontoret, en ret enestående samling, som Holger overtog. Butikken er større nu og ser hel anderledes ud, men er ikke nær saa hyggelig.

Aftenen før juleaften blev der gjort en slags hovedrengøring i butikken. Kakkelovnen blev pudset, alt blev taget ned fra hylderne, der blev vasket af, og alt det, der stod på dem, blev tørret af; og til sidst blev gulvet skrubbet. Der var gerne mange hjælpere, så der var meget livligt. I aftenens løb var vi inde og få kaffe og smørrebrød, et glas vin fik vi også under sliddet. Klokken blev gerne to, før vi var færdige, det kunde være skyld i, at man var lidt søvnig Juleaften. De senere år strakte det sig over flere aftner, men butikken var ren til jul og status nytårsdag, hvor Farbror Peder og Søren var medvirkende gennem mange år. Det tog gerne to dage, da det skulde gøres grundigt, alt blev talt op og skrevet, det var meget lidt, der blev taget på slump. Man forstår egentlig ikke hvorfor, da der var meget, der var gengangere fra år til år. F.eks. det service, der stod paa loftet, det blev lånt ud til gilder, når varerne blev

købt her. Far var i mange år næsten selvskreven som opvarter selvfølgelig gratis såvel som udlånet af servicet. Loftet var værst at komme igennem, da der var mest koldt. Men ellers tror jeg nok, farbrødrene tog det som en vinterferie, de var altid i godt humør. Om aftenen blev der spillet Skjervindsel. Jeg overtog dem begge, da jeg fik forretning, først farbror Peder siden Søren, men vi gik lidt lettere over det.

I 1924 fik vi elektrisk lys. Inden den tid var der mange lamper, der skulde gøres i Stand hver formiddag fra butik, pakhus, køkken, stue, kontor, soveværelse og kamre ovenpå, engang om ugen skulde de puds. Det var en stor lettelse, da vi blev fri for det.

Der er 19½ år mellem mig, som den ældste, og Dorthé som den yngste af 7 Søskende. At vi var fordelt over saa langt et tidsrum gjorde, at vi ikke var hjemme til stadighed alle sammen, kun ved særlige lejligheder, men dem var der også mange af.

Holger og Niels var et par livlige fyre, der engang imellem måtte mærke den faderlige tugt på deres krop, da der ikke var forbud mod at give sine børn en korporlig revselses når de fortjente det. Eller gjorde de?

Engang var det dog mor, der tog sagen i sin hånd Holger var slem til at drille Niels, der til gengæld var et taknemmeligt offer. De havde begge fået en kage og da Holger havde fået sin tykket godt spyttede han den ud i ansigtet på Niels der blev vild gråd. Holger blev som straf sat ned i kælderens. Da denne engang også havde været butikskælder, var der en stor tung Lem, som han ikke kunde åbne nedefra, så han var godt gemt.

Det var 1. november, og det var et forfærdeligt vejr regn og storm. Der skulde komme en skrædder med kone og to børn, de skulde bo i det såkaldte fælleshus, som far var medejer af. Der boede flere familier gennem årene, mange forskellige mennesker både gode og mindre gode. Mor stod med mad til dem, men de var meget forsinkede, da nogle af deres fattige ejendele var faldet af Vognen nede ved Østerby Bæk. Endelig indfandt de sig da meget forkomne. Da mor, efter at de var bleven bispist, skulde ned i kælderen efter aftensmad, sad hendes nu saa søde dreng så højt oppe på trappen, han kunde komme. At hun var sønderknust over at have glemt han i flere timer, siger sig selv. Han var 6 år.

Degnen, vor kære morbroder, forlangte mindst lige så meget af os, som havde vi været hans egne børn. Var der noget i vejen, kom han og klagede. Johanne vilde f.eks. ikke lære sin geografi. Hun siger selv, det svier til hende endnu. Med Holger var det galt med opførslen og ligeledes geografi. Morbror Viggo vidste jo, at hvad det sidste angik, var det ikke evnen, men viljen der manglede, det havde da også til Følge, at han måtte ind på kontoret til far om aftenen og lære lektier.

Kontoret var fars helligdom. Det var ikke stort. Skrivebordet nåede fra væg til væg foran vinduet. Der var en dør ind til butikken og een til stuen, om dagen var den altid lukket, men stod åben om aftenen. Da sad far der med forskellige regnskaber, han var formand og kasserer i sygekassen i ca. 40 år og havde mange andre regnskaber foruden sine egne. Om søndagen sad han der også, men da læste han og

røg på sin lange pibe. Han fik en bogpakke fra statsbiblioteket i Århus hver måned, mest memoirer og lev nedskildringer, som morbror Frederik fandt til ham. Det kunde ske, han tog et barn på skødet, men jeg tror ikke, han holdt op med at læse af den grund. Vi andre, mor, børn, pige og kommis holdt til i stuen. Mor læste tit op for os f.eks. af "æ Bindstou" og vi lærte mange sange Både svenske og danske viser: "Gossan min bor i Alunde By", "Anders han var en hurtige dreng", "Husker du i Høst", "Ak kæreste Hr. Guldsmed" og mange flere. De mere alvorlige lærte vi jo i Skolen. Der var hyggeligt i den varme stue under hængelampens skær, men ikke så rart, når vi skulde op på et koldt loftsværelse, som Johanne og jeg delte, men det samme var jo tilfældet med kommissen og pigen, der var jo heller ingen varme paa deres værelser.

Vi kom tidligt til at hjælpe i haven, der var mange gange, der skulde holdes rene, vi brugte hakker, som de bruger til roer, skuffejern kunde vi ikke magte. Vi pillede også orm af kålblade med en tøjklamme, der var snittet til, til det brug. Ormene kom i en Spand vand, hvis de ikke var klemmt ihjel, druknede de.

Mads stod lidt ensom mellem os fire store og de to små. Der var fem år mellem han og Niels, og fire år til Svend kom. Han græd meget som lille, men det var vel ikke på grund af sin enlige stilling. Senere blev han den fornuftige og betænksomme, han stadig er. Holger ærgrede sig ofte over hans mange filosofiske spørgsmål.

Svend kunde være meget stejl, hvis han havde fået en lille af klapsning, (den hel store prøvede han vist aldrig), var det umuligt at få ham til at sige, han vilde være rar. Der er en grænse for, hvor meget man skal ydmyge sig.

Dorthe kunde underholde sig med de mærkeligste ting, der i hendes fantasi forestillede alt muligt. Hun holdt lange samtaler med disse ting, til stor morskab for dem, der hørte på hende, når hun gik og passede sig selv.

Det gik meget fredeligt med de to små, måske har de været de rareste, måske er forældrene bleven lidt mere eftergivende, begge dele kan tænkes. Mærkeligt som de alle ligner sig selv, fra de var små, men sine medfødte karakterer løber man vel ikke fra.

Vi var glade, da vi fik en hest, det modsatte var tilfældet, de vi fik en ko. Det var i 1914 i anledning af Svends ankomst. Vore forældre må have ment, der skulde lidt ekstra til, han er da også bleven den kraftigste af os alle sammen, om det skyldes den hjemlige ko, ved jeg ikke. Den første vi havde var en gammel skikkelig en, den hed Grethe, men vi skiftede flere gange. Vi havde f. eks. een, hvis største fornøjelse det var at sparke spanden fra den, der malkede. En tid var det mig, og da det var morgen, middag og aften fortog skrækken sig ikke hele dagen, hvorfor jeg var ved at blive et nervevrag, så fik vi Hanne Mortensen til at malke, hun var stor og stærk, så det var en smal sag for hende, at ordne en ko.

Sku de der laves noget i Bølling, hvortil der skulde arbejdskraft udefra, f. eks. da kirketårnet blev bygget og da der kom telefon og elektricitet, var der så at sige ingen steder, disse mennesker kunde få deres forplejning. De både blev og boede på stedet,

til arbejdet var færdigt. Da Far altid havde meget at gøre med, hvad der foregik i sognet, gik det gerne sådan, at vi skulde have nogle på kost. Mor var alt andet end glad for det. Der kunde derfor godt være temmelig megen røg i køkkenet lige inden middag, men det var mærkelig at se, hvordan Mors ansigt, som ved et trylleslag forvandlede, når hun gik gennem døren ind i stuen. Det var altid en hel anden, pensionæren så, end vi havde set i køkkenet. Far sad jo til højbords i stuen, hvis han havde været paa den anden side, er det ikke sikkert, vi havde haft saa mange Pensionærer.

Vi havde nogle kunder, der regelmæssigt kom og hentede 2 potter Brændevin, det var dem, der skulde have den daglige snaps, f.eks. en røgterkone Ida fra Slumstrup, hun nøjedes ikke med een om Dagen. Brændevinen var ikke saa stærk, som de forskellige vi kender nu og heller ikke så dyr. Jeg vil tro, de 2 potter har kostet ca. 5,60 kr., men det var jo også penge. Vi fik den ædle drik hjem i en stor tønde, et såkaldt oksehoved, det gjaldt også for eddike og sirup. De store tønder blev trillet ned i kælderen i en dertil indrettet nedgang udefra. Brændevinen blev tappet på et lille Anker, som vi saa kunde tage af oppe i Pakhuset.

Jeg har et brev fra farfar Mads Lunde til min far fra 1917. Jeg citerer lidt af det: "Min Søn Hans! Niels Østergaard fra Stauning var i går kørende herved for at tale med mig, angående om det kunde være muligt, at jeg kunde formå dig til at lade han få mindst 2 potter brændevin. I Stauning har de forbudt brændevinshandelen. Han forklarede mig, at han havde et sygdomsanfald, hvorfor han fik nogle dråber, der skulde tages i brændevin. Det være så sin sag". Manden havde gjort farfar en tjeneste, nu vilde han gerne gøre han een til gengæld: "På prisens størrelse ser han ikke" Han har nok fået sin brændevin. Farfar hørte også til dem, der gerne vilde have den daglige snaps.

En vaskedag var ikke som i dag, hvor man kommer tøjet i en maskine, og en time efter kan man hænge det ud. Vi vaskede engang om måneden, begyndte ved 6-tiden, og det tog hele dagen. Eline var fast hjælper i mange år. Der blev først lagt grundigt i blød. Aftenen før blev det grove og mast snavsede vredet op og kom i kedlen i stærk lud og kom i kog, når det blev dækket godt til, kunde det holde sig varmt til næste morgen. Så kom der gang i vaskebrætterne. Det skulde selvfølgelig koges engang mere, med samt det fine. Broget tøj, særlig forklæder, var der jo et væld af, det blev til sidst stivet i kartoffelmelsstivelse. Vi havde saa lidt vand, så enten måtte vi hente hos Hans Dangaards, eller om til fælleshuset og skylle. Vor eneste hjælpemiddel foruden hænderne var en vridemaskine. Vi havde det for det meste meget fornøjeligt. Det var næsten værst for mor, der var ene om det derinde, og vi blev jo også vartet op sådan en dag. Om Vinteren, når vi ikke kunde tørre ude, kørte vi det våde tøj om til skolen, hvor det blev hængt op på det store loft.

Den spanske syge, der kom efter krigen vinteren 1918-19, prøvede vi også. Det var en slem tid. Det var særlig dem fra 20 til 45 år, der blev hårdest angrebet.

Et Eks. på hvor smitsom den var: Der var ungdomsmøde i Skjern 5. Juledag. Da skulde et par unge mennesker fra Bølling, Anders Forkarl på Bøllinglide og Abelone lille Kastbjerg, afgøre et væddemål ved en kop chokolade på dans Jensens Cafe. Servitricen gik og var syg, men passede sit arbejde, (hvad jo var ganske uforsvarligt under de forhold), få dase efter døde hun. Anders og Abelone blev syge og døde, men forinden havde han nået at smitte folkene på Bøllinglide deriblandt Frode Agger, som også døde. Mand og karl lå lig i gården samtidig. Denne Vinter døde også Jens Falk Gasdalgaard. Alle mellem 25 og 30 år.

Vinteren efter måtte Holger og jeg gå i seng. Jeg var pige derhjemme, og Holger havde begyndt i Butikken. Holger lå i gæsteværelset, og jeg i den pæne stue for at have os nogenlunde samlet. Det var ikke nemt at faa hjælp, alle var jo bange for at komme i de befængte huse. Vi fik dog hjælp i butikken af Morten Søe, der lige var kommet hjem fra Amerika, så kunde far hjælpe mor. Holger var mest medtaget, han skulde en overgang have varme omslag i hver time, det ordnede far. Jeg kan også huske, han lå og vaskede gulve. Mens vi var syge, døde en ung mand i byen. Det var det femte offer i Bølling. De der døde, blev gerne sorte på brystet, mens de endnu levede, så var der intet håb. Det var ligefrem pest. Det var svært at komme til kræfterne bagefter; mange fik det, de aldrig forvandt, før den tid vidste jeg ikke, hvad det var at blive træt, men ellers slap vi da godt over sygdommen.

Jeg var 14³/₄ år, da jeg blev konfirmeret. Det var vel ikke ligefrem af mangel på kundskaber, jeg skulde have den ekstra vinter i skolen, (jeg havde altid meget let ved at lave mine lektier), men de har nok ikke vidst, hvad de skulde stille op med mig. Jeg var for ung til at gøre det ud for pige derhjemme og komme ud at tjene til vinteren var jo ikke så rart. Om sommeren fik jeg min første plads paa mejeriet. Mejeristen, (for resten Johannes tilbeder, da hun var 14 år, hun har altid været langt forud for mig) havde sin morskab af at veje mig i sødmælksskarret, det blev til 76¹/₂ pund eller omsat til nutid ca. 38¹/₄ kg. Det blev jeg drillet meget med. Der har ikke været ret meget saft og kraft i mig.

Johanne og Holger kom tidligere ud at prøve livets genvordigheder. Johanne var 10 år, da hun kom ned til lærer Nielsen i Stauning og passe køer. Hun længtes meget. Engang hun var hjemme, fulgte mor og jeg hende ned til landevejen 2 km, hvor hun skulde med en Dagvogn, der gik fra Videbæk til Skjern og videre med dagvogn til Stauning. Hun græd hele vejen. De to næste somre var Holger der, han var 11 og 12 år og mere frejdig. Han tog vejen i trav, når han skulde hjem, Der var 2 mil. Vi havde en vinterlærerinde fra Staunings det var hende, der ordnede dette arrangement med de forbindelser, der fandtes, var det jo temmelig langt at komme hjemmefra.

Angående min skolegang skal der lige siges et par rosende ord om min morbror og lærer. Hans religionstimer var godt forberedte og veltilrettelagt, så de blev forståelige for hans tilhørere.

Sang, historie og litteratur havde hans store interesse. Vi sang meget. Ud over sangtimerne gerne, hvad der passere til, hvad vi havde for som lektie i bibelhistorie og danmarkshistorie. Den sidste time hver onsdag var helliget oplæsning, og der fik vi et indblik i litteraturen, som var ret enestående. Både ved hans 80-års fødselsdag og hans

afskedsfest blev det fremhævet af flere af hans gamle elever, som noget de havde været meget taknemmelige for. Han var en god oplæser og vilde gerne. Af hans repertoire kan nævnes bl.a. H. C. Andersens eventyr, af Blichers noveller f.eks. Røverstuen, Præsten i Vejlbj, æ Bindstou, En Landbydegns Dagbog, desuden Alladin, Hakon Jarl, Søstrene paa Kinnekullen, Genboerne m.fl. Jeg er næsten sikker på, han glædede sig lige så meget som os til disse timer. Som det vil ses, var det Guldalderdigtningen, der var den foretrukne, men der var jo også rige kilder at øse af.

Mens jeg er ved skolen, kan jeg ikke lade være at fortælle om min første udflugt. Det var i 1906, jeg var 8 år. Det var ellers kun forbeholdt ældste klasse, hvor vi kom, når vi var 10 år, at være med. Men min nære tilknytning til skolen, og så den omstændighed, at Aksel Milthers var på ferie og skulde med. (han omtaler samme udflugt i sine erindringer), har vel været årsag til, at jeg også fik lov. Turen skulde gå til Søndervig, og Dagen oprandt med øsende regnvejr. Som sædvanlig ved sådanne lejligheder, mødte nogle gårdmænd med deres arbejdsvogne for at køre flokken til Skjern og senere hente den igen. Der blev diskuteret frem og tilbage, om vi skulde af sted eller ej. Vi har nok været optimister, en sådan regn kunde umuligt blive ved hele dagen. Det gjorde den imidlertid. Vi var med toget til Ringkøbing, der holdt vogne til at køre os til Søndervig. Der var voksdugsbetræk på sæderne, så vandet løb ind under os. Vi var nede ved Havet, men heller ikke mere. I en lade spiste vi vor mad og holdt ellers til. Da kom der en fremmed mand, han ynkede over alle de våde børn og gav kaffe til os alle sammen, hvad vi nok kunde trænge til. Så gik turen hjem igen på samme måde, men så vidt jeg husker sang vi, da vi kom til Bølling, det skulde vi altid, når det var Anders Damgaard, der kørte. Men det var en våd tur, vi kunde lige så godt have taget et havbad med klæderne på.

I et af Versene af morbror Frederiks sang til far og mors sølvbryllup står bl.a.: "Og gennem mange år svang vor Hans sin slagtedolk til folkegavn og grøde i pagt med Laurids Holk". Det hang sådan sammen, at far og Laurids Holk i ca. 30 år forsynede mange hjem i Bølling med kød og fisk. Laurids var gårdmand og dygtig til at handle, så han købte dyrene. Kreaturerne blev slagtet paa gården, og svinene, det var ikke slagterisvin, men unge søer, blev slagtet hos os. Det foregik i vores vognport. Grisen blev bundet på alle fire ben og hevet op på et stort kar. Slagteren Jakob Lodal, der kom gående ovre fra Slumstrup Mark, hvor Han havde et husmandssteds stak dyret i brystet, så blodet styrtede ud, mens det stakkels dyr skreg og kæmpede for livet. Skulde blodet bruges til blodpølse, skulde der een ud og røre i det og slå koldt vand i, da det ellers løb sammen og størknede. Derefter blev karret vendt og fyldt med kogende vand, hvori grisen blev skoldet, og børsterne skrabet af, saa den blev pæn og ren.

Far havde et lille trykkeri, og sedler hvorpå der stod f. eks "Ungt, fedt flæsk fås fredag formiddag. Bestillinger modtages, Hans Lunde", blev sendt ud med mælkevognene salget foregik fra det midterste pakhus. Der var cementgulv, der ikke altid var lige rent. Under bordene, der blev godt vasket både før og efter, stod der

forskellige dunke med f. eks. fernis, tørrelse, lysol m.m. , og i et hjørne lå en stor petroleumstank, hvorfra der tappedes petroleum paa dunke og flasker. Torsdag efter kom L. Holk, og så hjalp de hinanden med at partere dyrene, og fredag formiddag kom så konerne og fik deres kød. Mor skrev engang til mig før jul. at de havde saa travlt, da de i morgen skulde have solgt 3 svin og et kreatur.

Når man ser de fine Slagterbutikker i dag, har de ikke meget tilfælles med pakhuset derhjemme, men jeg har aldrig hørt, nogen har taget skade af kødet derfra. I første halvdel af tredverne blev sundhedskravene skærpet, og de måtte holde op.

Der bestod et nært venskab mellem de to familier særlig mellem mor og Sine. Da de afstod gården, byggede de hus i Bølling, vore haver gik sammen. Der var en åbning i hækken, som Sine benyttede, når hun skulde til købmand og samtidig ind og faa en snak med mor. Jeg tror aldrig, der har levet rarere kone end Sine, hun var Godheden selv. "Hvad fatter gør, er altid det rigtige", passer fuldstændig på hende, at sige Laurids imod eller have en anden mening end hans var utænkelig. Johanne og jeg kom der meget som børn, Ida og jeg var hjerteveninder og fulgtes altid ad også senere til vore første stævnemøder, der var meget uskyldige. Laurids Holk blev 93 år og nød en god alderdom under Emmas røgt og pleje. Han var åndsfrisk til det sidste.

En af de skikkelser, der hører en svunden tid til, men som vi, der har kendt hende, aldrig glemmer, var Trine Akselsen. Hun boede i det før omtalte fælleshus, vor nærmeste nabo. Hun havde et køkken og en stue mod nord meget beskeden. I stuen var der en stor seng, et chatol samt bord og bæk. Hun var enke og havde fem børn, de tre var voksne og hjemmefra, men der var to Dreng, Tvillingerne Julius og Marius, de var vel ved Konfirmationsalderen, da vi begyndte at komme derind. Trine var fast hjælperske i præstegården. Marius havde mange dukker og syede de fineste rigtig damekjoler til dem. Min dukke fik en af sort silke med rundskåren nederdel og pufærmers den gik desværre tabt sammen med dukken ved branden på loftet derhjemme. Chatollet var, som de fleste, med små skuffer og et rum i midten med døre for. Derinde var alle tiders dukkehus, hvor han sikkert selv havde lavet alt både møbler og dukker. Det var skønt at sidde på knæene på en stol foran og se derind Marius kom i skrædderlære i Skjern. Det gik ellers sørgeligt med Tvillingerne. Julius døde kort efter sin konfirmation af tæring (T B.), og et par år efter blev Marius slået ihjel af en møllevinge i Ringkøbing, hvor hans svoger var møller. Det var et hårdt slag for Trine, han var hendes hjerte-barn.

Jeg tog et godt billede af hende en Pinsedag, hun havde været nede hos os og spise suppe, hun står i sin fine kjole af sort damask. Hun fik ofte sin middagsmad, hun har sikkert haft meget lidt at leve af. Hun var imidlertid flyttet ovenpå og kommet til at bo bedre. Jeg kom meget hos hende, så sang hun gamle viser, jeg husker særlig en om "Præstens Datter i Taubenheim", den var meget sørgelig. Hun snakkede meget og talte gerne om "Frøkenene", det var præstens to ugifte søstre, der altid tilbragte deres ferier i præstegården. I sine sidste år boede hun hos en datter i Skjern, hvor hun døde. Både hendes og tvillingernes grave er for længst Sløjfede.

Mikkel Frydenborg var en original i ordets dybeste betydning. Han boede i et lille hus nær ved Hans Bendtsens. Han var så uskøn, som et menneske kan tænkes, stor ranglet med et par udstående nærsynede øjne og meget beskidt. Han gik altid i en lang skødefrakke, der vistnok engang havde været blå, et par bukser med klap foran og et par vældige træsko, han gik altid foroverludende med lange skridt. Han kom i butikken efter kaffe, cicorie og kandis, og så fik han, hvad der var af gammel ost, om der var både mider og maddiker i betød intet, han kunde vel ikke se småkravlet, og det smagte sikkert også af ost. Pibeudkras fik han også. Engang gav mor ham en F1. Solbær saft, det smagte så godt i kaffe- ellers levede han af, hvad folk gav ham, han havde mange madsteder. Han havde et stort klæde, når han med sine sorte, krogede fingre fik de fire snipper bundet sammen, havde han et godt hold på sagerne. Det kunde vel undertiden knibe, at faa maden spist, mens den var frisk. Engang fik han dårlig mave og måtte have læge, han blev spurgt om, hvad han havde spist. "Blodpølse med skæg". Det var alligevel for meget. Han gav 4 kr. om måneden i husleje. Da Hans Bendtsen vilde have den op i 5 kr., blev han så vred og truede med at grave sig ind i en høj og bo der. Han besindede sig dog og accepterede de 5 kr. Maren Bendtsen var ualmindelig god imod ham. Første gang hun fik lov at vaske hans ansigt, blev han næsten ukendelig. Hun passede ham, når han var syg og sad hos ham, da han døde. Han havde lidt penge, men tilsyneladende ingen familie, før han var død. Så dukkede der 3 Søsken fra Vorgod op, der var langt ude i slægt med han, men måske aldrig havde set ham. Præsten og Dr. Lassen fik dog udvirket, at Maren fik 300 kr., det var en beskeden betaling for alt det, hun havde gjort for ham. Det eneste han ejede af værdi foruden penge var et gammelt bornholmerur, det havde han loven Magdalene, Marens ældste datter, men det gik også til Vorgod.

En del af det sidste, har jeg fra Maren. Hun er på De gamles Hjem, hvor jeg besøgte hende få dage før, hun den 5. maj 77 blev 90 år. Hun var som sædvanlig frisk og veloplagt, og vi fik meget drøftet både om fortid og nutid.

Hans Bendtsen var i en ung alder bleven enkemand med 3 små børn, han havde sin gamle mor, der var lidt skrap, så det kneb med husholdersker. Så kom Maren en ung pige fra Stauning. Da var gamle Kirsten død. Det endte med giftermål. Maren var ikke stærk og har aldrig været det, men hun har dog fået 11 bBørn foruden at være mor for de 3, der var i forvejen. I dag har hun 47 børnebørn og 56 oldebørn. Det kniber med hørelsen, ellers er hun ualmindelig åndsfrisk og får daglig besøg af en eller flere af sin store familie. Hun er glad for at være på hjemmet og glad for at tænke tilbage på sit stræbsomme liv og lykkelige ægteskab, det sidste fremhæver hun stærk.

Hans Bendtsen var fætter til mor på fædrene side, og de boede nabo til den gamle Skole.

Bendt, altid kaldet Bænd, var en broder til Hans Bendtsen og således også en fætter til mor. Han boede i det lille hus ved kirken, var ringer og graver og gift med Karoline. Han gik også ud i dagleje, vi havde ham meget hjemme, da vi efterhånden havde fået et hel landbrug. Der gik mange øl til, foruden de obligate til frokost og

aftensmad var han i kælderen flere gange i dagens løb. Karoline var svag og skrøbelig og fordrede mere, end Bendts budget kunde holde til. I butikken bestilte han "det bedste af det bedste" og slutningen lød altid: "Du kan lige notere". Det irriterede mig ganske voldsomt. Jeg her aldrig set, han har betalt noget, men han har vel arbejdet det af, Han havde også til min ærgrelse et vist friskprog hos "Lunde", som han så meget op til.

Hvad kalder man et menneske, der ikke ser, men hører varsler? Bendt kunde mange gange sige forud, når der blev begravelse Han talte ellers ikke gerne om det, men under den spanske syge, kom han for skade at sige, at der snart vilde komme 5 nye grave. Det øgede uhyggen, men kom til at passe. Han hørte f.eks. Brædder til gravekastning blive smidt d af tårndøren, skovlenes arbejde i jorden eller salmesang på kirkegården. Han kunde stå hjemme i døren og sige til Karoline, kan du ikke høre de synger den salme, nej, det kunde hun ikke, snart efter skete det. Når han fortalte om det, var jeg ivrig lytter. Han blev 93 år og boede sine sidste år hos sin broderdatter Magdalene Pedersen. Da var han meget affældig.

Anders og Hanne må også have en lille omtale. Anders, der havde været gårdmand i Ølstrup, blev enkemand med 6 Børn. Med gode venners hjælp blev der så etableret et ægteskab med en ældre pige i Bølling. Hun havde en god gård og penge til, men var svagelig og nærmest krøbling. Hun havde sikkert aldrig regnet med at blive gift, og så kom der en høj, antagelig den gang en flot mand, senere gik flotheden af ham. Glæden varede kun kort, hun døde 9 måneder efter brylluppet. Saa kom Hanne ind i billedet, hun var fra Hanninghedegaard, en landevejskro. Hun havde også penge, og så gik det løs med selskabelighed og bygang, at gården ikke blev passet gjorde mindre, det endte da også ned, de måtte gå fra den og fik et husmandssted. Det gik heller ikke længe, så blev det "Fælleshuset" og Anders blev fiskehandler. Handlen foregik fra køkkenbordet, og da Hanne aldrig havde udmærket sig ved renlighed, var der efterhånden fiskeskæl m.m. over hele huset.

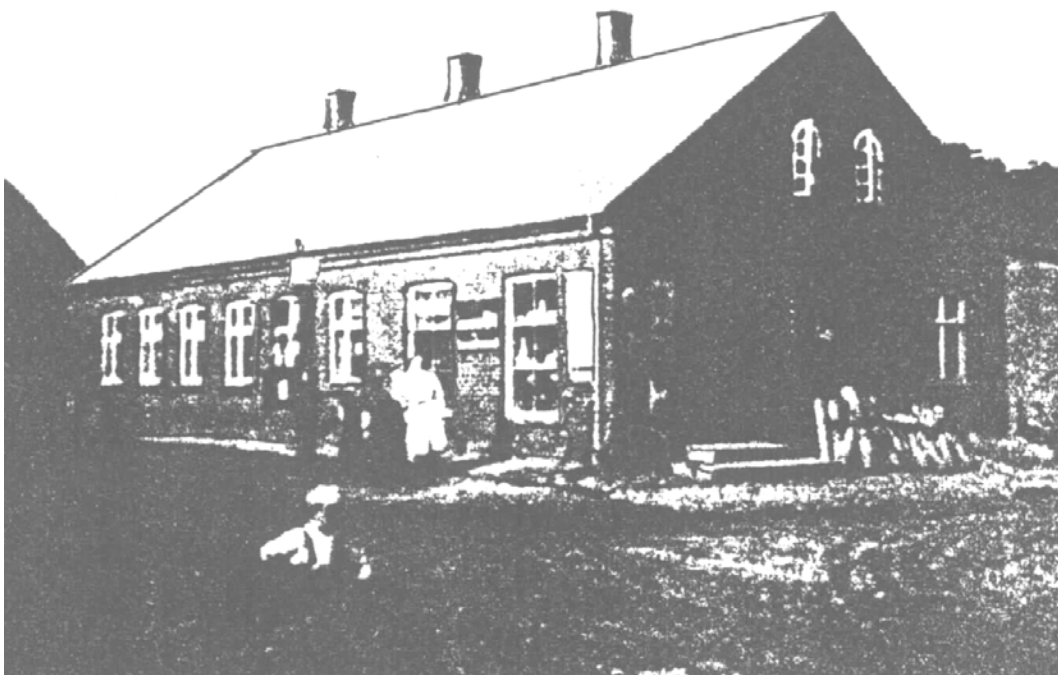
Anders' store fornøjelse, også hans skade, var at spille kort, han var helbefaren og kunde alt, han havde jo i mange år ikke bestilt andet. Der kom mange for at deltage. Når far var der, spillede de lhombre, Niels og Svend dyrkede whist. På en af Hannes duge var broderet: "Snehvid dug er bordets pryd". Det var ikke ligefrem hvidhed, der udmærkede duge, og det øvrige var derefter, men det betød intet for de glade kortspillere, der nød både kaffe, kortspil og hele atmosfæren. Først døde Hanne og et års tid senere Anders.

Lad mig lige til slut tilføje at den gamle forretning er bleven nedlagt, efter at jeg her har fortalt om den. Der var købmandshandel fra 1891 til 1977, deraf tegnede far sig for 48 år, fra 1895 til han døde 1943.

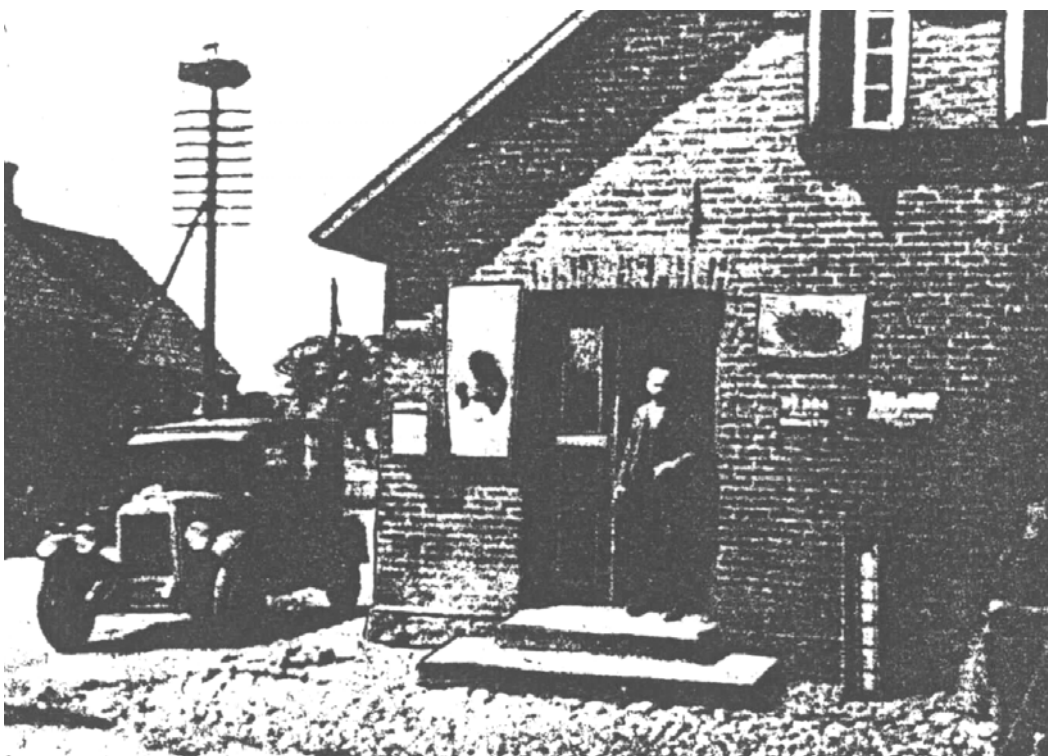
Det er gået hårdt ud over de små landsbyer de senere år først mistede Bølling sin smedje Der hvor Mads stod i lære. Hammerens lysende dans på ambolten, når et Stk. gloende jern skulde formes til et eller andet, høres ikke mere. Det næste, der forsvandt var mejeriet, saa skolen og nu den lille købmand.

Det er vemodig at tænke tilbage på, at det travle og alsidige liv, der levedes, mere og mere forsvinder. Der bor flere mennesker, men mange har arbejde andre steder.

Det er jo tidens løsen, at alt skal være så stort og det små og hyggelige forsvinder. Om det er til det gode, ved jeg ikke. Jeg synes det ikke, jeg er nok bleven for gammel til at bedømme det.

Det gamle hjem

Far i butiksdøren 1924

Indholdsfortegnelse:

1	Forord	<i>Side</i>	<i>1.1</i>
2	Fødegården	<i>Side</i>	<i>2.1 – 2.48</i>
3	Stamtræer for familien Bendtsen	<i>Side</i>	<i>3.1</i>
3.1	<i>Hans og Maren Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.2 – 3.3</i>
3.2	<i>Hans Christian Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.4 – 3.9</i>
3.3	<i>Kirsten Vestergaard Knudsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.10 – 3.15</i>
3.4	<i>Peder Andreas Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.16 – 3.21</i>
3.5	<i>Magdalene Pedersen</i>	<i>Side</i>	<i>3.22 – 3.24</i>
3.6	<i>Kirstine Halkier Jessen</i>	<i>Side</i>	<i>3.26 – 3.31</i>
3.7	<i>Inger Louise Olesen</i>	<i>Side</i>	<i>3.32 – 3.37</i>
3.8	<i>Johanne Bitsch</i>	<i>Side</i>	<i>3.38 – 3.39</i>
3.9	<i>Søren Christian Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.40 – 3.41</i>
3.10	<i>Hans Holger Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.42 – 3.44</i>
3.11	<i>Elna Marie Jensen</i>	<i>Side</i>	<i>3.46 – 3.47</i>
3.12	<i>Morten Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.48 – 3.49</i>
3.13	<i>Bendt Kirkegaard Bendtsen</i>	<i>Side</i>	<i>3.50 – 3.55</i>
3.14	<i>Anna Elisabeth Christiansen</i>	<i>Side</i>	<i>3.56 – 3.57</i>
3.15	<i>Agnethe Leonora Boysen</i>	<i>Side</i>	<i>3.58 – 3.59</i>
3.16	<i>Forslægten af familien Bendtsen i Bølling</i>	<i>Side</i>	<i>3.60 – 3.66</i>
4	Slægten fra Fastergaard	<i>Side</i>	<i>4.1 – 4.9</i>
5	Viggo Bendtsen fortæller	<i>Side</i>	<i>5.1 – 5.8</i>
6	En slægts krogede vej gennem 500 år	<i>Side</i>	<i>6.1 – 6.5</i>

7	Viggo Bendtsen´s fortællinger	<i>Side 7.1 – 7.4</i>
8	Mads Andersen´s fæstetid i Storegaard	<i>Side 8.1 – 8.6</i>
9	Bogen tilhører mig Kirsten Vestergaard	<i>Side 9.1 – 9.11</i>
10	Uddrag af Bøllings sogns historie	<i>Side 10.1 – 10.5</i>
11	Hans Bendtsen fortæller	<i>Side 11.1 – 11.12</i>
12	Søren Astrup Christensen	<i>Side 12.1</i>
13	Minder om Maren Bendtsen	<i>Side 13.1 – 13.16</i>
14	Fra mit barndomshjem	<i>Side 14.1 – 14.4</i>
15	Uddrag fra Slægtens spor i Bølling sogn	<i>Side 15.1 – 15.12</i>
16	Studier over og minder om Bendtsen	<i>Side 16.1 – 16.20</i>
17	Der var en tid	<i>Side 17.1 – 17.16</i>